ECLOGÆ HORATIANÆ.

PARS II.

SERMONES.

LONDINI:
TYPIS DESCRIPSERUNT GILBERT ET RIVINGTON,
IN VICO DICTO ST. JOHN'S SQUARE.

ECLOGÆ HORATIANÆ.

PARS II.

SERMONES PROPE OMNES

CONTINENS.

ADDITA EST

FAMILIARIS INTERPRETATIO ORELLII.

EDIDIT

THOMAS KERCHEVER ARNOLD, M.A.

COLLEGII S.S. TRINITATIS APUD CANTABRIGIENSES

QUONDAM SOCIUS.

LONDINI:

VENEUNT APUD J. G. F. & J. RIVINGTON.

1843.

ECLOGÆ HORATIANÆ.

PARS II.

SATIRARUM LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Qui fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illâ
Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
O fortunati mercatores! gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navem jactantibus Austris:
Militia est potior. Quid enim? Concurritur: horæ
Momento cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi,
Quo rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu consultus modo rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus: eia!
Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic, ut qui jocularia, ridens

Percurram: (quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima;)
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille, gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quæsitis sapiens; quum te neque fervidus æstus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossâ timidum deponere terrâ?
Quod-si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus, ac meus: ut si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, jugera centum an
Mille aret? "At suave est ex magno tollere acervo."
Dum ex parvo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut tibi si sit opus liquidi non amplius urnâ,
Vel cyatho, et dicas: Magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantumdem sumere. Eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripâ simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.

At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? jubeas miserum esse, libenter
Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arcâ.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina .... Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur: congestis undique saccis
Indormis inhians, et tamquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis, quo valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius, adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat? Horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit, habes, qui
Adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet ac natis reddat carisque propinquis?
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
An, si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos,
Infelix operam perdas? ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique sit finis quærendi; quumque habeas plus,
Pauperiem metuas minus, et finire laborem
Incipias, parto, quod avebas, ne facias, quod
Ummidius quidam; non longa est fabula: dives,
Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non unquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victûs

Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
Quid mi igitur suades? ut vivam Mænius? aut sic,
Ut Nomentanus?" Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere: non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanain quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo. Nemone ut avarus
Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se majori pauperiorum
Turbæ comparet; hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut, quum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitæ
Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

EX SATIRA II.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mæstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli:
Quippe benignus erat. Contra hic, ne prodigus esse
Dicatur metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem propellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Præclaram ingratâ stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis:
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.

++ vl. nemo, ut sit (nodo sit) avarus,
vl. nemo ut avarus ...

Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fenore nummis,
Quinas hic capiti mercedes exsecat, atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.
Nomina sectatur modo sumptâ veste virili
Sub patribus duris tironum. Maxime, quis non,
Jupiter! exclamat, simul atque audivit? At in se
Pro quæstu sumptum facit hic. Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus; ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, Quo res hæc pertinet? illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

SATIRA III.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati,
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quidquam proficeret; si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret Io Bacche! modo summâ
Voce, modo hac, resonat quæ chordis quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi. Sæpe velut qui
Currebat, fugiens hostem, persæpe velut qui
Junonis sacra ferret: habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos; modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens; modo, Sit mihi mensa tripes et
Concha salis puri, et toga, quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane; diem totum stertebat. Nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi: Quid tu?
Nullane habes vitia? Immo alia et fortasse minora.

Mænius absentem Novium dum carperet: Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Quum tua pervideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paullo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum; rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus hæret; at est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur, amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, veluti Balbinum polypus Hagnæ.
Vellem in amicitiâ sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat pætum pater, et pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc varum distortis cruribus; illum
Balbutit scaurum pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit: frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paullo est: concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior atque
Plus æquo liber: simplex fortisque habeatur.
Caldior est: acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis

Nobiscum vivit, multum demissus homo; illi
Tardo cognomen pingui et damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum,
Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina: pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone molestus:
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt, inclinet, amari
Si volet: hac lege, in trutinâ ponetur eâdem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius: æquum est,
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quâtenus excidi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis hærentia; cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac, res
Ut quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est! Paullum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis; acerbus
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris?
Qui nisi, quum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Quîs paria esse fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,

Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere; dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis:
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra divûm legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scuticâ dignum horribili sectere flagello.
Nam ut ferulâ cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas, esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex;
Cur optas, quod habes? Non nosti, quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. Qui?
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clausâque tabernâ,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri; quos tu ni fuste coerces,
Urgeris turbâ circum te stante, miserque
Rumperis et latras, magnorum maxime regum!
Ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator ineptum
Præter Crispinum sectabitur; et mihi dulces

Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici;
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multâ cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in horâ sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat: Accipe, si vis,
Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit.
Dî bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis;
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis et imagine; quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis ob hanc rem,
Quod sunt, quos genus hoc minime juvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis mediâ erue turbâ;
Aut ob avaritiam aut miserâ ambitione laborat.
Hunc capit argenti splendor; stupet Albïus ære;

Hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio; quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summâ deperdat, metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
Fænum habet in cornu, longe fuge: dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico;
Et quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque,
Et pueros et anus. Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetis,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.

Idcirco quidam, comœdia, necne, poema
Esset, quæsivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis, nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus.——His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa, modosque, et quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens ultima primis;
Non, ut si solvas, "*Postquam discordia tetra*
Belli ferratos postes portasque refregit;"
Invenias etiam disjecti membra poetæ.
Hactenus hæc: alias, justum sit, necne, poema;
Nunc illud tantum quæram, meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus; at bene si quis

Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœli, Birrique, latronum,
Non ego sum Capri, neque Sulci; cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila, libellos,
Queis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigelli;
Nec recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,
Inquit, et hoc studio pravus facis. Unde petitum
Hoc in me jacis? est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos,
E quibus unus amet quavis adspergere cunctos,
Præter eum qui præbet aquam; post hunc quoque potus,
Condita cum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis et urbanus liberque videtur
Infesto nigris; ego, si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petilli
Te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos:
Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causâque meâ permulta rogatus
Fecit; et incolumis lætor quod vivit in Urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit.—Hic nigræ succus loliginis: hæc est
Ærugo mera; quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si

according to Macleane refers to the

Dixero quid, si forte jocosius; hoc mihi juris
Cum veniâ dabis: insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem exemplis vitiorum quæque notando.
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset:
'Nonne vides, Albi ut male vivat filius? utque
Barrus inops?——Sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi; mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simulac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice.' Sic me
Formabat puerum dictis; et, sive jubebat,
Ut facerem quid, 'Habes auctorem, quo facias hoc,'
Unum ex judicibus selectis objiciebat;
Sive vetabat, 'An hoc inhonestum et inutile factu,
Necne, sit, addubites, flagret rumore malo quum
Hic atque ille?' Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt; mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis teneor; fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium. Neque enim quum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est,
Hoc faciens vivam melius; sic dulcis amicis
Occurram; hoc quidam non belle; numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris: ubi quid datur otî,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multa poetarum veniet manus, auxilio quæ
Sit mihi; nam multo plures sumus, ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.

Egressum magnâ me excepit Aricia Româ
Hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longe doctissimus. Inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis unum: nimis est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat teterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras, et cœlo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. Huc appelle. Trecentos inseris! ohe!
Jam satis est. Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. Mali culices ranæque palustres
Avertunt somnos. Absentem ut cantat amicam
Multâ prolutus vappâ nauta atque viator
Certatim, tandem fessus dormire viator
Incipit, ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, nil cum procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulæ, nautæque caput, lumbosque saligno
Fuste dolat: quartâ vix demum exponimur horâ.
Ora manusque tuâ lavimus, Feronia, lymphâ.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Cocceius; missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, et latum clavum, prunæque batillum.

In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murenâ præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessæ, Virgiliusque
Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
O qui complexus, et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, et, parochi quæ debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque:
Namque pilâ lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicirrhi,
Musa, velim memores; et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messi clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat. Ab his majoribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: 'Equi te
Esse feri similem dico.' Ridemus: et ipse
Messius, 'Accipio;' caput et movet: 'O, tua cornu
Ni foret exsecto frons (inquit) quid faceres, cum
Sic mutilus miniteris?' At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat;
Nil illi larvâ aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrhus ad hæc, donasset jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat? scriba quod esset,
Deterius nihilo dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset; cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo?
Prorsus jucunde cœnam produximus illam.
Tendimus hinc rectâ Beneventum; ubi sedulus hospes
Pæne, macros, arsit, dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano summum properabat lambere tectum.

almost set himself on fire i.e. the house
cf. jam proximus ardet Ucale-

Convivas avidos cœnam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Apulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator;
Nam Canusi lapidosus, aquæ non ditior urnâ
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior; via pejor ad usque
Bari mœnia piscosi: dein Gnatia, Lymphis
Iratis exstructa, dedit risusque jocosque,
Dum flammâ sine tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. Credat Judæus Apella;
Non ego: namque deos didici securum agere ævum;
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundusium longæ finis chartæque viæque.

SATIRA VI.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te,
Nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent,
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus; persuades hoc tibi vere,

Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos:
Contra, Lævinum, Valeri genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo, qui stultus honores
Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus,
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe lateque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare novo; Censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus;
Vel merito, quoniam in propriâ non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos Gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum,
Audit continuo, Quis homo hic, aut quo patre natus?
Ut, si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Et cupiat formosus, eat quâcunque, puellis
Injiciat curam quærendi singula; quali
Sit facie, surâ, quali pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, cives, urbem sibi curæ,
Imperium fore, et Italiam, et delubra deorum;
Quo patre sit natus, num ignotâ matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogit.
Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?
At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. Hoc tibi Paullus,
Et Messala videris? at hic, si plostra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum,

Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia sum tibi, Mæcenas, convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Præsertim cautum dignos assumere, pravâ
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possim, casu quod te sortitus amicum:
Nulla etenim tibi me fors obtulit; optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro: respondes (ut tuus est mos)
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vitâ et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta (velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore nævos);
Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra
Objiciet vere quisquam mihi; purus et insons
(Ut me collaudem) si et vivo carus amicis;
Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri, magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto
Ibant octonis referentes Idibus æra;
Sed puerum est ausus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. Vestem servosque sequentes,
In magno ut populo, si qui vidisset, avitâ
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni

Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret olim,
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer; neque ego essem questus. At hoc nunc
Laus illi debetur, et a me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus: eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio: nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes:
Optaret sibi quisque; meis contentus honestos
Fascibus et sellis nollem mihi sumere; demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus haud unquam solitus portare molestum.
Nam mihi continuo major quærenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel si libet usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos;
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tilli,
Quum Tiburte viâ prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
Hoc ego commodius, quam tu, præclare senator,
Millibus atque aliis vivo. Quâcunque libido est,
Incedo solus: percontor, quanti olus, ac far:
Fallacem Circum, vespertinumque pererro
Sæpe Forum; adsisto divinis: inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum;
Cœna ministratur pueris tribus, et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echinus
Vilis, cum paterâ guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se

Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo: post hanc vagor; aut ego, lecto
Aut scripto, quod me tacitum juvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum miserâ ambitione gravique.
His me consolor victurum suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

SATIRA VII.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum,
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem,
Confidens tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nil inter utrumque
Convenit (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit; inter
Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit: duo si discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, discedet pigrior, ultro
Muneribus missis); Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat: uti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius. In jus
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conventu, laudat Brutum, laudatque cohortem:

Solem Asiæ Brutum appellat, stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse. Ruebat,
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator et invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magnâ compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

SATIRA IX.

Ibam forte Viâ Sacrâ, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis:
Accurrit quidam, notus mihi nomine tantum,
Arreptâque manu, Quid agis, dulcissime rerum?
Suaviter, ut nunc est, inquam, et cupio omnia quæ vis.
Quum assectaretur, Num quid vis? occupo. At ille,
Noris nos, inquit; docti sumus. Hic ego, Pluris
Hoc, inquam, mihi eris. Misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero; quum sudor ad imos
Manaret talos: O te, Bolane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus, quum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam, Misere cupis, inquit, abire,
Jam dudum video: sed nil agis; usque tenebo;
Persequar hinc, quo nunc iter est tibi. Nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos.
Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.

Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium, facies: nam quis me scribere plures,
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat: Est tibi mater,
Cognati, queis te salvo est opus? Haud mihi quisquam;
Omnes composui. Felices! Nunc ego resto.
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divinâ motâ anus urnâ:
"Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cunque: loquaces,
Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas."
Ventum erat ad Vestæ, quartâ jam parte diei
Præteritâ; et casu tum respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paullum hic ades. Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura;
Et propero quo scis. Dubius sum, quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. Me, sodes. Non faciam, ille:
Et præcedere cœpit. Ego (ut contendere durum est
Cum victore) sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit; paucorum hominum, et mentis bene sanæ;
Nemo dexterius fortunâ est usus. Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere: dispeream, ni
Submosses omnes. Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo. Domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: nil mi officit unquam,
Ditior hic aut est quia doctior: est locus unicuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
Sic habet. Accendis, quare cupiam magis illi

Proximus esse. Velis tantummodo; quæ tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit; eoque
Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora quæram;
Occurram in triviis, deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit, ecce,
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus: Unde venis? et
Quo tendis? rogat, et respondet. Vellere cœpi
Et prensare manu lentissima brachia; nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare; meum jecur urere bilis.
Certe, nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum. Memini bene; sed meliore
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin' tu
Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Religio est. At mi: sum paulo infirmior, unus
Multorum: ignosces; alias loquar. Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi! Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius, et, *Quo tu, turpissime?* magnâ
Inclamat voce; et, *Licet antestari?* Ego vero
Oppono auriculam. Rapit in jus: clamor utrinque;
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucili: quis tam Lucili fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, chartâ laudatur eâdem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera; nam sic
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est, risu diducere rictum
Auditoris (et est quædam tamen hic quoque virtus);

Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures;
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso,
Defendente vicem modo rhetoris atque poetæ,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi, quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.
At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit. O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? At sermo linguâ concinnus utrâque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.
Quum versus facias, te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli?
Scilicet oblitos patriæque patrisque Latini,
Quum Pedius causas exsudet Poplicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atque ego quum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit tali me voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
"In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas."
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,
Quæ nec in æde sonent certantia, judice Tarpâ;
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Argutâ meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos,
Unus vivorum, Fundani; Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso; forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino

Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multâ cum laude coronam.
At dixi, fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet versus Enni gravitate minores,
Quum de se loquitur, non ut majore reprensis?
Quid vetat et nosmet Lucili scripta legentes,
Quærere, num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac si quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus; Etrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus; fuerit limatior idem,
Quam rudis et Græcis intacti carminis auctor,
Quamque poetarum seniorum turba; sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delatus in ævum,
Detereret sibi multa; recideret omne, quod ultra
Perfectum traheretur; et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stilum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores:
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego: nam satis est, equitem mihi plaudere, ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius? aut cruciet, quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli?
Plotius et Varius, Mæcenas Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus; et hæc utinam Viscorum laudet uterque!

Ambitione relegatâ, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens prætereo, quibus hæc, sunt qualiacunque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe
Deterius nostrâ. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
I, puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

This use of arridere = placere is
supported by Cicero
vehementer displicet [illegible]
illum quod valde mihi arriser[illegible]

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Sunt, quibus in Satirâ videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat; similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omnino versus? Aio. Peream male, si non
Optimum erat; verum nequeo dormire. Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fractâ pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describit vulnera Parthi.
Attamen et justum poteras et scribere fortem:
Scipiadam ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. Nisi dextro tempore Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem;
Cui male si palpere, recalcitrat[1] undique tutus.
Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem!

[1] *Al.* recalcitret.

Quum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.
Quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrûm melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque, si male cesserat, unquam
Decurrens alio, neque si bene: quo fit, ut omnis
Votivâ pateat veluti descripta tabellâ
Vita senis. Sequor hunc Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis;
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stilus haud petet ultro
Quemquam animantem, et me veluti custodiet ensis
Vaginâ tectus; quem cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? O pater, et rex
Jupiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
Qui me commorit (Melius non tangere! clamo)
Flebit, et insignis totâ cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam;
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum;
Grande malum Turius, si quid se judice certes.
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera; mirum
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos;
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus

Exspectat, seu Mors atris circumvolat alis,
Dives, inops; Romæ, seu, Fors ita jusserit, exsul;
Quisquis erit vitæ scribam color. O puer, ut sis
Vitalis, metuo; et majorum ne quis amicus
Frigore te feriat. Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus quâ quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Lælius aut qui
Duxit ab oppressâ meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi aut læso doluere Metello?
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim;
Scilicet uni æquus virtuti, atque ejus amicis.
Quin ubi se a vulgo et scenâ in secreta remorant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Læli,
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili quærens illidere dentem
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem nihil hinc diffindere possum;
Sed tamen, ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque. Esto, si quis mala: sed bona si quis
Judice condiderit laudatus Cæsare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?
Solventur risu tabulæ; tu missus abibis.

SATIRA II.

Quæ virtus, et quanta, boni, sit vivere parvo,
(Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit Ofella
Rusticus, abnormis sapiens, crassâque Minervâ)
Discite, non inter lances mensasque nitentes,
Quum stupet insanis acies fulgoribus, et quum

Acclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel, si Romana fatigat
Militia adsuetum Græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit, pete cedentem aera disco:
Quum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. Foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas, aut
Quî partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiis albumque neque ostrea
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallinâ tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et pictâ pandat spectacula caudâ:
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris istâ,
Quam laudas, plumâ? cocto num adest honor idem?
Carne tamen, quamvis distat nihil, hac magis illam
Imparibus formis deceptum te petere esto:
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontesne inter jactatus; an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video; quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? Quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos
Præsentes, Austri, coquite horum obsonia! Quamquam
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando

Ægrum sollicitat stomachum, quum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tum rhombos minus æquora alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido;
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo,
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofellâ
Judice; nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis, ex vero dictum, cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum, et,
Cujus odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis angit.
Mundus erit, qui non offendat sordibus; atque
In neutram partem cultûs miser. Hic neque servis,
Albuti senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; nec sic ut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene: nam, variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit; at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubiâ? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori

Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
Sive diem festum rediens advexerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus, ubive
Accedent anni, et tractari mollius ætas
Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat; sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupet humanam? Grandes rhombi patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus. Adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis
Jurgatur verbis: ego vectigalia magna
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo,
Quod superat, non est, melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam te divite? quare
Templa ruunt antiqua deum? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi recte semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus assuerit mentem corpusque superbum,
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellam
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temere edi luce profestâ
Quidquam præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac mihi, seu longum post tempus venerat hospes,

Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hædo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat culpâ potare magistrâ;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæviat atque novos moveat Fortuna tumultus:
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille;
Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,
Postremo expellet certe vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofellæ
Dictus, erit nulli proprius, sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

SATIRA III.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? Ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti! Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est!
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dîs atque poetis.
Atqui vultus erat multa et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relictâ?
Contemnere, miser: vitanda est improba Siren,

Desidia; aut quidquid vitâ meliore parasti,
Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, deæque,
Verum ob consilium donent tonsore: sed unde
Tam bene me nosti? Postquam omnis res mea Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. Olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære,
Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset:
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. Novi,
Et morbi miror purgatum te illius. Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisve dolore;
Ut lethargicus hic quum fit pugil, et medicum urget.
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. O bone, ne te
Frustrere; insanis et tu stultique prope omnes,
Si quid Stertinius veri crepat, unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gestâ, quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et, Cave faxis
Te quidquam indignum: pudor (inquit) te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere; hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcunque inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus utrique

Error, sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis, ut ignes,
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur:
Alterum, et huic varum, et nihilo sapientius, ignes
Per medios fluviosque ruentis. Clamet amica
Mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor:
Hic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!
Non magis audierit, quam Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
'*Mater te appello*,' clamantibus. Huic ego vulgus
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo.
Integer est mentis Damasippi creditor? Esto.
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors
Rejectâ prædâ, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum; mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Quum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, quum volet, arbor.
Si male rem gerere, insani est; contra bene, sani;
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli,
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione malâ aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuriâ tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est ellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum arbitrio Arri,
Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,

Seu recte hoc volui; ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberi prudentem animum vidisse. Quid ergo
Sensit, quum summam patrimoni insculpere saxo
Hæredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus. Sapiensne? Etiam, et rex,
Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum
In mediâ jussit Libyâ, quia tardius irent
Propter onus segnes. Uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra et formas non sutor; nautica vela
Aversus mercaturis; delirus et amens
Undique dicatur merito. Quî discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si, positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis, nihil est, ter centum millibus, acre
Potet acetum: age, si et stramentis incubet unde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arcâ:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dîs inimice senex, custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore caputque

Cœperis impexâ fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias, servosque, tuo quos ære pararis,
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ:
Quum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro ut demens genitricem occidis Orestes.
An tu reris eum occisâ insanisse parente,
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprehendere possis;
Non Pyladen ferro violare aususve sororem est
Electram; tantum male dicit utrique, vocando
Hanc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut hæres
Jam circum loculos et claves lætus ovansque
Curreret. Hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni jubet atque
Effundi saccos nummorum; accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit; addit et illud,
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet hæres.
Men' vivo? Ut vivas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedit stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti emptæ? Parvo. Quanti ergo? Octussibus. Eheu!
Quid refert, morbo, an furtis peream ve rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?

Stultus et insanus. Quid? si quis non sit avarus,
Continuo sanus? Minime. Cur, Stoice? Dicam.
Non est cardiacus (Craterum dixisse putato)
Hic æger. Recte est igitur, surgetque? Negabit;
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus: immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verum ambitiosus et audax.
Naviget Anticyram: quid enim differt, barathrone
Dones, quidquid habes; an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo prædia, dives
Antiquo censu, natis divisse duobus
Fertur, et hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors;
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per divos oratus uterque Penates,
Tu cave, ne minuas; tu, ne majus facias id,
Quod satis esse putat pater, et natura coercet.
Præterea, ne vos titillet gloria, jure-
Jurando obstringam ambo: uter ædilis, fueritve
Vestrûm prætor, is intestabilis et sacer esto.
In cicere atque fabâ bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in circo spatiere, et æneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis;
Scilicet, ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem.
Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?
Rex sum. Nil ultra quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac, si cui videor non justus, inulto
Dicere, quod sentis, permitto. Maxime regum,
Dî tibi dent captâ classem reducere Trojâ!
Ergo consulere et mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro?

Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulixen
Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
Tu quum pro vitulâ statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisque molâ caput, improbe, salsâ,
Rectum animi servas? Quorsum? Insanus quid enim Ajax
Fecit, quum stravit ferro pecus? Abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis.
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulixen.
Verum ego, ut hærentes adverso in litore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine divos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
Qui species alias veri scelerisque tumultu
Permixtas capiet, commotus habebitur; atque,
Stultitiâne erret, nihilum distabit, an irâ.
Ajax quum immeritos occidit, desipit, agnos?
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio tibi, quum tumidum est, cor?
Si quis lecticâ nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem ut gnatæ paret, ancillas paret, aurum,
Rufam aut Pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat jus
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro mutâ devovet agnâ,
Integer est animi? Ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic est summa insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Hæc mihi Stertinius sapientum octavus amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris:
Quâ me stultitiâ (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum manibus quum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?

Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio? Accipe: primum
Ædificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: quî ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit: illa rogare,
Quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?
Major dimidio. Num tanto? Quum magis atque
Se magis inflaret; non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc (hoc est, oleum adde camino);
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem. Jam desine. Cultum
Majorem censu. Teneas, Damasippe, tuis te.
O major tandem parcas, insane, minori.

SATIRA IV.

Unde, et quo Catius?—Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis, qualia vincant
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
Peccatum fateor, quum te sic tempore lævo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturæ hoc sive artis, mirus utroque.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen, simul et, Romanus an hospes.
Ipsa memor præcepta canam; celabitur auctor.

Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris et ut magis alba rotundis,
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam musto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mitulus et viles pellent obstantia conchæ,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ;
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina peloris:
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temere adroget artem,
Non prius exactâ tenui ratione saporum.
Nec satis est, carâ pisces averrere mensâ,
Ignarum, quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.
Umber et ilignâ nutritus glande rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem:
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fecundæ leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura et foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re unâ consumere curam:
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,

Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturnâ, si quid crassi est, tenuabitur aurâ,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falernâ
Vina, columbino limum bene colligit ovo;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afrâ
Potorem cochleâ; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: pernâ magis ac magis hillis
Flagitat immorsus refici; quin omnia malit,
Quæcunque immundis fervent allata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam. Simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriâque decebit,
Non aliâ quam quâ Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis;
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus et allec,
Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit;
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulentâ radere palmâ,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes,
Oblitum quanto curam sumptumque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis?

Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem juveris: adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

SATIRA V.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? Jamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque penates
Adspicere? O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus; atqui
Et genus, et virtus, nisi cum re, vilior algâ est.
Quando pauperiem, missis ambagibus, horres,
Accipe quâ ratione queas ditescere. Turdus,
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
Qui, quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare jubebo:
Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic augur, acervos.
Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.

Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor: famâ civem causâque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave conjux.
Quinte, puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ), tibi me virtus tua fecit amicum:
Jus anceps novi, causas defendere possum:
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemptum cassâ nuce pauperet: hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus. Ire domum atque
Pelliculam curare jube: fi cognitor ipse.
Persta, atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas; seu pingui tentus omaso
Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet), ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures adnabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui præterea validus male filius in re
Præclarâ sublatus aletur, ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut et scribare secundus
Hæres, et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum,
Abnuere, et tabulas a te removere memento:
Sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu; solus, multisne cohæres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tempore, quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Æneâ, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano

Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque
Ut legat, orabit: multum Nasica negatas
Accipiet tandem et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hæc jubeo: mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.
Me sene quod, dicam, factum est: Anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata; cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit hæres:
Scilicet elabi si posset mortua; credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendes garrulus. Ultro
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbuit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turbâ
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari: donec, Ohe jam!
Ad cœlum manibus sublatis, dixerit, urge, et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo curâque levarit,
Et certum vigilans, Quartæ esto partis Ulixes,
Audieris, hæres; ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde: et, si paulum potes illacrimare; est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum,
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue: funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte cohæredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tuâ seu fundi sive domûs sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina: vive, valeque.

SATIRA VI.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi et tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paullum silvæ super his foret. Auctius atque
Dî melius fecere. Bene est! nihil amplius oro,
Maiâ nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione malâ rem,
Nec sum facturus vitio culpâve minorem;
Si veneror stultus nihil horum, 'O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti fors quæ mihi monstret, ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum,
Illum ipsum mercatus, aravit, dives amico
Hercule;' si, quod adest, gratum juvat, hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et cetera, præter
Ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris musâque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster
Auctumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt, sic Dìs placitum, tu carminis esto
Principium. Romæ sponsorem me rapis. Eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge.
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodo, quod mi obsit, clare certumque locuto,
Luctandum in turbâ et facienda injuria tardis.
Quid tibi vis, insane, et quas res agis? improbus urget
Iratis precibus. Tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc juvat et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum

Per caput et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat, sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribæ magnâ atque novâ te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar: Si vis, potes, addit et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero, dumtaxat ad hoc, quem tollere rhedâ
Vellet iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus: Hora quota est? Threx est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos jam frigora mordent:
Et quæ rimosâ bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem et horam
Invidiæ. Noster ludos spectaverat una,
Luserat in campo; Fortunæ filius! omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor;
Quicunque obvius est, me consulit: O bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet),
Numquid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu
Semper eris derisor! At omnes Dî exagitent me,
Si quidquam. Quid? militibus promissa Triquetrâ
Prædia Cæsar an est Italâ tellure daturus?
Jurantem me scire nihil, mirantur ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silenti.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:
O rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
Ducere sollicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæque deûm, quibus ipse meique
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva solutus
Legibus insanis, seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætius. Ergo

Sermo oritur non de villis domibusve alienis,
Nec, male necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
Pertinet, et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati;
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos;
Et quæ sit natura boni, summumque quid ejus.
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper et attentus quæsitis, ut tamen arctum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
Sepositi ciceris nec longæ invidit avenæ,
Aridum et ore ferens acinum semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens variâ fastidia cœnâ
Vincere tangentis male singula dente superbo:
Quum pater ipse domus paleâ porrectus in hornâ
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes; terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium, quum ponit uterque
In locuplete domo vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magnâ superessent fercula cœnâ,
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpureâ porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,

Continuatque dapes, nec non verniliter ipsis
Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutatâ sorte, bonisque
Rebus agit lætum convivam; quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave, magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, Haud mihi vitâ
Est opus hac, ait, et valeas: me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

SATIRA VII.

Jamdudum ausculto, et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. 'Davusne?' Ita. Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis; hoc est,
Ut vitale putes. 'Age, libertate Decembri,
Quando ita majores voluerunt, utere: narra.'
Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum: pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus annellis, modo lævâ Priscus inani.
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas;
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste:
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurnâ
Conductum pavit: quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo,
Qui jam contento, jam laxo fune laborat.
'Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer?' Ad te, inquam. 'Quo pacto, pessime?
Laudas
Fortunam, et mores antiquæ plebis, et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses:

Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres,
Nequidquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas; absentem rusticus Urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus; ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam: Nemon' oleum fert ocius? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, furisque.
Mulvius, et scurræ, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim, fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem, nasum nidore supinor,
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, quum sis, quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis deprenderis? Aufer
Me vultu terrere; manum, stomachumque teneto.
Tune mihi dominus, rerum imperiis, hominumque,
Tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam miserâ formidine privet?
Adde super dictis, quod non levius valeat: nam,
Sive vicarius est, qui servo paret (uti mos
Vester ait) seu conservus: tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser; atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus;
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula
terrent;
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in se ipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari,
In quem manca ruit semper Fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid noscere? dic age. Non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.

Vel quum Pausiacâ torpes, insane, tabellâ,
Quî peccas minus atque ego, quum Fulvi Rutubæque,
Aut Pacideiani contento poplite miror
Prœlia, rubricâ picta aut carbone; velut si
Re verâ pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam, et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis?
Obsequium ventris mihi perniciosius est cur?
Tergo plector enim. Quî tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtivâ mutat strigili? qui prædia vendit,
Nil servile, gulæ parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte
Ponere: teque ipsum vitas, fugitivus et erro,
Jam vino quærens, jam somno fallere curam:
Frustra; nam comes atra premit sequiturque fugacem.
Unde mihi lapidem? Quorsum est opus? *Unde sagittas?*
Aut insanit homo, aut versus facit. *Ocius hinc te*
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabina.

SATIRA VIII.

'Ut Nasidieni juvit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam dictus here illic
De medio potare die.' Sic, ut mihi nunquam
In vitâ fuerit melius. 'Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.'
In primis Lucanus aper (leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater); acria circum

Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa.
His ubi sublatis puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque jaceret inutile, quodque
Posset cœnantes offendere; ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus: Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat, habemus utrumque.
'Divitias miseras! Sed quîs cœnantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.'
Summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam cetera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum,
Ut vel continuo patuit, quum passeris assi et
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere minorem
Ad lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti;
Et calices poscit majores. Vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis, ut acres
Potores, vel quod male dicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus; imi
Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Adfertur squillas inter muræna natantes
In patinâ porrecta. Sub hoc herus, Hæc gravida, inquit,

Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum jus est: oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Hiberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur (cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud), pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere, illotos Curtillus echinos,
Ut melius muriâ, quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: Heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
Te deus? Ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappâ compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est conditio vivendi, aiebat; eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum jus apponatur? ut omnes
Præcincti recte pueri comptique ministrent?
Adde hos præterea casus, aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: Tibi Dî, quæcunque preceris,
Commoda dent; ita vir bonus es convivaque comis:
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secretâ divisos aure susurros.
'Nullos his mallem ludos spectasse; sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti.' Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,

Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam; deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albæ;
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit; tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni et sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset pejor serpentibus Afris.

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.—AD MÆCENATEM.

PRIMÂ dicte mihi, summâ dicende Camœnâ,
Spectatum satis, et donatum jam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo:
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extremâ toties exoret arenâ.
Est mihi, purgatam crebro qui personet aurem:
Solve senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono:
Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo et compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subjungere conor.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere cheragrâ.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritiâ miseroque cupidine pectus:
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitiâ caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore:
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea, quæ stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives! quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos! hæc Janus summus ab imo
Prodocet; hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores, et lingua fidesque,
Sed quadringentis sex septem millia desunt:
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. Hic murus aeneus esto,
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nenia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui rem facias, rem,

Si possis, recte; si non, quocunque modo rem,
Ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi:
An, qui Fortunæ te responsare superbæ
Liberum et erectum præsens hortatur et aptat?
Quodsi me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar îsdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: *Quia me vestigia terrent*
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum: nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt, qui
Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res fenore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri;
Idem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, Cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aulâ est:
Nil ait esse prius, melius nil cælibe vitâ;
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? Ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores: conducto navigio æque
Nauseat, ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curatus inæquali tonsore capillos
Occurro, rides: si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides: quid, mea quum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit?
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto?
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas sollemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere

A prætore dati, rerum tutela mearum
Quum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici!
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipue sanus, nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.—AD LOLLIUM.

Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, quâ Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam:
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi:
Seditione, dolis, scelere, atque libidine et irâ,
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulixem;
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique,

In cute curandâ plus æquo operata juventus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui,
Si noles sanus, curres hydropicus: et, ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidiâ vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude;
Incipe: qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat, dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, et incultæ pacantur vomere silvæ.
Quod satis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit, aut metuit, juvat illum sic domus et res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagrum,
Auriculas citharæ collectâ sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidiâ Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege; qui, nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catenâ.
Fingit equum tenerâ docilem cervice magister
Ire viam, quâ monstret eques. Venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aulâ,

Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.—AD JULIUM FLORUM.

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius, Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musâ?
An tragicâ desævit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quærat opes, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circum volitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est et turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres hederæ victricis præmia: quodsi
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.

Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
Quantæ conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia nequicquam coit, et rescinditur. At vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat
Indomitâ cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

EPISTOLA IV.—AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, nostrorum sermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedanâ?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere, et fari possit quæ sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumenâ?
Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curatâ cute vises,
Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

EPISTOLA V.—AD TORQUATUM.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modicâ cœnare times olus omne patellâ;
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.

Vina bibes iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus et tibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob hæredis curam nimiumque severus
Assidet insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes jubet esse ratas; ad prœlia trudit inertem;
Sollicitis animis onus eximit; addocet artes:
Fecundi calices quem non fecere disertum?
Contractâ quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet; ut coeat par
Jungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,
Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum
Detinet, assumam: locus est et pluribus umbris;
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu, quotus esse velis, rescribe; et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.—AD NUMICIUM.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quæ possit facere et servare beatum.
Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt, qui formidine nullâ
Imbuti spectent: quid censes munera terræ,

Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos,
Ludicra quid, plausus, et amici dona Quiritis,
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens, pacto; pavor est utrobique molestus,
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius pejusve suâ spe,
Defixis oculis, animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum et marmor vetus, æraque et artes
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem:
Navus mane forum, et vespertinus pete tectum,
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et, indignum! quod sit pejoribus ortus,
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi;
Quidquid sub terrâ est, in apricum proferet ætas,
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippæ, et via te conspexerit Appi,
Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere: quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas et
Lucum ligna: cave ne portus occupet alter;
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas;
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant, et quæ pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus et formam regina Pecunia donat;
Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.
Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Quî possum tot? ait; tamen et quæram, et, quot
habebo,

Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo,
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species et gratia præstat,
Mercemur servum, qui dictet nomina, lævum
Qui fodicet latus, et cogat trans pondera dextram
Porrigere: Hic multum in Fabiâ valet, ille Velinâ;
Cui libet, is fasces dabit, eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur: Frater, Pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui cœnat, bene vivit, lucet, eamus,
Quo ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos
Differtum transire forum populumque jubebat,
Unus ut e multis populo spectante referret
Emptum mulus aprum. Crudi tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti, Cærite cerâ
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixi,
Cui potior patriâ fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum; vivas in amore jocisque.
Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.—AD MÆCENATEM.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui,
Si me vivere vis recteque videre valentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam; dum ficus prima calorque
Designatorem decorat lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas et opella forensis

Adducit febres, et testamenta resignat.
Quodsi bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine primâ.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. *Vescere sodes.*
Jam satis est. *At tu quantumvis tolle.* Benigne.
Non invisa feres pueris munuscula parvis.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinquis.
Prodigus et stultus donat, quæ spernit et odit.
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quodsi me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angustâ fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra:
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo, satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti; rexque paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulixei:
Non est aptus equis Ithace locus; ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam

Dum redit, atque, foro nimium distare Carinas,
Jam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacuâ tonsoris in umbrâ,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat), abi, quære, et refer, unde domo, quis,
Cujus fortunæ, quo sit patre, quove patrono.
It, redit et narrat: Vulteium, nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine, notum;
Et properare loco, et cessare, et quærere, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,
Et ludis, et, post decisa negotia, Campo.
Scitari libet ex ipso, quæcunque refers: dic
Ad cœnam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. Quid multa? Benigne,
Respondet. Neget ille mihi? Negat improbus, et te
Negligit aut horret. Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat, et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem, et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique quod non
Providisset eum. Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum. Ut libet. Ergo
Post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge.
Ut ventum ad cœnam est, dicenda tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens et jam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis agrum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt ridetque Philippus:
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet, uti mercetur agellum.
Mercatur: ne te longis ambagibus ultra,
Quam satis est, morer; ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, præparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.

Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis mediâ de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, *Vultei, nimis attentusque videris*
Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium, dextramque, Deosque Penates
Obsecro et obtestor, vitæ me redde priori.
Qui semel adspexit, quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

EPISTOLA VIII.—AD CELSUM ALBINOVANUM.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret, quid agam, dic, multa et pulchra minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter: haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit æstus,
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris;
Sed quia, mente minus validus, quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno;
Quæ nocuere, sequar; fugiam, quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat et se;
Ut placeat juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte; primum gaudere; subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.—AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam, quum rogat, et prece cogit,
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere quum fungi propioris censet amici,
Quid possim, videt ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quodsi
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.—AD FUSCUM ARISTIUM.

Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet unâ
Multum dissimiles, ad cetera pæne gemelli,
Fraternis animis quicquid negat alter, et alter:
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa nemusque.
Quid quæris? vivo et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum fertis rumore secundo,
Utque sacerdotis fugitivus liba recuso:
Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Quum semel accepit Solem furibundus acutum?

Est ubi depellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges et regum vitâ præcurrere amicos.
Cervus equum pugnâ melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tuâ vives sapienter, Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto, quod non simul esses, cetera lætus.

EPISTOLA XI.—AD BULLATIUM.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? majora minorave famâ?
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terrâ spectare furentem.
Sed neque, qui Capuâ Romam petit, imbre lutoque
Adspersus volet in cauponâ vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam.
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, ac vultum servat Fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
Tu, quamcunque deus tibi fortunaverit horam,
Gratâ sume manu, neu dulcia differ in annum;
Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est;
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

EPISTOLA XII.—AD ICCIUM.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi: tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis et urticâ, sic vives protenus, ut te
Confestim liquidus Fortunæ rivus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas unâ virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox;
Quum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ; quid temperet annum;
Stellæ sponte suâ, jussæne vagentur et errent;
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen.
Verum seu pisces seu porrum et cæpe trucidas,
Utere Pompeio Grospho, et, si quid petet ultro,
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor: aurea fruges
Italiæ pleno defundit Copia cornu.

EPISTOLA XIII.—AD VINIUM ASELLAM.

Ut proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vinni,

Si validus, si lætus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, operâ vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ,
Abjicito potius, quam, quo perferre juberis,
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas:
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub alâ
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ,
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris: oratus multâ prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

EPISTOLA XIV.—AD VILLICUM SUUM.

Villice silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres;
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moratur,
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter, tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpâ est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacitâ prece rura petebas;
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas:
Me constare mihi scis, et discedere tristem,

Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ nitidique capilli,
Quem bibulum liquidi mediâ de luce Falerni,
Cœna brevis juvat, et prope rivum somnus in herbâ
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro morsuque venenat:
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis?
Horum tu in numerum voto ruis. Invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos piger; optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens censebo exerceat artem.

EPISTOLA XV.—AD NUMONIUM VALAM.

Quæ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via—nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelidâ quum perluor undâ
Per medium frigus. Sane murteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt, et frigida rura.
Mutandus locus est, et deversoria nota
Præteragendus equus: *Quo tendis? non mihi Cumas*
Est iter, aut Baias, lævâ stomachosus habenâ
Dicet eques: sed equi frenato est auris in ore.—
Major utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Jugis aquæ; nam vina nihil moror illius oræ.
Rure meo possum quidvis perferre patique;

Ad mare quum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret.
Tractus uter plures lepores, uter educet apros,
Utra magis pisces et echinos æquora celent,
Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere, par est.
Mænius, ut, rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis, urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste,
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus,
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus et timidis nil
Aut paullum abstulerat, patinas cœnabat omasi,
Vilis et agninæ, tribus ursis quod satis esset;
Nimirum hic ego sum: nam tuta et parvula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.—AD QUINCTIUM.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amictâ vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opacâ
Valle; sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol,
Lævum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid, si rubicunda benigne
Corna vepres et pruna ferant? si quercus et ilex
Multâ fruge pecus, multâ dominum juvet umbrâ?

Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus;
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
Hæ latebræ dulces, etiam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse quod audis:
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas;
Neve putes alium sapiente bonoque beatum;
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures:
" *Tene magis salvum populus velit, an populum tu,*
Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
Jupiter;" Augusti laudes agnoscere possis:
Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine?—Nempe
Vir bonus et prudens dici delector. Ego ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut, si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inquit. Pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;
Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor juvat et mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum et mendacem? Vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat;
Quo multæ magnæque secantur judice lites;
Quo res sponsore, et quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsus turpem, speciosum pelle decorâ.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus; Habes pretium, loris non ureris, aio.

Non hominem occidi: Non pasces in cruce corvos.
Sum bonus et frugi. Renuit negitatque Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum milvius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore:
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modiis quum surripis unum,
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
Quandocunque Deos vel porco vel bove placat,
Jane pater, clare, clare quum dixit, Apollo,
Labra movet, metuens audiri: Pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da justo sanctoque videri;
Noctem peccatis, et fraudibus objice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque; porro
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augendâ festinat et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque;
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonæ prosit; portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere: Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges? *Adimam bona.* Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. *In manicis et*
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simulatque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.—AD SCÆVAM.

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, et scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti;
Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit: tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædit caupona, Ferentinum ire jubebo:
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes et facta, doce; vel junior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
Splendidius multo est. Equus ut me portet, alat rex,
Officium facio: tu poscis vilia rerum
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum decuit color et status et res,
Tentantem majora, fere præsentibus æquum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter Mileti textam cane pejus et angue
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Retuleris pannum. Refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, et cœlestia tentat;
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit, ne non succederet; esto:
Quid, qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus: hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus:
Hic subit et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege suâ de paupertate tacentes
Plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter,
An rapias; atqui rerum caput hoc erat, et fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit, clamat, Victum date: succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra.
Sed tacitus pasci si corvus posset, haberet
Plus dapis, et rixæ multo minus invidiæque.

EPISTOLA XVIII.—AD LOLLIUM.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quæ se commendat tonsâ cute, dentibus atris,
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum et utrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lanâ sæpe caprinâ,
Propugnat nugis armatus: Scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, et, vere quod placet, ut non
Acriter elatrem? Pretium ætas altera sordet.

Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Dolichos plus;
Brundusium Minuci melius via ducat an Appi.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit et horret:
Aut, si non odit, regit; ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere, et virtutibus esse priorem
Vult, et ait prope vera: Meæ (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;
Commissumque teges, et vino tortus et irâ.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
Nec, quum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion; tu cede potentis amici
Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis jumenta canesque,
Surge et inhumanæ senium depone Camœnæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta;
Romanis sollemne viris opus, utile famæ
Vitæque et membris, præsertim quum valeas et
Vel cursu superare canem vel viribus aprum
Possis. Adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet; scis, quo clamore coronæ
Prœlia sustineas campestria; denique sævam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti,
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, et, si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac (ne te retrahas et inexcusabilis absis)
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno:
Partitur lintres exercitus; Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur;

Adversarius est frater; lacus, Hadria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu),
Quid de quoque viro et cui dicas, sæpe videto:
Percontatorem fugito, nam garrulus idem est,
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures;
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves
Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui
Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi;
Sedatum celeres, agilem navumque remissi:
Potores [bibuli mediâ de nocte Falerni
Oderunt] porrecta negantem pocula; quamvis
Nocturnos jures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percontabere doctos;
Quâ ratione queas traducere leniter ævum:
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem doctrina paret, naturane donet:
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum:
Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, et fallentis semita vitæ.

Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
Quid sentire putas, quid credis, amice, precari?
Sit mihi quod nunc est; etiam minus: et mihi vivam,
Quod superest ævi, si quid superesse volunt Dî:
Sit bona librorum et provisæ frugis in annum
Copia; neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Jovem quæ donat et aufert:
Det vitam, det opes, æquum mi animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.—AD MÆCENATEM.

Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camœnæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda. Forum putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis.
Hoc simul edixi, non cessavere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid, si quis vultu torvo ferus et pede nudo
Exiguæque togæ simulet textore Catonem,
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile: quodsi
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps:
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit,
Dux regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus

Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
Ac, ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem;
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus; sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgavi fidicen; juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum, et tritæ munere vestis;
Non ego, nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor:
Hinc illæ lacrimæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi; Rides, ait, et Jovis auribus ista
Servas: fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus uti
Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.—AD LIBRUM SUUM.

Vertumnum Janumque, liber, spectare videris;
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas.
Non ita nutritus. Fuge, quo descendere gestis:
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quis te læserit; et scis,
In breve te cogi, quum plenus languet amator.

Quodsi non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deseret ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re
Majores pennas nido extendisse loqueris,
Ut quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis urbis belli placuisse domique;
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.—AD AUGUSTUM.

Quum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas: exstinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cetera nequaquam simili rationi modoque
Æstimat, et, nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit:

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetàntes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eâdem
Scriptores trutinâ, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summam fortunæ; pingimus atque
Psallimus et luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui dećidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? Excludat jurgia finis.
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
Quid, qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas,
An quos et præsens et postera respuat ætas?
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno.
Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ,
Paullatim vello et demo unum, demo et item unum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Pæne recens? Adeo sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties uter utro sit prior, aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro,

Spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus Livi scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere cedit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat æquo.
Non equidem insector, delendave carmina Livi
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri
Pulchraque et exactis minimum distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum,
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia posci.
Recte, necne, crocum floresque perambulet Attæ
Fabula, si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pæne patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel, quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel, quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri;
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset,
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortunâ labier æquâ,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit:
Suspendit pictâ vultum mentemque tabellâ;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:

Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit et sollemne reclusâ
Mane domo vigilare, clienti promere jura,
Cautos nominibus rectis expendere nummos,
Majores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: puerique patresque severi
Fronde comas vincti cœnant et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et prius orto
Sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
Navem agere ignarus navis timet; abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poemata passim.
Hic error tamen et levis hæc insania, quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo:
Militiæ quamquam piger et malus, utilis urbi:
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari,
Os tenerum pueri balbumque poeta figurat;
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem;
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et præsentia numina sentit;

Cœlestes implorat aquas doctâ prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;
Impetrat et pacem et locupletem frugibus annum;
Carmine dî superi placantur, carmine manes.
Agricolæ prisci, fortes parvoque beati,
Condita post frumenta levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris et conjuge fidâ,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium memorem brevis ævi.
Fescennina per hunc invecta licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter; donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, et per honestas
Ire domos impune minax. Doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi: vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio. Sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulere; sed in longum tamen ævum
Manserunt hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et post Punica bella quietus quærere cœpit,
Quid Sophocles et Thespis et Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem, si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis et acer;
Nam spirat tragicum satis et feliciter audet;
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet Comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,

Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus, cadat, an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso Gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat:
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit! Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles: his nam plebecula plaudit.
Verum equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ;
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura;
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo: nam quæ pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes,
Divitiæque peregrinæ; quibus oblitus actor
Quum stetit in scenâ, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil sane. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem,

Quum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age, et his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem, si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ
(Ut vineta egomet cædam mea), quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur, non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poemata filo;
Quum speramus, eo rem venturam, ut, simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æedituos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se præter Apellen
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quodsi
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotûm in crasso jurares aere natum.
At neque dedecorant tua de se judicia atque
Munera, quæ multâ dantis cum laude tulerunt,

Dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ;
Nec magis expressi vultus per aenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas,
Terrarumque situs et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam,
Si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget,
Præcipue quum se numeris commendat et arte:
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium quod me gravat, ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo capsâ porrectus apertâ,
Deferar in vicum vendentem tus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.—AD JULIUM FLORUM.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: 'Hic et
Candidus et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo;
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argillâ quidvis imitaberis udâ:

Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
Quivis ferret idem: semel hic cessavit, et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædit.'
Ille ferat pretium pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc et lite moraris iniquâ?
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum; ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat; post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt,
Summe munito et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum donis ornatur honestis:
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
'*I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,*
Grandia laturus meritorum præmia. Quid stas?'
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, '*Ibit,*
Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit,' inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato,

Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem. Sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Tendunt extorquere poemata. Quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis;
Ille Bioneis sermonibus et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? Renuis tu, quod jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Præter cetera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino, visendus uterque;
Intervalla vides humane commoda. Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis gerulisque redemtor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus:
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbes,
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbrâ:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statuâ taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit; hic ego rerum

Fluctibus in mediis et tempestatibus urbis
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Quî minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos. Mirabile visu
Cælatumque novem Musis opus! Adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem!
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi,
Quid ferat, et quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis et mente receptâ,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit, quæcunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ, priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit et deserta vetustas:
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus puroque simillimus amni
Fundet opes, Latiumque beabit divite linguâ.
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano

Levabit cultu, virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dábit et torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro;
Cetera qui vitæ servaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ;
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese, '*Pol, me occidistis, amici,*
Non servastis, ait, *cui sic extorta voluptas,*
Et demptus per vim mentis gratissimus error.'
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monstratâ radice vel herbâ,
Non fieret levius, fugeres radice vel herbâ,
Proficiente nihil, curarier. Audieras, cui
Rem dî donarint, illi decedere pravam
Stultitiam; et, quum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus îsdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis librâ mercatus et ære est,
Quædam, si credis consultis, mancipat usus:
Qui te pascit ager, tuus est; et villicus Orbi,

Quum segetes occat, tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit: das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
Emptor Aricini quondam Veientis et arvi
Emptum cœnat olus, quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum;
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tamquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte supremâ,
Permutet dominos, et cedat in altera jura.
Sic, quia perpetuus nulli datur usus, et hæres
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam,
Quid vici prosunt, aut horrea? Quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungi,
Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Utar, et ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam; nec metuam quid de me judicet hæres,
Quod non plura datis invenerit; et tamen idem
Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias, neque plura parare labores;

Ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies, immunda domus, procul absit: ego, utrum
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo;
Non tamen adversis ætatem ducimus Austris;
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi. Quid? cetera jam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine et irâ?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senectâ?
Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est; ne potum largius æquo
Rideat et pulset lasciva decentius ætas.

EPISTOLA AD PISONES.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;
Spectatum admissi risum teneatis, amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim.
Sed non ut placidis coeant immitia; non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Adsuitur pannus, quum lucus et ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus;
Sed nunc non erat his locus: et fortasse cupressum
Scis simulare; quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, ære dato qui pingitur? Amphora cœpit
Institui; currente rotâ cur urceus exit?
Denique sit quidvis simplex duntaxat et unum.
  Maxima pars vatum, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti. Brevis esse laboro,

Obscurus fio; sectantem levia nervi
Deficiunt animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber unus et ungues
Exprimet et molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis summâ, quia ponere totum
Nesciet. Hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam naso vivere pravo,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus; et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici,
Pleraque differat et præsens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum;
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget; dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadent, parce detorta. Quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio Varioque? Ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor? quum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit,
Signatum præsente notâ producere nomen.
Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus

Terrâ Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisque diu palus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.
  Res gestæ regumque ducumque et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et juvenum curas, et libera vina referre.
  Descriptas servare vices operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
Telephus et Peleus, quum pauper et exsul uterque
Projicit ampullas et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querelâ.
  Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto,
Et, quocunque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt

Humani vultus. Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia mæstum
Vultum verba decent, iratum plena minarum,
Ludentem lasciva, severum seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; juvat aut impellit ad iram,
Aut ad humum mærore gravi deducit et angit;
Post effert animi motus interprete linguâ.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, divusne loquatur, an heros,
Maturusne senex, an adhuc florente juventâ
Fervidus; et matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.
Scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, et audes
Personam formare novam; servetur ad imum,
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbo verbum curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
"Fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
"Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ,
Qui mores hominum multorum vidit et urbes."
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdin;
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo;
Semper ad eventum festinat, et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit, et quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit;
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
  Tu, quid ego et populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, et usque
Sessuri, donec cantor *Vos plaudite* dicat;
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces jam scit puer et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbus juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis ætas animusque virilis
Quærit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, castigator censorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. Ne forte seniles

Mandentur juveni partes, pueroque viriles,
Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.
  Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, et quæ
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
Digna geri promes in scenam; multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
  Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult et spectata reponi.
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et hæreat apte.
Ille bonis faveatque et consilietur amice,
Et regat iratos, et amet pacare tumentes;
Ille dapes laudet mensæ brevis, ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia portis;
Ille tegat commissa, deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
  Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque
Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Adspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus
Et frugi, castusque verecundusque, coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, et urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus,
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet liberque laborum
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque et luxuriem addidit arti

Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem;
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps,
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri,
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
  Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate jocum tentavit eo, quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris et potus et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas;
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna Tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum,
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem, sudet multum frustraque laboret
Ausus idem: tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
Ne, velut innati triviis ac pæne forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent ignominiosaque dicta:
Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res,
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve coronâ.
  Syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere jussit

Nomen iambeis, quum senos redderet ictus
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paullo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens; non ut de sede secundâ
Cederet aut quartâ socialiter. Hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
In scenam missos cum magno pondere versus,
Aut operæ celeris nimium curâque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata judex,
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircone vager scribamque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniæ cautus? Vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturnâ versate manu, versate diurnâ.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
  Ignotum tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, et plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multâ
Laude; sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus vestigia Græca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam linguâ, Latium, si non offenderet unum-

Quemque poetarum limæ labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium miserâ quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam; secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata: verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Unde parentur opes; quid alat formetque poetam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte sapere est et principium et fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ;
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
Quod sit conscripti, quod judicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis, ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, et vivas hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, Si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? Poteras dixisse. Triens. Eu!

Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?
Semis. At hæc animos ærugo et cura peculi
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causâ sint proxima veris,
Nec, quodcunque volet, poscat sibi fabula credi;
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis;
Celsi prætereunt austera poemata Ramnes:
Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis; hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persæpe remittit acutum;
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, veniâ caret; ut citharœdus
Ridetur, chordâ qui semper oberrat eâdem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poesis; erit quæ, si propius stes,
Te capiet magis, et quædam, si longius abstes;
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen:
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.

O major juvenum, quamvis et voce paternâ
Fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi: consultus juris et actor
Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poetis
Non homines, non dî, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inventumque poema juvandis,
Si paullum a summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ discive trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quidni?
Liber et ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
Tu nihil invitâ dices faciesve Minervâ;
Id tibi judicium est, ea mens. Si quid tamen olim
Scripseris, in Mæci descendat judicis aures,
Et patris, et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis: delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones.
Dictus et Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, et prece blandâ
Ducere quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque mares animos in Martia bella

Versibus exacuit; dictæ per carmina sortes,
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis; ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, et cantor Apollo.
Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine divite venâ,
Nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse: "Ego mira poemata pango:
Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est,
Et, quod non didici, sane nescire, fateri."
Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores jubet ad lucrum ire poeta
Dives agris, dives positis in fenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor, si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu, seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim, *Pulchre! bene! recte!*
Pallescet super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus. Si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,
Hoc, aiebat, et hoc. Melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere jubebat,

Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem,
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit:
Fiet Aristarchus; non dicet, *Cur ego amicum*
Offendam in nugis? Hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error et iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
Si, veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives! non sit qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, et demittere funem,
Quî scis, an prudens huc se dejecerit, atque
Servari nolit? dicam, Siculique poetæ
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. Sit jus, liceatque perire poetis:
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, jam
Fiet homo, et ponet famosæ mortis amorem.
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
Quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

INTERPRETATIO.

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Argum. Festive reprehendit poeta ridiculam illam *μεμψιμοιρίαν*, quâ plerique æqualium suorum laborabant, conjunctam semper cum acri in eos invidiâ, quibus ex illorum opinione melior sors obtigerat. Hujus autem morbi, sane vel maximi vitæ beatæ impedimenti, præcipuam causam hanc esse dicit, quod insigni quâdam stultitiâ abrepti permulti totam per vitam nihil aliud agant, quam ut quocunque modo pecuniam corradant, conquisitis tamen nunquam fruantur, illud nimirum causati, se placidæ senectutis quieti nunc, quum tempus sit, prospicere. Primus autem annus, quo hæc satira componi potuit, fuit U. C. 716. Kirchnerus refert ad A. U. C. 719.

1—2. 'Ut nemo contentus vivat illâ *sorte* [= *vitæ genere*], quam sortem, &c., sed *unusquisque* laudet, &c.' *Unusquisque* recte omittitur, quemadmodum apud Græcos post *οὐδείς*, *μηδείς*, *ἕκαστος*. *B.*

3. *Laudare* = *felicem prædicare*, *ὀλβίζειν*, *μακαρίζειν*. *B.* — [*diversa*] 'Prorsus opposita et contraria suis studiis.'

4, 5. [*Gravis annis* *] Miles stipendiorum initio ex prædâ vel ex agris assignandis divitias se paraturum aliquando speraret; at post complura stipendia, quum jam ætate provectior nec dum dives factus est, invidet mercatori, qui eodem vel minore etiam tempore locuples factus est.

7. [*Quid enim?*] quasi sequeretur 'contra dices, objicies?' Est ex sermone quotidiano, ut *τί γάρ*; *πῶς γὰρ οὔ*; — [*horæ momento*] 'brevi horæ tempore, puncto temporis.' *Schol.* Epp. 2, 2, 17, *puncto mobilis horæ.* Liv. 5, 7, *horæ momento simul aggerem ac vineas incendium hausit.*

8. "Simplex *aut* = '*aut etiam*.' In *aut—aut* res *æquâ ratione* componuntur: in simplici *aut* fit plerumque *descensus a majore ad minus.* Nautæ, qui desperat, victoria non potior videtur, sed in citâ morte omnium miseriarum finem agnoscit, additque, *quæ non tam certa putat, aut* victoria læta, '*or even*' ('*or possibly*,' '*or it may be*') *a joyful victory.*'" (Hand's Tursell. i. p. 535, 536.)

9—12. [*Juris legumque peritus*] Non *legibus* dumtaxat *jus* continetur, sed etiam senatûs consultis, edictis magistratuum, responsis prudentum. [*Consultor*] qui litem habens jureconsultum, virum aliquem primarium civitatis in atrio domûs suæ in solio sedentem, primo mane adit, ut sibi de jure respondeat actionumque formulas præscribat †. [*Vadibus*] *Vas*

* Theocr. 24, 100, *βαρὺς ἐνιαυτοῖς*. Virg. Æn. 9, 246, *Hic gravis annis atque animi maturus Aletes.*

† In gallicinii tempore ridicula hyperbole inest, ut in illis Cic. pro Muren. 9,

in re judiciali est is, *qui pro altero vadimonium promittit* (Varro) id est, qui apud prætorem spondet, reum in judicium sisti; quod ni fiat, fore ut ipse litis æstimationem sufferat. Rusticanus Romanus igitur, invitus quidem, sed ne vadimonio deserto litem amittat, in Urbem se conferre coactus, ejus incolas altâ, ut solent rustici, voce vel ideo felices prædicat, quod præter multa alia vitæ gaudia longe commodius negotiis forensibus operam navare possint, ipse quum propterea tantum temporis perdat.

13—18. [*Cetera de genere hoc*] Principium versûs Lucretiani, 4, 594. *B.* [*Fabium*] Fuit Fabius (Maximus *Porph.*), eques Romanus Narbonensis, qui aliquot libros pertinentes ad Stoicam philosophiam conscripsit. Hic autem Fabius Pompeianas partes secutus est et cum Horatio de disciplinis sæpe contendit. *Acr.* [*Quo rem deducam*] 'qui sit disputationis meæ finis.' [*En ego*] Noli hæc jungere cum v. *faciam*, sed est, ut Varro R. R. 1, 56, *en quin adsum.* Sallust. Orat. Cottæ 4, *Adsum en C. Cotta consul.* [*Eia*] h. l. est impatienter increpantis. Cessare videt, quos statim discessuros existimaverat, ideoque evocat moratos, additque *quid statis* * ?

20—24 [*Quid causæ est*] Quid ni propter hanc stoliditatem cum inconstantiâ conjunctam merito iratus Jupiter illis buccas inflet? Alibi τὰς γνάθους φυσᾷν fastûs, h. l. iracundiæ signum, ut Plautus Bacch. v. 21, *sufflatum* vocat *iræ plenum* militem, et jungendum artissime esse *illis inflet* monstrat id. Casin. 3, 3, 19, *hic Nescio quid se sufflavit uxori suæ*, item iratus. [*Præterea*] est item modus Lucretianus continuandæ orationi inserviens. 'Sed, etsi pergere in eodem argumento juvat, jam serio loquar, ne cetera quoque ridens percurram (jocabundus leviter pertractem), *ut qui jocularia* percurrit, id est,' ut solent aretalogi coram vulgi circulis in plateis nugas suas proferre.

25—27. [*olim dant*] 'solent dare,' frequenti usu v. *olim* in exemplis et similitudinibus. [*Sed tamen*] Hæ particulæ, ut simpliciter *sed etiam*, post longiorem parenthesin interruptam orationem excipiunt. *B.*

29. [*Nautæ*] = ἔμποροι, *mercatores*, v. 6.

33. [*Nam exemplo est*] 'perquam libenter enim hoc sapientis bestiolæ exemplo utuntur †.' — [*magni formica laboris*] in prosâ or. 'formica, *animal* magni laboris.'

36—40. [*Quæ*] id est, 'at ea.' — [*inversum — annum* ‡] De brumâ loquitur, ex quâ velut novus circulus sive cursus anni *semper vertentis* (Macrob. Sat. 1, 14) exordium capit. Pro hiemis autem signo Aquarium ponit, quamquam proprie, ut ait Porphyrio, 'maxime sole in Aquario constituto tempestates horrendæ et frigora ingentia solent esse. Sol autem transit in Aquarium XVII. Kal. Februarias (15 Januar.), in eo est diebus XXX. usque ad XVII. Kal. Mart.' — [*contristat*] ut Virg. Ge. 3, 279, *unde nigerrimus Auster Nascitur et*

Vigilas tu (Sulpici) *de nocte, ut tuis consultoribus respondeas; ille* (L. Lucullus), *ut eo, quo intendit, mature cum exercitu perveniat. Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

* [*Notint*] Cfr. locum simillimum Sat. 2, 7, 24.

† Proverb. vi. 6, *Vade ad formicam, o piger, et considera vias ejus et disce sapientiam, quæ, quum non habeat ducem nec præceptorem nec principem, parat in æstate cibum sibi et congregat in messe, quod comedat.*

‡ Cfr. Theocriti 13, 26, τετραμμένου εἴαρος ἤδη, et Homeri περιπλομένων, περιτελλομένων ἐνιαυτῶν.

pluvio contristat frigore cœlum. — [*sapiens*] 'ideo, quod nec prodigit quæsita neque necessario victu se defraudat *.' — [*ignis, mare, ferrum*] Est tamquam proverbium, ut Sat. 1, 4, 29. Eurip. Phœn. 521. Πρὸς ταῦτ' ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανα. — [*alter*] ut Græci ὁ πλησίον, ('your neighbour,') 'quicunque tibi proximus est et quocum te comparas.'

42 [*Furtim defossâ*] 'in altitudinem clam effossâ excavatâ.' Virg. Ge. 3, 376, *Ipsi in defossis specubus secura sub altâ Otia agunt terrâ.*

43—48. [*Quod si*] 'At si id auri pondus, inquit avarus, expendendo minuam, paullatim usque ad assem consumetur, adeoque egenus atque inops fiam.' Respondet poeta: 'Verum nisi in necessarios usus quod opus est erogas, quid cet.' — [*Milia — centum*] modiûm. — [*triverit*] Virg. Ge. 1, 298, *Et medio tostas æstu terit area fruges.* Proprie fruges teruntur in areâ bobus vel equis ad tribulam trahamve junctis. — [*hoc*] 'propter hoc, ideo,' ut Sat. 1, 2, 81. — [*ac meus*] *quam* aliorum Codd. vulgaris est modus. Etiam Sat. 2, 3, 270, *plus ac.* Agmen *venalium* (servorum) tibi finge herum rus euntem sequens; inter hos alii variis utensilibus onusti sunt, unus etiam in reticulo, quibus Itali pro saccis etiamnunc utuntur, panem portat, ne male coctus vel arenosus alicubi emendus sit, quum interim symphoniaci, anagnostæ, scribæ, dispensatores, pincernæ nihil humeris gestant, eadem tamen sub edendi tempora accipiunt diaria ac miser ille bajulus.

49—53. [*referat — viventi*] Quum triplex sit solita hujus verbi constructio, *refert* absolute, *refert med, tud, aliqua res refert* (*med*), singulari exemplo Sallustius Jug. 111, *faciendum aliquid, quod illorum magis quam sua rettulisse videretur,* singulari item Plautus Truc. 2, 4, 43, *quoi rei id te assimulare rettulit?* cum dativo rei, singulari item Horatius h. l. cum dativo personæ. — [*cumeris*] '*Cumeram* dicimus vas ingens vimineum in quo frumenta conduntur.' *Acron.* Hodie Siculi, qui talibus etiamnunc utuntur, eas vocant *cannicci*, quia conficiuntur ex harundinibus sectis, et undique viminibus cinguntur.

54—58. [*liquidi*] pro aquâ, ut Ovid. Met. 5, 454, *loquentem Cum liquido mixtâ perfundit diva polentâ.* — [*urnâ*] dimidia pars amphoræ, XL. pondo; *cyathus* duodecima pars sextarii. — [*mallem*] 'non falsum est quod damnat Heindorfius *mallem.* Nam *dicas* et *mallem* non cohærent constructione, et *mallem* significat; "Si fieri potest seu posset" (quo certe non affirmatur, id fieri non posse:) optarem potius cet.†' — Aufidum *violentem*, (Od. 3, 30, 10.) patrium flumen, ubique libenter commemorat.

61—64. [*bona pars*] 'satis magna,' ut Lucret. 5, 1024. Cic. de Or. 2, 3, 14. — [*falso*] V. *cupido* apud Horatium semper masc. Od. 2, 16, 15. cet. — [*quantum habeas*] Ex antiquâ illâ γνώμῃ apud Plut. περὶ φιλοπλουτίας p. 526, C.; Κέρδαινε καὶ φείδου καὶ τοσούτου νόμιζε σεαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς. Seneca Ep. 116, ex Tragico Græco, *Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.* — [*illi*] non *bonæ parti*, sed 'homini ejusmodi, qui loquens inducitur.' Τί χρήσει τούτῳ; Cic. pro Cæc. 11, *Quid huic tu homini facias?* Contra pro Sestio 13, *Quid hoc homine facias?* — [*miserum*] Ἀκολούθως fuisset, *miseram*; sed poeta

* Ἴδρις est formica Hesiodo O. et D. 778, ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται.
† Hand ad Wopkens p. 269.

vertit filum orationis, ut si *hominem* dixisset, non *partem hominum. Marcil.* De usu v *quatenus* cfr. Od. 3, 24, 30. — [*facit*] 'misera est.'

68—71. [*Tantalus*] Versus heroicus, fortasse ex poetâ aliquo desumptus vel leviter immutatus, et, ut ait Acron, παθητικῶς pronuntiandus. Hinc *ridet* avarus quasi dicens; 'Ah, probe novi, quo rem deducturus sis, ut fabulâ illâ a sapientiæ magistris jam sexcenties decantatâ me reprehendas; verum *occidit miseros crambe recocta* auditores.' Cui poeta; 'Re verâ illud volui, quoniam aptior imago tuæ perversitatis reperiri vix poterat; verum missis fabulis jamdudum tritis ac prope anilibus, Latine tecum loquar.' — [*mutato nomine*] 'alia est persona, res eadem.' — [*Indormis*] 'incubas noctu, quo fures arceas.' Virg. Ge. 2, 507, *defossoque incubat auro.* — [*inhians*] 'tamquam ore aperto captans, cupide appetens.' — [*sacris*] 'quæ ne contingere quidem nedum in usum quotidianum quidquam inde demere licet.' Sat. 2, 3, 110.

73—79. [*quo valeat*] 'ad quid tibi parandum.' — [*sextarius*] quantum viro temperanti in diem sufficit. — [*Queis humana*] 'vestes, balneum, usus mulieris.' *Schol.* — [*malos fures*] Wolfius comparavit κακούργους κλῶπας Herod. 1, 41. Sic Sat. 1, 6, 68, *mala lustra.* 2, 1, 56, *mala cicuta.* 2, 5, 135, *malæ Furiæ.* Est igitur 'molestos ac detestabiles.' — [*compilent*] *Compilare aliquem* etiam in prosâ or. Cic. de Or. 2, 66, *malui compilari quam venire.* — [*pauper — bonorum*] ut Sat 2, 3, 142, *pauper argenti.* 'Harum sollicitudinum ac molestiarum ex illis, quæ vos bona vocatis, semper orientium.'

80—83. [*At si*] Hæc per εἰρωνείαν dicuntur, cui serio respondetur v. 84. — [*condoluit*] 'tactum est dolore,' a v. *condolescere*, non *condolere.* — [*tentatum frigore*] febri correptum, ut sæpe v. *tentare* de morborum accessionibus. — [*affixit*] 'fecit, ut diutius tibi cubandum esset.' Seneca Ep. 67, *Ago gratias senectuti, quod me lectulo affixit.* — [*Suscitet*] 'bonam valetudinem tibi restituat.'

84—91. [*Non uxor*] 'Immo nemo tui curam gerit.' — [*post omnia ponas*] Similiter dividitur *anteponere* a Cic. Off. 3, 17, *Malitia mala bonis ponit ante.* — [*An si*] κατ' εἰρωνείαν. '*An operam perdas* (frustra labores), *si cognatos, quos nullo* (tuo) *labore natura tibi dat* (ultro offert atque præbet), *amicos* (bene de iis merendo) *retinere servareque velis? ut* (prorsus operam perdit) *si quis* cet. Minime vero: nam caritate, indulgentiâ liberalitate facillime efficies, ut te ament cognati.' — [*Infelix*] Ut μέλεος est interdum, 'qui aliquid facit infeliciter' (Eur. Ion 914.) sic h. l. non *malus* ac prope *sceleratus*, nec est vocativus, sed: 'adeo ut ipse dolenter sentias, quam adversâ fortunâ utaris omnique careas successu in rationibus, quæ tibi cum propinquis tuis intercedunt.' — [*asellum*] 'quasi esset equus generosus.' 'Est autem proverbiale schema, *docere asinum currere.*' *Comm. Cruq.* — [*In Campo*] Martio, ut Od. 1, 8, 4. 2, 9, 18. cet.

92—94. [*Denique*] Cave confundas cum part. *tandem* intelligasque de tempore. Est: 'atque hæc adeo summa est præceptorum meorum;' '*in a word, in short.*' — [*quumque habeas plus*] 'plus quam necessitas postulat; plus quam habet reliquorum hominum magna pars.' — [*ne facias*] 'ne inter perpetuum metum et cruciatum vivas, ut Ummidius ille, quem tamen vel maximæ solicitudines tutum non præstiterunt a miserrimo exitio.'

95—100. [*Ummidius*] Homo hujus nominis, hospes L. Marcii Phi-

lippi, memoratur a Varrone R. R. 3, 3. et alii Ummidii reperiuntur in Inscriptt. — [*quidam*] In hoc quoque sine causâ hæserunt; 'Quomodo, quæsumus, *quidam*, si tam dives?' Sed hoc Latini usurpant de hominibus rebus gestis et honoribus minus insignibus. Sic Cic. Tusc. 1, 48, *Alcidamas quidam, rhetor antiquus in primis nobilis.* — [*non longa est fabula*] His vv. occupat ac retinet avarum, ne forte propter longæ narrationis tædium aufugiat. — [*dives*] 'Is igitur, quum tam dives esset, ut metiretur nummos, ita tamen sordidus' cet. — [*servo*] 'quam servum vestire solent;' tunicâ igitur pullâ contentus erat; eadem constr. atque Epp. 2, 1, 197, *ludis attentius ipsis*, id est, 'quam ludos;' non, ut alii interpretati sunt, 'quam servus se vestit.' — [*liberta*] vel propter fœdas patroni sordes in eum exasperata, vel ut tandem partem hereditatis sibi promissam acciperet, si alii tributum esset homicidium, ei *mediam ferro gemina inter tempora frontem Dividit* (Virg. Æn. 9, 750). — [*Tyndaridarum*] mascul.; fem. esset *Tyndaridum* a *Tyndaris.* Dictum est autem ut *Phaselus ille — navium celerrimus.* Menander Fr. inc. 6. p. 193, Mein. νόσων χαλεπώτατος Φθόνος. Est igitur jocose dictum; 'fortissima feminarum illarum omnium, quæ, ut Clytæmnestra Agamemnonem, viros unquam trucidaverunt.'

101—104. [*vivam Mænius*] Sic Epod. I, 34, *Discinctus aut perdam* (ut) *nepos.* 'Hic post patrimonium abrosum Kalendis Januariis in Capitolio clarâ voce optavit, ut quadringenta nummorum æris alieni haberet. Quærente quodam, quid sibi vellet, quod tam sollemni die æs alienum optaret habere, Noli mirari, inquit, octingenta debeo. Hic fertur domo suâ, quam ad forum spectantem habuerat, divenditâ, unam columnam sibi ibi excepisse, unde gladiatores spectaret, quæ ex eo columna Mænia nominabatur.' *Porphyr.* — [*Nomentanus*] 'Cassius Nomentanus adeo sine respectu bonorum suorum prodigus, ut sestertium septuagies gulæ ac libidini impenderit.' *Acr.* — [*Frontibus adversis*] junge cum v. *componere*, non cum vv. *pugnantia secum.* 'Non desinis contraria ita componere, ut e regione sibi opposita sint?' ut Græci, ἐκ διαμέτρου ἡμῖν οἱ βίοι (ἀντίθετοι). Lucian. Catapl. 14. — [*componere*] velut gladiatorum par. Sat. 1, 7, 20.

105. [*Tanain*] 'Tanais spado fuit, ut quidam aiunt Mæcenatis libertus, ut nonnulli, L. Munatii Planci, Viselli autem socer herniosus.' *Porph.*

108, 109. [*Illuc*] Imitatur morem philosophorum, qui in ἐπιδείξεων moralium epilogis post degressiones variaque exempla earum caput repetere solebant. [*Nemone ut*] cum indignatione mirantis est; 'nemone ut se probet (concedis), verum avaritiâ ductus aliis semper invideat?' (*Weber.*) *Avarus* ad vocabulum '*probet*' referendum est; = '*utpote avarus*,' non ad v. 'nemo.' *Nemon' ut avarus se probet* = '*omnesne ut se non probent avari!*' * (*Heindorf.*)

* Hermannus locum ita emendat: *Illuc, unde abii, redeo; qui nemo, ut avarus, Se probet ac potius laudet diversa sequentes, Quodque aliena capella gerat distentius uber, Tabescat, neque se majori pauperiorum Turbæ comparet; hunc atque hunc superare laboret, Si festinanti semper locupletior obstat.*—Orellius Wachsmuthium secutus lectionem recipit Codd. aliquorum et edd. vet. '*nemo ut avarus se probet;*' ita ut '*nemo ut se probet*' dictum putet pro *neminem se probare;* ut Sat. 1, 2, 115, *nec vincet ratio hoc tantundem ut peccet*, &c. Cic. de Fin. 5, 26, *si Stoicis concedis, ut virtus—efficiat*, &c. Hiatum præsertim in hujus generis quasi primo specimine post Sat. 7, tolerabilem judicat.

110—116. [*capella*] 'Proverbium, quo et Ovidius usus est (A. A. 1, 349.) quum ait, *Fertilior seges est alienis semper in agris, Vicinumque pecus grandius uber habet.*' *Porph.* — [*Sic*] est part. similitudinis respondens sequenti *ut.* — [*missos*] Ennius Ann. 1, 101, *veluti consul, quum mittere signum Volt, omnes avidi spectant ad carceris oras, Quam mox emittat pictis ex faucibu' currus.* — [*illum Præteritum*] 'equum,' non 'aurigam,' ut Voss. — [*temnens*] Haud raro hoc simplici v. utuntur poetæ. Virg. Æn. 6, 620, *Discite justitiam moniti et non temnere divos.*

117—120. [*conviva satur*] Aristoteles apud Maxim. et Anton. p. 878, Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστιν ἐξελθεῖν ὡς ἐκ συμποσίου, μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα. Lucret. 3, 951, *Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis, Æquo animoque capis securam, stulte, quietem?* — [*Crispini*] Philosophi cujusdam loquacissimi nomen, qui ἀρετάλογος dictus est; scripsit etiam versus de sectâ Stoicâ. *Schol. Ineptum* vocat Sat. 1, 3, 139. — [*lippi*] Horatius ridet Crispini hominis insulsi faciem in modum misere ridiculum assiduo illo malo deturpatam, 'oculis humidis, rubidis, fortasse ex suâ sede propulsis, continuato fletu, carbunculis et ulceribus aut supercrescentibus aut cavis aut sordidis' (quomodo varia lippitudinis genera describit Celsus 6, 6. etiam hoc docens, *fit ea in aliis brevis, in aliis longa et quæ vix unquam finiatur*). — [*scrinia*] Lepide significat Crispinum tota scrinia librorum a se conscriptorum plena domi habuisse.

SATIRA II.

1—3. [*Ambubaiarum*] 'Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicines linguâ Syrorum a v. *abub, ambub,* tibia.' *Schol.* — [*collegia*] jocose, quasi harum muliercularum greges, quibus præerant lenones, essent ex iis collegiis s. sodaliciis *QUIBUS*, ut est in Inscriptt, *EX S. C. COIRE LICEBAT.* — [*pharmacopolæ*] circulatorum genus, de quo Cato apud Gell. 1, 15, *M. Cælium auditis, non auscultatis, tamquam pharmacopolam; nam ejus verba audiuntur, verum ei se nemo committit, si æger est.* — [*Mendici*] Videntur harioli, Isiaci, Galli, (Cybeles sacerdotes, μητραγύρται), fortasse etiam Judæi. — [*mimæ*] 'mulierculæ gesticulariæ in mimis et saltatriculæ,' ut ait Gell. 1, 5. — [*balatrones*] 'Balatrones et blateas bullas luti ex itineribus aut quod de calceamentorum soleis eraditur, appellabant.' *Festus.* Ut lutum calceis, sic hi scurræ divitibus vel invitis adhærent. — [*Tigelli*] Breviorem genitivi formam nominum in *ius, ium,* reduxi, quum satis constet eam formam ante Octav. Augustum pervulgatam fuisse. Formæ in duplex *i* desinentis primus suasor et commendator fuit Ter. Varro. (*Kritz ad Sal. Cat.* 3, 3.) 'M. Tigellius musicus peritissimus et vocis eximiæ C. Cæsari dictatori et post Cleopatræ acceptissimus, Octaviano quoque Cæsari amicissimus, eo quod dulce caneret et urbane jocaretur, adeo ut inter familiares et domesticos haberetur.' *Comm. Cruq.* De hoc Tigellio Cic. ad Fam. 7, 24, *Cognosti meam causam et istius salaconis iniquitatem. Sardos habes venales, alium alio nequiorem* cet. Diversum hunc majorem Tigellium esse ab Tigellio Hermogene demonstravit Kirchnerus in Quæstt. Horat. p. 42, seqq.

8—12. [*ingratâ*] non 'tetra, fœda,' sed 'quæ nunquam satiatur, nunquam acceptis contenta est.' — [*stringat*] 'avide devoret, adeoque con-

sumat.' 'Sumpta metaphora a ramis, quos stringimus, quando illos nudamus foliis.' *Comm. Cruq.* — [*ingluvie*] pr. προηγορεών (*crop*) avium. — [*conductis*] Proprie de operibus publicis et privatis dicitur, raro de pecuniâ fenori sumptâ, ut hic et Juven. 11, 46. — [*Fufidius*] fenerator ignotus.

14—20. [*Quinas*] usuram solitam, id est, singulis mensibus centesimam (12 *per Cent.*) quintuplicatam (60 *per Cent.*) — [*capiti*] sorti, summæ in fenore positæ. — [*exsecat*] est, 'extorquere, extundere, exprimere.' — [*urget*] 'Tanto gravioribus usuris onerat unum quemque, quanto intellexerit eum negligentius res suas agere et luxuriosius vivere. *Schol*; ut, si aliquando sors tota aut ex parte perdenda sit, magnas saltem centesimas per tempus ad omne damnum resarciendum sufficiens inde percipiat.' — [*Nomina sectatur*] Ang. '*tries to get their names in his books.*' [*Pro quæstu*] 'ratione quæstûs habitâ.' — [*non sit amicus*] 'ut qui perpetuo genium suum defraudet.' — [*Terenti*] In Ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ pater Menedemus, cujus ob severitatem Clinia filius in Asiam militatum profectus erat.

SATIRA III.

ARGUM. Præcipuus hujus satiræ finis est, ut communis illa hominum perversitas exagitetur, quâ nostra mala aut plane ignoramus aut summâ indulgentiâ fovemus, in aliorum contra, et persæpe amicorum in primis, vitia sedulo inquirimus eaque acerbissimâ severitate reprehendimus. Cujus pravitatis quum excusatio saltem aliqua depromi possit ex Stoicorum sententiâ, '*omnia peccata æqualia esse*,' (v. 76.) hanc impugnat, contrariâ Epicureorum doctrinâ oppositâ. (vv. 98—112.) Ab illo παραδόξῳ ad aliud ejusdem disciplinæ de perfecto sapiente deridendum transit, ita ut alacri et festivâ clausulâ sermo finiatur. (A. U. C. 716—718?)

1—8. Festive miris Tigellii moribus atque inconstantiâ illâ, quâ semper in diversa aberrare solebat, ita descriptis, tamquam si de hoc uno vitio disserere vellet, παρὰ προσδοκίαν alium inducit v. 19. interrogantem: *Quid tu? Nullane habes vitia?* De Tigellio v. Sat. præced. init. — [*Sardus*] Inest εἰρωνεία quædam in hac patriæ ejus mentione. Proverbium erat, *Sardi venales; alter altero nequior*, et Porphyrion servavit Licinii Calvi in hunc modulatorem scazonta, *Sardi Tigelli putidum caput venit*; quod ipsum *Hipponacteum præconium* vocat Cic. ad Fam. 7, 24. — [*Si peteret — proficeret*] 'Si quando illo nolente petebat, nihil unquam proficiebat.' Conjunctivis * tempora locaque infinita, quibus illud fiebat, significantur. — [*ab ovo*] 'Ovum initium cœnæ erat, quippe quod in gustatione statim a balneis offerebatur; poma vero cum bellariis in secundis mensis erant.' *Schol.* — [*citaret*] 'clarâ voce cantaret, ut Cic. de Orat. 1, 59, *pæanem citare*; pr. 'sonos ciere, movere.' — [*Io Bacche*] initium fortasse cantici, quod ille frequenter cantabat, nisi pro quavis cantilenâ convivali positum est. — [*modo summâ*] 'Tigellius modo utebatur eâ voce, quæ summâ chordâ tetrachordi' (quo sonos modulabantur, ut fit in nostro *violin*:) 'τῇ

* i. e. *Subjunctivis*, ut nos loquimur.

ὑπάτῃ resonat, id est, gravissimâ, τῇ βαρυτάτῃ; modo eâ, quæ imâ chordâ, τῇ νήτῃ, eâdemque acutissimâ, τῇ ὀξυτάτῃ, resonat.' *Gesner.*

9—16. [*Nil*] 'Nihil erat æquabile in illo homine; in nullâ re sibi constabat.' — [*velut qui*] βραχυλογία pro, 'Sæpe currebat, velut qui fugiens hostem curreret, sæpe lente incedebat, velut qui Junonis sacra ferret.' — [*Junonis sacra*] Loquitur de κανηφόροις, 'quæ manibus sublatis sacra reposita in capitibus ferebant.' — [*tetrarchas*] nomen principum præcipue Gallogræciæ et Judææ. — [*loquens*] 'in ore habens ac dicens se eorum familiaritate uti, sibi epistolas et dona ab iis missa esse.' — [*mensa tripes*] 'delphica simplex, qualis decet hominem paucis contentum et plerumque solum sine convivis cœnantem.' — [*Concha salis puri*] Opponitur salinum argenteum. 'Pauperiores in marinâ conchâ salem tritum habere solent, quo cum pane vescantur.' *Porph.* — *crassa*] *pinguem* togam similiter dixerunt Suet. Oct. 82. Martial. 14, 143, plebeiam ac vilem. — [*Decies centena*] milia H. S. Est quasi proverbium, ut nobis '*a thousand pounds.*' — [*quinque diebus*] paucis.

20—24. [*et fortasse minora*] 'Primus, opinor, Aldus Manutius sincerum vas incrustare voluit, et reposuit *haud minora;* quem deinceps plerique omnes nimium patienter secuti sunt. Quid enim? an credibile est hoc fassum esse Horatium? sua vitia non minora esse illis, quæ in Tigellio tam acerbe notaverat? — Immo vero sibi mediocria tantum vitia esse alibi gloriatur, non Tigellianis similia Sat. 1, 4, 130. 6, 65. — Summa urbanitas est in v. *fortasse;* quasi non pugnaturus foret, si quis vel æqualia esse diceret.' *Bentl.* — [*Mænius*] Sat. 1, 1, 101, *Novius*, homo ignotus. Sententiæ sic cohærent cum præcedd. 'Atque hoc pro certo affirmare possum, me tam stultum et improbum non esse, quam fuit Mænius ille, ut carpam absentes amicos, mihi ignoscam cet.' — [*dare verba*] pro rebus, id est, 'decipere, circumvenire.' — [*improbus*] 'nimius, modum longe excedens, ideoque perversus.'

25—27. [*pervideas*] *Pervidere* sane significat, ut ait Bentleius, 'acute et perspicue et penitus rem videre;' sed quomodo ille, quocum loquitur poeta, sua vitia *pervidet?* Nimirum lippus et propterea oculis collyrio inunctis; id quod huc redit; 'parum pervidet.' — [*Epidaurius*] Pausan. 2, 28, Δράκοντες — καὶ ἕτερον γένος ἐς τὸ ξανθότερον ῥέποντες χρόας ἱεροὶ μὲν τοῦ Ἀσκληπιοῦ νομίζονται καὶ εἰσὶν ἀνθρώποις ἥμεροι, τρέφει δὲ μόνη σφᾶς ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων γῆ.

29, 30. [*acutis Naribus horum hominum*] nunc viventium, qui levissima quæque vitia in aliis facillime odorantur, derident, vituperant; talibus igitur homo simplex ac negligentior parum convenit, persæpe reprehensionis ansam præbet.

31—37. [*Rusticius*] junge cum v. *tonso* dumtaxat.—[*defluit*] 'parum apte composita est.'—[*male laxus*] 'non satis aptus ad pedem.' Theophr. Char. 4, ἄγροικος τοιοῦτός τις, οἷος . . μείζω τοῦ ποδὸς τὰ ὑποδήματα φορεῖν.—[*tibi*] 'quocum nunc ipsum colloquor.' [*Inculto*] de amictu neglecto. (v. 31.) [*Concute*] imagine desumptâ ab eo, qui furem concutit. In prosâ or. frequentius 'excutere' pro diligenter explorare.—[*urenda*] 'quæ aliter quam igne exstirpari nequit.'

38—42. [*Illuc prævertamur*] Si volumus ex æquo bonoque de amicis judicare, ante omnia ad illud exemplum nos convertamus, quo modo de amicarum nævis amatores, de liberum vitiis parentes judicare

solent.—[*decipiunt*] 'fallunt, latent eum.' [*Hagnæ*] Hanc libertinam amaverat L. Cælius Balbinus, qui hoc tempore proscriptus erat (Appian. 4, 50), sed postea rediit et A. U. C. 724, mense Novembri consul suffectus est. *Spohn.*—[*virtus*] 'sensus ejus, quod æquum bonumque est.'

44—53. [*fastidire: strabonem*] e brevi, ut Sat. I, 2, 30. '*Strabo* dicitur, qui est detortis oculis; *pætus* autem, qui est oculis leniter declinatis cuique huc atque illuc tremuli celeriter volvuntur.' *Comm. Cruq.*—[*pullum*] Antiqui puerum, quem quis amabat, *pullum* ejus dicebant. *Festus. L. Junius Pullus* Cos. fuit A. U. 504.—[*abortivus*] quasi propter abortum a matre factum nanus evasisset. [*Sisyphus*] M. Antonio triumviro pumilio fuisse dicitur intra bipedalem staturam, quem ipse Sisyphum appellabat ob ingenii calliditatem. *Comm. Cruq.* —[*varum*] introrsum retortis pedibus. [*Balbutit*] cujusmodi pronuntiatio teneri aliquid habet in talibus ὑποκορίσμασιν.—[*scaurum*] *Scauri* dicuntur, qui talos habent exstantes. *Schol.* Præcipua hujus loci urbanitas in eo inest, quod patres isti indulgentissimi simul cognominibus gentium Romanarum ortis utique ex hujusmodi vitiis utuntur. —[*frugi*] Novius Bothii, p. 50, *Spero rem faciet: frugi est homo.* [*Ineptus*] 'negotiosus ardelio, qui nobis operam suam jactat.' Cic. de Or. 2, 4, *qui aut tempus quod postulet non videt, aut plura loquitur aut se ostentat—aut denique in aliqua genere aut inconcinnus aut multus est, is ineptus dicitur.*—[*concinnus*] 'qui officiosâ sedulitate et lepore sese amicis commendare studet.'—[*simplex*] 'apertus et ab omni mendacio alienus.' [*Caldior*] *hot; acer, fiery.*

56—58. [*Sincerum*] 'Adeo perversi sumus, ut et purum vas corrupto aliquo liquore ejusque fæcibus obducere cupiamus.' [*Probus*] 'Si quis probus (modestus) nobiscum vivit, statim non sine contemptu, "*multum demissus*, abjectus, pusilli animi homo est," dicimus; similiter si quis paullò tardior (*phlegmatic*) est, qui non acutissime moveatur illico ei pingue ingenium tribuimus.' [*Tardo*] In v. *pinguis* majorem reprehensionem inesse quam in v. *tardus* elucet vel e proverbio illo *pingui* et *crassâ Minervâ*, nunquam *tardâ*.

59—66. [*malo*] 'nulli maligno insidiatori velut in batuendo præbet latus nudum, ubi feriatur.' ('nulli dat sese irridendum, idque agit, ne linguâ malevolâ laceretur.' *Comm. Cruq.*) propterea quod optime novit se vivere inter homines maxime invidos et semper promptos ad alios criminandos. — [*fictum*] falsum. (Sal. Cat. 10.) [*Simplicior*] 'Si simplicior quis est et talis, qualem cet.' — [*libenter*] 'ut haudquaquam pœnitet me tibi fortasse sæpe obtulisse: nam eo ipso, etiamsi fieri potest, ut tibi molestus fuerim, pervidere poteras simplicem atque ingenuum meum animum.' — [*impellat*] Cic. pro Planc. 9: *si quando, ut fit, jactor in turbâ, non illum accuso, qui est in summâ Sacrâ viâ, quum ego ad Fabium fornicem impellar, sed eum, qui in me ipsum incurrit atque incidit.* Est igitur: 'necopinato velut incurrere et incidere in aliquem atque ita deflectere a lectione aut a tacitâ meditatione, cui vacat alter.' Frequentius dicitur 'interpellare.' — [*quovis sermone*] 'primo quoque sermone, qui importuno in buccam venit.' V. *molestus* junge cum præcedd.: 'adeoque molestus fiat.' [*Communi sensu*] h. l. 'ejus quod decet; qualis quidem sensus omnium hominum esse debet.'

70. [*Cum mea*] Construe '*Cum vitiis* (meis) *mea bona compenset.*' *Cum* igitur est præpos., non conjunctio. — [*pluribus hisce*] non ablat. absol., ut visum est Acroni.

76—83. [*quâtenus*] Cfr. Sat. 1, 1, 64. 'Quoniam quidem nos omnes, quos Stoici præter illum suum sapientem perfectum, stultos (*ἄφρονας, ἠλιθίους, φαύλους*, Stob. E. Ph. 2, 7, passim) vocare solent, a vitiis prorsus liberare nos non possumus, quidni veram rationem et æquitatem in dijudicandis ac puniendis aliorum erroribus delictisque sequimur?'—[*tepidumque*] 'atque ob id neque ab hero nec a convivis jam gustandum, sed servis relinquendum.' [*Labeone*] Cum Scholiastis hunc pro M. Antistio Labeone, celebratissimo postea JCto, *incorruptâ libertate* insigni Tac. Ann. 3, 75, habemus. Sane statuendum est hunc Labeonem etiam tunc juvenem necdum doctrinâ ceterisque meritis clarum aliquando propter levius delictum servum adeo severe punisse, ut prope pro mente capto haberetur.—[*inter sanos*] 'apud sanos, a sanis.'

83—89. [*Quanto*] 'Quodsi insane tractare possumus vel servos, in quos, quum nostri sint, quidlibet prope licet, quanto major est insania, si propter res nullius momenti capitali odio persequimur amicos!'—[*hoc*] 'quod statim dicam.' Est nominat., non ablativ. Seqq. sic ordinanda, ut vv. *paullum deliquit amicus* pro protasi habeantur: 'ubi p. d. a.,' vv. *quod—insuavis* (quod nisi condones et ignoscas, merito te omnes nominabunt intractabilem et morosum): pro parenthesi, *acerbus* cet. pro apodosi. [*Rusonem*] 'Octavius Ruso acerbus fenerator esse traditur; idem scriptor historiarum.' *Porphyr.*—(Cognomen Ruso fuit Octaviorum, Calvisiorum, Occiorum.) Is igitur invitabat debitores, ad audiendas suas historias; qui quum solvendo non essent, quasi coacti erant tristi recitationi adesse, ne illum offenderent. [*Calendæ*] Cfr. Epod. 2, in fine. [*Mercedem*] 'usuras aut sortem.'—[*unde unde*] pro 'undecunque.' [*Porrecto jugulo*] quasi captivi, quibus caput truncaturus est victor.—[*historias*] Hoc significat, Rusonem pessimum scriptorem historicum suæ ætatis fuisse.—[*audit*] Recitandi morem induxerat Asinius Pollio.

90—92. [*Quîs paria*] Stoicos irridet ideo, quia hæc eorum doctrina omnia peccata esse paria eorum sectatores in dijudicandis aliorum delictis severiores reddere solebat. Stoica igitur doctrina quantopere naturæ humanæ repugnet, Epicureorum sententiam opponendo demonstrat.—[*fere*] Particulæ *fere* et *ferme* designant id quod fit *non turbato ordine, non admissâ mutatione, in omni tempore.*—Quod Heindorfius supplet *omnia*, inesse posset in ipso *fere*, sed id non pertinet ad *paria*, significatque consuetam rem (*Hand.*). Anglice vertas: *generally, in general.*—[*laborant*] 'ipsi non sine quâdam molestiâ sentiunt quam contraria sit vero.'—[*verum*] *τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων*, '*reality*,' '*real life.*'—[*sensus*] 'communis hominum.' Aliis videtur plur.—[*justi*] 'quæ quasi mater, id est, fons atque origo justi recte dici potest.'

93—98. *Quum prorepserant*] Loci similes de primo hominum statu sunt Critiæ Bach. p. 56. Moschionis apud Stob. E. Ph. i. p. 240, 11. Lucret. 5, 788. Vitruv. 2, 1.—[*primis—terris*] '*novâ tellure*' Lucret. l. l.—[*animalia*] de hominibus in primis loquitur. [*Mutum*] 'sine linguâ articulatim distinctâ et ad res notandas aptâ.' Sic *mutæ bestiæ* Cic. de Finn. 1, 21.—[*pecus*] 'brutorum instar ratione carentes.'—[*glandem*] Virg. Ge. 1, 8: (Liberi et Cereris) *munere tellus Chaoniam pingui glandem mutavit aristâ.* Vitruv. l. l. *Homines veteri more ut feræ in silvis et speluncis et nemoribus nascebantur ciboque agresti vescendo vitam exigebant.*—[*usus*] 'indigentia.' *Schol.*—[*verba—*

nominaque] Inverso ordine Græci ὀνόματα καὶ ῥήματα, omnes orationis partes his complexi. — [*voces*] 'certum sensum singulis vocibus ac verbis attribuerunt.'

101—109. [*Jura inventa metu*] Contra Stoici: τὸ δίκαιόν φασι φύσει εἶναι καὶ μὴ θέσει. Stob. E. Ph. 2, 7, p. 184. H. Ex doctrinâ vero Sophistarum Epicurique nihil justum aut injustum est naturâ, sed legibus ac moribus; contra naturale est discrimen inter bona et mala, et suopte instinctu homo ducitur ad illa appetenda, hæc fugienda. —[*Nec vincet ratio*] οὐδὲ αἱρήσει ὁ λόγος. 'Nunquam Stoicorum ratio evincet, firmiter nobis persuadebit verum esse istud præceptum.' — [*tantumdem ut peccet*] pro *tantumdem peccare.* — [*caules*] brassicam. "*Frangere flores* non memini legisse." *Bentl.* Recte tamen dicitur de *caulibus*, ut de calamis et cannis. — [*sacra legerit*] dictum ut *sacrilegus.* Lucilius apud Non. 4, 271, *omnia viscatis manibus leget.—scutica* a σκῦτος, corium, et *ferula*, quibus puniebantur pueri, a Martiale 10, 62, 10, dicuntur *sceptra pædagogorum: scuticâ, habenâ, loris* etiam servi propter leviora delicta, ob graviora *flagello* cum aculeis ferreis cædebantur. — [*sectere*] *sectari* h. l. insequi, urgere, διώκειν.

110—113. *Nam ut cædas—non vereor*] Σολοικοφανὲς hoc manifesto significat: 'Certus sum, te pro tuâ severitate nequaquam cæsurum ferulâ dumtaxat eum, qui graviore pœnâ dignus sit; immo eum hac ipsâ semper afficies, flagello strenue usurus.' — [*magnis*] junge cum v. *simili:* 'et parva mineris simili te falce recisurum (exterminaturum) atque magna.' — [*regnum*] Arripit hoc voc., ut derideat Stoicos, quemadmodum fecit Epp. 1, 1, 106. Cic. Acad. 2, 44: 'Quid opus est illâ conditione, *si tibi regnum* cet., cum ex istâ tuâ doctrinâ μόνον εἶναι τὸν σοφὸν βασιλέα καὶ βασιλικὸν, τῶν δὲ φαύλων μηδένα (Stob. E. Ph. 2, 7, p. 222.) hoc ipsum regnum jamjam habeas?' Lucilius apud Porphyr. *In mundo sapiens hæc omnia habebit: Formosus, dives, liber, rex solu' vocetur.*

116—119. [*pater*] Etsi Stoa proprie a Zenone condita erat, tamen dicebant: εἰ μὴ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν Στοά. Diog. Laërt. 7, 183. — [*crepidas*] Græcorum. Persius 1, 127. — [*Hermogenes*] Tigellius Hermogenes tunc vivens, diversus utique a Tigellio Sardo.

120, 121. [*Alfenus*] "Urbane satis Alfenum Varum Cremonensem deridet, qui abjectâ sutrinâ, quam in municipio suo exercuerat, Romam venit magistroque usus Ser. Sulpicio Rufo jurisconsulto ad tantam pervenit scientiam, ut consulatum gereret et publico funere efferretur." *Acron.* Vera scriptura videtur *Alfenius*, ita tamen, ut, quasi esset *Alfenjus*, h. l. trisyllabum maneat. Certe *P. ALFENIUS* cons. suff. A. U. C. 755, est in Inscript. — [*vafer*] aptum JCti ἐπίθετον ut Sat. 2, 2, 131, *vafri juris.* — [*ante*] non de mortuo, sed antequam jureconsultus factus esset. — [*instrumenta*] scalpra et formas. Sat. 2, 3, 106.

124—132. [*Lascivi pueri*] 'quorum petulantiam provocat ridicula tua declamatio et gesticulatio.' — [*barbam*] cum abollâ insigne hujusmodi Stoicorum semicynicorum. — [*rumperis*] clamitans. Cic. ad Fam. 7, 1, *Dirupi pæne me in judicio Galli.— Quadrantem* in balneis publicis homines tenuiores pendebant balneatori. — [*stipator*] 'velut satelles et assecla.' Vv. *neque te* cet. junge cum protasi *dum:* in apodosi autem sibi respondent *et—que—que.* 'Dum tu, Stoice, propter ipsam morositatem in judicando ab omnibus derelictus manes, ego naturæ humanæ

morem gerens fruor sorte longe feliciore; etenim amicos habeo in me æque indulgentes et comes atque ego in illos sum.'

SATIRA IV.

ARGUM. Octoginta circiter ante Horatium annis Lucilius veteri illi Ennii satiræ formam prorsus novam dederat, quum suæ ætatis vitam moresque salse describeret. Post Lucilium nemo in hoc genere cum laude elaboravit, frustra id experto P. Terentio Varrone Atacino, (Sat. 1, 10, 46.) donec Horatius exsisteret novus satiricæ poesis auctor, sed tempore a Lucilianâ ætate multum diverso. Non igitur mirum nobis videri potest ab aliis eâ ætate nativam Horatianæ satiræ simplicitatem et gratam sermonis negligentiam præ illâ magis artificiosâ carminum pangendorum ratione fastiditam esse, ab aliis poetam ut acerbum, lividum, malitiosum esse vituperatum. Jam contra hos sinistros rumores et prava judicia ut se defenderet, hanc satiram conscripsit. *Heindorf* et *Zell.* (Scripta videtur Kirchnero A. U. C. 722.)

1—5. [*Eupolis*] Quintil. 10, 1, 65: *Antiqua comœdia—facundissimæ libertatis est et insectandis vitiis præcipua.—Plures ejus auctores: Aristophanes tamen et Eupolis Cratinusque præcipui.* Quanti Horatius fecerit Eupolin, colliges ex Sat. 2, 3, 12.—[*prisca*] Critici Alexandrini, ut notum est, distinxerant comœdiam antiquam (*ἀρχαίαν*), quæ desiit in Aristophane, mediam, novam, cujus præcipui auctores Menander, Diphilus, Philemo. Pro vulgari, 'atque alii antiquæ comœdiæ auctores,' veluti Epicharmus, Pherecrates, Plato, itidem in canonem criticum recepti ab Alexandrinis. Cfr. Sat. 1, 10, 16.—[*describi*] *describere* pr. accurate alicujus formam aut mores exprimere, unde *descriptio* *χαρακτήρ*, sensu rhetorico, Cic. Top. 22 *.—[*alioqui Famosus*] veluti falsarius, *ῥίψασπις*, vafer sophista, malus poeta, homo turbidus ac factiosus, ut Cleon et Hyperbolus.

6—12. [*Hinc omnis*] Jo. Laurentius Lydus de magistr. R. R. 1, 41: *Ῥίνθων ἐξαμέτροις ἔγραψε πρῶτος κωμῳδίαν· ἐξ οὗ πρῶτος λαβὼν τὰς ἀφορμὰς Λουκίλιος ὁ Ῥωμαῖος, ἡρωϊκοῖς ἔπεσιν ἐκωμῴδησε. Μεθ' ὃν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι σατυρικοὺς, οἱ νεώτεροι τὸν Κρατίνου καὶ Εὐπόλιδος χαρακτῆρα ζηλώσαντες, τοῖς μὲν Ῥίνθωνος μέτροις, τοῖς δὲ τῶν μνημονευθέντων διασυρμοῖς χρησάμενοι, τὴν σατυρικὴν ἐκράτυναν κωμῳδίαν.*—[*pendet*] quatenus genere ceteroqui diverso imitatus est comœdiam antiquam in eo certe, quod homines etiam tunc viventes et honoribus usos nominatim descripsit atque ridiculos reddidit.—[*facetus*] *Perurbanum* vocat Cicero et *vernaculam festivitatem* ei tribuit ad Fam. 9, 15. [*Emunctæ naris*] 'qui facile odoraretur et acute animadverteret æqualium suorum vitia.' Opponitur homo *obesæ naris.*—[*dictabat*] puero a manu, ut solebant antiqui.—[*stans pede in uno*] 'tamquam ludibundus;' imago sumpta vel a pueris sic inter se ludentibus, vel a circulatoribus, qui popello monstrant, quamdiu sic se sustinere possint.—[*Quum flueret lutulentus*] 'Propterea quod multa diceret negligenter atque inordinate,

* Rectius Orellius *quod malus ac fur.* Cic. Phil. 14, 3, *Testamenta, credo, subjiciunt aut ejiciunt vicinos aut adolescentulos circumscribunt; his enim vitiis affectos malos et audaces appellare solet consuetudo.* Est igitur homo fraudulentus, *ac* (et propterea quidem), si occasio oblata est, *fur.*

pro lubitu Græcis etiam verbis et nimis plebeiis usus, adeo ut ipse doctissimos inter æquales judices habere nollet, (Plin. H. N. Præf. § 7.) erant sane haud pauca, quæ ipsius causâ deleta velles; ipse autem limâ usus non erat.' Sic explicandus item locus Sat. 1, 10, 50, et Quintil. 10, 1, 93. — [*piger—ferre*] Nota constructio Græca, νωθρὸς φέρειν, Od. 4, 14, 22, *impiger vexare.* — [*laborem*] et meditationis et limæ.

14—19. [*Crispinus*] V. Sat. 1, 1, fin. — [*minimo*] sc. pretio. "Minimo provocare dicuntur ii, qui in restipulatione *plus ipsi promittunt*, quam exigunt ab adversario." *Schol.* Angl. '*to offer large odds.*' Crispinus igitur victoriæ certus, si sponsione vincatur, longe plus nummorum se Horatio daturum promittit, quam ab ipso exacturus sit, si inferior evadat*. — [*perpauca loquentis*] 'taciturni, non garruli.' *Schol.* Quodsi scripsisset *loquentem*, minus apte semet ipsum velut distraheret a proprio animo. Animus autem auctor est sermonis vel parci vel copiosi. — [*conclusas*] Verbosum ac turgidum genus scribendi significat, ipso versus sono follis sibilum crepitumque imitatus.

21—24. [*Beatus*] 'stulte sibi ipse placens atque immortalitatem animo quasi præcipiens.' [*Fannius*] Horatii obtrectator ("poeta loquacissimus et ineptissimus." *Comm. Cruq.*) notus præterea ut παράσιτος Tigellii Hermogenis ex Sat. 1, 10, 80, post hanc scripta. Nec negandum erat Horatii Fannium mirâ vanitate inflatum libros suos et imaginem ultro detulisse in bibliothecam ab Asinio Pollione, ut ait Plinius 7, 30, *publicatam* A. U. C. 716, in quâ tunc, quum conderetur, *M. Terentii Varronis unius viventis posita imago erat.* Fieri utique illud potuit, si satira hæc scripta est A. U. C. 722, vel duobus tribusve ante annis. — [*mea — timentis*] Eadem constructio satis frequens. Catull. 66, 51, *Abjunctæ paullo ante comæ mea fata sorores Lugebunt.* Ovid. Her. 5, 45, *nostros vidisti flentis ocellos.* — [*Culpari dignos*] per attractionem pro, 'quippe quum plures culpari digni sint.'

25, 26. [*erue*] Sic Vatinius apud Cic. ad Fam. 5, 9, *profecto tibi illum* (fugitivum) *reperiam, nisi si in Delmatiam aufugerit, et inde tamen aliquando eruam.* Turba *obruit* singulos; ex hac igitur *erue*, quemvis. — [*ob avaritiam*] Etsi non dicitur *laborare ob morbum*, tamen hic facillimum est zeugma; 'aut ob avaritiam miser est aut miserâ ambitione laborat.' Sic Sal. Jug. 22, *ob easdem artes a Micipsâ, non penuriâ liberorum — adoptatum esse.* Liv. 38, 39, *non tam ob recentia ulla merita quam originum memoriâ.* Tacit. Hist. 2, 50, *non noxâ neque ob metum.*

27—36. [*argenti*] facti, cælati. — [*stupet*] 'insano studio quærit vasa Corinthiaca.' — [*Albius*] homo ignotus, certe non Tibullus, ut opinatus est Baxterus. Cfr. v. 109. — [*ære*] Eadem constr. Virg. Ge. 2, 508, *Hic stupet attonitus Rostris.* — [*collectus*] ut Od. 1, 1, 4, *pulverem collegisse.* — [*ampliet ut rem*] Non est *ut* finale, sed junge cum v. *metuens: metuens ut ampliet rem,* '*lest he should not increase his property.*' — [*poetas*] Festive nomen generale posuit pro iis, qui proprie τῶν βαναύσων odio expositi sunt, satirarum scriptoribus. Scilicet ex illorum opinione omnes, qui versus faciunt, etiam satiras componere adeoque aliorum famam lædere possunt. — [*Fænum*] "Quando feriunt boves, eorum in cornibus ligatur fænum." *Acr.* — [*Excutiat sibi*] dati-

* Bentleii conj. *nummo* speciosam esse nunquam equidem negabo, quum referat sermonem formularum *nummo addicere* (Sat. 2, 5, 110.) cet.

vus commodi: 'dummodo dictis suis mordacibus lectores vehementer ridere cogat;' — [*illeverit*] contemptim de negligentiâ in scribendo. — [*a furno*] a pistrino et aquæ receptaculis, quorum DCC. in Urbe fecit M. Agrippa. Plin. 36, 15. Gaudet igitur plausu hominum infimæ sortis.

38—47. [*Primum*] Non sequitur *deinde;* exempla hujus consuetudinis in oratione incitatiore habet Goerenz ad Cic. de Legg. 3, 9. — [*Excerpam*] pro 'excipiam, eximam' etiam in prosâ or. Cic. de Or. 2, 11, *non enim, si est facilius, eo de numero — est excerpendum.* — [*concludere*] Sat. 1, 10, 59, *pedibus quid claudere senis.* — [*Sermoni*] quotidiano. — [*sonaturum*] Sic apud Cic. semper *præstaturus.* — [*quidam*] Grammatici Alexandrini. Cic. Orat. 20, *Video visum esse nonnullis Platonis et Democriti locutionem, etsi absit a versu, tamen quod incitatius feratur et clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum quam comicorum poetarum, apud quos nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis.* — [*comœdia*] utique nova, Menandri et Philemonis. — [*merus*] 'quod igitur comœdia sermo merus est, nisi quod metro ab hoc differt.'

49—64. [*Tempora—modosque*] 'pedes et pedum seriem rhythmicam cum cæsuris legitimis.' — [*Postquam*] Versus Ennii testibus Schol. et Serv. ad Æn. 7, 622. — [*Belli*] imago desumpta a Jano aperto. — [*etiam disjecti*] 'Non in meis versibus solutis invenias membra poetæ quamvis disjecti, ut invenies in versibus his Ennianis verba et imagines poeticas, licet sic transponas.'

56—61. [*Sulcius — et Caprius*] "Hi acerrimi delatores (id est, quadruplatores) et causidici fuisse traduntur, et ideo *male*, valde *rauci*, quod in contentione judiciorum altissimâ voce clamarent (assidueque accusarent)." *Porphyr.* — [*libellis*] accusatoriis. — [*contemnat*] 'minime metuat.' — *Cæli Birrique*] "Cælius et Birrius fuerunt adolescentes perditi." *Schol.*

62, 63. [*pila*] Ante tabernas in porticibus collocatas librarii habebant *pilas*, columnas porticus sustinentes, quibus pilis indices librorum, quos in tabernis vendebant, affixi erant. A. P. 373. — [*Hermogenisque Tigelli*] diversi utique a M. Tigellio Sardo, tunc mortuo.

65—71. [*In medio*] 'Probe novi esse, qui vel in medio foro, id est, demptâ hyperbolâ, coram maximâ auditorum coronâ carmina recitent.' — [*lavantes*] 'in balneis, quia in loco fornicato suaviter resonat recitantis vox.' — [*sensu*] communi. Sat. 1, 3, 66. — [*Inquit*] adversarius aliquis, ὁ τυχών. — [*studio*] 'quum pravus sis, id est, propter malitiam, deditâ operâ atque assidue hoc facere soles eoque gaudes.' Hoc enim inest in v. *studio, 'with zeal'* — [*est auctor quis*] non, ut Schol., 'quis est auctor?' sed: 'estne auctor aliquis eorum cet.?'

73—79. [*solutos*] γελωτοποιός, qui cachinnos movere studet. — [*niger*] 'hic est improbis moribus et perfido ingenio.' — [*Romane*] 'vir probe, ut decet esse Romanum.' — [*Sæpe tribus*] "Duodecim homines in triclinio; nam inde triclinium dictum est, sc. a tribus lectis." *Comm. Cr.* — [*quaternos*] Summus hic numerus erat apud homines elegantiores. — [*unus*] 'si non plures, unus saltem scurra, quem dives mensæ adhibere solet, ut habeat, cujus jocis se convivasque delectet*.' — [*quavis*]

* [*amet*] non *avet*, requiritur a totius clausulæ constructione, nec subsistit homo mordax in solâ cupiditate alios carpendi.

'quavis ratione, modo festive, modo petulanter ac rustice;' [*aspergere*] 'salsis dictis carpere et vellicare.' — [*qui præbet aquam*] festivâ extenuatione pro convivatore, quasi vero nihil aliud præberet nisi aquam partim ad pedes lavandos, partim et frigidam et calidam ad bibendum.

81—93. [*liber*] παρρησιαστής. — [*Infesto nigris*] 'qui dicis te odisse malitiosos atque improbos.' — [*Pastillos*] Versus repetitus ex Sat. 1, 2, 27, ante hanc editâ. — [*Capitolini*] "Fingit se loqui cum amico Petillii Capitolini, qui cum præesset Capitolio, accusatus est, quod coronam Jovis Capitolini rapuisset, quare ipse sublatæ coronæ causam dixit et absolutus est a judicibus in gratiam Octaviani Cæsaris, cujus amicus erat." *Comm. Cruq.* Cfr. Sat. 1, 10, 26. — [*succus*] in prosâ or. virus, sine imagine, malignitas ac livor. "Loligo genus est piscis marini succum habens nigrum et atramento similem." *Comm. Cruq. Cuttle-fish.* — [*Ærugo*] Sic Martial. 10, 33, 5, *viridi tinctos ærugine versus*, id est, maledicos. — [*ut si quid*] Constructione contractâ ex 1,) 'ut aliud quid vere promittere de me possum;' 2,) 'si quid aliud — promittere possum.'

96. [*Insuevit*] Exemplis Bentleianis adde Tac. Ann. 2, 52, *ut lectos viros — imperiis suesceret.* Construe; *Hoc me insuevit, ut fugerem vitiorum quæque, ea vitia exemplis notando*, id est 'assuefecit me, adolescentem exemplis monens, ut postea ipse in singulis hominibus notarem, quibus vitiis laborarent quæque mala atque calamitates eos propterea consecutæ essent, quibus exemplis deterritus ejusmodi vitia vitarem.'

100—109. [*Albi*] supra v. 28, "Mirâ urbanitate, dum quasi ostendit, quomodo se pater optimus exemplis monere solitus esset, interea multos percutit." *Acr.* — [*Barrus*] homo ignotus. Cfr. Sat. 1, 7, 8. — [*duraverit*] 'corroboraverit, confirmaverit.' — [*sine cortice*] *Cork.* Plaut. Aulul. 4, 1, 9, *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea induitur ratis, Qui laborent minus, facilius ut nent et moveant manus.* — [*judicibus selectis*] A prætore urbano ex lege Aureliâ A. U. C. 684, CCCLX. ex senatoribus, equitibus et tribunis ærariis judices rerum capitalium seligebantur.

110, sqq. [*An hoc*] Construe; *An addubites*, 'an possis vel aliquantulum dubitare' *hoc inhonestum sit necne?* — [*Avidos*] 'intemperantes.' *Schol.* — *Imprudens*] insciens, λανθάνων ἐμαυτόν. — [*Illudo*] 'quasi ludens conjicio in chartas.' — [*nolis*] 'quod si forte huic ignoscere nolis (quod tamen te facturum spero): pro certo veniet cet.' — [*manus*] Festive fingit magnum Romæ esse poetarum quasi sodalicium et conjurationem, quæ vel numero suo obtrectatores superare possit. Simul ridet studium versificandi, quo tunc quam plurimi etiam invitâ Minervâ ducebantur. — [*Judæi*] Multi tum Judæi in urbe erant, turbidum hominum genus. Cic. pro Flacco 28, 'Quemadmodum Judæi multos ad suam superstitionem pertrahere proselytasque vel cogendo facere solent;' — [*in hanc concedere turbam*] 'te nobis aggregare eademque nobiscum sentire in judicio præsertim de satiris faciendo.'

SATIRA V.

ARGUM. "Lucilium hac satirâ æmulatur Horatius iter suum a Româ usque Brundisium describens, quod et ille in tertio libro fecit, primum a Româ Capuam usque et inde fretum Siciliense." *Porphyr.* Refertur ad

fœdus Tarentinum A. U. C. 717, inter Octavianum et Antonium ictum, ubi Octaviæ sedulâ intercessione effectum tandem est, ut pace reconciliatâ Antonius Cæsari naves adversus Sex. Pompeium, Cæsar Antonio milites ad Parthicum bellum commodaret, sibique invicem in quinquennium triumviratum prorogarent. Appian. B. C. 5, 93.

1—3. [*Aricia*] oppidum Latii pone montem Albanum, XVI. mil. pass. a Româ distans, notum propter Dianam Nemorensem ac fontem Egeriæ. Fuit ad viam Appiam, quâ Horatius iter fecit certe usque ad Beneventum. — [*Hospitio modico*] exiguo, parvo. Opponuntur hæc *magnæ Romæ*. — [*Heliodorus*] rhetor ignotus. — [*Græcorum longe doctissimus*] Comis est hyperbole sermonis quotidiani, quâ ut bearet Græculum facile utique ab se impetrare poterat. — [*Forum Appi*] oppidum ab Appio Claudio Cæco, qui viam Appiam muniit, sic nominatum, XX. mil. pass. distans ab Riciâ.

5—8. [*Hoc iter*] "id est, ab urbe usque ad Forum Appii biduo venimus, quum velociores uno die soleant eo venire." *Acron.* — [*altius præcinctis*] 'εὐζωνοτέροις, celerius incedentibus ac strenuioribus.' — [*nimis est gravis*] 'Nimis est molesta pigris, fortasse etiam propter silices polygonos, quibus strata erat, ac propterea nos primum iter ita divisimus, ut primo die Ariciæ pernoctaremus.' — [*Hic ego*] "Hodie in Foro Appii viatores propter aquam, quæ ibi deterrima est, manere vitant. Dicit ergo, se ibi cœnare noluisse, ne necesse haberet bibere." *Porph.* — [*teterrima*] 'minus pura ac mali saporis.' — [*haud animo æquo*] 'impatienter atque illis propemodum invidens.'

12—19. [*Huc appelle*] 'Domini ad fossæ ripam descenderant, servi sarcinas eodem deportarant; hinc puer aliquis ad locum, ubi eas custodiebat, appellere jubet nautam, ut in lintre commode reponi possint; hic quum appellit, non sine tædio majorem quam pro naulo, quod depactus erat, esse numerum eorum videt, qui navem conscensuri erant, dominos puta eum permultis pueris, unde stomachose *Trecentos inseris*, inquit, cet.' — [*trecentos*] ut *sexcenti* de magno numero. — [*mula*] mula remulco alligatur lintri. — [*ut cantat*] 'dum cantilenas amatorias canunt temulenti et nauta et mulio;' hic enim est h. l. *viator*, qui per viam Appiam incedens fune trahit lintrem. — [*prolutus*] ut βεβρεγμένος, madidus, uvidus, pro bene poto. — [*Nauta piger*] 'Quum hunc quoque somnus obrepit, funem mulæ detractum saxo ex ripâ exstanti religat sicque pastum interea, dum uterque crapulam edormiat, jumentum dimittit.'

21—28. [*cerebrosus*] homo iracundus atque irritabilis, *hot-headed.* — [*dolat*] 'percutit, cædit.' — [*quarta*] diei hora, respondet circiter decimæ nostræ. — [*lavimus*] Horatius semper usurpat formam antiquiorem *lavere*. '*Lavimus* autem et religionis causâ et prandium sumpturi.' — [*Feronia*] antiqua dea Italica, postea conjuncta cum Junone, unde in Inscriptt. vocatur IVNO FERONIA. Templum celebre habebat III. mil. pass. a Tarracinâ. — [*repimus*] "Quia illis temporibus adhuc Tarracinensis urbs in altissimo monte erat; inde postea in æquiorem locum deposita est, ut non solum sint adhuc vestigia ædificiorum in monte sed et murorum." *Porph.* — *Anxur*] nomen Volscum Tarracinæ ad ostium Ufentis. A Foro Appii distabat XX. mil. pass. — [*Cocceius*] Est M. Cocceius M. F. Nerva, consul A. U. C. 718.

32, 33. [*Fonteius*] Est C. Fonteius Capito, cujus exstat nummus

cum hac inscriptione; C. FONTEIUS CAPITO PROPR. = M. ANT. IMP. COS. DESIG. ITER. ET TERT. III. VIR. R. P. C. Fuit Antonii in Asiâ legatus et consul suffectus A. U. C. 721. — [*ad unguem*] 'elegans ac politus.' "Translatio a marmorariis, qui juncturas marmorum tum demum perfectas ducunt, si unguis superductus non offendatur. Unde jam, quæcunque perfectissima esse volumus significare, ad unguem facta dicimus." *Porph.* Cfr. A. P. 294.— [*non ut magis alter*] 'quemadmodum non alter magis amicus est.'

34—36. [*Fundos*] hodie *Fondi*, Latii oppidum, distabat a Tarracinâ XII. mil. pass. — [*Aufidio Lusco prætore*] Aufidius homo ridicule vanus, prius scriba, tunc præfectus, nomen prætoris sibi arrogaverat, ut prætores re verâ in nonnullis municipiis summi magistratus vocabantur, velut Aletrii, Capenæ, Puteolis. Itaque ille antequam Mæcenatem ejusque comites conveniret, edictum præmiserat cum præscriptione AUFIDIO LUSCO PRÆTORE, quo honorifice eos excipiebat, vel per accensum eâdem formulâ eos se conventurum esse nuntiarat. — [*libenter Linquimus*] 'propter molestiam, quam nobis insulsi hominis prava sedulitas creasset, si diutius ibi morari necesse fuisset.' — [*præmia*] insignia honoris, quæ quasi præmia pristinorum suorum meritorum ostentabat. — [*latum clavum*] senatorium habitum, quo Fundis uti poterat, ubi nemo eum in ordinem cogebat, non item Romæ; magis ridiculum id etiam coram Mæcenate, qui angusto clavo contentus erat. — [*batillum*] "Videtur hic *batillus* s. *batillum* foculus sacrificandi causâ prælatus huic magistratui, cum nihil rei majoris agere solerent sine sacrificio." *Gesn.*

37—44. [*Mamurrarum urbe*] Festivâ εἰρωνείᾳ Formias (hodie *Molo di Gaeta*) XII. mil. pass. a Fundis distantes designat a Mamurrâ, equite Romano, præfecto fabrum Julii Cæsaris in Galliâ, qui ingentem vim pecuniæ congesserat. Illo quo Horatius scripsit tempore videtur Romæ senator quidem, sed in luxuriâ et omnium bonorum contemptu vixisse. — [*Murena*] Est L. Licinius Terentius Varro Murena, frater Terentiæ Mæcenatis, ad quem est Od. 2, 10. — [*Plotius*] Est M. Plotius Tucca (cfr. Sat. 1, 10, 81.) criticus potius quam poeta, qui postea una cum L. Vario tragico (Od. 1, 6.) ex mandatu Virgilii Æneida edidit. — [*Sinuessæ*] ultimum in Appia Latii oppidum, XVIII. mil. pass. distans a Formis. — [*quales*] eâdem constructione, quâ usus est Epod. 5, 59, pro 'animæ tales, qualibus' cet. — [*tulit*] 'protulit, genuit.' — [*sanus*] 'quamdiu sanâ mente sum.' *Porph.*

45—51. [*Campano*] Pons Campanus Savoni flumini impositus III. mil. pass. a Sinuessâ. — [*parochi*] homines, qui publico sumptu magistratibus ac legatis iter facientibus ministrabant ea utensilia, quæ sine maximâ molestiâ ab ipsis portari non poterant, ut ligna, salem, fænum. — [*Hinc*] 'Hinc postero die profecti quum essemus, *tempore*, satis tempestive (*in good time*) Capuam, quæ a Ponte Campano distabat XXII. mil. pass., pervenimus.' — [*lippis*] Construe: *namque inimicum lippis et crudis ludere pilâ*; quies contra et abstinentia utriusque mali optima sunt remedia. — [*Caudi*] Caudium, Hirpinorum oppidum, notum clade Romanorum in Furculis Caudinis, XXII. mil. pass. distabat a Capuâ.

52—55. [*Sarmenti*] Scurræ hi in Mæcenatis comitatu erant. Sarmentus servus fuerat M. Favonii, cujus, utpote inter proscriptos occisi, bonorum sectio ad Mæcenatem venit, qui Sarmentum manumisit et scribam fecit. — [*Messique Cicirrhi*] scurræ ceteroquin ignoti. Nomen

ridiculi causa inditum, est Κίκιρρος ἀλεκτρυών. — [*Musa*] Est parodia festiva Homerici illius Iliad. β, 484, Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι. — [*Osci*] nominat. plur. Videtur ridiculi aliquid inhæsisse huic denominationi vel propter Atellanarum personas *Bucconem* et *Maccum*. — [*domina*] M. Favonii vidua vivit adhuc adeoque servus est ac sine patre.

58—64. [*tua*] in pros. or. 'tuæ cornu nisi foret exsectum fronti.' — [*At illi*] *Hic* — *at ille* apud poetas, plurimum in extremis versibus, respondet Græcorum ὁ μὲν — ὁ δὲ. — [*Campanum*] "Hoc enim quasi a naturâ Campanis fere omnibus inest, ut capitis temporibus magnæ verrucæ innascantur in modum cornuum, quas cum incidi faciunt, cicatrices in fronte manent quasi notæ exsectorum cornuum. In hunc ergo *morbum*, id est, faciei vitium, quo Campani laborant, jocatur Sarmentus." *Comm. Cruq.* Est primus elephantiasis gradus. — [*Cyclopa*] 'ut saltando Cyclopem, ferum Galateæ amatorem, imitaretur ac referret.' — [*larva*] Nusquam nisi hic pro *personâ* reperiri videtur.

65—70. [*Donasset*] 'Consecrassetne in signum libertatis acceptæ catenam Laribus, ut ingenui pueri (sumptâ virili togâ) bullas et puellæ pupas?' Fugitivi autem et ostiarii plerumque catenati. — [*Nihilo*] bisyllabum, ut *vehemens* Epp. 2, 2, 120. — [*una Farris libra*] Quum servorum demensum menstruum quaterni vel quini modii esset XXIV. librarum singuli, robustiores quaternas vel quinas libras farris in pane et pulte quotidie consumere poterant. — [*Prorsus*] per se intelligendum: 'in summâ, uno verbo;' potius quam jungendum *prorsus jucunde*.

71, 72. [*Beneventum*] Plin. H. N. 3, 16, *Hirpinorum colonia una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum.* A Caudio distabat XII. mill. pass. — [*hospes*] Construe: *Hospes pæne arsit, dum versat turdos macros in igni.* 'Quum propter ipsam nimiam sedulitatem minus cautus esset hospes, pæne arsit ejus domus, dum turdos, et eos quidem, id quod ridebamus, macros veribus transfixos assat.' Virg. Æn. 2, 311, *jam proximus ardet Ucalegon.*

78, 79. [*Atabulus*] Est ventus ex Oriente flans, quem Apuli hodie *Altino* vocant. — [*erepsemus*] forma sermonis quotidiani pro *erepsissemus*. — [*Trivici*] "oppidi in fine Campaniæ, quo vehicula juncta accedere nequeunt; ergo Horatius ad villam devertit." *Acron.* In prosâ or. 'nisi in Trivicano pernoctassemus.'

82—84. [*rapimur*] 'celerrime vehimur.' — [*oppidulo*] "Equotuticum (s. rectius Equum tuticum) significat, cujus nomen hexametro versu complecti non potest. Hoc autem exemplo Lucilii. Nam in septimâ Satirâ sic ait: *Servorum est festus dies hic, Quem plane hexametro versu non dicere possis:* (Sigillaria.)" *Schol.* Verus situs *Equi tutici* (id est, *Equi magni*) auctore Romanellio non est *Scutuccio* prope Asculum, sed *S. Eleuterio* s. *S. Liberatore* prope *Ariano*. — [*perfacile est*] 'designare;' quod eliciendum est ex v. *dicere*. — [*vilissima rerum*] Plat. Euthyd. p. 304, B. τὸ ὕδωρ εὐωνότατον.

87—91. [*Canusi*] hodie *Canosa*, ad Aufidum in Daunia, LXXXIV. mil. pas. a Benevento distans. — [*aquæ*] Construe: *qui locus* (Canusium) *non* (unâ) *urnâ aquæ ditior* (quam oppidulum v. 87,) *a forti Diomede est conditus.* — [*locus—conditus*] ut Græci, χωρίον κτιζόμενον. — [*hinc*] inde a Canusio, non, ut alii volunt, ab oppidulo ἀμέτρῳ. —

[*Carpentes*] 'emensi;' quia viæ singulæ partes una post alteram pedibus veluti *carpuntur*, ut fit in lanâ et lino nendo.

93—95. [*Bari*] Barium, hodie *Bari*, oppidum Apuliæ Peucetiæ, ad mare situm, a Rubis (*Ruvo*) distabat XXI. mil. pas. — [*Gnatia*] forma popularis pro *Egnatia*, hodie *Monopoli*, a Bario distans XXXVII. mil. pas. — *Lymphis*] forma Latina pro Nymphis: hæ fontium deæ memorantur etiam in Inscriptt. meis Lat. n. 1637. — [*flammâ sine tura*] Plin. H. N. 2, 111, *In Salentino oppido Egnatia imposito ligno in saxum protinus flammam existere* (reperitur apud auctores).

96—100. [*Judæus Apella*] Bentleius in Ep. ad Mill. p. 520: "Judæi habitabant trans Tiberim, et multo maximam partem erant libertini; *Apella* autem libertinorum est nomen, satis frequens in Inscriptt. vetustis. Itaque *Credat Judæus Apella*, quasi tu dicas, 'credat superstitiosus aliquis Judæus Transtiberinus.'" — [*didici*] ab Epicuro. Respicit Lucretianum illud 5, 83, et 6, 57: *Nam bene qui didicere deos securum agere ævum.* — [*Tristes*] 'iratos atque infestos mortalibus.' — [*tecto*] ut Val. Flacc. 5, 623, *citus ad summi stellantia patris Tecta ruit.* — [*Brundusium*] hodie *Brindisi*, oppidum Salentinorum, ab Egnatiâ distabat XLIV. mil. pas. — [*longæ—chartæ*] κατ' εἰρωνείαν, quasi timeret, ne lectoribus molestiam creasset.

SATIRA VI.

ARGUM. Horatius postquam et familiaritate, quam cum Mæcenate habebat, et Luciliano satirarum genere denuo tractato multitudinis in se oculos converterat, fieri non potuit, quin, quum nonnisi perquam pauci aut ipsum aut Mæcenatis in eum animum accuratius introspicerent, a plurimis unus ex vulgaribus illis fortunæ filiis haberetur, quales post civilium conversionum turbas et in hac nobilissimarum familiarum ruinâ a civitatis dominis aut oppressarum aut opibus destitutarum amplo numero exorti erant, et qui pravâ ambitione malâque sedulitate in familiaritatem Mæcenatis irrepsisset, ut honores et opes venaretur. Atque adversus hanc ipsam sinistram de se suspicionem et hominum aut ignorantiam aut malevolentiam hæc satira conscripta esse nobis videtur. *Zell.* ex *Heind.* (Scripta videtur A. U. C. 718.)

1—5. [*Lydorum*] Ex antiquâ famâ (Herod. 1, 94.) refutatâ a Dionys. Halic. 1, p. 21, Lydi duce Tyrrheno, Atyis regis filio, in Italiam cum transmigrassent, ibi Τυρσηνῶν s. Tyrrhenorum nomine Etruriam incoluerunt. — [*avus maternus*] Singulari more Tusci metronymicis frequentius etiam utebantur quam patronymicis. Loquitur non de Cilniis Romanis, quorum nemo unquam consul fuit aut exercitus duxit, sed de horum majoribus, qui Lucumones (principes) Arretii fuerunt. — [*magnis legionibus*] 'exercitibus;' *magnis* autem, ut in versu Saturnio in Acilii Glabrionis tabula apud Atilium Fortunatianum p. 2680, P. *Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.* — [*naso suspendis*] Cfr. Sat. 2, 8, 64. Est 'naso corrugato' cum fastidio et contemptu irridere, subsannare, μυκτηρίζειν, σιλλαίνειν.

7—17. [*Cum referre*] 'Tum, quum (ut semper facis) referre negas, vere tibi persuades, recte hoc sentis.' — [*dum ingenuus*] Hæc unica est exceptio; scilicet servos, ne manumissos quidem, ut sibi pares amicos

tractare non poterat, quod jam contra erat in libertini filio. — [*Tulli*] Liv. 4, 3: *En unquam creditis fando auditum esse — Servium Tullium, captivâ Corniculanâ natum, patre nullo, matre servâ, ingenio et virtute regnum tenuisse?* — [*Lævinum*] "Hic P. Valerius Lævinus adeo fœdis ac projectis in omnem turpitudinem moribus vixit, ut provehi non potuerit ultra quæsturæ dignitatem." *Porph.* — [*unde*] "a quo Valerio Publicolâ, ut: *genus unde Latinum.*' *Schol.* — [*pulsus fuit*] 'et pulsus est et postea in perpetuum exsul mansit.' — [*unius assis*] Construe: *non unquam pluris pretio unius assis licuisse,* æstimatum esse veluti in licitatione s. auctione; '*there has never been more bid for him than a single farthing.*' — [*notante*] 'ignominiose de eo judicante,' ut censor *notat,* quem senatu movet. — [*judice, quo nosti*] Attractio etiam Græcis usitata, ut Terent. Heautont. 1, 1, 35, *hac quidem causâ quâ dixi tibi.* — [*titulis*] inscriptionibus statuarum ac monumentorum honorariorum sepulchraliumque.

18—23. [*longe longeque*] Modus superlativum exprimendi etiam apud Cic. de Fin. 2, 21, quem servarunt Itali. — [*Decio*] P. Decius Mus, homo *novus,* primus e Deciis consul fuit et in bello cum Latinis pro legionibus Romanis dis inferis sese devovit A. U. C. 414. Liv. 8, 9. — [*Appius*] Appius Claudius Pulcher, P. Clodii frater, de quo Cælius ad Fam. 8, 14, *persuasum est ei censuram lomentum aut nitrum esse. Errare mihi videtur. Nam sordes eluere vult; venas sibi omnes et viscera aperit.* — [*Vel merito*] εἰκότως. Scite hoc versiculo significat, se prorsus abhorrere ab honoribus Mæcenatis favore captandis. — [*in propriâ pelle*] "Ex proverbio sumptum est in eos, qui mediocritatis suæ obliti majora se ipsis appetunt, quos non contineri intra pelliculam dicimus." *Porph.* — [*Sed fulgente*] Versus heroicus. Gloriæ velut deæ currus tribuitur, ut Victoriæ a Simonide Anal. Br. I. p. 137, Εὐδόξου Νίκας ἀγλαὸν ἅρμ' ἐπέβης. Cfr. ad Epp. 2, 1, 177.

24—34. [*Tilli*] "Tillius hic senatu motus est a Cæsare quasi Pompeianus; occiso vero Cæsare recepit latum iterum clavum, id est, senatoriam dignitatem, et tribunus militum factus est." *Comm. Cruq.* Frater fuit fortasse Tillii Cimbri, Cæsaris interfectoris. *Tribuni* autem *militum quattuor legionibus primis* habebant jus lati clavi. Suet. Domit. 10, *tribunus laticlavius.*—[*ut*] 'ex quo tempore, simulac.' — [*nigris—Pellibus*] corrigiis quattuor, ex nigra alutâ, quibus medio in crure ligati erant senatorum calcei albi vel purpurei, additâ lunulâ eburneâ circa talum. —[*Barrus*] Cfr. Sat. 1, 4, 110, homo, antequam *inops* fieret, formæ studio immodice deditus et adulterarum sectator.—[*promittit*] 'dum candidatus honores petit, quæ sequuntur promittit civibus suis.' Vides Horatium etiamtunc loqui velut vetere republicâ.

38—44. [*Tune*] inquit aliquis ex populo.—*Syrus* autem, *Dama, Dionysius,* solita servorum nomina.—[*Dejicere e saxo*] Tarpeio vel ut triumvir capitalis, vel potius tribunus pl. Supplicium autem illud non prorsus insolitum etiam tunc fuisse, monstrat exemplum P. Dolabellæ, qui A. U. C. 710, homines perditos ac seditiosos, liberos de saxo Tarpeio dejici, servos in crucem agi jussit. Cic. ad Att. 14, 15.—[*Cadmo*] "Cadmus dicitur eo tempore fuisse carnifex notæ crudelitatis." *Schol.*— [*Novius*] 'At ego saltem minus obscuro loco ortus sum quam Novius, collega meus in tribunatu; ego libertinus sum, ille libertus.'—[*Hoc tibi*] tribuno respondet Horatius populi verbis, cui hoc v. et v. 44, sese aggre-

gat, 'Verum propterea noli te æquiparare Æmiliis Paullis, Valeriis Messalis, viris nobilissimis.'—[*foro*] ubi habebantur laudationes funebres; cremabantur mortui in Campo Martio.—[*magna sonabit*] Sic junge; non *magna cornua*.—[*saltem tenet*] 'Novius saltem propter vociferandi facultatem *nobis* placet.' Loquitur ex popelli personâ.

46—63. [*libertino patre natum*] Repetitio hæc significat propter hoc unum se ab invidis continuo carpi, quod humili loco ortus nunc sit Mæcenatis amicus, antea A. U. C. 712, Bruto duce tribunus militaris. —[*forsit*] hanc formam, cujus præter h. l. nullum certum exemplum exstat, agnoscit jam Priscianus, p. 1015, P.—[*ambitione procul*] πόῤῥω ὄντας.—[*singultim*] per intervalla ac voce identidem repressâ.—[*Infans —pudor*] 'elinguis, qui omni loquacitate abstinet.'—[*circum—vectari*] *to ride about the fields.*—[*Satureiano—caballo*] *Saturium* Horatio *Satureium*. Videtur fuisse campus amœnus ac fertilis juxta Tarentum, ubi procedente tempore conditum est oppidum hodie *Saturo* dictum.—[*Nono post mense*] Scilicet Bruti tribunum accuratius perspicere voluit Mæcenas atque clam experiri, utrum ei fidendum esset necne.—[*turpi—honestum*] gen. masc.

68—74. [*Mala lustra*] lupanaria, fornices, adolescentium perditorum receptacula.—[*his*] 'harum rerum, harum virtutum.' *Acron*.—[*Flavi*] Toto loco significat Venusiæ non tam litteras quam arithmeticen, utpote ad vitam civilem præter ceteras artes necessariam, doceri solitam esse.—[*suspensi*] 'ἐξηρτημένοι, qui sibi suspendebant lævo brachio *loculos*, capsas calculorum, quibus utebantur in conficiendis rationibus a ludi magistro propositis.—[*tabulam*] 'calculatoriam, in quâ et characteres arithmeticos notabant et calculos ordinare discebant.' *Comm. Cruq. Abacus.*

75. [*Ibant octonis*] 'Singulis Idibus magistro afferebant menstruam mercedem, τὸ δίδακτρον.' Pro *singulis* dixit *octonis*, quia Idus omnes in octavum post Nonas diem incidunt, sive, ut ait Lambinus, Iduum dies sunt octo; —[*referentes*] 'singulis mensibus ex more rursus ferentes;' nisi vero explicare præstat, 'pro operâ in arithmeticâ ceterisque elementis docendis collocatâ ferentes præceptori.'

79, 80. [*In magno ut populo*] 'quatenus id fieri poterat in tantâ hominum aliud agentium multitudine, in quâ etiam melius vestiti veluti latent atque in paucorum oculos incurrunt.'—[*crederet*] 'quum nos *vidisset*, tunc ipsum *crederet*,' pro quo tempore nos utimur plusquamperfecto.

81—83. [*Ipse*] non servus pædagogus.—[*pudicum—ab omni*] 'præ pudore abstinentem.'—[*honos*] 'quod primum decus est adolescentium, qui aliis virtutibus noti atque honorati vix esse possunt quam pudore et pudicitiâ.'

85—87. [*Nec timuit*] 'Consilium patris quum esset, ut ego altiorem gradum in civitate ascenderem, quam ipse tenuerat, idcirco summam curam collocavit in me optime educando, ut ne quisquam unquam dicere posset, ego si intra paternam conditionem mansissem, paternæ negligentiæ hanc culpam esse; omnes enim merito mihimet ipsi hoc vitio vertissent.' —[*coactor*] exactionum (Suet. Vit. Hor. init.), quas pro publicanorum aliquâ societate curabat.—[*questus*] 'nec ego, si præco aut coactor ipse quoque factus essem, hoc patris negligentiæ tribuere potuissem.'—[*at hoc*] 'At propterca tanto majorem illi debeo gratiam, quod me melius quam conditioni suæ conveniebat, educandum curavit.'

90—101. [*dolo*] Ut apud jurisconsultos, 'culpâ.'—[*ad fastum*] 'secundum fastum, pro fastu suo parentes, quibus gloriaretur.'—[*Optaret*] 'liberâ optione sibi sumeret.'—[*honestos*] "honoratos curulibus magistratibus, consulares et prætorios." *Comm. Cr.*—[*fortasse tuo*] "Egregie hoc dixit, quia Mæcenas eques Romanus permansit, contempto senatorio ordine." *Acr.*—[*salutandi plures*] Festive Manilius 5, 64, (salutator strenuus ac solers) *Instar erit populi totâque habitabit in urbe Limina pervolitans, unumque per omnia verbum Mane salutandi portans communis amicus.*

102—109. [*peregreve*] *ve* colliquescit cum versu seq.—[*calones*] 'viliores servi.' *Gloss.* h. l. equisones.—[*petorrita*] vox Gallica, ut *rheda, essedum.* Cfr. Gell. 15, 30. Ducunt a *petoar, peduar,* quattuor, et *rit,* rota.—[*Curto*] ut *curta supellex, curta res,* 'vilis, exigui pretii.'—[*Mantica*] "Quia pauperes, quum insident jumentis, post se sarcinas habent." *Acr.* "Hoc ex Luciliano illo sumptum est: *Mantica cantherii costas gravitate premebat.*" *Porph.*—[*Tilli*] Tam exiguus comitatus servorum, insuper instrumenta quæ nominat portantium, sane sordium signum erat in prætore. Videtur autem idem Tillius, qui notatur v. 25.—[*œnophorum*] *wine-hamper,* quo minorem sumptum faceret, domesticum vinum secum portabat.

111. [*Milibus atque aliis*] Gen. neutr. respondet v. *hoc.* 'Non solum per itinera ego commodius vivo, sed in sexcentis aliis rebus,' quas statim enumerat.

112—114. [*quanti olus*] 'animi causâ cum propolis colloquor.'—[*Fallacem*] ubi semper multi sunt circulatores, Chaldæi sive mathematici, sortilegi, etiam grassatores et crumenisecæ.—[*vespertinum*] Quo tempore homines splendidiores et negotiis vel civilibus vel feneratoriis implicati jamdudum domum se receperunt neque in foro remanent nisi vulgi circuli, quibus illi sese immiscere erubescunt.—[*divinis*] 'hariolis, sortilegis, interpretibus somniorum;' et quidem delectationis causâ; quia horum impudentia ac mendacitas, popelli eos consulentis stupor et credulitas, risum ei movebat.

115, 116. [*laganique catinum*] id est, 'ad cœnam frugalissimam.'—[*lagani*] "Lagana (λάγανα) sunt placentulæ quædam vulgares quasi membranulæ compositæ, quæ cum pipere et liquamine conditæ depromi solebant ad cœnam moderatam et parabilem." *Comm. Cr.* *Pancakes.* [*lapis albus*] Fea explicat 'ἐγγυθήκην (Athen. 5, 8), a Latinis corruptum in *incitegam* (Festus) *basin vasorum collocandorum causâ paratam.*

117, 118. [*cyathus*] ad vinum ex cratere hauriendum.—[*echinus*] Plerique explicant vas æreum, in quo calices lavantur, *slop-basin.* Fea vult esse salinum, collato Acrone ad Od. 2, 16, 14.—[*cum paterâ guttus*] Utrumque ad libationes faciendas. *Qui vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis guttum ('jug,' 'cruet') appellarunt.* Varro, L. L. 5, 26.

120, 121. [*Marsya*] "Marsya statua erat pro Rostris, ad quam solebant convenire causidici, qui lites et negotia tractabant." *Comm. Cr.* Serv. ad Æn. 4, 28, "Bacchus apte urbibus libertatis est deus; unde etiam Marsyas ejus minister est in civitatibus (in foro positus) libertatis indicium (qui erectâ manu testatur nihil urbi deesse)." Sicque re verâ est in nummo gentis Marciæ apud Morell. Tab. 1, 7, nondum ab Apolline victus et excoriatus. Ovid. Met. 6, 383.—[*Vultum*] 'Minor enim

Noviorum ad hanc statuam turpissime fenerebatur summo mane, quare jocatur Horatius inquiens, Marsyam alteram habere manum erectam ad depellendum Novios, quod eorum feneratorum impudentiam non posset sustinere.'

122—124. [*Ad quartam*] nostram fere decimam. 'Usque ad hanc in lectulo sum' (ubi, si lubebat, legere aliquid poterat).—[*aut ego*] 'post quartam aut *vagor*, sine certo consilio solus incedo' (ut v. 112, sed h. l. mane ante prandium); 'aut si hoc non placet, prius lego vel scribo aliquid; tum ungor oleo, pilâ in Campo Martio lusurus, deinde lavor, postea domum redeo ad prandium sumendum, postremo per aliquot horas otior domi.' Tum sequitur reliqua pars diei v. 112 descripta.—[*fraudatis*] Oleo tam vili et rancido, ut lucernis implendis unice inservire posset, hic se ungebat.—[*Natta*] "Notat Nattam quendam tenacissimum et sordidissimum." *Comm. Cr.* Ceterum Pinarii Nattæ erant patricii ac nobiles. Cic. de Div. 2, 21.

126. [*fugio Campum lusumque trigonem*] Trigon a τρίγωνος, genus pilæ minimæ, duræ et firmo pilo fartæ; nomen inde ductum, quod a tribus ludentibus jactabatur et quidem ita dispositis, ut trianguli formam efficerent. Mart. 7, 72, *Sic palmam tibi de trigone nudo Unctæ det favor arbiter coronæ.*

127—131. [*interpellet*] 'prohibeat, non sinat.'—[*diem durare*] usque ad cœnam.—[*Quæstor*] Perquam scite non memorat nisi infimum magistratum, quo sexcenti alii nunquam in honorum cursu longius progressi functi erant neque ejus ope filiis nepotibusque ullum splendorem pepererant, etsi ipsis, utpote hominibus novis, honori fuerat. Ridicule contra arrogans fuisset, si prætorem vel adeo consulem pro quæstore posuisset.

SATIRA VII.

ARGUM. Lepide narrat, quomodo P. Rupilius Rex cum Persio quodam Clazomenis, Ionicâ urbe, coram M. Bruto proprætore Asiæ, acerrimâ contentione litigarit, Rupilius insuper acerbissimis conviciis, Persius vilissimâ utens erga Brutum adulatione. Tandem Persius salse aliquod dictum in adversarium expromit, quod totius historiolæ acumen et quasi medullam continet, v. 33, seqq. atque narratiunculæ finem imponit. *Zell.* Horatius tribunus militum duce Bruto ipse tunc Clazomenis videtur degisse, atque A.U.C. 713 primam hanc suarum satirarum composuisse.

1—3. [*Regis Rupili*] 'P. Rupilius Rex Prænestinus, eques Romanus, A. 702, magister publicanorum, qui in Bithyniâ vectigalia exigebant, fuerat (Cic. ad Fam. 13, 9, 2) et postea a civibus Prænestinis in exilium missus, sub P. Attio Varo, A. 707, in Africâ stipendia meruerat. A. 711, Romæ prætor factus, sed a triumviris Octaviano auctore proscriptus, ad Brutum fugit, a quo in comitum cohortem receptus est. Testibus Scholiastis Horatio ignobilitatem generis sæpe exprobravit; quam contumeliam ulturus poeta eum hac satirâ irrisit. *Spohn.* — [*pus*] mordacitas et maledicentia impura ac pestilens. Nos: *poison and gall.* — [*Hybrida*] "Clazomenius enim fuit, patre Asiatico, matre Romanâ. Civitatem tamen Romanam obtinuerat. Eum igitur ut semiromanum deridet Horatius." Ex *Schol.* — [*lippis*] "Adeo ait divulgatum esse,

quibus modis insectatus sit Persius Rupilium, ut et in tonstrinis hæc et medicinis (tabernis medicorum vulgarium) narrata sint. Fere autem in his officinis otiosi solent considere ac res rumoribus frequentatas fabulis celebrare." *Porphyr.*

6—8. [*Durus*] 'pervicax et morosus.' — [*odio*] 'molestiâ, quâ homines afficere solebat, unde omnes eum fastidiebant.' — [*Confidens*] Cic. Tusc. 3, 7, *qui fortis est, idem est fidens, quoniam confidens malâ consuetudine loquendi in vitio ponitur, ductum verbum a confidendo, quod laudis est.* — [*tumidus*] ἀκράχολος, iracundiâ cum superbiâ conjunctâ. — [*Sisennas, Barros*] Noti tunc scurræ maledici.— [*equis albis*] quum hi celerrimi esse crederentur, inde natum hoc proverbium. Sic Plaut. Asin. 2, 2, 12, *Nam si se huic occasioni tempus subterduxerit, Nunquam edepol quadrigis albis indipiscet postea.*

10—18. [*Convenit*] 'postquam litem amice decidere et conciliari non poterant.' — [*hoc etenim*] Omnes homines *molesti*, difficiles, contentiosi *hoc jure sunt*, idem jus sibi statuunt, eodem modo agunt, quo *fortes*, fortitudine sibi pares, inter quos certamen singulare oritur. — [*adversum bellum*] 'acerrimum certamen.' Conj. *adversis* et audax et supervacanea videtur. — [*inter*] Duplicis hujus pr. *inter* usus, in quo hæsit Bentleius, exempla præbet Hand Turs. iii. p. 409. Cfr. Epp. 1, 2, 11. Liv. 10, 7, 1, *certatum—inter App. Claudium maxime ferunt et inter P. Decium.* — [*Ira—capitalis*] ut *morbus capitalis*, caput, vitam petens, ita ut aliter quam alterius utrius morte finiri non posset. Il. χ. 261, Ἕκτορ, μή μοι, ἄλαστε, συνημοσύνας ἀγόρευε, κ.τ.λ. — [*vexet*] verbum de omnibus animi perturbationibus usitatum efficacius etiam quam Bentleii *verset*. — [*Glauco*] Apud Homerum quidem minime ignavus comparet, sed tamen non sine quadam εἰρωνείᾳ Il. ζ. 234, Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβεν, Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. — [*missis*] h. l. 'oblatis, datis.'

20—27. [*Compositum*] 'par ejusmodi, ut non compositum melius par sit cum Bitho Bacchius.' *Compositum* autem ad depugnandum. *Acr.*, "Bithus et Bacchius gladiatorum nomina celebrata apud Suetonium Tranquillum" (in libris deperditis). — [*procurrunt*] in jus, quasi in campum, ut milites inter se pugnaturi. Altera lectio *concurrunt* minus apposita est ad vv. *in jus.* — [*ridetur*] Persius; non impersonaliter, ut volebat Lamb. — [*Conventu*] 'Coronâ auditorum in judiciis.' — [*cohortem*] amicorum et comitum Bruti, qui judices sedebant. — [*fertur*] 'eo loco, ubi, quia præceps est ripa, torrentis (χειμάῤῥου) impetus est vehementior ideoque in loco periculoso raro arbores cæduntur.' — [*salso*] 'amaro et maledico.'

28—35. [*multoque fluenti*] Persio, dativus. Virg. Ge. 3, 23, *magnumque fluentem Nilum.* Dem. Phaler. p. 146, Fisch., καὶ γὰρ μεταφέροντά ἐστι δεινά ποιεῖν ὡς τό, 'Τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν οὐκ εἶξα.' (Dem. de Cor. p. 272, R.) — [*Expressa*] 'altissimo clamore ex arbusto, in quo ramis coopertus sedet, prolata.' — [*regerit*] 'respondens ingerit.' — [*Vindemiator*] tetrasyllabum, quasi *vindemiator*, h. l. vinæ putator. — [*cuculum*] Plin. 18, 66, 2, xv. *diebus primis* (post æquinoctium vernum) *agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natum exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum*

vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illâ volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur. Ergo viator petulanter vindemiatorem cuculum vocat, sed talia tamque acerba et contumeliosa responsa fert, ut nec vires nec tempus habeat ea reddendi, sed fatigatus tandem inani altercatione ad sua negotia abeat, vindemiator victor evadat. — [*Italo aceto*] 'salibus vere Latinis, aculeatis et mordacibus.'—[*reges*] Cæsarem, ut Tarquinium Superbum L. Junius Brutus, a quo stirpem ducere vulgo putabatur M. Brutus. — [*operum—tuorum*] unum ; 'hoc te dignum est.'

SATIRA IX.

ARGUM. Vulgaris opinio, quâ hæc satira sive mimus est ex Sophronis genere, garruli descriptionem continere putatur, procul dubio e male intellecto v. 33 orta est. Sed potius hoc sibi poetam proposuisse clarum, est ut certos quosdam homines derideret atque in posterum a se abigeret, qui judicii elegantiam et poeticam facultatem affectantes atque exemplum Virgilii Horatiique æmulati in Mæcenatis familiaritatem se intrudere conarentur et, quo certius hoc assequerentur, sine ullo pudore nihilque verentes, ne vilem suum et abjectum animum proderent, omnibus modis Horatii amicitiam expugnare contenderent. Hosce igitur homines male sedulos monet, ne solitis parasitorum artibus se in Mæcenatis amicitiam irrepere posse sperent ; 'a me certe,' inquit, 'tales nunquam commendabuntur.' Simul callide hac quoque occasione utitur, ut civibus suis demonstret, qualis sibi familiaritas cum Mæcenate intercedat a plurimis ignorata aut male judicata, atque cujusmodi mores illi placeant. *Heind. et Zell.* Scripta videtur A. U. C. 720.

1—5. [*viâ sacrâ*] Cfr. Epod. 4, 7, 7, 8. — [*totus in illis*] Epp. 1, 1, 11, *omnis in hoc sum ;* quo molestior fiebat interpellatio. Sic Polyb. 3, 94, πρὸς τὰ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν. — [*Accurrit*] Hæc cupiditas Horatium conveniendi magis apta est importuni moribus, quam languidum illud *occurrit*; sic Theophrasti λογοποιὸς Char. 8, πᾶσι δὲ τοῖς ἐν τῇ πόλει προσδεδράμηκε λέγων. Similiter *arripit* manum, non *prehendit.* — Junge *dulcissime rerum.* Ovid. Met. 8, 49, et Her. 4, 125, *pulcherrime rerum.* Quinctil. 1, 12, 6, *pulcherrima rerum.* — [*ut nunc est*] 'pro rerum mearum copiâ.' — [*cupio*] Solita hæc quoque urbanitatis formula. Plaut. Rud. 4, 4, 1, *quamquam vobis volo quæ vultis, mulieres.*

6—13. Postquam ipse satis, ut putabat, homini significarat nullam se habere cum eo colloquendi causam, ille tamen Horatio latus tegit, unde molestiâ se liberare cupiens comi valedicendi formulâ utitur. Sic Terent. Eun. 2, 3, 50, *rogo, numquid velit. Recte, inquit. Abeo.* — [*occupo*] 'prævenio hominem rogans, antequam ille quidquam post primam salutationem dixisset.' — [*Noris nos*] 'Vix aliter fieri potest, quam ut tibi jam aliquatenus notus sim.' (*You should know me well.*) 'Nam doctis ego quoque adnumeror.' — [*Pluris*] Dum respondet : 'propter id ipsum quod doctus es, ut dicis, pluris te faciam,' vafre significat se eum non nosse. — [*Misere*] ex usu quotidiano in plerisque affectibus pro 'vehementer, nimium quantum.' Sic dicitur *misere amare,* qui vehementer amat. Terent. Andr. 3, 2, 40. Heaut. 4, 1, 37, *misere*

omnes sumus religiosæ. — [*Bolane*] 'Utinam, secum ait, tam cerebrosus (*μανικὸς, choleric*) essem, quam fuit Bolanus,' (qui ὀξύχολος nullius ineptias ferebat, sed statim vel in faciem quemvis reprehendebat vel de eo quid sentiret non dissimulate dicebat. *Comm. Cr.*) 'Male enim accepissem verbis atque fugassem hominem.' — [*cerebri Felicem*] *μακαρίζω σε τῆς παῤῥησίας.* Virg. Ge. 1, 277, *felices operum dies.* — [*vicos*] domuum ordines ex utrâque viæ parte. Sic Theophrasti ἀδόλεσχος Ch. 3, narrat, *πόσοι εἰσὶ κίονες τοῦ 'Ωιδείου.*

16—21. [*Persequar*] Importunus, dum facetus esse cupit, rusticius loquitur. *Persequar* est minarum præcedentium summa ac perseverationem assectantis egregie exprimit; *prosequar* esset, 'officii causâ porro sequar.' — [*cubat*] 'ægrotus lectulum servat domi suæ.' Prolog. Antiq. Plaut. Cas. 37, *servus, qui in morbo cubat: Immo hercle vero in lecto ne quid mentiar.* — [*Cæsaris hortos*] in Janiculo, quos Cæsar dictator populo Romano publice legarat. Suet. Cæs. 83. A Sacrâ Viâ autem usque in Janiculum horæ prope integræ iter faciendum erat. — [*Demitto auriculas*] Ridiculo hoc proverbio utebantur jam Græci. Plat. de Rep. 10, p. 613, *τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι* (οἱ δρομεῖς), *τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες.* — [*iniquæ mentis*] 'irati in mulionem.' — [*subiit*] ultimâ productâ propter arsin in cæsurâ.

22—27. [*Viscum*] Vibius Viscus eques Romanus duos filios senatorii ordinis habebat, quorum alter Horatii amicus et Mæcenatis convictor fuit. Cfr. Sat. 1, 10, 83. — [*Varium*] Sat. 1, 5, 40. — [*plures*] Ecce alter Crispinus. Sat. 1, 4, 14. — [*Mollius*] 'cum majore gratiâ ac facilitate saltare ac gesticulari.' — [*Hermogenes*] Tigellii Sardi filius adoptivus (Sat. 1, 3, 129. 4, 72. 10, 18) ab interpretibus sæpius cum illo (Sat. 1, 2, 1, seqq.) confusus. — [*canto*] Hoc ipsum, quod ut Salustii Sempronia in omnibus his excellere se, in unâ arte etiam Hermogenem illum Horatio tantopere exosum superare jactat homo vanissimus, bilem movet poetæ, ita ut hunc sermonem tandem præcidat aliumque minus certe molestum movere conetur. Sciscitatur ergo de familiâ hominis, ut solent qui primum notitiam contrahunt. — [*quîs te salvo*] 'quibus optabile et utile est te salvum esse.'

28—34. [*composui*] ut *περιστέλλειν, inter,* de sepulturâ, in primis de cineribus collectis atque in urnâ conditis. — [*Felices*] 'eo, quod a te jam nullâ molestiâ afficientur.' Scilicet hæc omnia tacitus ait Horatius, ut v. 12, id quod ex eo elucet, quod alter ad tam miram narrationem ne verbum quidem respondet. — [*Sabella*] anus Sabina sortilega, quæ quæsticuli causâ superstitiosis hariolabatur. Per se patet rem esse fictam. — [*divinâ*] Construe, *anus motâ urnâ divinâ,* 'postquam concussisset *divinam,* id est, ut ita dicam propheticam urnam sorsque mea exsiluisset.' Sortes autem hæ laminæ erant cum inscriptione aliquâ ambiguâ, quam sortilegi pro tempore interpretabantur. Cfr. Inscriptt. m. Lat. n. 2485. — [*hosticus*] forma poetica ducta ex antiquis illis formulis *hosticus ager* et *hosticum canere,* ut *civicus* et Taciti *genticus.* — [*ensis*] veluti in acie Philippensi. — [*laterum dolor*] pleuritis. *Schol.* — [*tussis*] phthisis, tabes. — [*tarda*] transitive, 'quæ tardos reddit.' — Nota tmesin v. *quandocunque,* aliquando, ut Ovid. Met. 6, 544, *si non perierunt omnia mecum, Quandocunque mihi pœnas dabis.* — [*adoleverit ætas*] etiam in prosâ or. Cic. Verr. 2, 3, 68, *ætate adultâ.* Ficto autem

hoc vaticinio omnibus istius hominis similibus significat se nihil magis abominari quam garrulos ac molestos.

35—37. [*ad Vestæ*] ut Gr. εἰς 'Απόλλωνος. 'Ad fornicem Fabianum ex Sacrâ Viâ sinistrorsum se converterant tamquam Tiberim petituri, trans quem cubare dixerat amicum; progrediuntur eo vico, quem sub Veliâ vocatum arbitramur, et tandem ad Vestæ templum perveniunt.' Vestæ autem templum ad Forum inter Capitolium et Palatium. — [*quartâ*] 'horâ tertiâ.' Martial. 4, 8, 2, *Exercet raucos tertia causidicos.* — [*respondere*] in jure. Cic. Verr. 2, 1, 1, *opinio populi Romani fuit, C. Verrem alterâ actione responsurum non esse neque ad judicium affuturum: . . . præsto est, respondet, defenditur.*—[*vadato*] 'vadimonium obire, sistere se in judicio adversario, qui eum vadatus erat, *vadimonio obligaverat*,' ut ait Gaius 4, 187. — [*perdere litem*] Ex v. *debebat* elice 'ei necesse erat.' *Perdere litem, causam* etiam apud Cic. de Orat. 1, 36. *Lis* autem h. l. summa vadimonii, quod tanti erat, quanti res, de quâ litigabant.

38—41. [*Si me amas*] Solita petendi formula. Cic. ad Att. 5, 17: *Si quicquam me amas, hunc locum muni;* huic ἀντίστροφον est *amabo* illud, verbi significatione prope exutâ. *Me* h. l. non colliquescit, ut in alio monosyllabo Sat. 2, 2, 28: *num adest honor idem.* — [*hic*] 'ubi nunc sumus, in Foro.' — [*ades*] Plaut. Amph. 4, 3, 3, *Quæso, ut advocatus mihi adsis.* — [*Inteream, si valeo*] Solitum hoc. Cic. ad Fam. 11, 23, *peream, si te—ferre poterunt.* — [*stare*] in jure, apud recuperatores. — [*aut novi*] 'nec propterea advocatio mea te quidquam juvaret.' — [*rem*] "pro lite. Sic et in legibus scriptum inveniri solet, *rem sive litem.*" *Porph.* Varro L. L. 7, 93, *In actionibus videmus dici:* QVAM REM SIVE MILITEM DICERE OPORTET.

43—48. [*Mæcenas*] Nunc demum missis ambagibus ad id pervenit importunus, quod sua maxime intererat, ut, si fieri posset, intercedente Horatio Mæcenatis amicorum velut cohorti eodem modo aggregaretur, quo Horatio Virgilius illius amicitiam conciliarat. — [*repetit*] 'sermonem intermissum hinc rursus exorditur.' — [*paucorum*] Ter. Eun. 3, 1, 19, *Immo sic homo est perpaucorum hominum.* Gnatho. *Immo multorum est, si tecum vivit.* 'Quomodo tecum vivit Mæcenas?' (Responsum non exspectat, sed continuo pro suo captu atque ingenio laudibus illum extollit:) 'paucos utique inter amicos recipere solet, sed egregios, ut te, Virgilium, Varium, atque hoc ipso delectu demonstrat, quantâ sit prudentiâ præditus. Omnino nemo fortunâ dexterius ac sollertius eo est usus, quâ in arte sane rerum humanarum cardo vertitur. Jam facile tibi erit mihi, homini centum artium, quales ille solet deligere, aditum ad eum parare; ac facies hoc fortasse non sine proprio tuo commodo; ego enim te pro virili parte juvarem adversus invidos atque iniquos tuos, qui, ut arbitror, interdum apud illum tibi officiunt; immo ope meâ quos voles submovebis.' — [*adjutorem*] vocabulum scenicum. Phædr. 5, 5, 14, *In scenâ vero postquam solus constitit, Sine apparatu, nullis adjutoribus.* — [*ferre secundas*] 'agere secundas partes, δευτεραγωνιστὴν,' cujus præcipuum munus erat, ut, quemadmodum Pylades Orestem in Eurip. Iphig. in Taur. et in Oreste, verbis, recitatione, gesticulatione quam maxime juvaret ac sustineret πρωταγωνιστήν. — [*Hunc hominem*] δεικτικῶς se ipsum demonstrat. *Comm. Cr.* Plaut. Curcul. 2, 1, 22, *solus hic homo est, qui sciat divinitus,* id est, 'solus ego sum.' — [*Submosses*]

'statim a Mæcenate alienasses;' quasi præcessisset, 'si tradidisses.' Ipso autem tempore actionis celeritas facilitasque significatur.

48—55. [*vivimus*] primâ personâ scitius significat, hominem haud dignum esse, qui in hoc veluti sodalitium recipiatur. — [*malis*] 'invidiâ, simultate, insidiis, detractationibus, factionibus.' *Comm. Cr.* — [*Magnum narras*] Valde miratur homo pusilli animi hoc fieri posse; statim tamen necessitudini tam simplici atque innocenti se quoque adaptare studet vv. *accendis* cet. Nihilominus vel invitus rursus monstrat, se aliis quam malis artibus in expugnando Mæcenate uti non posse. — [*sic habet*] οὕτως ἔχει, ex sermone familiari pro *sic se res habet.* — [*Accendis*] 'auges desiderium, cur' cet. — [*Velis*] imperativus: 'sufficit, ut velis;' non 'si velis.' — *quæ tua virtus*] 'nam ea est tua virtus,' 'pro virtute tuâ ac dexteritate.' Sulpic. apud Cic. ad Fam. 4, 5, *qui illius in te amor fuit.* Cic. ad Fam. 7, 2, *qui meus amor in te est.* — [*eoque*] "Conscius suæ facilitatis Mæcenas, se vel invitum expugnari posse ab improbis flagitatoribus, aditum adversus tales intercludit, janitori, nomenclatori, cubiculario, duris et morosis servulis, mandando, ne quem nisi ex intimâ amicitiâ ad se intromittant." *Bentl.*

58—60. [*in triviis*] ubi propter hominum turbam minus facile devitantur occurrentes. — [*deducam*] 'ubi ex domo in forum descendet, ejus comitibus me adjungam.' — [*nil sine magno*] Aretalogi more degreditur in locum communem, πάντα τὰ καλὰ χαλεπά.

60—66. [*agit*] 'dum ita ineptit, suam quasi causam apud me agens.' — [*Fuscus Aristius*] Huic Horatius Od. 1, 22, et Ep. 1, 10, inscripsit. *Comm. Cruq.*: "Hic fuit grammaticus illius temporis doctissimus, amicus, et familiaris Horatii." — [*pulchre nosset*] ut *probe*, etiam in prosâ or. Planc. in Ep. Cic. 10, 13, *Lepidum pulchre noram.* — [*Unde*] Solita erat formula. Sat. 2, 4, 1, *Unde et quo Catius?* — [*Et pressare*] Sic dedi cum Scholiastis et Codd. aliq. Postquam *vulsa* erant brachia, *prensari* jam vix poterant, sed *pressari*, nisi statues ὕστερον πρότερον. — *lentissima*] 'quæ quum pressarentur semper cedebant adeoque sensu carere videbantur.' — [*Male salsus*] 'prave atque intempestive jocans.' — [*jecur*] h. l. iræ sedes, ut alibi amoris. Cfr. Od. 1, 13, 4.

69—74. [*tricesima sabbata*] Est dies Tisri quintus decimus, primus scenopegiorum, quæ semper constat castissime celebrata, et, quod maximi momenti est, Romanis satis nota fuisse. Dicitur etiam festum tabernaculorum et complectitur integros septem dies a XV. Tisri usque ad XXI. — [*Curtis*] 'verpis, circumcisis.' — [*oppedere*] vox plebeia pro 'contemnere eos ac religiones eorum deridere.' *Porph.* — [*Religio*] scrupulus. *Gloss. scruple.* — [*infirmior*] 'meticulosior ac superstitiosior.' — [*unus Multorum*] 'adeoque popularibus superstitionibus obnoxius.' Lucian. Somn. 9, τῶν ἐκ τοῦ πολλοῦ δήμου εἷς. — [*Tam nigrum*] 'diem atrum, infaustum.' — [*surrexe*] pro *surrexisse*, ut Lucil. 3, 4, *invasse*; 5, 1, 2, *mansti*; Horat. Sat. 1, 5, 79, *erepsemus.* — [*sub cultro*] quasi victimam a popâ jamjam mactandam.

75—78. [*Adversarius*] Idem ille, de quo est v. 37, non alius novus petitor. — [*Inclamat*] verbum longe significantius quam al. *exclamat.* Sic Græci ἐμβοᾷν τινί. — [*antestari*] 'teste te uti, quod judicii causâ volo manum injicere.' Nam hæc erat consuetudo: si quis vadato non paruisset, ei adversarius aliquem de præsentibus antestabatur, id est, tangebat ejus aurem et dicebat, *Licetne Antestari?* Si respondisset

ille, *licet*, tunc injiciebat vadatus manum in eum, qui non paruisset, et ducebat in judicium; aliter si injecisset manum, injuriarum poterat accusari. Plaut. Persa 4, 9, 8, S. *Age, ambula in jus, leno.* D. *Quid me in jus vocas?* S. *Illim apud prætorem dicam, sed ego in jus voco.* D. *Nonne antestaris?* S. *Tuân' ego causâ, carnufex, Quoiquam mortali libero aures atteram? Acr.* — [*Oppono*] 'Obverto, quo facilius petitor auriculam (*auricle*) prehendere possit.' "Solebant testium aures tenere et ita dicere, *Memento, quod tu mihi in illâ causâ testis eris;* quod est antestari." *Acr.* Plin. 11, 103, *Est in aure imâ memoriæ locus, quem tangentes antestamur.* — [*in jus*] ad recuperatores vel ad centumvirale judicium. — [*Clamor*] hominis molesti et ejus adversarii, quo excitatur circumforaneorum concursus. — [*Apollo*] ἀλεξίκακος, ἀποτροπαῖος, ut benignus poetarum custos et defensor. *Porphyr.* Iliad. *v.* 443, *τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεὸς, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ.*

SATIRA X.

ARGUM. Hæc satira defensionem continet judicii, quod Horatius Satirâ hujus libri quartâ de Lucilio prompserat, ab antiquariis, perversis hujus poetæ fautoribus injuste reprehensi, simulque multâ cum urbanitate monstrat, quam insciti sint homines atque recte judicandi facultate destituti, qui propter odium adversus æqualem veterem poetam nimiis laudibus extollant, egregia simul artis poeticæ præceptat radens. Scripta videtur A. U. C. 723.

1—4. [*Nempe*] est confirmantis. 'Certe (*certainly, to be sure*) confiteor me dixisse.' *Acr.* Sat. 1, 4, 8, *durus componere versus.* — *incomposito pede*] 'asperos scabrosque permultos esse.' — [*fautor inepte*] 'quis jam tam inepto modo Lucilio favet, ut aperta ejus vitia neget?' — [*defricuit*] Ut dolor oritur, ubi sale defricetur cutis vibicibus vel alio quo modo læsa, sic ille ridiculos et perversos æqualium mores acerbe castigando multos læsit, dum salibus ac facetiis iis, quos non notat, risum excitat. — [*chartâ*] 'in eâdem illâ Satirâ 1, 4, 7.'

6. [*Laberi*] Macrob. Sat. 2, 7, *D. Laberium, asperæ libertatis equitem Romanum, Cæsar quingentis millibus invitavit, ut prodiret in scenam et ipse ageret mimos, quos scriptitabat. Sed potestas non solum, si invitet, sed etiam si supplicet, cogit; unde se et Laberius a Cæsare coactum in Prologo testatur his versibus*, cet. Sequitur Prologus optimis utique poesis Latinæ monumentis adnumerandus; verum mimi ipsi non solum Horatio, sed etiam Ciceroni haud nimis placebant. Ad Fam. 12, 18, *Equidem sic jam obdurui* (A. U. C. 709) *ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo — andirem Laberii et Publii* (Syri) *poemata.*

7—12. [*diducere rictum*] 'lectorem vel invitum ad risum quasi cogere, ei risum profusum movere;' 'quamquam,' inquit, 'hoc quoque non minimum satirici poetæ est meritum.' — [*currat*] 'multâ cum facilitate progrediatur neque claudicet neve insistat.' Reprehendit Lucilii verbositatem frequentesque a re degressiones, quibus vitiis defatigabatur lector. Nec satis illum artem calluisse significat, *tristia*, id est, gravia ac seria, jocosis immiscendi, sed joca unice captasse. 'Satirarum

autem scriptor partes interdum sustinere debet *rhetoris* s. oratoris lectorem ad virtutem exhortantis hominumque vitia acriter exagitantis, sæpius vero *poetæ*, modo actiones ridiculas describentis, ut est Iter Brundusinum, Importunus, Colloquium cum Trebatio, modo malos et vitiosos salse deridentis.'

13—15 [*urbani*] '*εἴρωνος*, omnem scurrilitatem scite devitantis ac propter id ipsum, quum multo acrius vehementiusque in vitia invehi posset, proprias vires extenuantis, sic tamen, ut lectorem minime fugiat, non ingenii inopiâ, sed deditâ operâ poetam ita sibi moderatum esse ac veluti frenos imposuisse, ut ne nimis jocosus et scurriliter mordax evaderet.'—[*secat*] 'dirimit, decidit.' Sic Ep. 1, 16, 40, *Quo multæ magnæque secantur judice lites.* 'Ridiculum sæpe magis commovet homines quam gravis ac seria declamatio etiam in rebus magni momenti.'

16—19. [*comœdia prisca*] Sat. 1, 4, 1, *Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetæ.*—[*stabant*] 'propter illas virtutes adeo populo placebant, ut ab initio usque ad finem plausum ferrent; atque etiam nunc eos nos admiramur; etsi pulchellus ille et delicatus Hermogenes Tigellius (Sat. 1, 4, 72. 1, 9, 25,) nunquam hos legit.' Is igitur, etsi facetus esse studebat, vera facetiarum exemplaria negligebat.—[*simius iste*] vel, 'ineptus Tigellii imitator' vel, ut narrant Scholiastæ, 'propter deformem ac brevem staturam.'—De C. Licinio Calvo oratore et poetâ, Catulli amico, præmaturâ morte circiter A. U. C. 706 exstincto, cfr. Weichert, Poet. Lat. p. 89.

20, 21. [*Græca Latinis*] Placebat igitur nonnullis Horatii æqualibus vitiosa illa consuetudo verba Græca, interdum etiam integros versiculos Latinis intermiscendi, qui mos in epistolis dumtaxat familiaribus illi tolerandus videbatur.—[*O seri studiorum*] Hoc ipso tam perverso judicio satis isti demonstrabant sero se incepisse litteris operam dare. '*Οψιμαθία* autem optimo jure antiquis perquam ridicula videbatur. Cfr. Theophr. Char. 27. Cic. ad Fam. 9, 20, *ὀψιμαθεῖς homines scis quam insolentes sint.*—[*quine putetis*] Constructio contracta ex his; '*putatisne?*' et, '*qui putetis;*' '*how could you imagine!*'

22—24. [*Pitholeonti*] liberto M. Otacilii, unde Macrobio Sat. 2, 2, dicitur *M. Otacilius Pitholaus* (Πειθόλαος, Πειθόλεως, Πειθολέων). Suet. Cæs. 75, *Pitholai carminibus maledicentissimis laceratam existimationem civili animo tulit.*—[*concinnus*] 'gratum in modum mixtus.' Chio enim vino dulci, cui aqua marina non addebatur, interdum miscebant Falernum austerum, unde utrumque sæpe conjungitur apud poetas.—[*nota*] 'vini genus titulo amphoræ indicatum.'

26. [*causa Petilli*] 'Quum causa aliqua peragenda est difficilis ac pæne desperata, cujusmodi fuit Petillii Capitolini de furto coronæ Jovis in judicium vocati.' Sat. 1, 4, 94. Hic sane non nimis honorifice *dura* ejus hominis causa dicitur. ("Maligne *dura;* nam ab Octaviano absolutus est." *Schol.*)

27—30. [*Scilicet oblitus—Latine*] 'Quum præstantissimi nostræ ætatis oratores Pedius et Messala' (quos ἐν παρόδῳ dexterrime laudat) 'in eo summo opere elaborent, ut puro atque eleganti sermone Latino causas agant, tune oblitus te Romanum esse, malis etiam apud judices verba peregrina patriis immiscere? Adeo stultus certe vix eris, nam comparatus cum illis, ab omnibus explodcrere.'—[*patriæ patrisque*]

dictum est, ut aliquoties apud Sallustium (Cat. 6, 52. Jug. 87,) *patria parentesque*. Nec *exsudare causas Latine* ullam habet difficultatem; sed recte explicatum est in Cod. Bland.: 'cum omni sudore Latine recitet, Latine proferat.' — Q. Pedius, filius ex sorore C. Julii Cæsaris atque unus ex heredibus ejus, A. U. C. 711 mortuus, uxorem habuit Valeriam atque e filio Quinto nepotem naturâ mutum. Adoptavit igitur filium alterum Messalæ majoris, qui inde Pedius dictus est. Pedii frater itaque Corvinus fuit et uterque Poplicolæ cognomen habuit. (In legendo junge *Pedius Poplicola*, non *Poplicola atque Corvinus*.) — M. Valerius Poplicola Messala Corvinus, Tibulli fautor, *nitidus et candidus et quodammodo præferens in dicendo nobilitatem suam; viribus minor Asinio Pollione*. Quinctil. 10, 1, 113. — *Canusii*, Apuliæ oppido, et Græci et Osci habitabant et utroque sermone, Græco et Osco, utebantur. Sic *bilingues Brutates* (Bruttios) propter eandem causam dixerant et Ennius et Lucilius.

31—35. [*mare citra*] in Italiâ. — [*Post mediam noctem*] Moschus 2, 2, Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠώς, — Εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων. — *In silvam ligna ferre* simile proverbium illius, γλαῦκ' ἐς 'Αθήνας. — [*implere*] 'Si malis augere innumerabilem Græcorum poetarum turbam interque hos te intrudens eam refercire, tamquam nemini alii jam locus futurus sit.'

36, 37. [*Turgidus Alpinus*] Lepide sic vocatur M. Furius Bibaculus Cremonensis, natus A. U. C. 651, qui A. U. C. 723 annos 72 numerabat; nam etiam tunc eum in vivis fuisse probabile est. Præterea composuerat Æthiopidem, in quâ Memnonis, Tithoni et Auroræ filii ab Achille interfecti, primæ erant partes. "Διλόγως autem *jugulat*: ita pugnam illam narrat, ut iterum videatur Memnona jugulare suis carminibus." *Comm. Cruq.* Idem πραγματείαν belli Gallici a Cæsare gesti composuerat, in quâ legebatur versus ille ridiculus: *Jupiter hibernas canâ nive conspuit Alpes* (Sat. 2, 5, 43.) propter quem ipsum festive hic vocatur *Alpinus, the Alpine poet.* In eâdem πραγματείᾳ erat turgida descriptio *capitis Rheni*, Rheni figura in triumpho portata, capillitio flavo, gentis suæ colore; ut est Ovid. ex Ponto 4, 3, 107, *Squalidus immissos fractâ sub arundine crines Rhenus et infectas sanguine portet aquas.* Attributo certe *lutei* ipse Furius usus erat, quapropter h. l. ridetur. *Defingit* autem: 'operose et κακοζήλως format, describit.'

38, 39, [*ludo*] 'Missum faciens poema heroicum et tragœdiam, sermones, ludicrum poesis genus, ego excolo.' — [*in æde*] in templo s. sacello aliquo Musarum, ut dicunt Scholiastæ. Ædes certe Apollinis Palatini tum nondum dedicata erat. — [*Tarpa*] Sp. Mæcio Tarpâ, summo illorum temporum critico (A. P. 387), cui jam a Cn. Pompeio Magno A. U. C. 699, Horatii vero tempore a Cæsare Octaviano cum aliis quinque judicibus cura judicandarum fabularum ac mimorum commissa erat, quæ nisi ab iis probarentur, in scenam non deferebantur. *Comm. Cruq.* Ea cura antea fuerat ædilium; sed intererat Octaviani, ne quidquam per mimos præsertim in civitate 'cuncta interpretante' (Tacit. Hist. 2, 91.) publice proferretur, quod in ipsius dominationem ac mores maligne detorqueri posset.

40, 41. [*Argutâ*] 'astutâ,' ut Epp. 1, 14, 42, *argutus calo*. — [*Davoque Chremeta*] personæ Andriæ Terentianæ. — [*comis*] antique pro *comes*, 'hilares atque lepidos.' Non est vocativ. sing. v. *Fundani*.

Garrire autem est sermone quotidiano, eleganti quidem, sed facili, uti in conscribendis fabulis.

42—44. [*Fundani*] C. Fundanius præstantissimus poeta comicus et Mæcenatis amicus (Sat. 2, 8, 19.) tunc excellebat in comœdiis ad Menandri, Philemonis, Diphili exempla componendis, in quibus præcipuæ partes erant callidarum meretricularum astutorumque servorum senes emungentium. — [*Pollio*] C. Asinius Pollio, orator, historicus, poeta tragicus. V. Od. 2, 1. — [*pede ter percusso*] "Tragœdia trimetris versibus (senariis) fere texitur." *Comm. Cruq.* Tibicen autem in singulis dipodiis pede percusso numeros (*the measure*) indicabat; unde *percussio* idem atque ictus, κροῦσις. — [*acer*] 'fervidus,' *fiery*. L. Varius (Od. 1, 6, 1.) carmen epicum de Cæsaris morte et Panegyricum in Octavianum composuerat; Thyestem tunc nondum videtur edidisse. — [*ducit*] quasi a nendo. Epp. 2, 1, 225, *tenui deducta poemata filo.*

45—49. [*Virgilio*] qui tunc ediderat Bucolica et Georgica, Æneida in manibus habebat. Illis tribuit dicendi genus *molle* (tenerum) atque *facetum* (venustum, *graceful*) Quinctil. 6, 3, 20, *F a c e t u m quoque non tantum circa ridicula opinor consistere. Neque enim diceret Horatius f a c e t u m carminis genus naturâ concessum esse Virgilio. Decoris hanc magis et excultæ cujusdam elegantiæ appellationem puto.* — [*Varrone*] P. Terentius Varro Atacinus (ab Atace, Galliæ Narbonensis fl.) A. U. C. 672—717. Argonautica, laudabiliter Apollonium imitatus, carmen de Cæsaris bello Aquitanico, elegias, satiras conscripserat. Quinctil. 10, 1, 87. — [*Atque quibusdam aliis*] Quos significet ignoramus, fortasse Sævium Nicanorem, Sullæ æqualem, '*qui satiram scripsit, in quâ libertum se indicabat* (Suet. Gramm. 5.)' et alios suos æquales nobis ignotos. — [*Hærentem*] 'ei merito debitam, adeo ut, ne si vellem quidem. eum hac laude spoliare possem.'

50—55. [*fluere*] Sat. 1, 4, 11, 'torrentis instar secum trahentem plura quidem recidenda servandis.' — [*doctus*] 'criticus.' Ejusmodi reprehensiones Homeri ex scholâ Grammaticorum Alexandrinorum profectæ complures inveniuntur in Scholiis Venetis. — [*comis*] refertur ad illam animi bonitatem, quam merito in eo laudat Sat. 2, 1, 30 seqq. — [*mutat*] 'mutandum s. corrigendum suadet in L. Accii tragœdiis.' 'Idem Lucilius,' inquit, 'minime abstinet a deridendis Ennii versibus minus gravibus quam reliqua ejus et omnino epici generis dignitas requirit, ut cum dixit: *At tuba terribili sonitu taratantara dixit.—O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti Damna.—telo Transfigit corpus, saxo cere comminuit brum.*' V. *Enni* autem refertur et ad v. *versus* et ad v. *gravitate.* — [*loquitur non ut majore reprensis*] 'nec tamen Lucilius ita loquitur, quasi illis major sit; neque ego tam sum arrogans, ut, quod inculta et negligentiora quædam in Lucilii Satiris dico, me illi præferam.'

57, 58. [*num illius*] 'num illius ingenium ac facultas poetica non satis benigna minusque apta ad pulchra poemata componenda, num argumentorum ipsorum difficilis atque ingrata natura in causâ fuerit, cur tam scabros versus fuderit. Neutrum profecto: culpa hujus rei unice negligentiæ Lucilii tribuenda est: nam et ingenio valuit, et festiva ac lepida argumenta tractavit.' — [*Num—num*] duo hæc membra ἐκ παραλλήλου posita sunt, neque vero opponuntur; suamque retinet particula vim, ut negatio exspectetur. Sic Virg. Æn. 7, 294, *num Sigeis*

occumbere campis, Num capti potuere capi? num incensa cremavit Troja viros? — [*magis factos*] 'majore arte elaboratos;' ut Græci πεποιημένα dicunt, quæ cum arte elata sunt. Cic. de Orat. 3, 48, *oratio polita et facta quodammodo.*

59—64. [*ac si*] Post adjectivi comparativum haud raro apud poetas simpliciter pro *quam si.* Sat. 1, 2, 21, *non se pejus cruciaverit atque hic.* — [*Hoc tantum*] 'Si quis hoc tantum contentus, ut claudat quid hexametris, nullâ ratione habitâ cæsurarum et ipsius soni, plerumque nimis asperi atque ingrati, amet scripsisse (aorist).' cet. Cfr. Sat. 1, 4, 9. — [*Etrusci—Cassi*] Cassius hic diversus fuit a Cassio Parmensi, cum laude memorato Epp. 1, 4, 3, qui quo tempore hæc satira composita est, A. U. C. 723, in vivis erat. Quod hic narrat Horatius urbani alicujus hominis ac derisoris fuit inventum. — [*ferventius*] hic malo significatu. Contra Od. 4, 2, 7, *Fervet immensusque ruit profundo Pindarus ore.* — [*Ambustum*] 'libris circumcirca positis ustulatus.' Sic Od. 4, 11, 25, *ambustus Phaëthon.* Consulto mitius verbum elegit, ne nimis rem exaggeraret, non *combustum.*

65—67. [*Fuerit*] 'id quod vos identidem dicitis, ego non nego.' — [*Quam rudis*] 'Libenter etiam concedo limatiorem esse Lucilium quam Ennium, auctorem generis rudis (*uncouth*) et propter hanc ipsam rudem formam (ἀγροικίαν) a Græcis nunquam tentati, id est, rejecti.' Ovid. Trist. 2, 424, *Ennius ingenio maximus, arte rudis.* — [*poetarum seniorum*] Livii Andronici, Cn. Nævii, Pacuvii, Plauti, Cæcilii Statii, Accii.

68—71. [*dilatus*] 'prolatatus, reservatus,' id est, 'si fatum eum nostrâ ætate vivere voluisset.' — [*Detereret*] veluti limâ, *recideret*, falce putaret. 'Tum longe aliter scripsisset; politiores, minus asperi essent ejus versus, Græca non immiscuisset, omnia vitasset, quæ nunc apud eum perfectioni poeticæ officiunt.' — [*vivos*] 'usque ad ipsam carnem.'

72—77. [*stilum vertas*] Superiore parte stili latâ oblitterabant, quæ in cerâ exararant inferiore acutâ. — [*Vilibus in ludis*] Epp. 1, 20, 17. — [*dictari*] Persius 1, 22, *Ten' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas!* — [*equitem*] id est, 'homines cultos atque artis peritos, quales equites Romanos esse decet.' — [*Arbuscula*] mima eximia. Cic. ad Att. 4. 15, *Quæris nunc de Arbusculâ: valde placuit.*

78—80. [*Pantilius*] "Pantilius nomen est vilis poetæ et maleolentis." *Comm. Cr.* Sed *cimicem* potius appellat a putidâ et fœdâ maledicentiâ; clam adversarios pungebat, ut solent cimices. — [*Demetrius*] idem modulator, quem v. 18 *simium* vocat. Construe: *men' moveat cimex Pantilius aut cruciet* illud, *quod* cet. *Fannius Quadratus*, poëta ineptus (Sat. 1, 4, 21) h. l. Hermogenis Tigellii, hominis æque molesti, parasitus.

81—84. *Plotius*] De *Plotio* et *Vario* v. Sat. 1, 5, 40. *T. Valgius Rufus*, poeta epicus et elegiacus, ad quem est Od. 2, 9. Tib. 4, 1, 180. —*Octavius* poeta et historicus, in cujus mortem est Virgilii Catal. 14. *Fuscus Aristius* Sat. 1, 9, 61. *Visci* ibid. v. 22. — [*Ambitione relegatâ*] 'Procul profecto absum a gloriolâ captandâ, quum vos, in his etiam primores civitatis, Mæcenatem, Asinium Pollionem (Od. 2, 1), Messalam, inter amicos meos enumero.'

85, 86. [*fratre*] Q. Pedio Poplicola. Vide supra v. 28. — [*Bibule*] Sic scripsi; etenim perquam inconcinnum videtur hoc: '*vos* (duo), *Bibuli* (nomen) *et* (te unum) *Servi* (prænomen).' Bibulum vel Bibulos

volunt esse M. Calpurnii Bibuli consulis cum Cæsare A. U. C. 695, filium vel filios. Id tamen notandum A. U. C. 723, tres certe ejus filios exstinctos fuisse.—*Servius* filius fortasse Ser. Sulpicii Rufi jurisconsulti, tribunus pl. A. U. C. 706, qui philosophiæ et artibus liberalibus operam dabat.—*C. Furnius* "historiarum fide et elegantiâ claruit." *Comm. Cruq.* Teste Senecâ de Benef. 2, 25, *patri Antonianas partes secuto* apud Octavianum *veniam impetravit.*

88, 89. [*Prudens*] 'consulto, non per oblivionem.' Addit hoc, ne quis se præteritum queratur.

91, 92. [*Discipularum*] Ridiculam scenam lectori offert, pulchellos illos vocis et cantus modulatores inter puellas vel ingenuas (*Acr.*) vel mimas (*Comm. Cruq.*) cantilenas docentes, quâ in scholâ invicem delicias faciebant et magistri et discipulæ. — [*plorare*] "Salsissimâ utitur διλογίᾳ; nam et *plorant,* qui docent puellas cantiunculas amatorias flebili et molli voce decantare et *plorare* jubent Græci quibus gravem imprecantur calamitatem, quod κλαίειν et οἰμώζειν illi dicunt." *Baxter.*— [*cathedras*] feminarum sedilia commodiora. *Molles* vocat Juven. 6, 91. — [*I, puer*] "Eleganter, quasi hoc ex tempore dixerit, præcipit puero, ut in hanc ipsam satiram illud conferat, ne pereat tam opportunum et scitum in modulatores istos dictum." *Porphyr.* — [*hæc*] 'hæc ipsa verba, οἰμώζειν σε κελεύω, μιαρώτατε.' Propert. 3, 23, 23, *I, puer, et citus hæc aliquâ propone columnâ.* — [*libello*] ut Pers. 1, 120, de unâ illâ satirâ: *Vidi, vidi ipse, libelle.*

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Argum. Simulans se C. Trebatium Testam, insignem juris peritum, *qui in jure civili familiam ducebat* (Cic. ad Fam. 7, 5), consulere, quid in tantâ obtrectatorum in se satirasque suas iniquitate faciat, tamen hoc genere omisso Cæsaris res gestas, justitiam, fortitudinem carmine epico-panegyrico prædicare nondum se audere dexterrime significat (a quo genere suæ indoli contrario omnino abhorrebat): contra in satiris componendis, Lucilii, de quo æquissime judicat, exemplo sibi proposito, etiam postmodum se perseveraturum, quoniam hoc genus suæ naturæ maxime sit consentaneum. 'Verum,' inquit, 'in posterum in eos dumtaxat invehar, qui me ultro aggressi fuerint:' quorum hac ipsâ occasione oblatâ nonnullos acriter vellicat. 'Tales autem nebulones,' (pergit, memoratâ Lucilii cum Scipione et Lælio necessitudine vel propter summam illius libertatem nunquam dissutâ) 'ubi perstrinxero, nunquam profecto timebo, ne potentes amicos a me abalienem.' Jam Trebatius, qui jurisconsulti partes per hanc satiram dramaticam egregie tuetur, festivam juveni amico cautionem præscriptionemque præcipit (cfr. ad v. 5),

'ne unquam *mala carmina* componat,' eumque in generoso proposito confirmat. Scripta videtur A. U. C. 726, ut hujus libri tunc editi quasi prologus esset.

1—4. [*Sunt quibus—videor*] Hæc constructio Horatio solita h. l. satis etiam a Codd. firmatur. Cfr. Sat. 1, 4, 24. — [*Legem*] ut A. P. 135, *operis lex*, 'regula et ratio satiræ Romanæ.' — [*tendere*] Imago desumpta a fidibus lyræ vel nervis arcûs nimium intentis. — [*sine nervis*] 'Dicunt versus meos nullius esse momenti et carere viribus ingenii, adeo, ut quivis facili operâ tales effutiat.' Cfr. Sat. 1, 10, 13. — [*deduci*] a nendo. Sat. 1, 10, 44. Epp. 2, 1, 225, *tenui deducta poemata filo.* — [*Trebatius*] C. Trebatius Testa, amicus Ciceronis, qui cum eo in Epp. ad Fam. lib. 7, sæpe jocatur, tribunus pl. A. U. C. 707, auctore certe Pighio, tom. iii. p. 451, A. U. C. 726, senex sexagenarius, hilaris et ad jocum urbanum in primis factus, Horatio tunc 37 annos nato sane placere debebat.

5—7. [*præscribe*] Est verbum proprium de jurisconsultis. Cic. Orat. 40, *Quis unquam dubitavit, quin in republicâ nostrâ primus eloquentia tenuerit semper urbanis pacatisque rebus, secundas juris scientia? quum in alterâ gratiæ, gloriæ, præsidii plurimum esset; in alterâ præscriptionum cautionumque præceptio, &c.* — [*Quiescas*] Cum comicâ gravitate jurisconsultus brevissime, singulis prope verbis parcens, respondet. — [*dormire*] 'Si, quæ animo voluto, versibus includere vetor, adeo inquietor, ut insomniis fatiger.'

8, 9. [*Ter—transnanto*] Sic junge; non *ter uncti*. Hic quoque legum sermonem facete imitatur. Cfr. Od. 1, 8, 8. Od. 3, 12, 16. "Quod vero *ter*, inquit, *transnanto*, id quoque et a medicis et a magis petitum est; impari enim et præcipue ternario numero summam vim illi tribuunt." *Torr.* — [*Irriguum*] Sic Græci τέγγειν πνεύμονας οἴνῳ, βεβρεγμένος οἴνῳ, Latini, *madere, uvidum esse vino.* Ipse autem Trebatius valde amabat et natationem et scyphos. Cic. ad Fam. 7, 20, *qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus homo natandi;* et 7, 22, *Illuserus heri inter scyphos, quod dixeram . . . . itaque etsi domum bene potus seroque redieram, &c.*

10—12. [*te rapit*] 'Si omnino huic scribendi cupidini resistere non potes,' &c. — [*Præmia*] Cæsaris ipsius approbationem et gloriam apud populares: de donis intelligere minime conveniret poetæ urbanitati ac modestiæ. — [*pater*] Sic seniores viros solebant alloqui juniores.

13—15. [*neque enim*] Od. 1, 6, 9. 2, 12, 9. 4, 2, 27. — [*fractâ—cuspide*] Plutarchus in Mario p. 419. D. "Ea pars ligni, quæ in ferrum inseritur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Marius autem alteram quidem, quemadmodum erat, reliquit; alterâ vero exemptâ, clavum ligneum fragilem in ejus locum immisit, eo consilio, ut pilum ad clipeum hostis conjectum non maneret rectum, clavo ligneo fracto curvaretur ferrum, et lignum transversâ cuspide hærens deorsum penderet." — [*describat*] 'describere possit.' Hic enim modus aptior videtur quam indicativi vel præsens vel futurum.

16—18. [*poteras*] de actione hypotheticâ (*posses*) ita enuntiatâ ac si jam locum habuisset, utpote quæ saltem perquam optabilis sit. — [*fortem*] 'constantem ac magnanimum,' ut Epp. 1, 7, 46, *strenuus et fortis —Philippus.* — [*Scipiadam*] Africanum minorem. — [*dextro tempore*] Sat. 2, 4, 4, opponitur *tempore lævo.* Admodum scite totam rem in

futurum aliquod tempus magis opportunum differt, quum re verâ genus istud panegyricum Vario et Rabirio reliquisset.

19, 20. [*male*] 'Quem si quis laudibus extollat ineptis atque immoderatis, ille eas dedignatur et respuit.' — [*undique tutus*] 'Quomodo equus recalcitrando arcet a se molestum palpatorem, sic Cæsar ineptos adulatores, ita ut quoquo versus se ab eorum incursu tutetur.'

21—26. [*tristi*] 'mordaci et satirico.' *Comm. Cr.* — [*Pantolabum*] Sat. 1, 8, 11. — [*Saltat*] contra decorum. Cic. pro Mur. 6, *Nemo fere saltat sobrius, nisi forte insanit—multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* — [*Milonius*] "Scurra illorum temporum." *Porph.* — [*ut semel*] 'eo ipso temporis momento, quo primum ebrius factus est.' — [*icto*] 'vinolentiâ capiti perturbato.' *Comm. Cr.* — [*lucernis*] Juven. 6, 304, *Quum bibitur conchâ, quum jam vertigine tectum Ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis.* — [*Castor*] Il. γ. 237, *Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.* — [*ovo*] Ledæ a Jove cygni specie compressæ. 'Vel fratres gemelli diversa sequuntur studia; quid, quæso, faciant, qui cognati inter se non sunt?'

27—29. [*quot capitum*] "Terentianum illud (Phorm. 2, 4, 14), *Quot homines, tot sententiæ; suus cuique mos.*" *Schol.* — [*claudere*] Sat. 1, 10, 59. — [*nostrum*] 'Qui melior fuit me et te, o Trebati, censu et natalibus.' Fuit enim vir bonus et valde nobilis, utpote Magni Pompeii avus. *Comm. Cr.* Etiam nunc in talibus vulgo utimur. Tale est Lucretii illud 3, 1038, *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit, Qui melior multis quam tu fuit, improbe, rebus.* *Rutgers.*

30—33. [*Ille*] 'intimos animi affectus et arcanas curas concredebat sive committebat Satiris suis; magnâ cum simplicitate (*naïveté*) omnia cum lectoribus communicans, sive quid in vitâ quotidianâ ei mali acciderat, seu quid prosperi contigerat.' — [*Decurrens*] 'aliud confugium quærens.' — [*quo fit*] "Solent naufragi suum naufragium in tabellâ depictum circumferre, eamque in templis alicui deo consecratam suspendere. Ad hunc modum Lucilii vita tam clara est in ejus libris, quasi esset depicta in aliquâ tabulâ." *Comm. Cr.* Ceterum demonstrat hic locus, quanti Horatius fecerit Lucilii et animum et ingenium; sed unum in eo reprehendere solebat negligentiæ vitium. — [*senis*] Hieronymus in Chron. ad Ol. 169, 2. 46 dumtaxat annos ei tribuit (A.U.C. 606—651). Sed quum fuerit amicus Africani minoris interfecti A. U. C. 625, et sub eo Numantino bello (A. 621) eques militaverit, sane credibile est ab Hieronymo errorem esse commissum.

34—38. [*Lucanus*] Opponit se in municipio natum Lucilio equiti Romano, ut Juvenalis 6, 167, Venusinam nobili Romanæ. In hac totâ autem degressione animi causâ imitari videtur ipsum genus Lucilianum. — [*anceps*] 'Ego dubius sum atque incertus; nam Venusini Lucanis sunt finitimi et Apulis.' *Porph.* — [*ad hoc,—quo ne*] 'ad hunc finem,—ut ne;' rarissimo usu. — [*Sabellis*] Sat. 1, 9, 29. — [*per vacuum*] 'si non resisterent hosti coloni Venusini.' — [*Romano*] vel pro Romanis ut epod. 7, 6, vel supple *agro*, ut Cic. Verr. Acc. 3, 15, *quum ex Leontino usque ad Lilybæum aliquem vadaretur.* — [*sive quod*] in pros. or. 'sive aliquod bellum inferret:' dictum est ut *incutere verbera, minas, metum.*

39—44. [*hic stilus*] 'Neminem jam hoc carminum genere lacessam, nisi ipse provocatus ero:' (id quod inest in v. *ultro.*) — [*ut pereat*]

Tractum ex Callimacho hoc, Fragm. 7, Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος Τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν (chalyba). — [*noceat*] 'nemo me lacessat injuriâ.'

45—49. [*commorit*] 'lacessierit, provocarit.' *Acr.* — [*Flebit*] 'dolebit,' Græcismus, οἰμώξεται vel κλαύσεται. — [*insignis*] 'omnibus jam propter perversitatem notus deridebitur.' *Cantari*, ut ὑμνεῖσθαι, 'omnibus in ore esse, et quidem cum infamiâ.' — '*Cervius*, quadruplator et rabula, Ascanii (?) libertus, calumniator accusavit Cn. (Domitium) Calvinum (cos. A.U.C. 701) legere de sicariis.' *Comm. Cr.* *Servius* C2dd. Feæ esset Servius Pola accusator, de quo Cælius ad Fam. 8, 12. Cic. ad Q. Fr. 2, 13, *homo teter et ferus Pola Servius.* — [*Canidia*] s. Gratidia, Epod. 5 et 17. Sat. 1, 8. Junge *venenum Albuti:* "hic enim Albutius veneno uxorem suam dicitur peremisse." *Schol.* — [*Turius*] "C. Turium (Marinum) significat judicem corruptissimum." *Comm. Cr.* — [*si quid se judice certes*] Eadem constructio Sat. 2, 5, 27, *foro si res certabitur olim.*

50—52. [*Ut, quo*] 'Sic colligendo ex argumentis, quæ tibi proponam (συλλογίζων μετ' ἐμοῦ) judica, quomodo fiat, ut eâ vi, quâ quisque maxime præditus est, terrorem incutiat sibi suspectis atque exosis.' — [*unde nisi*] in prosâ or., 'id quod unice intus eis monstratum est:' hoc autem convertit in interrogationem: '*unde* (hoc eis) *monstratum est nisi intus*, instinctu quodam naturali?'

53—56. [*Scævæ*] "Scæva luxuriosus quidam fuit, qui matrem dato veneno necavit, propterea quod ei nimis diu viveret. Sic Cicero pro Scauro (Fragm. Beier. p. 155), *Libertus patronam non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.*" *Comm. Cr.* — [*crede*] 'committe huic ἀσώτῳ matrem incustoditam: sane dextrâ, quâ utique pius dici potest, eam non trucidabit.' — [*mirum, Ut*] 'Æque mirum est hoc atque illud quod—petit bos,' id est, 'neutrum profecto mirum est.' 'Contrarium enim est Scævæ indoli ferro homines occidere, sed homo ignavus pro doloso suo ingenio promptus erit ad venenum matri miscendum: reapse autem uterque necandi modus æque sceleratus est.' — [*vitiato*] 'postquam cicuta a Scævâ immixta corrupit mel, hoc electarium (*electuary*) sive mulsum fuit, anum occidit.'

58—60. [*Mors*] alata, ut ejus frater, Somnus. Eurip. Alc. 262, πτερωτὸς Ἅιδας. Od. 2, 17, 24. — [*jusserit*] omnes mei et Pottierii Codd. *Luserit* illud Feæ destituitur eâ auctoritate, quam in tam gravi mutatione requirimus. Præterea Fortuna dea recte *ludere* dicitur (Od. 3, 29, 50) non item *fors.* — [*scribam, color*] 'Quicunque erit tenor statusque vitæ meæ, scribere pergam, si qualicunque modo commotus ero (v. 45) æqualium vel vitiis ridiculis vel in me iniquitate, et opprobriis dignos insectabor.'

60—62. [*O puer*] Sic juvenem amice alloquitur *pater* (v. 12) Trebatius. — [*vitalis*] pr. 'qui ad diutius vivendum satis vigoris habet.' 'Ne cito pereas, metuo' (*I fear thou wilt not be long-lived*). Sine figurâ: 'Vereor, ne omnes irritando tot tantasque molestias capias, ut tam ingratam vitam ipse detestaturus sis.' — [*majorum*] 'ne aliquis ex potentioribus amicis refrigeratus se abs te abalienet amicitiamque tibi renuntiet.'

63—66. [*Primus*] Cfr. Sat. 1, 10, 48. — [*morem*] Quum sæpissime jungantur vv. *mos modusque* (Od. 4, 2, 28), hic simpliciter *morem* posuit

pro *modo* s. *formâ.* — [*pellem*] 'vulpinam illam simulationis ac fraudis.' Cfr. locum simillimum Epp. 1, 16, 45. — [*per ora*] Sal. Jug. 31, *incedunt per ora vestra magnifici, &c.* — [*Cederet*] Plaut. Cas. 2, 8, 10, *At candidatus cedit hic mastigia.* — [*Lælius*] C. Lælius Sapiens, cos. A. U. C. 614.

67—70. [*Metello*] Est Q. Cæcilius Metellus Macedonicus, cos. A. U. C. 611, qui de Pseudophilippo triumphavit. Plin. H. N. 7, 44, *Equidem et Africani sequentis* (hunc Metellum, virum ceteroqui felicissimum) *inimicum fuisse inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixerit : Ite filii celebrate exsequias ; nunquam civis majoris funus videbitis.* — [*Lupo*] Est L. Cornelius Lentulus Lupus, cos. A. U. C. 598. Mordaces in hunc Lucilii versus servavit Cicero de N. D. 1, 23, *Tubulus si Lucius unquam, Si Lupus aut Carbo, Neptuni filiu', divos Esse putasset, tam impius aut perjuru' fuisset ?* — [*cooperto*] tanquam lapidibus in eum jactis. — [*arripuit*] 'aggressus est, in eos acerrime invectus.' — [*tributim*] 'per omnes 35 tribus,' quasi dixisset : 'populum cunctum.' Pers. 1, 114, *Secuit Lucilius urbem.*

71—74. [*scenâ*] 'a vitâ publicâ, ubi quasi in theatro, in omnium civium conspectu versabantur.' — [*in secreta*] 'intra suos parietes et in amœnos villarum secessus.' — [*Virtus Scipiadæ*] Cfr. Sat. 1, 2, 32, et supra v. 17. — [*sapientiâ*] Populus uno consensu Sapientis ei cognomen tribuerat. — [*discincti*] 'soluto tunicæ cingulo, ut commodius luderent.' — [*Decoqueretur*] 'Donec cœna pararetur. Ostendit per herbas, eos fuisse sobrios.' *Comm. Cr.*

75—78. [*ingenium*] Quatenus ille inventor hujus generis fuit. — [*fragili—solido*] gen. neutr., imagine desumptâ ab eo, qui dum avidius nucem aliquam, juglandem puta vel avellanam, dentibus frangere vult, putamini nimis duro eos illidit, sibique dolorem creat.

79. [*hinc diffindere*] Hanc lectionem tuentur Acron et Comm. Cruq. sic explicantes ; 'infirmare, contra dicere. Juris verbo usus est. Prætor enim dicere solebat, *Hic dies diffusus esto.*' Servatâ difficiliore lectione, ex quâ non intellectâ ceteræ omnes (*defindere, diffingere, defingere, defringere, diffundere, diffigere, diffidere*) ortæ sunt, inclinat animus ad Feæ interpretationem : 'Senex lepidus et facetus utitur quidem verbo sæpe a se audito et usurpato in jure civili, sed significatu proprio : abscindere, removere ac rejicere.' Hoc igitur dicit : 'omnino tuam sententiam probo.'

80—82. [*Sed tamen ut monitus*] 'Etsi æqua et vera sunt, quæ dicis, tamen, ne propter *mala carmina* (id est, famosos libellos) actio injuriarum aliquando tibi intentetur, pro amicitiâ nostrâ necessarium puto te monere,' &c.—Post vv. quotidiani sermonis *Sed tamen—legum* cogitatione supplebis 'scito, sic habeto :' ut sæpe. — [*sanctarum—legum*] 'quæ summâ reverentiâ dignæ sancteque observandæ sunt.' — [*jus est judiciumque*] 'lex (Cornelia) lata est et actio injuriarum in eum datur.'

83—85. [*si quis mala*] Horatius festive accipit de vitiosis atque ineptis. — [*laudatus*] Satis callide Cæsaris auctoritate adversus iniquos suos se munit ac tutatur. — [*latraverit*] pro 'allatraverit' (Liv. 38, 54 : *Cato allatravit Scipionis magnitudinem ;* et ad constr. *latrare aliquem* cfr. Epod. 5, 8. Epp. 1, 2, 66) : 'si in talem hominem invectus erit,' id quod etiam jure fieri potest.

86. [*Solventur risu tabulæ*] Matthiæ ad Cic. pro Rosc. Am. § 82 :

'Cic. de Or. 2, 58, *odiosas res sæpe, quas argumentis dilui non facile est, joco risuque dissolvit*, ad nihilum redigit, evertit. Ut hic Cicero *res risu dissolvere* dixit, sic Horatius *solventur risu tabulæ*, id est, sententiæ judicum mitiores, leniores fient risu, sed respiciens simul ad propriam significationem vv. *solvi* et *tabulæ*.' *Tabulæ* igitur idem quod in prosâ or. tabellæ judiciariæ; totius autem loci sententia hæc: 'Si quis adeo stultus erit, ut tecum injuriarum agat, tu pro certo absolvere.'

SATIRA II.

ARGUM. Sub Ofellæ, rustici cujusdam, personâ præcepta tradit, qui nullius philosophi doctrinæ addictus, perversis ætatis suæ hominibus veterem illam abstinentiam et frugalitatem liberrimo gravissimoque sermone commendat, quam ipse optimam adjutricem expertus erat ad beate vivendum et vel totius rei familiaris jacturam æquo animo ferendam. *Zell* ex *Heind.* Scripta videtur A. U. C. 717.

1, 2. [*boni*] amica lectorum allocutio. Cfr. Sat. 2, 6, 51 et 95. Epp. 2, 2, 37. Argumentum ac sententias se desumpturum dicit ab Ofellâ, easque suo modo expressurum; cfr. in primis v. 112, Ofellam autem ipsum loquentem inducit demum, v. 116.—[*Ofella*] Quum Codex Sangall. h. l. firmet Bentleii conjecturam, hic, vv. 53, 112, 133, substituendam esse duxi terminationem *a* alteri in *us*, quæ librariis debetur, quibus illa in viro falsa videretur; sed non meminerant gentis Romanæ nomen esse debere *Ofellius*. *Lucretius Ofella* memoratur a Velleio 2, 27, aliisque. Videtur fuisse vicinus et familiaris Horatii juvenis, vir sapiens naturâ atque insitâ virtute, cujus candor grataque simplicitas juncta cum insigni lepore satis festive opponitur Stoicis illis aretalogis, quales erant Crispinus et Damasippus.

3—6. [*abnormis*] prorsus diversus a normâ illâ, quam vulgus statuit iis, quos philosophos nominare solet: Ofella enim nullâ certâ sectâ et disciplinâ nutritus, sed a naturâ edoctus erat, quid verum rectumque esset. — [*crassâque Minervâ*] 'longe distans a subtilitate illâ sæpe perversâ, quam affectare solent philosophi.' Proverbium *crassâ, pingui Minervâ* (Cic. Læl. 5) a texturâ rudi repetitum est. — [*lances*] aureas et argenteas, *mensas* marmoreas vel citreas; utræque autem *nitent* et proprio splendore et tersæ a servis. — [*insanis*] 'nimis magnis.' *Acr.* — [*Acclinis*] 'inclinatus, propensus ad falsa probanda.'

7—12. [*Leporem*] Gratâ negligentiâ aliquantum intricatæ sunt sententiæ pro vulgaribus his: 'Venatione et equitatione, aut, si hæ corporis exercitationes vere Romanæ tibi non placent, pilæ vel disci ludo fatigatus ubi eris, tunc esuriens sperne (si potes; sed non poteris) cibum ac potionem vilem.' — [*Militia*] Venatio ab Aristide, Orat. 2, p. 25, μόριον πολεμικῆς τέχνης vocatur. — [*græcari*] 'Græco, id est, molliore modo vivere corpusque exercere;' sic *pergræcari* est 'per totam noctem potare.' — [*seu pila velox*] 'seu pila te *agit* 'ducit, allicit' tunc lude pilâ.' — [*Molliter*] 'dum studium hujus ludi grato modo efficit, ut ne sentias quidem quam gravis per se sit labor ille.'

13—17. [*pete*] 'hoc modo te exerce.' Additâ autem *cedentis aeris* imagine vitat pedestris or. colorem: 'lude disco.' — [*extuderit*] pr.

'tundendo removerit, cum vi excusserit,' verbum longe efficacius quam ejusdem gloss. *expulerit.* — [*Hymettia*] 'mulsum præparatum ex dulcissimo melle Attico et vino generosissimo, spreto mulso mixto ex vino et melle communi.' — [*Foris est*] 'Abest promus condus, cellarius, adeo ut meliores cibos tibi ex penu promere vel obsonari nequeat.'— [*atrum*] ut Od. 3, 27, 18, *ater Hadrianæ—sinus:* 'mare agitatur procellis, propter quas nemo nunc piscari potest.' — [*hiemat*] χειμάζεται.

18—22. [*Latrantem*] *iratum* ventrem vocat Sat. 2, 8, 5. — [*Unde*] 'Unde effici et acquiri hoc putas, ut tantam vim tam tenuis et vilis cibus habeat?' — [*in caro nidore*] 'grato odore atque ὄρεξιν excitante, qui ex cibis pretiosis oritur.' Sat. 2, 7, 38. — [*Tu*] Cfr. Od. 1, 9, 16. — [*pulmentaria*] a v. *pulpa*, non *pulte*, obsonia grata. — [*pinguem vitiis*] 'luxurie tumidum.' — [*albus*] color hominis vitam mollem atque umbratilem degentis, ἐσκιατραφηκότος, cui ἡλιωμένος, sole adustus, opponitur. Sic ·Sulpicia, Sat. 36, de Domitiano, *ingluvie albus.* — [*ostrea*] bisyllabum, ut Sat. 1, 8, 45, *cerea.* — [*scarus*] piscis ignotus. Epod. 2, 50, *sea-bream* (?). Jam Ennius in Phageticis apud Appul. Apol. p. 484, *Quid scarum præterii, cerebrum Jovi' pæne supremi?* — [*lagois*] "Avis leporini coloris." *Porph.* (*Ptarmigan, or white grouse?*)

23—28. [*Vix tamen eripiam*] 'Ægre tamen, scio, quamvis validis argumentis usurus, id abs te obtinebo, ut apposito in mensâ pavone gallinam præferas.' Pavones autem Q. Hortensius primus in mensis apponere docuit Romanos. — [*tergere*] comice de grato sapore, quo palatum permulcetur. — [*vanis rerum*] Ut Od. 4, 12, 19, *amara curarum.* — [*pandat spectacula*] 'expansâ caudâ pulcherrimos suos colores ostendat spectatori eumque delectet.' Construe: *tamquam ad rem attineat quidquam, quia* (quod) *veneat, &c.* — [*cocto*] 'Cocto pavoni num manet eadem pulchritudo, quæ fuerat vivo? Minime vero.' [*num adest*] De hoc hiatu monosyllabi vide Schneider, *Lat. Gramm.* 1, p. 156.

29—30. [*Carne—distat nihil, hac magis illam — te petere esto*] 'Quamvis quod ad carnem attinet pavo nihil distat a gallinâ, tamen esto (hoc tibi condono) te externâ pavonis pulchritudine deceptum magis petere hujus carnem quam gallinæ; sed illud profecto stultissimum est, si distinguere vis lupos ejusdem prorsus formæ et coloris ex diversis tantum locis, ubi capti sunt.' *Esto te petere*, ut Epp. 1, 1, 81, *Esto aliis alios rebus studiisque teneri.* Corruptæ lectionis: *distat nil hac magis illâ, Imparibus formis deceptum te patet. Esto.* Interpretationes inter alias sunt hæ: 1. 'Quamvis distet caro gallinæ a pavonis, tamen non hac magis illâ moveri dicet eum, sed formis imparibus.' *Bothe.* 2. Quamvis hac carne (gallinæ) nihil magis distat illâ (caro pavonina), tamen, &c. *Nihil magis* Græco more dictum accipio pro *nihilo magis*, οὐδέν τι μᾶλλον: nam *magis distare* pro *plus* dici non posse puto. *Matthiæ.*

31—33 [*Unde datum sentis*] 'Verum unde tibi concessum, δυνατὸν est, ut sapore distinguas, &c.?' — [*lupus*] λάβραξ, (*pike,*) Lucil. Sat. 4, *Illum sumina ducebant atque altilium lanx, Hunc pontes Tiberinu' duo inter captu' catillo.* In lupo igitur tria saporis genera distinguebant lurcones, lupos captos inter duos pontes, id est, sublicium et senatorium, inter quos Cloaca maxima sordes antiquæ urbis egerebat, quibus pisces alliciebantur, vel inter sublicium et Fabricium; lupos captos ad Tiberis ostia; in alto mari, qui pessimi erant. — [*hiet*] "pisces

statim quum capiuntur, hiant." *Schol.* Etiam, puto, in mensis appositi. —[*jactatus*] Columella 12, 16, *Docta et erudita palata fastidire docuit* (Philippus), *fluvialem lupum, nisi quem Tiberis adverso torrente defatigasset.* — [*Tusci*] qui in Etruriâ oritur.

34—36. [*Mullum*] *mullet.* Plin. H. N. 9, 30, *Ex reliquâ nobilitate* (post scarum) *gratia maxima est et copia mullis, sicut magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exsuperant.* — [*pulmenta*] 'in plures portiones disseces, quas singulis in lancibus eâdem cœnâ tuis convivis apponas.' — [*Ducit*] 'movet atque allicit, ut fieri solet.' — [*quo pertinet*] 'Cur ergo magnitudinem laudas in mullo et reprehendis in lupo? Quia scilicet in utroque te delectat, quod est rarius.' *Comm. Cruq.* — [*illis*] ad propius vocab. *lupos* refertur, *his* ad remotius *mullum.*

38—40. [*Jejunus*] Construe; *Stomachus raro jejunus* (semper satur) *contemnit cibos vulgares.* — [*Porrectum*] Quivis supplebat *mullum.* Ceterum consulto quatuor spondeis usus est, ut piscis exoptatum pondus et magnitudinem exprimeret. — [*Vellem*] ἐβουλόμην ἂν, non βουλοίμην ἄν. 'Vellem, si fieri posset, sed vix fiet.' Heindorfii *velim* esset sperantis.

41—44. [*Præsentes austri*] 'Sed utique heluones isti hanc pœnam merentur, ut Austri calor putrefaciat pretiosos eorum cibos.' — [*Præsentes*] 'quasi numina omnem suam vim exserentes.' — [*Putet*] 'contemnitur et fit vilis.' *Schol.* — [*rhombus*] ψῆττα, *turbot.* — [*mala copia*] 'prava, quæ facit, ut stomacho laboremus.' — [*quando*] 'quandoquidem, quoniam;' nam tempus significatur statim part. *quum.* — [*inulas*] ἑλένιον, *elecampane.* "Non quod *acida* est hæc herba, sed quod, quum coquitur, aceto conditur." *Acr. Amaras* vocat Sat. 2, 8, 51.

45—49. [*Pauperies*] 'Quamquam cibi naturales et simplices non prorsus removeri potuerunt a divitum epulis; nam ovis atque oleis etiam nunc utuntur cœnarum initio.' — [*Haud ita pridem*] 'Præterea variat semper lurconum de cibis pretiosis judicium; sic acipenser (*sturgeon*) *apud antiquos piscium nobilissimus* (Plin. 9, 26,) jam contemnitur; contra *rhombus* (Sat. 1, 2, 116,) tum neglectus nunc quæritur.' — [*Haud ita pridem*] 'Lucilii tempore, circiter ante hos LXXX. annos.' — [*Galloni*] "Gallonius præco primus acipenserem suæ mensæ apposuit, quare ejus luxus etiam a Lucilio taxatur." *Comm. Cruq.* Lucilii versus servavit Cic. de Finn. 2, 8. — [*præconis erat*] *erat* vi cæsuræ ultimam syll. producit.

50—52. [*auctor — prætorius*] Scholiastæ narrant, "Asinium quendam vel Sempronium Rufum prætorium instituisse, ut ciconiarum pulli manducarentur; quare, inquiunt, quum in præturâ petendâ repulsam tulisset, tale epigramma meruit; *Ciconiarum Rufus iste conditor Hic est duobus elegantior Plancis; Suffragiorum puncta non tulit septem. Ciconiarum populus ultus est mortem.*" Quod si re verâ præturæ repulsam tulit, *κατ' εἰρωνείαν prætorius* dicitur h. l. infelix præturæ petitor. — [*mergos*] *sea-gull,* 'quos propter durissimam carnem et rancidum ex piscibus, quibus vescuntur, saporem, nunc nemo edit.' — [*edixerit*] tamquam prætor.

53—56. [*Sordidus*] "Eâdem quâ Græci libertate poetæ Latini primario nomini formam secundarii reddunt partim metri ergo, partim variandæ constructionis: Lucr. 1, 805, *sic aliis aliæ rebus vertuntur.*

Id. 2, 470, *mixta aspera levibus principiis*, et h. l. Horatius." Lobeck. — [*Ofellâ Judice*] Non est: 'me judice;' nondum enim ipse loquitur, sed Horatius ejus sermonem refert. — [*pravum detorseris*] ut Sal. *transvorsum agere* dixit Jug. 6 et 14. Est: 'si alio te ita detorseris, ut pravus fias.' — [*Avidienus*] avarus aliquis ignotus; nomen fictum non est. — [*Canis*] propter immunditiam ac sordes. — [*ex vero*] Sal. Jug. 78, *nomen ex re inditum*, ex ipsâ ejus vitâ, qualis re verâ erat. Plaut. Stich. 88, *Nunc Micotrogus nomine ex vero vocor.* — [*dictum*] ut καλεῖν, ἐπονομάζειν, λέγειν ὄνομά τινι. Liv. 1, 1, *Stirps virilis, cui Ascanium parentes dixere nomen.*

57—62. [*Quinquennes*] 'Oleas rancidas et putridas edit.' — [*mutatum — vinum*] vappam, οἶνον ἐκτροπίαν. — [*parcit defundere*] 'propter parcimoniam nunquam aliud vinum nisi vilissimum bibit.' — [*defundere*] ex cado in crateram atque ex hac in pocula. — [*Cujus odorem olei*] 'oleum, cujus odorem,' &c.; eadem attractione, quâ Terentius; *Populo ut placerent quas fecisset fabulas.* — [*licebit*] ut Epod. 15, 19. — [*repotia*] "Postridie nuptias apud novum maritum cœnatur, quia quasi reficitur potatio." *Festus* et *Porph.* Contra *Acron:* "*Repotia* dicuntur septimus dies, quo nova solet nupta redire ad parentes suos." — [*albatus*] ut solebant diebus festis induere togam recens cretatam. — [*cornu — bilibri*] 'Cornu, quod sextarium capit. Habent enim propolæ cornua, quæ hanc olei tenent quantitatem.' *Comm. Cruq.* 'Non ex elegantiore aliquâ ampullâ oleariâ, sed ex vili cornu ipse, ne puer nimis fortasse olei profundat, hoc guttatim oleri infundit, contra veteris aceti, quod nullius est pretii, largus esse solet.'

64—66. [*aiunt*] Significat esse proverbium. Aliorum *angit* est mera interpolatio. — [*Mundus*] 'Homo sapiens *mundus* atque *elegans* erit eatenus, quâ convivis nunquam sordibus nauseam faciat; hoc sufficit; nimiam lautitiam vitabit.' Varro apud Gell. 13, 11, *Dominum convivii esse oportet non tam lautum quam sine sordibus.* — *quâ* vulgo depravatum in *qui* satis firmatur a Codd. Blandin. et Acrone. — [*In neutram partem*] 'neque in luxuriam nec in avaritiam erit *miser cultûs*' (genitiv.), id est, 'quod ad totam vitæ externæ rationem attinet;' quæ constr. vv. *felix* et *miser* in exclamationibus proprie usitata (*cerebri felicem!* Sat. 1, 9, 11) hinc transiit etiam in sedatam orationem.

67—69. [*Albuti*] Porphyrion: "Hic est Albutius, qui et avarus et elegans conviviorum apparator sævus est habitus in servos:" addit, quod utrum verum sit necne incertum est: "qui ob cupiditatem nimiam habendi *alienam* (sic: uxoremne, an *Allienam*, nom. pr.?) uxorem suam veneno necavit." (Cfr. Sat. 2, 1, 48.) — [*didit*] *didere* idem fere ac 'dividere, distribuere.' 'Dum servos suum quemque munus ad mensam obire jubet, quia ipsi nimis lenti videntur, desævit eosque male mulcat; quâ iracundiâ et sibi et convivis cœnæ gaudia corrumpit.' — [*Nævius*] 'Ex alterâ parte non minus offendit convivator negligens, ut Nævius, homo ignotus, *simplex;* qui propter nimiam animi bonitatem servos etiam desides ac pigros non castigat.' — [*unctam*] 'in unctis s. sordidis calicibus.' *Schol.*

73—81. [*sederit*] 'quieverit, nullos in ventriculo tumultus excitarit, nec nauseam fecerit.' — [*conchylia*] Omnes fere conchulæ, teste Celso 2, 28 et 29, facile intus corrumpuntur alvumque movent. — [*Lenta*] *viscous.* — [*pituita*] trisyllabum. — [*desurgat*] in prosâ or. 'surgat de

cœnâ dubiâ; qui Terentianus est jocus. Phorm. 2, 2, 28, *P. Cœnâ dubiâ apponitur. G. Quid istuc verbi est? P. Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.* — [*prægravat*] 'onere suo deprimit.' — [*affigit*] 'adeo ut mens hebetata suo officio fungi nequeat, rebus vilibus quasi adhærens.' — [*divinæ — auræ*] Pythagoreorum et Stoicorum fuit doctrina, nos *ex universâ mente divinâ delibatos animos habere*, ut ait Cic. Cat. 21. — [*dicto citius*] 'corpore brevissimâ cœnâ refecto statim cubitum it neque in noctem potat.' — [*præscripta*] 'ad necessarias functiones ac solita vitæ quotidianæ officia.' *Schol.*

82—87. [*quondam*] 'certo tempore, suo tempore.' Virg. Æn. 2, 367, *Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.* Alii minus accurate interpretantur; 'aliquando, interdum.' — [*tenuatum*] Est fere poetarum pro pedestris or. 'attenuatum, extenuatum.' — [*ubique*] 'et ubi.' Sine causâ Bentl. Heind. *ubive*; nam hoc certum est, ad molliorem vitam in senectute transeundum esse, hypothetica vero illa, anniversarium sollemne interdum redire, aliquando corpus extenuatum esse. — [*præsumis*] 'ante tempus sumis, προλαμβάνεις.' Sic *præcipere* et *præsumere voluptatem* homonyma apud Senec. de Brev. v. 5.

89—93. [*Rancidum*] Proverbium hoc veterum rusticorum Romanorum fuisse videtur, rancidam (leviter putentem) aprugnam sive suillam recenti melius sapere. — [*vitiatum*] *tainted; high.* Opponitur *integer*, 'recens,' non 'totus.' — [*commodius*] quapropter quamdiu poterant reservabant porcinam, ut semper esset in penu, quod hospiti inexspectato apponeretur. — [*Hos — Heroas*] Festive sic vocat antiquos rusticos Romanos, ut Virg. Moret. 60 de Simulo; *Ergo aliam molitur opem sibi providus heros.*

94—97. [*Das aliquid*] 'Si famæ aliquid tribuendum esse existimas (quâ de re minime dubito), scito luxuriem tibi dedecus allaturam esse.' *Scito, sic teneto* sæpe ita cogitatione supplendum est. — [*quæ — occupet*] Conjunctivum prætuli, quum optime sic explicetur: 'utpote quæ occupet,' id est, 'ideo, quod occupat.' Per indicativum fit locus communis. — [*patruum*] quorum severitas in proverbio erat. Cfr. Od. 3, 12, 3, *Patruæ verbera linguæ.* Sat. 2, 3, 87. — [*iniquum*] 'tibimet ipsi exosum,' ut apud Cic. sæpe *iniqui mei* mitius est nomen pro inimicis.

99—102. [*As, laquei pretium*] Hoc quoque in proverbium abierat. Lucian. Tim. 20, Ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς ἂν εἰπεῖν ἔχοιμί σοι χθὲς μὲν οὐδὲ ὀβολὸν, ὥστε πρίασθαι βρόχον, ἐσχηκότας, ἄφνω δὲ τήμερον πλουσίους καὶ πολυτελεῖς. — [*Trausius*] decoctor ignotus. — [*vectigalia*] h. l. privati reditus, ut Od. 3, 16, 40. Cic. de Off. 2, 25. — [*superat*] 'superabundat tuis usibus.' *Schol.* Cic. Parad. 6, 3, *Uter igitur est divitior, cui deest, an cui superat?*

103—107. [*indignus*] 'indignus, qui egeat.' Plaut. Curc. 4, 2, 23, *Indignis si male dicitur, male dictum id esse dico.* — [*Templa ruunt*] quippe quæ per bella civilia diu neglecta sint. — [*nimirum*] ut δηλονότι ironiam significat. — [*recte tibi — erunt res*] Hæc lectio præstat. Sat. 2, 3, 163, *Recte est igitur* (æger)? Cic. ad Fam. 9, 9, *rectissime sunt apud te omnia.* — [*Uterne*] *ne* superadditur interrogationi, ut Sat. 2, 3, 245 (harum eclogg.), *Quantane?*

108—115. [*casus dubios*] 'vitæ calamitates,' ut Od. 4, 9, 38. — [*assuerit*] 'assuefecerit.' Cfr. Sat. 1, 4, 105. — [*superbum*] refertur etiam ad v. *mentem.* — [*In pace*] 'in rebus secundis sese præpararit

adversis.' — [*puer*] certe A. U. C. 712, hoc enim vel sequente Triumvirorum proscriptione Ofella fundum suum amiserat. Eadem autem conditio Ofellæ atque Lycidæ Virgiliani Ecl. 9, 4, (*advena nostri agelli* dixit:) '*Hæc mea sunt: veteres migrate coloni.*' — [*non latius*] 'non largius, non profusius.' Opponitur *angustius*. Cæs. B. C. 3, 16, *rem frumentariam, quâ anguste utebatur.* — [*metato in agello*] 'quem metator assignarat Umbreno veterano.' Sic Valerius Cato, Dir. 45, *Pertica quæ nostros metata est impia agellos.* — [*fortem*] 'navum, opus rusticum strenue facientem, etsi nunc potius novo domino quam sibimet ipsi agrum colit.' — [*mercede colonum*] Coloni enim aut partiarii erant, ut Italorum *massari*, *Metayers*, aut nummis locupletium agros colebant; Plin. Epp. 9, 37, *Non nummis, sed partibus locem*, (ita ut dimidia vel tertia proventûs pars coloni sit, reliqua domini; Ofellæ certa pensio assignata erat. Colum. 1, 7.)

116—122. [*Non temere*] 'non facile, raro.' — [*pensilis uva*] Plin. H. N. 14, 3, *Durant aliæ* (uvæ) *per hiemem pensili concameratæ nodo, &c.* — [*duplice ficu*] 'bifida.' *Schol.* Pallad. R. R. 4, 10, 35, *Subinde ficus, sicut est divisa, vertatur, ut ficorum coria siccentur et pulpæ tunc duplicatæ in cistellis serventur aut loculis.*

123. [*Post hoc*] Ex antiquo more demum post cibos sumptos potabant, luxuriosi contra inter edendum. Seneca, Epp. 122, *Post prandium aut cœnam bibere vulgare est: hoc patres familiæ rustici faciunt et veræ voluptatis ignari.* — [*ludus erat*] 'Post hoc eo modo ludebamus, ut certâ inter nos potandi lege dictâ, is, qui non obtemperasset, sequente vice uno poculo multaretur, atque culpa commissa quasi potandi magistra omnibus esset.' Vulgo ita explicant; 'qui culpam qualemcunque in bibendo commiserat, ita puniebatur, ut illico poculum unum præ ceteris exsiccare deberet, quæ quidem pœna convivis risum movebat, quia præmium potius erat;' vel ut Heindorfius, magis etiam ad nostros, non ad rusticorum Romanorum mores; 'Post cœnam ad ludum aliquem nos conferebamus (talorum puta vel similem); quique in eo errorem commiserat, poculum ebibere debebat.'

124, 125. [*Ac venerata*] passiv. eodem significatu atque Plaut. Rud. 5, 2, 62, *Venus, veneror te, ut omnes miseri lenones sient.* Carm. sec. 49, *quæque vos bobus veneratur albis, &c.* Votum convivarum erat cum libationibus Cererem adorantium; '*ita surgat alto culmo.*' Inscriptt. Lat. N. 4751, *ita valeas.* Plaut. Aul. 2, 1, 27, *ita di faxint.* — [*contractæ*] 'rugosæ propter sollicitudines.' Plaut. Amph. Prol. 52, *Quid contraxistis frontem?*

127—129. [*hinc*] 'ex iis commodis, quibus nunc ut antea fruimur.' — [*nituistis*] 'pingues ac validi fuistis.' — [*O pueri*] "*Pueri* aut filii aut servi." *Acr.* Tu interpretare de filiis. — [*ut*] 'ex quo tempore.' — [*incola*] Significanter *incolam*, non *dominum* dicit veteranum *advenam possessorem agelli.* — [*propriæ*] 'in perpetuum ab uno possidendæ.' Sic Lucil. 27, 32, *Quum sciam Nihil esse in vitâ proprium mortali datum.* Corn. Nep. Thras. 4, 2, *parva munera diutina, locupletia non propria esse consuerunt.* Sat. 2, 6, 5, *ut propria hæc mihi munera faxis.* — [*herum*] Hoc voc. proprie ad mancipia refertur, hic ad fundum.

131—136. [*nequities*] 'Aut profusione aut lite aliquâ, quam propter legum atque edictorum inscientiam perdet, novâ possessione rursus expelletur.' — [*vafri*] Sat. 2, 5, 34, *jus anceps.* — [*Umbreni*] Homo

diversus sane ab eo, quem memorat Sal. Cat. 40. — [*nulli proprius*] Cum vi repetit vocab. v. 129. 'In sempiternum nullius erit proprius.' — [*fortes*] 'constantes atque strenui.' Egregie repetit statim v. *fortia*; *Martia* de pacificis colonis prope ridiculum fuisset. Ad totum locum cfr. Anthol. Pal. ii. 27, Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου· Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος Οἴεται· εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ Τύχης.

SATIRA III.

ARGUM. Hæc satira colloquium continet poetæ cum Damasippo, ridiculo homine, qui quum per mercaturam rem familiarem consumpsisset, nihil jam aliud agebat, quam ut Stoicâ barbâ et abollâ superbiens circumforaneus philosophus ubique sectæ suæ formulas a Stertinio, importuno aretalogo, sibi traditas decantaret. Hunc igitur Damasippum inducit poeta ipsis Saturnalibus in villam Sabinam irruentem et acerbissimâ suâ vel potius Stertinii magistri oratione totum genus humanum, Stoicis sapientibus exceptis, stultitiæ, atque adeo ex Stoicæ philosophiæ rationibus, insaniæ arguentem. *Zell* ex *Heindorfio.* (Scripta esse videtur A. U. C. 722, quum Horatius XXXIII. annos natus esset.)

1. [*Sic raro scribis*] Damasippus primum exprobrat Horatio intolerabilem negligentiam; deinde brevi, sed acri interrogatione ipsi expendendum proponit, quid mali ex tali desidiâ oriturum sit. Optime sibi respondent *Sic raro — ut*, quum in mediâ clausulâ perquam dura sit omissio part. *adeo.*

2—4. [*Membranam*] 'in quam ex tabellis cereis vel etiam palimpsesto transcribas scripta tua.' — [*retexens*] pr. 'telam resolvens,' id est, 'quæ minus recte scripsisse tibi videris, delens ac denuo elimans.' — [*Iratus*] 'Tibimet ipsi succensens, quod nimis genio indulgens, potans atque in diem dormiens, nihil jam componas dignum, de quo homines loquantur.' (οὐδὲν λόγου ἄξιον). — [*Ab ipsis*] *Ab ipsis S.* non est 'inde ab ipsis S.' sed dicitur, ut *fugere a patriâ, ab hoste*, pro *fugere patriam, hostem.* Quod autem Bentleius quærit; "Quomodo ab Saturnalibus fugere potuit? quid, malum, nonne tam ruri quam in urbe dies Saturnaliorum erant?' facile solvitur; ruri, ut volebat, summum per otium vivere poterat Horatius, in urbe non item, ubi conviviis interesse debebat.

5. [*Saturnalibus*] Saturnalia, Κρόνια, celebrabantur A. D. XVI. Kal. Jan. (XVII. M. Decembr.) usque ad XIV. Kal. Jan. in memoriam priscæ hominum vitæ, ubi omnes liberi, omnes inter se æquales fuerant; continuo igitur epulabantur, ludebant, dona sibi invicem mittebant, domini servis joci causâ apparebant ad mensas. — [*Sobrius*] 'Quum qui in urbe vivunt nunc luxurientur et plerumque ebrii sint, tu in hac solitudine sobrius manens dic,' &c.

6—10. [*promissis*] ut A. P. 46, *promissi carminis auctor.* — [*Nil est*] 'Nihil habes; frustra a te exspectamus magni aliquid et præclari.' — [*calami*] "Arguit eorum stultitiam, qui quum sententiarum aut verborum inopiâ urgentur, in innocentes parietes quasi minus commodos irascuntur." *Comm. Cruq.* — [*laborat*] quatenus poeta eum exsecratur

vel etiam pugnis cædit. Pers. 1, 106, *Nec pluteum cædit nec demorsos sapit ungues.* Comicum est illud *παρὰ προσδοκίαν atque poetis.* — [*minantis*] promittentis, (ut ἀπειλεῖν) de rebus majoribus. — [*si*] h. l. de tempore, 'ubi primum.' — [*vacuum*] 'otiosum in hoc secessu.'

11, 12. [*Quorsum*] 'Quem ad finem, quo tandem consilio compegisti et in vehiculo artasti horum libros?' Jam, quibus maxime delectari solitus sit, nominat præter Platonem, summum dialogi et Socraticæ εἰρωνείας magistrum (*Socraticæ chartæ* A. P. 310,) Archilochum, iambici carminis principem, poetas priscæ et novæ comœdiæ. — [*educere*] v. propr. de iis, quos nobiscum ex urbe rus ducimus. Cic. ad Q. Fr. 3, 3, *Si nobiscum eum rus aliquo eduximus.* — [*tantos*] 'tam præstantes atque egregios.'

13—16. [*Invidiam*] 'Credisne minus invidorum iniquorumque te habiturum, ubi virtutem, id est, industriam, deserueris? Immo, et merito quidem, contemptui habebere.' — [*Siren*] 'blanda, sed impudens conciliatricula.' Cic. pro Sestio 9. — [*meliore*] 'magis industriosâ.' — [*Ponendum*] 'Hoc missum faciendum est sine animi dolore; quod ipsum hominis est desidis ac vilis.' — [*di*] Pontificum formula est *di deæque* vel *sive deus sive dea* nec ridiculi quidquam quærendum in v. *deæque.* — [*Damasippe*] Licinius Damasippus tamquam statuarum et hortorum venditor memoratur jam a Cicerone ad Fam. 7, 23. ad Att. 12, 29 et 33.

17—20. [*tonsore*] 'qui immani barbâ te liberet;' quasi majus beneficium Damasippo di quoque impertire non possent. Stoicorum præcipue et Cynicorum erat mos barbam, quo magis a popello suspicerentur, promittere. — [*Postquam*] 'Postquam ære alieno conflato fortunarum naufragium feci, philosophus factus sum et *excussus,* a creditoribus ejectus ex possessionibus meis, adeo ut nihil earum curandum mihi restet, nunc in aliorum negotia me ingero, identidem quærens, quomodo eos a stultitiâ dehorter atque ad veram sapientiam perducam.' — [*Janus*] Cfr. Epp. 1, 1, 54. Cic. de Off. 2, 25, *de quærendâ, de collocandâ, pecuniâ, vellem etiam de utendâ commodius a quibusdam optimis viris ad Janum medium sedentibus quam ab ullis philosophis ullâ in scholâ disputatur;* ubi Zumpt: "Sedebant feneratores et argentarii maxime ad (prope) Janum medium in tabernis ad forum Romanum. Viæ in forum deducentes Janis transitoriis (*passages*) superstructæ erant, qui tres commemorantur, summus, imus, medius."

21—26. [*Sisyphus*] Æoli filius, conditor Corinthi. Il. ζ, 153, Σίσυφος, — ὁ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν. Ridicule fingit illum jam Corinthio vase pedes lavisse. Solebant autem talium rerum amatores gloriari se tabulas pictas, signa, vasa, partim summorum quorumque artificum, partim antiquissima, ut *catillum Evandri manibus tritum* (Sat. 1, 3, 91), domi habere. — [*infabre*] 'minus artificiose.' — [*fusum durius*] 'rigidius, ita ut capilli, tori, artus veram corporis humani naturam minus recte imitarentur.' 'Artis peritus,' inquit, 'huic signo statuebam pretium centum millium sestertium, alii aliud; præter ceteros item excellebam in amœnis hortis pulchrisque domibus emendis rursusque cum lucro vendendis, unde homines in compitis sive triviis, ubi auctiones fiebant, per circulos congregati alterum Mercurium me prædicare soliti erant.'

27. [*morbi purgatum*] In orat. solutâ dicendum foret *morbo purgatum*

sive liberatum; sed Græcam constructionem καθαρθῆναι τῆς νόσου h. l. prætulit. 'Sed mirum in modum novus morbus veterem illum mercandi mihi expulit, ei successit, ut pleuritis interdum transit in cardialgiam.' Loquitur non de philosophiâ Stoicâ per se spectatâ, ut vult Comm. Cruq., sed de fervido illo studio ex hac philosophiâ orto, quo nunc aliena negotia curet, quæ πολυπραγμοσύνη aliis forsitan videatur novus morbus.

28—31. [*cor*] ut interdum καρδία, h. l. os ventriculi. Cfr. v. 161. — [*trajecto*] Proprie; ita enim medici dicunt. (μεθίστασθαι, μετάστασις.) *Porph.* — [*miseri*] Quod Græci τὸν τόπον πεπονθότα dicunt, Latini miserum locum, id est, morbo affectum. Plaut. Pœn. 5, 2, 43, *miseram esse prædicat buccam sibi: Fortasse medicos nos esse arbitrarier.* — [*hic*] 'quem nosti.' Comicum exemplum morbi subito mutati: homini a veterno oppresso medicus consilium dederat, ut pugillatum exerceret; cui consilio illico obtemperaturus ægrotus medicum ipsum pugnis aggressus est. Jam hujus pugilis gesticulationem quum imitaretur Damasippus, Horatius, 'Quidvis aliud,' inquit, 'tibi permittens, hoc unum deprecor, ne male me mulcare incipias.' — [*simile*] in me fiat, *esto* (tertiæ personæ), *ut libet* (*let it be any thing you please*).

32—40. [*stultique*] Stulti et insani sunt Stoicis, quicunque ab eorum disciplinâ abhorrent. Cic. Parad. Stoic. 4, ὅτι πᾶς ἄφρων μαίνεται. — [*prope omnes*] ἅπαντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν. — [*Stertinius*] Cfr. Epp. 1, 12, 20, ubi *Schol.*: "Stertinius philosophus ducentos et viginti libros Stoicorum Latine scripsit." — [*sapientem*] 'quæ sapientiæ speciem atque opinionem conciliat.' — [*a Fabricio—ponte*] "Hic pons Fabricius dictus est a Fabricio consule conditore, qui nunc Lapideus nominatur, junctus insulæ Tiberinæ." *Comm. Cruq.* Nunc *Ponte di Quattro Capi.* — [*male re*] 'familiari administratâ, quum decoxissem.' — [*operto—capite*] ut solebant interdum moribundi. — [*dexter*] propitius, velut θεὸς σωτήρ. — [*Cave*] "Notandum *ve* syllabam brevem esse, quamquam secundæ est conjugationis, ut Persius (1, 108,) *vide* brevem posuit." *Acr.* — [*pudor—malus*] falsus, δυσωπία.

41—48. [*porticus*] στοὰ ποικίλη Athenis, in quâ Zeno ejusque successores docuerunt. — [*autumat*] 'affirmat, dicit;' non, 'opinatur, censet.' Cfr. Gell. 15, 3. — [*formula*] pr. carmen legis, h. l. definitio, κανών. — [*tenet*] 'κατέχει, amplectitur.' — [*Insano*] Ut olim nominabatur *Mercurius*, sic nunc inops factus *insanus*. Cfr. v. 297.

51—56. [*partibus*] 'Uterque pariter errat, sed in eo dumtaxat discrepant, quod diversas in partes a recto tramite abeunt;' sine imagine: 'diverso quidem modo, sed æque errant stulti omnes.' — [*hoc te—modo*] refertur ad v. *velut.* — [*caudam trahat*] non: 'tamquam bos,' ut exponit Acron et Fea; sed, "solent pueri petulantes nescientibus (maxime hominibus fatuis) a tergo caudam suspendere, ut velut pecus caudam trahant." *Porph.* — [*ignes,—rupes fluviosque*] modus proverbialis, ut Sat. 1, 1, 39. Epp. 1, 1, 46. — [*huic varum*] Solitus Horatio discrepantiæ dativus, ut Sat. 1, 4, 48. 1, 6, 92. Epp. 1, 18, 4. — [*varum*] 'contrarium, oppositum.' "Pedes in diversum flexos habentes *varos* dicimus et distortas venas *varices*." *Schol.*

57—59. [*amica Mater*] "Hæc composite proferenda sunt." *Comm. Cruq.* Est Il. Z. 251, ἠπιόδωρος μήτηρ. — [*serva*] *Take care.* Sic Plaut. Pers. 5, 2, 29, *hem serva rursum.* Item Ter. Adelph. 2, 1, 18.

60, 61. [*Fufius*] Fufium Phocæum (?) vocat Porph. Histrio hic, quum Ilionam ab umbrâ Deiphili filii expergefaciendam ageret ebrius, re verâ somno oppressus crapulam edormivit, ita ut Catienus, qui Deiphili partes agebat, eum expergefacere nequiret. — [*edormit*] perfectum. *Porph.* In oratione solutâ, 'edormiret.' Hyginus, Fab. 109, "Priamo Polydorus filius ex Hecubâ quum esset natus, Ilionæ filiæ suæ dederunt eum educandum, quæ Polymnestori, regi Thracum, erat nupta, quem illa pro filio suo educavit. Deiphilum autem, quem ex Polymnestore procreaverat, pro suo fratre educavit, ut si alteri eorum quid foret, parentibus præstaret. Sed quum Achivi Trojâ captâ prolem Priami exstirpare vellent, — ad Polymnestorem legatos miserunt, qui ei Agamemnonis filiam nomine Electram pollicerentur in conjugium et auri magnam copiam, si Polydorum, Priami filium, interfecisset. Polymnestor legatorum dicta non repudiavit, Deiphilumque, filium suum, imprudens occidit, arbitrans se Polydorum, filium Priami, interfecisse," &c. Jam apud Pacuvium Deiphili umbra dormienti Ilionæ quum appareret, his versiculis eam alloquebatur; *Mater, te appello, quæ curam somno suspensam levas, Neque mei te miseret: surge et sepeli natum!* (Cic. Tusc. 1, 44.) Illâ autem experrectâ hæc proloquebatur; *Age, adsta, mane, audi, iteradum eademmet ista mihi!* (Acad. 2, 27.)

64. [*veteres*] Horatii tempore sculptores nihil fere novi inveniebant, sed eo contenti erant, ut antiquissima exemplaria quam accuratissime imitarentur. Quocirca fiebat, ut veterum artificum usque ad Alexandri M. ætatem opera ipsa in dies studiosius quærerentur.

68—70. [*præsens*] 'propitius.' Mercurius omnis lucri dator, κερδῷος — [*Scribe*] 'Cura scribendas tibi a debitore decem tabulas, id est, syngraphas (*bonds*), quales a Nerio, famoso illius temporis feneratore, morte conjugum locupletato, dictari solent debitoribus, plenæ cautionum.' — [*a Nerio*] commodatas, ut Cic. ad Att. 16, 7, *edictum legi a Bruto* (acceptum). Formula autem hæc erat: *L. Titius scripsi me accepisse a P. Mævio quindecim mutua numerata mihi de domo.* — Perillius, cui propter asperitatem et amaritudinem cognomen erat *Cicutæ*, fenerator cautior etiam Nerio, quapropter vocatur *nodosus*, 'qui optime callet nodos et laqueos legum ac formularum juris civilis.'

71, 72. [*sceleratus*] Petita est imago ex Odyss. Δ. 455, ubi Menelaus Proteum vinculis tandem injectis vaticinari sibi adigit. — *Rapere in jus* collo obtorto licebat in publicis viis debitorem, qui judicium deserebat, cautionem datam subterfugiens. — [*malis — alienis*] Odyss. Υ. 345, *μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη Ἄσβεστον γέλον ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα· Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν — ὄσσε δ' ἄρα σφέων Δακρυόφιν πίμπλαντο· γόον δ' ὠΐετο θυμός.* Verum Horatius diversam proverbio significationem tribuit: 'ita ridere, ac si quis ad ridendum uteretur buccâ non suâ, sed alienâ;' id est, 'effuse ridere.'

74—76. [*male rem gerere*] etiam apud Cic. Cat. 7, dicuntur ii, qui patrimonium suum prodigunt. — [*Perillius*] idem qui supra ridiculo cognomine *Cicuta.* — [*dictantis*] debitori cautionis formulam, quam servavit Comm. Cruq.: SCRIBE CAUTIONEM PRO EA PECUNIA. — [*rescribere*] *to repay;* per argentarium debitum solvere, h. e. scriptum debiti liberare.

77—81. [*togam*] componunt in plicas discipuli, qui consident in

subselliis vel cathedris, attentas aures magistro præbituri. — [*omnes, vos ordine*] 'Vos, qui variis vitiis laboratis, omnes, sed certo quodam ordine huc adeste, ut unum post alterum ego castigem atque corrigam.'

82, 83. [*ellebori*] Elleborum nigrum sive veratrum alvi purgandæ causâ dabatur melancholicis. — [*Nescio an*] 'puto prope;' *I don't know whether reason does not, &c.* — [*Anticyram*] in Phocide. Strabo 9, 3, Ἀντίκιῤῥα, ὁμώνυμος τῇ κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὴν Οἴτην. Καὶ δή φασιν ἐκεῖ τὸν ἐλλέβορον φύεσθαι τὸν ἀστεῖον, ἐνταῦθα δὲ σκευάζεσθαι βέλτιον, κ. τ. λ. — [*ratio*] 'vera sapientia, medicæ munere fungens.' — [*destinare*] v. proprium de medicamentis, 'præscribere.'

84—87. [*Staberi*] Quintil. 7, 9, 9, *Heres meus* (uxori meæ) *dare damnas esto.* Hinc apud Horatium *damnati*, obligati. — [*epulum*] populo dandum ex famosi nepotis arbitrio. Q. Arrii epulum funebre memoratur a Cicerone in Vatin. 12, cujus filii ut prodigi carpuntur mox v. 243. — [*quantum metit Africa*] Est quasi proverbium. Od. 1, 1, 10.

88—91. [*Seu recte*] Cfr. Od. 3, 12, 3: *patruæ verbera linguæ.* Sat. 2, 2, 97. — [*Quid ergo*] 'Quæ ergo ratio eum induxit?' — [*Quoad*] monosyllabum, ut *dehinc*, et *deinde* bisyll.

96, 97. [*construxerit*] 'ut struem coacervarit;' sic Sat. 1, 1, 44, *constructus acervus.* — [*Sapiensne?*] Noli cum nonnullis hoc tribuere Horatio; Damasippus enim ex Stoicorum more se ipse interrogat.

100—103. [*Græcus*] In prosâ or. fortasse dixisset *Græculus;* nam levitati hominis significandæ inservit hoc attributum minime otiosum. — [*Nil agit*] Ipse jam Stertinius sese revocat ab inceptâ comparatione inter Staberium, avaritiæ specimen, et Aristippum, nimium pecuniæ contemptorem, memor præcepti logici a Stoicis traditi, nullam controversiam contrariis exemplis dirimi, sed talia anquirenda esse, quæ etsi primo aspectu diversa, tamen re accuratius pensitatâ veluti per inductionem verum in clarâ luce collocent.

104—121. [*emptas*] Non est simpliciter 'easque,' sed 'statim, postquam eas emisset;' — [*scalpra*] *paring-knives or awls.* — [*formas*] *lasts.* — [*mercaturis*] dat. ut Od. 2, 4, 19, *lucro aversam.* — [*Undique*] in prosâ or. 'ab omnibus.' — [*foliis—amaris*] ut cichorei, intubi. — [*jactatur*] Motus febricitantium violenti significantur. Cels. 2, 4, *Mali morbi testimonium est—jactare brachia et crura.*

123—129. [*Dis inimice*] θεοῖς ἐχθρέ, 'cui omnes di irati sunt.' — [*curtabit*] absumet. — [*porrigine*] πιτυριάσει, *scurf.* — [*perjuras*] in solutâ or. molliore pronuntiatione *pejerare.* — [*surripis*] clanculum, *aufers* vi. — [*cædere*] vulnerare. — [*tuo quos ære*] Est conj. T. Fabri firmata a Feæ Codd. aliq. Ad v. *tuos* nihil attinebat adjungere, *quos ære pararis.* 'Ideo quod meâ pecuniâ servos emi, eos quocunque modo mihi placet tractare, meo jure cædere possum.'

132. [*Quid enim?*] 'dicis?' Idem prope ac *quidni? quippini?* 'Sane poteris mihi objicere, ego solita et nunc frequentia hæc facinora quum feci, minime æquiparandus sum tragico illi Oresti, qui ferro, non ut apud nos fit, laqueo aut veneno, Clytemnestram occidit, neque Argis, urbe a tragicis identidem memoratâ et, si ita dicere licet, poeticâ, sed in mediâ urbe Româ, veneficis refertâ, matrem e medio sustuli.'

137—144. [*male tutæ mentis*] insanus. 'Immo postea sanioris prope mentis fuit Orestes quam illo puncto temporis, quo matrem trucidavit. Etenim in eo dumtaxat deliquit aliquantulum, quod interdum sorori

atque amico male dixit;' ut in Euripidis Oreste v. 264, Μέθες· μί' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων, Μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς ἐς Τάρταρον. — [*splendida bilis*] Bili morbose condensatæ et propterea asphalti specie splendescenti a medicis tribuebatur μελαγχολία. — [*Opimius*] 'Homo ignotus, qui quamvis dives esset auri et argenti domi in arcâ conditi, nihilominus *pauperem* se esse ducebat, et pro inope se gerebat, ita ut *Veientanum rubellum* (Pers. 5, 147), vinum acidum, quale provenire solebat Veiis, festis diebus, profestis vappam, vinum prorsus corruptum vel multâ aquâ dilutum biberet ac trullâ uteretur, non argenteâ nec murrhinâ (ut solebant ditiores), sed tantum fictili, quales conficiebantur in Campaniâ.'

146—156. [*ovans*] Ut *triumphare* dicuntur, qui gaudio exsultant, sic etiam *ovare*. — [*hoc age*] In auspiciis et sacrificiis incipiendis *hoc age* a præcone inclamabatur, quo omnes essent intenti rei divinæ, neque quidquam aliud mentibus agitarent. — [*inopem*] 'extenuatum, viribus corporis privatum.' — [*venæ*] 'quatenus corpus sanguine alunt viresque reficiunt; sanguine exhaurientur.' — [*ptisanarium*] πτισάνη, a πτίσσω, pinso, sorbitio ex aquâ fervente et hordeo plerumque, hic oryzâ, confecta. — [*Octussibus*] Dicebant *octusse* et *octussibus, centusse* et *centussibus*.

157. [*Quid refert*] In pedestri or. 'Quid refert, morbone peream, an furtis rapinisque?'

158—163. [*Quisnam*] 'Omnis, qui non est stultus, sanus. Avarus autem non stultus solum, verum etiam insanus. Nec tamen ex eo, quod quis non sit avarus, continuo colligi potest eum sanum atque integræ mentis esse. Aliis enim vitiis idem fortasse deturpatur, quæ quo minus eum pro sano habeamus vetant. Ab omnibus ergo vitiis liber sit oportet, quem nos Stoici sanum vocamus.' — [*Cur, Stoice?*] Se ipse interrogat Stertinius. In prosâ or. 'Cur, ex meâ disciplinâ Stoicâ dicam?' Καρδία non solum cor, sed etiam os ventriculi significat; qui hujus infirmitate laborat, καρδιακός. — [*Craterum*] illustrem illorum temporum medicum, quo jam Atticus usus erat. Cic. ad Att. 12, 14. — [*Recte est*] Cic. ad Att. 1, 7, *apud matrem recte est.* — [*tentantur*] 'laborant aut pleuritide aut renum morbo, ut nos ipsi videmus.' — [*acuto*] ὀξείᾳ νόσῳ. Cels. 3, 1, *Morbi quidam breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem vel ipsi cito finiuntur.* His opponuntur *longi*.

164, 165. [*immolet*] 'Concedo aliquem sceleribus non coopertum, non perjurum esse neque adeo sordidum, ut propterea fidem lædat ac furetur; concedo eum idcirco Laribus æquis, id est, non iratis, porco facere posse: et eundem, si sit ambitiosus et, quo ambitioni satisfaciat, audacter multa moliatur, a quibus abstineat homo modestus, insanum esse censeo, ac propterea ei præcipiam, ut Anticyram naviget ad elleborum sumendum.'

166—169. [*barathrone*] 'profundæ ac tetræ voragini,' quales erant eæ, in quas capitis damnatos solebant detrudere Athenis et Lacedæmone. 'Quod si quis ambitione actus omnes suas facultates largitionibus profundit, quo auram popularem captet honoresque adipiscatur, non minus insanit quam si pecuniam suam omnem in barathrum dejiciat; neque vero minus insanit, qui partis nunquam utitur, immo necessaria quoque sibi denegat.' — [*Canusi*] Apuliæ oppidum, haud procul a Venusiâ. Sat. 1, 5, 91. — [*antiquo censu*] 'jam pater majores-

que ejus ex censu publico divites habebantur.' — [*divisse*] populari licentiâ pro *divisisse*.

172—178. [*sinu laxo*] 'Nucibus quum ludere vellet Aulus, eas ferebat sinu laxo s. *soluto*, ut ait Sen. de Benef. 4, 24, quod ipsum negligentiæ signum erat, nimiumque facilis erat in donando collusoribus.' — [*tristem*] 'severo vultu in locis *cavis*.' — [*Nomentanum*] prodigum ac luxuriosum. Sat. 1, 1, 102. — [*natura coercet*] 'certis finibus circumscribit; judicat, vobis et justum esse et sufficere.'

181. [*intestabilis*] 'cui propter delicta vel prodigalitatem interdictum est jure testimonium dicendi apud judices, testamenti etiam faciendi et testamento quid ab alio accipiendi.' — [*sacer*] "qui leges sacratas, quibus innitebantur plebis jura, violarat, is plebiscito in comitiis tributis rogato sacer dis inferis judicabatur." Festus: "Neque fas est hominem sacrum immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur; nam lege tribunitiâ primâ cavetur; SI QUIS EUM, QUI EO PLEBISCITO SACER SIT, OCCIDERIT, PARRICIDA NE SIT. Ex quo quivis homo malus atque improbus *sacer* appellari solet."

182, 183. [*In cicere*] Ludos significat, quorum editio propter gladiatores exhibendos, forum statuis, circum tensis ornandum, majores utique impensas ædilibus ac prætoribus contrahebat quam quod cum iis conjunctum erat, ut infimæ plebeculæ distribueretur cicer, faba, lupini. — [*Latus*] 'cubitis late distenta toga,' ut Epod. 4, 7, *bis trium ulnarum togâ*. — [*ut stes*] 'ut tibi decernatur statua ærea; sed hac gloriolâ abreptus interea rem tuam familiarem disperdes. Verum adeone stultus tu eris, ut speres unquam fore, ut tamquam alteri Agrippæ tibi populus plaudat?' In primis autem apta est hujus mentio, quia Agrippa consul A. U. C. 721, sponte ædilitate susceptâ, ludis et spectaculis magnificentissimis populi plausum tulerat.

187—191. [*humasse*] aoristi significatione. — [*Rex sum*] 'Sic volo, sic jubeo; stat pro ratione voluntas.' Demisse respondet miles, unde rex partic. *et*, quia nihil objectum fuerat, orationem continuat. — [*inulto*] 'ita ut impunitus maneat;' in prosâ or. 'impune.' — [*Di tibi dent*] Iliad. A. 18, Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. — [*deducere*] 'domum ducere,' ut *decedere de provinciâ*, 'in urbem redire.'

192—195. [*consulere*] comice, quasi rex esset jurisconsultus. Formulam servavit Cicero pro Mur. 13, *Et vestrum illud:* LICET CONSULERE? — [*ab Achille*] Iliad. B. 768, Ἀνδρῶν αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν· ὁ γὰρ πολὺ φέρτατος ἦεν. — [*Putescit*] 'insepultus est.' Odyss. A. 162, Ἀνέρος, οὗ δή που λεύκ' ὀστέα πύθεται ὄμβρῳ. — [*Gaudeat*] Iliad. A. 255, Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ.

197—205. [*Mille ovium*] Cfr. Gell. 1, 16. *Mille* in hac constr. est nomen, χιλιάς. — [*improbe*] λιτότης pro impio, scelesto, *void of affection*, Voss. — [*Rectum animi*] 'rectam mentem, rectum animi statum.' — [*Quorsum? Insanus quid*] Agamemno: 'Quorum hæc, quæ dicis, spectant?' Miles: 'Quid tandem nimis perversi fecit Ajax, etiam quum insaniret pecoraque trucidaret? Abstinuit tamen,' &c. — [*Uxore*] Tecmessa. — [*gnato*] Eurysace. — [*ipsum*] 'vel ipsum Ulixem, tam sibi exosum.' — [*Verum ego*] Respondet Agamemno. — [*adverso*] 'mihi

inimico, propter id ipsum, quod naves in eo hærebant neque in altum provehi poterant.

208, 209. [*species alias veris*] '*species*, *φαντασίας*, opiniones animo conceptas, alias a veris, falsas et confusas eâ exagitatione mentis et conturbatione, quæ oritur ex scelerum conscientiâ.' Sic Epp. 1, 16, 20, *alium sapiente bonoque*. Epp. 2, 1, 240, *alius Lysippo*. — [*commotus*] 'cerritus, mente captus,' *deranged.*

212—222. [*titulos*] 'tibi potendos plenos laudum tuarum, qui nomen tuum apud posteros æternent,' i. e., 'ob vanam gloriæ cupiditatem.' — [*Stas animo*] recto; 'tibi ipse constas sanaque es mente?' — [*cor*] *understanding*, ut, *Egregie cordatus homo Catus Æliu' Sextus.* — [*Rufam aut Pusillam*] Hæc nomina haud raro in Inscriptt. reperiuntur. — [*interdicto*] Ulp. Fr. 12, 2, *Lex* XII. *tabularum furiosum itemque prodigum, cui bonis interdictum est, in curatione* (pro quo voc. proprio Horatius v. *tutela* utitur:) *jubet esse agnatorum.* — [*vitrea*] 'falso splendore nitens.'

223, 224. [*Hunc circumtonuit*] Quod attonitus, *ἐμβρόντητος*, a deo aliquo homo esset, insanum factum interdum credebant, ut *cerritum* a Cerere, *lymphatum* a Nymphis. — [*Bellona*] Sacerdotum genus significat, quod ex infimâ plebe erat; qui furiosorum in morem saltantes destrictis gladiis sese cruentabant, ut Galli, Magnæ Matris deum Idææ sacerdotes. Illi autem vocabantur *fanatici ex æde Bellonæ.* — [*cruentis*] 'rebus s. spectaculis, cruore.'

224—227. [*octavus*] comice, ut Juven. 2, 40, *Tertius e cælo decidit Cato;* gratâ contra hyperbolâ Sappho Græcis est decima Musa. — [*compellarer*] 'ne injuriosis verbis me adorirentur iniqui mei.' — [*totidem*] 'quot ille mihi ingesserit verba insaniam significantia; insane, delire, cerrite, &c., totidem rursus regeram. Sic eum docebo sua ipsius vitia respicere atque agnoscere.' Nota est fabella Æsopia, duas peras s. manticas nobis esse datas, unam e pectore, alteram e tergo suspensam; in illâ aliena vitia, in hac propria asservari. — [*ignoto*] 'quod nunquam videmus.'

228, 229. [*sic*] 'Opto verum mihi dicas; sic, ubi hoc feceris, contingat tibi, ut post rei familiaris naufragium, rursus lucrum facias in vendendis hortis, tabulis, signis, et quidem majus etiam quam antea, quo jactura illa cito compensetur.' — [*pluris*] 'quam priusquam decoxisti.' — [*Quâ me stultitiâ*] 'Propter quam stultitiam (nam aliquâ laborare me concedo) tuâ ex doctrinâ me insanis adnumeras? quod quidem mihi nimis severum judicium videtur.'

231—233. [*abscissum*] Hygin. F. 184, *Pentheus, Echionis et Agaves filius, rex Thebarum, Liberum negavit deum esse nec mysteria ejus accipere voluit. Ob hoc eum Agave mater cum sororibus Ino et Autonoe per insaniam a Libero objectam membratim laniavit.* Male alii *abscisum* (ferro). De eâdem re Ovid. Met. 3, 732, (Agave) *Avulsumque caput digitis complexa cruentis, Clamat Io.* — [*veris*] ut supra v. 223, *cruentis*, v. 244, *pravorum et amore*, Sat. 2, 8, 83, *fictis rerum.*

236—243. [*longos*] 'Divites æmulatus in villulâ tuâ domum vel porticus nunc ipsum exstruis, id quod curtæ tuæ rei parum convenit, nec minus ridiculum est quam si tu, prope pumilio, longos statu atque incessu imitari velis.' "*Turbo* gladiator fuit exiguo corpore, sed animosus pugnâ." *Porph.* — [*Spiritum—majorem corpore*] 'majorem quam

convenire videtur homini tam pusillo.' — [*verum est*] 'rectum et justum est facere te quoque tam dissimilem et tanto minorem s. inferiorem *certare* i.e. in certando cum Mæcenate?' — [*denarrat*] 'ordine et plene narrat.'

245, 246. [*num tantum, sufflans se, magna fuisset*] v. *sufflare* hac in re usitatissimum erat. Plaut. Stich. 5, 4, 42, *Suffla celeriter tibi buccas.* — Vv. *Major dimidio* si cum plerisque pro pulli responso habeas, nihil aliud profecto significat quam, 'dimidio tuo corpore, mater, vitulus te major erat:' quod sane perversum est neque ullâ vel hyperbolâ vel εἰρωνείᾳ defendi potest. Quocirca aliter distinxi cum Waddelio et Kirchnero, Obss. p. 56. '*Major dimidio* jam se sufflando facta mater rursus pullum interrogat: *Num tantum?*'

248—254. [*abludit*] 'abhorret, discrepat.' — [*Adde*] 'Aliam nimio ædificandi studio' (quod videlicet poeta in semet ipso per εἰρωνείαν dumtaxat reprehendit:) 'adjungis insaniam, poemata componendo; sicque malum auges, quasi ignem oleo exstinguere velles.' — [*sanus*] Cic. de Divin. 1, 37, *Negat sine furore Democritus quemquam poetam magnum esse posse; quod idem dicit Plato.* A. P. 290, *excludit sanos Helicone poetas Democritus.* — [*rabiem*] præsertim in servos negligentiores. Epp. I, 20, 25, *Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.* — [*Teneas tuis te*] 'Contine te iis, quæ ad te pertinent; cura temet ipsum; alios missos fac.' — [*major — insane*] 'magis insane parce minus insano.'

SATIRA IV.

ARGUM. De Catio, quem sibi Horatius fingit artis culinariæ et mensæ struendæ præcepta summâ cum gravitate et tanquam ex tripode tradentem, Comm. Cruq. hæc nobis refert: "Sub personâ Catii risurus est poeta Epicureos, ut in proxime superiore risit Stoicos. Fuit autem M. Catius Epicureus, qui quatuor libros scripsit de rerum naturâ et de summo bono, quod quum Epicurei in voluptate ponerent, hoc est, in gulæ et corporis libidine,—rogat Catium Horatius, ut sibi dicat cœnæ parandæ et ordinandæ magistrum ejusque præcepta." Sane Catium Insubrem, Epicureum, ut scriptorem nuper admodum mortuum commemorat Cicero, Epp. ad Fam. 15, 16 (A. U. C. 709). cfr. Quintil. 10, 1, 124: *In Epicureis levis quidem, sed non injucundus tamen auctor est Catius.* Sed nemo interpretum præter Dacierium animadvertit, quod tradit Comm. Cruq. ad v. 46: "Irridet eum, quod de opere pistorio in suo libro scribit de se ipso: *Hæc primus invenit et cognovit Catius Miltiades:*" id quod prorsus convenit cum v. 74, ubi cum magno sui amore repetit *Primus et invenior.* Fuerit igitur Catius Miltiades, libertus Catii a Cicerone memorati, scriptor de arte coquinariâ, persona ridicula per totam urbem nota.

1—3. [*Unde et quo*] Cfr. Sat. 1, 9, 62. — [*Ponere signa*] hæc vv. referenda sunt ad artem mnemonicam, quâ utebantur et oratores et philosophi antiqui. Festinat igitur Catius *ponere*, referre, *signa*, voc. proprio *imagines* sententiarum suarum in *locis* a se captis. Cfr. Script. ad Herenn. 3, 16—24. Cic. de Or. 2, 86, ubi § 359 ipse quoque utitur verbo *ponere: Rerum memoria propria est oratoris: eam singulis personis bene positis notare possumus, ut sententias imaginibus, ordinem*

locis comprehendamus. Eo salsior autem est locus, quod artificiali memoriæ parum aut nihil tribuisse Horatium veri simile est. — [*vincant*] Athenæus 7, 36: Ἀλαζονικόν ἐστι πᾶν τὸ τῶν μαγείρων φῦλον. — [*Anytique reum*] Socratem accusatum a Melito hujusque subscriptoribus (συνηγόροις) Anyto et Lycone, Plat. Apol. Socr. p. 23. E.

4—9. [*lævo*] Oppositum Sat. 2, 1, 18, *dextro tempore.* — [*bonus*] Non est pro vocativo, sed: 'pro animi tui bonitate, optime mihi notâ.' — [*interciderit*] 'exciderit e memoriâ propter interpellationem meam.' — [*artis*] 'memoriæ artificialis a Simonide inventæ,' propter quam scientiam a Catio affectatam malitiose eum irridet Horatius. — [*Quin id*] Gaudet Catius occasione insperato sibi oblata novæ sapientiæ præcepta cum Horatio communicandi, hocque ipso modo ea memoriæ affigit.' — [*tenues*] h. l. 'λεπτάς, subtiles atque subtili sermone accurate expositas.'

11. [*Ipsa*] *Sic præcepta* opponuntur *auctori* multo melius, quam si legas *ipse.* — [*canam*] quasi alter Empedocles, vel etiam Pythagoras: *Magna—Quæque diu latuere canam.* (Ovid. Met. 15, 146.) — [*auctor*] Haud prorsus improbabile est, quod tradit Comm. Cr., Catium ipsum in libro suo significasse pleraque se debere viro alicui conspicuo simulque artis coquinariæ peritissimo, cujus nomen tamen celandum fuerit, ne dignitas ejus quoquo modo minueretur.

12—14. [*Longa*] "Bene ab ovis incipit, id est, ab initio cœnæ, ut alibi, Sat. 1, 3, 7, *Ab ovo usque ad mala.*" *Sch.* — [*succi melioris*] non tam *gratioris saporis,* ut h. l. intellexit jam Plinius H. N. 10, 74, quam 'εὐχυμότερα, quæ facilius concoquuntur salubriusque nutrimentum præbent.' Celsus 2, 20, *Boni succi sunt—cucumis, cucurbita, ovum sorbile.* — [*alba*] Ipse Bentleius quum sentiret conj. suam *alma* ('alibilia, nutrientia,' *nutritious*) respui a sermone quotidiano (etsi *almus ager, alma vites, alma ubera* locum habent in sermone epico et didascalico); in Curis novissimis rediit ad librorum lect. *alba* recteque retulit ad vitelli (non albuminis) colorem albicantem, quum recentia sunt, oppositum subrufo, qui oritur, ubi ova putrescere incipiunt. — [*marem*] Utique ex opinione rusticorum Romanorum. Colum. 8, 5, 11, *Quum quis volet quam plurimos mares excludi, longissima quæque et acutissima ova subjiciet; et rursus quum feminas, quam rotundissima.* Contrarium tradit Aristot. H. A. 6, 2, 2, ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν θήλεα, τὰ δὲ στρογγύλα καὶ περιφέρειαν ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ ἄρρενα. — [*cohibent*] 'circumdant, et propter id ipsum, quod *callosa* sunt, haud facile cum albumine miscetur vitellus.' — [*callosa*] 'spissæ ac firmæ materiæ;' intellige de vitellâ, non cum aliis de putamine.

15, 16. [*Caule*] *broccoli.* — [*suburbano*] Quia in hortis suburbanis præter piscinas rivi et euripi amœnitatis causâ inducti nimis humectant solum, unde brassica fit insipida. Contraria sane est doctrina Palladii 3, 24, 5, *caules—argillam et glaream timent, sabulone et arenis non delectantur, nisi perennis unda succurrat.* — [*irriguo*] D. Heinsius volebat: *irrigui nihil est elutius* (magis fatuum) *horti* caule; quod merito rejecit Bentl., etsi Batavus falsâ conj. recte hunc locum interpretatus est.

17—19. [*oppresserit*] 'imparatum occupaverit.' Cic. ad Att. 13, 38, *vereor maxime, ne in Tusculano opprimar.* — [*malum responset*] Comparari potest Od. 2, 19, 6, *turbidum lætatur;* Od. 3, 27, 67, *perfidum ridens;* Epp. 2, 2, 9, *canet indoctum.* Esset igitur, ut ait Bothius, con-

cise dictum, pro eo quod est: 'malum dare palato dure responsando.' Quum tamen in v. *responsare* (aspere ac ferociter respondere, adversari et reluctari) per se insit malæ contumaciæ notio, habet, quo se commendet Jacobsii distinctio: *Ne gallina, malum! r. d. p.*, ut v. 82, *flagitium ingens!* Epp. 8, 6, 22, *indignum!* — [*Doctus eris*] verbum, non adject. 'Docebere, docetor a me.' — [*musto*] Mustum dulce conservabant usque in annum, ita ut quovis mense præsto esset coquo. Cato, R. R. 120. Colum. 12, 29.

20, 21. [*Pratensibus*] Ac sane morchella edulis, agaricus deliciosus, lycoperdon tuber in pratis, contra nocentissimus ille agaricus muscarius in silvis aliisque locis opacis reperitur. — [*aliis*] in silvis ac paludibus natis. *Inutiles* vocat Celsus 5, 27, 12.

22, 23. [*prandia*] Proprie accipe, non de gustatione initio cœnæ. — [*ante gravem*] 'mane igitur, ne nimis a sole cocta æstum moveant, sed potius stomachum salubriter refrigerent.'

24—27. [*Aufidius*] Utrum sit M. Aufidius Lurco, qui primus pavones saginare instituit (Plin. H. N. 10, 20, 23) necne, nobis parum compertum est. — [*mella Falerno*] Loquitur de promulside. Plinius 22, 53, *Semper mulsum ex vetere vino utilissimum facillimeque cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam evenit.* — [*vacuis—venis*] cœnæ initio. — [*præcordia*] intestina, in primis ventriculum. Epod. 3, 5. — [*prolueris*] Sat. 1, 5, 16, *Multâ prolutus vappâ.*

28—30. [*Mitulus*] Athen. 3, p. 83, E., τὴν τελλίναν—ἣν Ῥωμαῖοι μίτλον ὀνομάζουσι, conchula esculenta. Celsus 2, 29, *Alvum movent —cochleæ—ostrea, pelorides, echini, musculi et omnes fère conchulæ maximeque jus earum.* — [*lapathi*] rumicis, *sorrel.* — [*brevis herba*] 'humilis.' — [*Coo*] Etiam Celsus l. l. ad alvum movendam commendat *vinum dulce vel salsum.* Plin. 14, 10, *Coi marinam aquam largiorem miscent* (vino):—*idque translatum in album mustum leucocoum appellatur.* — [*Lubrica*] Intellige de succo et pulpa. — [*nascentes*] 'Luna crescens.' Plin. 2, 41, *Lunari potestate ostreorum conchyliorumque et concharum omnium corpora augeri ac rursus minui—exquisivere diligentiores.*

32—34. [*Circeiis*] oppido et promontorio Latii. Plin. 32, 21, *Circeiensibus ostreis neque dulciora neque teneriora esse ulla compertum est.* — [*Miseno*] oppido et promontorio Campaniæ. — [*patulis*] ἀναπτύχοις, 'quæ facile conchas aperiunt et claudunt.' — [*molle Tarentum*] Cfr. Epp. 1, 7, 45, *imbelle Tarentum.*

35—39. [*Nec*] ut interdum etiam in prosâ or. pro *nec vero, nec tamen.* — [*exactâ*] 'exploratâ.' Virg. Æn. 1, 309, *sociisque exacta referre.* — [*tenui*] Pers. 6, 24, *tenuem turdarum nosse salivam.* — [*avertere*] 'a mensâ piscatoriâ carissimos quosque pisces cupide et quovis pretio auferre atque celeriter aliis præripere emptoribus.' — [*Ignarum quibus est*] 'semper in omnibus conviviis;' hinc indicativus. — [*jus aptius*] 'qui elixi apponendi sunt,' quos *patinarios* vocat Plaut. Asin. 1, 3, 28. — [*quibus assis*] dativ., non ablat. — [*Languidus—reponet*] 'prope satur suavitate condimenti ad edendum revocabitur.' *Comm. Cr.* Cubito sinistro innixi et paullum se attollentes, quum comedebant, in toro se fulciebant; saturi in cervical se reclinabant.

41, 42. [*Curvat*] Catii igitur magister præferebat apros in Umbriâ, maxime in Appennini saltibus ilicis glandibus pastos illis, qui in palu-

dibus Laurentinis ad mare Tuscum inter Ardeam et ostia Tiberis capiebantur, quia horum caro *iners*, insipida et fatua esset. — [*ulvis*] De his Virg. Æn. 10, 709, *quem—Defendit—palus Laurentia—silvâ Pastus arundineâ.*

43, 44. [*Vinea*] 'Propter foliorum vitis amaritudinem caprearum his pastarum caro non semper placet palato; quocirca quærendæ potius capreæ in saltibus captæ, quæ gramen ac segetes depascuntur.' — [*submittit*] 'suppeditat.' — [*Fecundæ*] Explicant fere 'prægnantis,' sed sine exemplo. Tu proprie accipe pro ἐπιθέτῳ leporis naturam significante, utpote quæ ex veterum atque etiam recentiorum nonnullorum doctrinâ superfetet. — [*sapiens*] 'peritus γαστρονομίας conviva non temere aliud leporis frustum seligit nisi *armos* (*shoulders*), quippe qui optimi sint saporis.' Acron et Fea explicant 'lumbos' contra consuetudinem Latinam.

51—56. [*Massica*] ex Campaniâ, tertii ordinis vinum teste Plinio 14, 8, 3. — [*crassi*] 'spissi et propterea bibenti minus grati.' — [*tenuabitur*] Plin. 14, 27, *Campaniæ vina nobilissima exposita sub dio in cadis verberari sole, lunâ, imbre, ventis aptissimum videtur.* — [*odor nervis inimicus*] 'vis illa vini aromatica (*bouquet*), quæ nimis cito potorem ebrium reddit.' Hoc igitur modo Massica extenuanda sunt, neutiquam ut, quum ex doliis in cados diffunduntur, per saccum lineum colentur. — [*Surrentina*] Surrentum, oppidum Campaniæ in sinu Puteolano; hæc leviora erant nec facile ante annum XV. probabantur; Plin. 14, 8, 3, *Ad tertiam palmam venere—Surrentina—convalescentibus maxime probata propter tenuitatem salubritatemque.* — [*fæce Falernâ*] ut ejus saporem combibat. Colum. 12, 30, *Si qua vina erunt duriora aut minus bona,—sumito fæcem vini boni et panes facito et in sole arefacito et coquito in igne, postea terito et pondo quadrantem amphoris singulis infracto et oblinito.* — [*limum*] 'Ubi fæx illa melius reddiderit vinum Surrentinum, hoc ovo columbino rursus defæcato, quoniam vitellus materies alienas secum ad dolii fundum devolvit.'

58—62. [*squillis*] quas Græci καρίδας nominant aut καμμάρους. *Comm. Cr. Shrimps.* — [*cochlea*] Dioscor. 2, 11, κοχλίας χερσαῖος εὐστόμαχος—ἄριστος δὲ ὅ τε ἐν Σαρδῶνι καὶ Λιβύῃ. — [*lactuca*] Rursus contra Romanorum consuetudinem pugnat, quâ lactuca cum aceto cœnas claudebant, ut vini vim frangerent. Virg. Moret. 76, *Grataque nobilium requies lactuca ciborum.* — [*innatat*] 'supernatat, non subsidet stomacho acri, æstuanti,' ut Seneca, Ep. 95, *nivem rodunt, solatium stomachi æstuantis.* — [*hillis*] *hilla* diminutive dicta ab *hira*, quod est intestinum jejunum farciminis genus. — [*immorsus*] 'vellicatus, excitatus.' Loquitur de iis gulæ irritamentis, quæ *pervellent stomachum*, Sat. 2, 8, 9. — [*malit*] βούλοιτ' ἄν. — [*immundis*] ut erant Romæ hæc infimæ plebeculæ receptacula. Epp. 1, 14, 21, *uncta popina.* Mart. 7, 60, *nigra popina.* — [*fervent*] 'Tunc (quod alias vix faceret immundam præparationem nauseans), appetit conviva vile aliquod ferculum, sed bene piperatum salsumque et fumans, qualia plebeii sibi ex popinis afferri jubent.' Sic prorsus faciebat Vitellius, Suet. Vit. 13, *ne—in itinere quidem ullo temperavit, quin—manderet circa viarum popinas fumantia opsonia.*

63—66. [*duplicis juris*] 'duorum jurium, simplicis et compositi.'

— [*pingui*] opponitur tenui, estque idem, quod Celso 1, 6, *plenius*. — [*muria*] 'liquamen præcipue thynnorum, ut garum, scombrorum.' — [*non alia*] Optima habebatur, quæ ex thynnis ad Byzantium captis præparabatur. Athen. 3, 84, Θύννων ὡραίων Βυζάντιον ἔπλετο μήτηρ. — [*putuit*] 'cujus gravi odore imbuta est orca Byzantia, ὕρχη, vas fictile, salsamentis servandis aptum.'

67, 68. [*Hoc ubi*] Simplex igitur jus constabat ex oleo, vino, muriâ: compositum autem ex hoc, quod *simplex* vocat, decocto cum herbis odoriferis (rore marino, thymo, croco); deinde, ubi steterat, rursus admiscebatur oleum Venafranum frigidum, optimum illud ex Campaniâ. Od. 2, 6, 15. — [*Corycio*] Plin. 21, 17, *Prima nobilitas Cilicio* (croco) *et ibi in Coryco monte*. — [*stetit*] 'per aliquantum temporis desiit fervere atque intepuit.'

70—75. [*Picenis*] Jam ad secundas mensas transit. *Tiburtina pomaria* nota jam ex Od. 1, 7, 14. — [*Venucula*] Plin. 14, 2, 34, *Veniculam* (uvam) *ollis* (vasis, in quibus condebantur) *aptissimam Campani malunt sirculam vocare, alii staculam*. — [*fumo duraveris*] 'servaveris.' *Comm. Cruq.* Plin. 14, 3, *Aliis* (uvis) *gratiam, qui et vinis, fumus affert fabrilis*. — [*Hanc ego*] 'Uvam Albanam passam comedere institui cum malis recentibus, quo utriusque sapor prorsus diversus, jam permixtus, palatum titillaret.' — [*fæcem*] Est *fæcula Coa* (Sat. 2, 8, 9). — [*allec*] *Caviare*. Plin. 31, 8, 44, *Vitium gari est alex, imperfecta nec colata fæx. Transiit in luxuriam; pervenit ad ostreas, echinos —mullorum jecinora, innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere*. — [*piper album*] Plin. 12, 7, 14, *candidum* vocat, *lenius nigro*. — [*sali nigro*] Opponitur Tigellii *sali puro*. (Sat. 1, 3, 14.) Plin. 31, 7, 40. *Quicunque ligno confit sal, niger est*. Videtur *salsissimus* (Plin. 1, 1, 41,) fuisse. — [*Incretum*] 'per incerniculum s. cribrum permixtum,' ut mirus inde nasceretur color quasi cinereus, in aliis mensis nunquam visus. — [*puris*] 'ideoque elegantiam grato sapori addentibus.' — [*circumposuisse*] 'circum mensam rotundam convivis apposuisse, vel singulis, vel binis.'

76—80. [*millia terna*] 'in singula convivia impendere tria millia nummum, 24*l*. 4*s*. 4½*d*. — [*macello*] in foro piscario. — [*vagos*] 'in catino quoque ut in mari libere natare cupientes.' — [*movet*] absolute et impersonaliter. — [*unctis*] 'quas ungit, dum furtim jus aliquod deglutit.' — [*gravis*] 'nauseam faciens.' — [*veteri crateræ*] 'etiam propter formam obsoletam parum elegantis atque diutino usu attritæ.'

81, 82. [*mappis*] voc. Punicum. Quinctil. 1, 5, 57. T. Faber volebat *mattis*, storeis scirpeis. 'Præterea *scopis* et *scobe* purgamenta cœnæ a pavimento everrenda sunt;' cfr. ad v. 37. Plin. 36, 25, 60, *Sosus Pergami stravit quem vocant* ἀσάρωτον οἶκον, *quoniam purgamenta cœnæ in pavimento quæque everri solent veluti relicta, fecerat parvis e testulis tinctisque in varios colores*. — [*flagitium*] 'Maximum dedecus hæc in rebus vilissimis negligentia tibi afferet.'

83, 84. [*lapides varios*] 'pavimentum λιθόστρωτον, tessellatum, vermiculatum, sectile.' — [*palmâ*] 'scopis e palmarum foliis confectis.' *Schol.* Martial. 14, 82, *In pretio scopas testatur palma fuisse, Otia sed scopis nunc analecta* (ἀναλέκτης) *dabit*. — [*tortalia*] Construe: *dare inluta toralia circum Tyrias vestes*. Longæ perpetuæque mappæ sunt

toralia, Isidoro Or. 19, 26, *Tyriæ vestes* autem purpura, qua cervicalia torique tomentis farti erant cooperti. Cfr. Sat. 2, 4, 102. Epp. 1, 5, 21.

91—94. [*interpres*] quasi ὑποφήτης sapientis illius ignoti (v. 10). —[*tantundem*] 'quam ipsa præceptor tuus.' —[*habitumque*] 'omnis præter vultum forma exterior atque cultus.' — [*fontes*] Festiva est παρῳδία Lucretiani illius, 1, 926, *juvat integros accedere fontes A t q u e h a u r i r e.*

SATIRA V.

ARGUM. Auctâ in dies morum corruptelâ, tandem factum est, ut fortasse in nullo alio populo magis quam apud Romanos hoc testamentorum captandorum studium ab heredipetis tamquam singularis quædam ars et proprius quæstus exerceretur. Cfr. Hor. Epp. 1, 1, 77. Cicero Parad. 5, 2. Seneca de Benef. 6, 38. Epist. 68. Plin. H. N. 14, Procem. Juvenal. Sat. 12, Petron. Sat. 124, et crebro apud Lucianum, ut Dial. Mort. 6. Contra hos igitur, qui vocabantur captatores, hæc Satira conscripta est, omnes dolos, artificia, insidias describens, quibus homines isti uti solebant. Ex festivâ autem παρῳδίᾳ Homericâ, in quo genere apud Græcos excellebant Σίλλοι Timonis Philassi, Ulixes pergit interrogare de vicissitudinibus futuræ suæ vitæ, in primis de certissimo opes amissas recuperandi modo, vatis Thebani umbram, continuans quasi vv. Odyss. Λ. 137. Scripta autem videtur Kirchnero A. U. C. 725.

1—3. [*narrata*] 'a te mihi dicta.' *Acr.* —[*doloso*] 'homini tam cato atque ingenioso.'

7—11. [*apotheca*] unde *bottega, boutique, Bude, booth,* cella vinaria in superiore ædium parte, supra fumarium. Colum. 1, 6, 20, *vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tenore præcocem maturitatem trahunt.* —[*vilior algâ est*] Proverbium. Cfr. Od. 3, 17, 9, *inutili—algâ.* Virg. Ecl. 7, 42, *projecta vilior algâ.* —[*Quando*] 'Quoniam sine longâ verborum circuitione, simpliciter et aperte, nullo falso pudore absterritus, paupertatem reformidare te fateris.' —[*privum*] 'proprium,' hinc *privilegium.* Gell. 10, 20, *Veteres p r i v a dixerunt, quæ nos s i n g u l a dicimus.* 'Si quid ab amico tibi donatur eâ quasi conditione eoque consilio, ut tu solus eo fruare, non alius aliquis, nihilominus tu donato diviti.' —[*devolet*] 'cito deferatur;' metaphora sumpta a *turdo.*

13—18. [*honores*] ut Od. 1, 17, 16, *ruris honores,* 'fructus lætos.' — [*Ante Larem*] "Consuetudo fuit, ut rerum primitiæ dis Laribus ponerentur." *Porph.* —[*sine gente*] Cic. Top. 6, *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt* (Titius, Sempronius, Cornelius); *qui ab ingenuis oriundi sunt: quorum majorum nemo servitutem servivit; qui capite non sunt deminuti.* "Libertinus; nam sine gente libertini." *Comm. Cruq.* —[*fugitivus*] 'olim, cum servitutem serviret.' —[*comes exterior*] 'sinisterior, ins inistrâ parte positus.' *Acr.* Juven. 3, 131, *Divitis hic servi claudit latus ingenuorum Filius:* ubi Schol. "in sinistrâ ambulat." — [*Utne tegam*] in prosâ or. 'egone ut tegam?' Terent. Andr. 1, 5, 28, *Eine ego ut advorser?* —[*Damæ*] (Δημόδωρος, Δημᾶς) 'homini alicui vili ac perdito, qualem tu descripsisti.' Non videtur persona certa quæ tunc in vivis fuerit, sed nomen commune hominis servilis loci atque

indolis, ut mox v. 161, et apud Persium 5, 79, '*an abandoned slavish soul.*'

20—25. [*hoc*] 'paupertatis incommodum.' — [*tolerare*] παρῳδία Homerica, Odyss. Υ. 18, Τέτλαθι δή κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης· quo quasi proverbio in scholis utebantur. — [*ruam*] 'propere mihi parem.' Virg. Æn. 11, 211, *et confusa ruebant* (celeriter colligebant) *Ossa focis.* — [*præroso—hamo*] Lucian. D. M. 6, 4, heredipeta de sene: τοσοῦτόν μοι δέλεαρ καταπιών, ἐφεστήκει θαπτομένῳ πρώην ἐπιγελῶν.

27—37. [*si res certabitur*] Cfr. Sat. 2, 1, 49. Liv. 25, 3, *multæ certandæ dies.* — [*olim*] aliquando, certo tempore. — [*Vivet—improbus*] Refertur præsertim ad litium injustarum calumniarumque studium. — [*puta*] adverb., ultimâ brevi. Cfr. Colum. 5, 2, 3, *Sin cuneatus ager fuerit, ut, puta, longus pedes centum, &c.*, ubi paullo ante est *exempli causâ.* In prosâ orat. primum repperi apud Celsum Procem. lib. 1, &c. — [*prænomine*] Prænomen civi libero proprium et inter cognatos familiaresque usitatum. — [*molles*] 'quæ blanditiis permulceri amant et, si non permulcentur, offenduntur.' — [*Jus anceps*] 'plerumque controversum.' — [*Eripiet*] Terent. Phorm. 7, (al. 8,) 96, *Vel oculum exsculpe; est ubi vos ulciscar probe.* — [*cassâ nuce*] 're vel vilissimâ.' Sic Itali usurpant *fico.* Ita autem vocabant *nuces inanes, sine medullâ ventosas*, ut ait Petron. 137. — [*pauperet*] 'spoliet, privet.' — [*jocus*] 'aliis ludibrio.'

38. [*Pelliculam curare*] 'corporis sui habere curam.' *Acr.* — [*fi cognitor ipse; Persta*] Sic interpungendum: 'nemini alii, ut hoc officio erga Publium fungatur, concedito.' *Cognitor est, qui defendit alterum in judicio, si præsentis causam novit, et sic tuetur ut suam.* Pseudascon. in Cic. Divin. § 11. *Cognitor est qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est. Festus.* Postquam autem in locum dominilit is substitutus erat cognitor, ille in judicio non jam comparere necesse habebat. Cfr. Gaium 4, 97.

39—41. [*seu rubra*] Salsissime hic irridet triplici, ut mihi saltem videtur, παρῳδίᾳ M. Furium Bibaculum, quem *turgidum Alpinum* appellat Sat. 1, 10, 36. Is igitur, ut ait Comm. Cruq. Pragmatiam (narrationem) belli Gallici (a Julio Cæsare gesti) hoc versu exorsus erat: *Juppiter hibernas canâ nive conspuit Alpes.* Jam Jovi festive irrisor substituit Furium ipsum; tota reprehensio autem cadit in unam illam *duram et a longinquâ similitudine ductam*, ut ait Quinctil. 8, 6, 17, immo putidam metaphoram *conspuit;* nam *canas pruinas* ipse dixit, Od. 1, 4, 4, et *hibernas Alpes*, Tacit. Hist. 1, 70. De hoc igitur constat: jam vel ipsæ particulæ *seu—seu* satis demonstrant Furii fuisse etiam illa æque inepta *rubra canicula findit Infantes statuas.* Præterea perquam inconcinne Horatii ipsius imagini (ut plerique arbitrantur) *rubra*, &c. opponeretur παρῳδία Furiana: *Furius conspuet Alpes.* Ridet igitur duo illa mira ἐπίθετα *rubra* pro *fervens, ignea, flagrans* (Od. 3, 13, 9,) et statuas *infantes* dictas, quo Furius exprimere voluerat omnium statuarum ποιότητα, et, quum in proverbio esset *statuâ taciturnior* (Epp. 2, 2, 83,) mirifice se loqui opinatus erat, ubi *infantes*, ἀγλώττους, mutas illas denominasset. Cumulus autem accedet parodiæ, ubi statuerimus etiam tertium illud *pingui tentus omaso* Furii fuisse.

42—47. [*cubito stantem prope*] Pers. 4, 34, *Est prope te ignotus, cubito qui tangat.* —[*thunni*] catervatim natant. Oppian. Hal. 3, 631, Πολλὴ δ' ἔκπαγλός τε παρίσταται ἰχθυβόλοισιν Ἄγρη, ὅτ' εἰαρινὸς θύννων στρατὸς ὁρμήσωνται. His igitur comparat senes stultos, qui heredipetæ veluti hamo capiuntur: quâ imagine usus est etiam Lucian. Tim. 22, *αὐτοὺς* (captatores) *ὁ θύννος ἐκ μυχοῦ τῆς σαγήνης διέφυγεν, οὐκ ὀλίγον τὸ δέλεαρ καταπιών.* —[*cetaria*] *κητεῖαι*, receptacula prope litus maris, ubi thunni vere capti saliebantur. —[*sublatus*] Patres, si filios sibi natos alere vellent, eos humi jacentes in genua tollere et complecti solebant; si nollent, exponi jubebant. —[*nudet*] 'destituat, astutias tuas aperiens, tuque excludare.' —[*in spem*] 'heredandi.' Tac. Ann. 1, 8, *Augustus in spem secundam nepotes pronepotesque, tertio gradu primores civitatis scripserat.*

48—54. [*Adrepe*] 'sensim et caute in senis familiaritatem te insinua.' —[*ut et scribare*] Duplici *et* duplex optatum captatoris recte distinguitur, alterum, ut ante omnia secundus heres scribatur, alterum, ut puer moriatur. —[*egerit Orco*] Od. 1, 24, 18, *Nigro compulerit Mercurius gregi.* —[*in vacuum*] 'ut in possessionem vacuam herede succedas et ex asse heres fias.' Est jurisconsultorum verbum; *vacans* et *vacua possessio* aliquoties reperitur apud Gaium, ut 2, 51. 4, 131. —[*limis*] 'obliquis oculis raptim legas.' *Acr.* —[*prima — Cera*] V. *cera* ut homonymum v. *tabulæ* conjungebatur in nuncupatione testamenti. Gaius 2, 104. 'Lege occulte, quid scriptum sit secundo versu inde ab initio testamenti;' nam primo versu quum nominatus esset testator, plerumque continuo ad heredis institutionem transibant.

55—58. [*Plerumque*] 'Persæpe accidit aliis quoque idem illud, quod nuper Nasicæ' (cujus calamitas tunc videtur derisui fuisse civitati; ac fortasse eadem induxit Horatium ad describendos hac satirâ heredipetas). —[*recoctus*] *Recoquere* sæpius usurpatur pro 'in alios formare usus,' ut Flor. 3, 20, *e ferro ergastulorum recocto gladios ac tela fecerunt:* est igitur, ut nos dicimus, *re-cast or re-moulded*, 'mutatâ priore conditione factus quæsticuli causâ scriba ex quinqueviro.'

59, 60. [*aut erit aut non*] Salsissimâ dilogiâ utitur poeta; nam ex unâ parte simpliciter atque optimâ fide dicere videtur: 'prout dixero fore aliquid, erit, non fore, non erit; divinare enim pariter ea quæ evenient ut ea quæ non evenient Apollo mihi concessit.' Ex alterâ vero parte eadem verba hoc quoque significant: 'vaticinia mea, ut assolet, aut eventum habebunt aut eo carebunt; artem enim divinandi' (quæ semper conjecturalis atque fallax est, ex Horatii certe sententiâ) 'mihi donavit Apollo.'

61—63. [*juvenis*] Octavianus natus A. U. C. 691, A. U. C. 725 annum trigesimum quartum agebat. —[*Demissum genus*] Tacit. Ann. 12, 58, *Nero Romanum Trojâ demissum et Juliæ stirpis auctorem Æneam aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus.*

64—69. [*metuentis*] 'qui propter angustias domesticas nolebat restituere æs alienum, *solidum*, integram illam summam, quam a Corano mutuam sumpserat.' —[*præter plorare*] χωρὶς τοῦ κλαίειν, οἰμώζειν. 'Nihil omnino quum iis legasset, eos exheredavit maloque affecit.'

70—72. [*mulier*] concubina. —[*temperet*] 'ad arbitrium suum regat.' *Comm. Cruq.* —[*laudes*] 'præsentes, ut tibi benevoli fiant.'

73—78. [*Thebis*] Videtur hoc Romæ factum esse; nisi vero ex mimo petitum est. Afferunt Eumolpi testamentum apud Petron. 141, *Omnes qui in testamento meo legata habent, præter libertos meos, hac conditione percipient, quæ dedi, si corpus meum in partes conciderint et adstante populo comederint.* — [*Scilicet*] δηλονότι, 'hoc tentans, an fortasse posset elabi, quo facto, heres molestus excidisset hereditate.' — [*abundes*] 'prope nimia facias.'

79—81. [*Difficilem*] Etiam Cic. Orat. 29, jungit *difficiles* (δυσκόλους) *ac morosos; difficilis,* cui vix quidquam placet omnisque comitas deest; *morosus,* qui pro lubitu ac fastidiose modo hoc, modo illud vult, jubet, vetat. — [*ultro Non etiam sileas*] Sic junge: 'neque vero tu alio tempore, quum ille tecum colloqui volet, sine ullâ causâ taciturnus sis, quasi tædio affectus aut irâ percitus.' *Non* cum imperativis etiam A. P. 460. Epp. 1, 18, 72. — [*Davus*] Servi comici instar, qui summum erga herum obsequium simulat timideque cum eo loquitur. — [*obstipo*] "*Obstipus,* stipitis instar, sive rigidâ immotâque ratione aliquo inclinatus, h. l. in anteriorem partem deflexus." *Forcel.* Significat τὸ ἀνελεύθερον καὶ δουλοπρεπές. — [*multus*] equidem jungo cum v. *similis,* 'prorsus similis;' alii cum v. *metuenti.*

82, 83. [*Obsequio grassare*] '*behave towards him* (propr. '*step in*') *with (the greatest) obsequiousness.*' Liv. 3, 44, *se jure grassari, non vi;* 10, 14, *consilio grassari.* — [*increbuit*] 'gliscit, augescit,' ut Virg. Ge. 1, 359, *increbrescere murmur.*

84—87. [*substringe*] *substringere* est aliquid inferiore parte sic ligare, ut superior arrigatur acutiorque fiat, idem fere igitur h. l. atque 'arrige,' '*aure sublatâ* (Epod. 6, 7) ausculta.' — [*Importunus*] 'Si quovis loco et tempore etiam minus apto laudes captat, adeo ut ei, quocum loquitur, perquam molestus fiat.' — [*Ohe jam*] Sat. 1, 5, 12, *Ohe! Jam satis est.*

89—93. [*certum vigilans*] 'ὕπαρ, οὐκ ὄναρ, pro certo, adeo ut ne minimo quidem dubio jam locus sit.' — [*Audieris*] 'vel ipse altâ voce legens vel testamento per puerum a manu recitato.' — [*unde mihi tam fortem*] 'petam, parabo?' Sat. 2, 7, 116, *Unde mihi lapidem?* — [*Sparge subinde*] 'Frequenter, passim dicito.' *Acr.* — [*illacrimare*] Sane est imperativ. v. deponentis, quâ formâ usus est etiam Cic. de N. D. 3, 33. — [*est*] 'licet; facile est nec multam artem requirit, tunc ipsum, quum inibi est, ut vultus gaudium prodat, verum affectum celare.'

94—99. [*arbitrio*] Inscriptio Nolana apud Morcellium Opp. 1, p. 347, C. CVRIATIO. L. F. FLAMINI. DIVI. AVGVSTI. — ARBITRATV. HYACINTHI. LIB. — [*sit Emptor*] 'ex quartâ parte tibi legatâ, si quid emere cupiat, libenter te ei donaturum.' — [*nummo*] imaginariâ emptionis summâ, quâ utebantur coram testibus, ubi inter vivos aliquid donabant, quo minus eâ ex donatione lites orirentur. Cic. pro Rab. Post. 17, *Ecquis est ex tanto populo, qui bona C. Rabirii Postumi nummo sestertio sibi addici velit?*

SATIRA VI.

ARGUM. Scripta videtur Satira A.U.C. 723, quo anno Sabinum ei donavit Mæcenas.

1—5. [*in votis*] 'in optatis.' (Cic. ad Fam. 2, 13.) — [*modus*] de agri spatio s. mensurâ etiam Plaut. Aul. Prol. 13, *Agri reliquit eii non magnum modum.* — [*jugis aquæ*] Sic junge, non cum aliis *jugis fons aquæ*, id quod consuetudini repugnat. — [*silvæ*] Od. 3, 16, 29, collatis Epp. 1, 16, 5, et 18, 104. — [*super his*] 'ἐπὶ τούτοις, præter hæc.' — [*Maiâ nate*] Invocat Mercurium lucri datorem, κερδῷον, ἐριούνιον. — [*propria*] 'stabilia.' Cfr. Sat. 2, 2, 129.

6—12. [*Si*] 'hac conditione exaudi preces meas,' &c., frequenti in precando formulâ. — [*vitio*] luxuriâ, libidine, prodigentiâ. — [*culpâ*] negligentiâ præsertim. — [*veneror*] 'deos venerans ab iis precor.' Cfr. Carm. Sec. 49. Sat. 2, 2, 124. — [*denormat*] 'denormem, inæqualem reddit, adeo ut contra agrimensorum regulas quadratus non sit.' — [*fors quæ*] Construe, *si quæ* (aliqua) *fors*.

13—15. [*Hercule*] h. l. ut Pers. 2, 11, πλουτοδότης. "Ut Mercurius apertis lucris et negotiationi præerat, sic Hercules opertis lucris sive thesauris." *Schol.* — [*gratum juvat*] 'ita juvat, ut gratum sit animo meo.' — [*Pingue*] Jocatur in ambiguo significatu v. *pingue*, quod ad ingenium relatum significat 'crassum, tardum.' — [*custos*] Ἑρμῆς λόγιος, poetarum semper custos, unde hos vocat *viros Mercuriales*, Od. 2, 17, 29.

16—19. [*montes*] Sabinos et in villam meam, *arcem*, quia in loco edito ædificata erat. — [*Quid prius*] Scripsit hæc aut scripsisse se fingit ruri, quocirca hoc dicit: 'Nunc quum in Sabinum meum ex urbe me recepi, Satiræ, quam componere fert animus, argumentum longe aptissimum id erit, ut læto animo prædicem rusticationis insignia bona;' eaque statim enumerat: 'Hic enim nec prava ambitio me vexat,' &c. — [*Musâque pedestri*] Cfr. Sat. 1, 4, 47. Od. 2, 12, 9. Epp. 2, 1, 250, *Sermones repentes per humum.* — [*plumbeus Auster*] (*Sirocco*) 'æstu suo corpus aggravans, viresque ita extenuans, ut nihil moliri possim neque studiis vacare.' — [*gravis*] 'pestilentiam secum afferens.' *Letiferum* nominat Juven. 4, 56. — [*Libitina*] funerum dea Italica modo cum Proserpinæ modo cum Veneris numine a doctioribus conjuncta, in cujus templum pro quoque funere nummus inferebatur; item, quæcunque ad funera pertinebant, ibi locabantur et vendebantur; igitur, quo plures moriebantur, eo major et ipsius deæ et libitinariorum, qui funera curabant, quæstus erat.

20—24. [*Matutine pater*] Descriptionem incommodorum vitæ urbanæ scite orditur ab invocatione Jani, qui omnia initia fortunat, vitæ, anni, h. l. negotiorum per singulos dies capessendorum. — [*audis*] 'ἀκούεις, κλύεις, appellaris.' — [*Unde*] 'a quo,' ut Od. 1, 12, 17. — [*Romæ*] 'Quum Romæ sum, mane me rapis sponsum in Forum" (Epp. 2, 2, 67, *Hic sponsum vocat*): i. e. Romæ necessitatem mihi impositam sentio pro hoc vel illo amico confestim spondendi, nisi insuavis et negligentior haberi velim. — [*Eia — urge*] His vv. se ipse hortatur Horatius: 'ἔπειγε, propera, ne quis in hoc officio recipiendo te præveniat.'

25, 26. [*Aquilo radit*] 'flat, terræ superficiem *radens*, perstringens,' ut *radere litus.* — [*Interiore—gyro*] 'solstitium hiemale lente ducit diem, qui jam breviorem horarum, quibus sol lucet, circulum describit;' ut inter plures circulos, quibus idem est centrum, interiores semper brevius spatium circumscribunt.

27, 28. [*Postmodo*] 'Quum pronuntiaro sponsionis formulam, quæ fortasse, ubi creditori a me satisfaciendum erit, si debitor ipse solvendo

non fuerit, mihi postmodo noxam afferet:' ex Biantis illâ γνώμῃ, quæ in proverbium abiit: Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. — [*clare certumque*] Est hoc ex formularum sermone, ex quo apud jurisconsultos *certa verba* eadem sunt ac sollemnia et legitima: utrumque autem v. ita jungitur in formulâ apud Liv. 1, 18, *Jupiter—tu signa nobis certa adclarassis;* et prorsus ut h. l. apud Senec. Lud. 1, *quæcunque audivi, certa claraque affero.* — [*Luctandum*] 'summo labore penetrandum est per turbam, ita ut in tardiores impingam eosque pulsem, atque adeo etsi invitus injuriâ eos afficiam.'

29—31. [*Quid vis, insane*] Vv. hæc quasi in formulam transierant. Cic. de Or. 2, 67, *Quid tibi vis, insane?* itemque apud Propert. 1, 5, 3. — [*improbus urget*] est: 'sine ullo pudore ac modo me insectatur diris imprecationibus.' — [*tu pulses*] 'Quomodo, malum (inquit pulsatus), audes impingere in omnes qui tibi obstant, eosque de viâ deturbare?' — [*si recurras*] 'ubi ex Foro ad Mæcenatem, quasi apud eum habitares, festinanter redeas.'

32—35. [*Hoc juvat*] 'sæpe invisere Mæcenatem.' — [*non mentiar*] 'libere fatebor.' Est sermonis quotidiani. Cic. ad Fam. 3, 4, *Quod scribis—id mihi, ne mentiar, gratum est.* — [*atras*] quia olim fuerat plebis infimæ sepulcretum; tunc vero turris Mæcenatiana cum horto ibi exstructa erat. Sat. 1, 8, 14. — [*centum*] 'sexcenta negotia ab omni parte me vexant et quasi *circumvallant*.' (Ter. Ad. 3, 2, 4.) — [*secundam*] nobis ex variis anni temporibus vel sextâ vel septimâ, Horatio utique satis incommodâ; argentarii contra tunc negotiis vacare incipiebant. Cic. pro Quintio 6. — [*Roscius orabat*] Verba sunt servi Roscii; imperfectum autem, quod præsentis vice fungi dicunt, potius sic explica: '*orabat* eo temporis puncto, quo me hoc tibi nuntiare jussit.' — [*Puteal*] Duplex erat *Puteal* in Foro Romano, alterum in Comitio, quo Atti Navii cos et novacula defossa erat (Cic. de Div. 1, 17), alterum, de quo hic loquitur, prope arcum Fabianum, *Puteal Libonis* (Epp. 1, 19, 8. Pers. 4, 49) PVTEAL SCRIBON*ianum* in denariis gentis Scriboniæ (Eckhel. D. N. 5, p. 301), forma exhibetur. "Ad eum locum conveniebant feneratores." *Acr.* — [*adesse*] non *advocatum* in judicio, sed *sponsorem* apud argentarium, ut Cic. pro Quintio 6.

36, 37. [*De re*] Ecce Roscii puero supervenit illico scribarum nuntius. Etenim post aciem Philippensem Horatius, quo se patrimonio maximâ ex parte spoliatum sustentaret, scriptum quæstorium comparavat; verum ab hoc quæsticulo, ut videtur, circiter A.U.C. 717 jam sese removerat. Nihilominus scribæ poetam collegæ loco habere pergentes eum interdum advocabant, ubi de rebus ad se pertinentibus consultarent, quo postulata sua, illo apud Mæcenatem intercedente, facilius obtinerent. — [*reverti*] 'rursus adesse in collegio, ubi de re gravi atque inexspectatâ' (videlicet scribis, cum Horatio, ut re verâ erat, levis atque exigua videretur, sibi tamen molesta); 'quæque ad ipsum quoque cum ceteris pertineret, consultandum esset.'

38, 39. [*Imprimat*] Hoc rogat tertius aliquis homo negotiosus. Mæcenas autem circa tempus pugnæ Actiacæ, A. U. C. 723, Italiæ præfectus, Cæsaris Octaviani annulum signatorium habuit. Dio Cass. 51, 3. — *Tabellæ* quæ fuerint, divinare non possumus: fuitne diploma, quod dicebant (Tacit. Hist. 2, 54 et 65), quod ad ratum fieret, a Mæcenate obsig-

nandum erat? Ea certe a principe, tunc ab ejus tanquam vicario, signabantur. Cfr. Suet. Oct. 50.

40—43. [*Septimus*] Quum Horatius A. U. C. 716 in Mæcenatis familiaritatem receptus sit, ex hoc loco apparet hanc Satiram scriptam esse exeunte A. 723. In seqq. consulto extenuat suam cum potente amico necessitudinem, significans se ab ambitione longe remotum esse, neque unquam negotiis civilibus ab illo administrandis sese ingerere solitum. — [*dumtaxat*] 'μέχρι τούτου, non amplius nec minus.' — [*tollere rhedô*] 'recipere comitem in rhedam.'

44—46. [*Gallina*] nomen gladiatoris per se ridiculum, qui *Threx* erat (sic enim pronuntiabant, ubi ars, non natio significaretur, non *Thrax*), id est, parmâ Threcidicâ et gladio incurvo (ἄρπῃ) armatus componi solebat in arenâ cum *Syro* mirmillone, id est, gladiatore armaturâ Gallicâ induto et piscis (μορμύλου s. μορμύρου) imaginem in galeâ habente.— [*parum cautos*] 'pænulis et lacernis non satis munitos lædunt frigora.' — [*rimosa*] 'quæ nihil secreti retinet, sed in hujusmodi sermonibus sane sine ullo incommodo aut periculo alterius:' ex Terentiano illo Eun. 1, 2, 25, *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.*

47—49. *Noster* comice pro *ego.* Plaut. Rud. 4, 7, 19, *minime istuc faciet noster Dæmones,* quasi excepto vocabulo *noster* ex ore servorum, h. l. ex ore vulgi Horatium sibi consociantis. Plusquamperfecta in *spectaverit* et *luserit* mutare nihil attinebat, quum sit velut species interrogationis directæ pro hypothetico *si quando spectarat,* prorsus ut Sat. 2, 7, 68, *Evasti* pro *si evasisti.*

50—54. [*Frigidus*] 'Si sinister aliquis ac formidolosus rumor per singula bivia spargitur a Rostris in urbe mediâ sitis, unde primum emanavit, omnes me verum scire opinantur, utpote qui principibus viris proximus sim.' — [*Dacis*] Cum his M. Antonii sociis, ipso illo anno 723, quo hæc Satira composita est, bellum gerebatur; ad quod A. 724, M. Crassus, illius, qui a Parthis occisus est, filius, missus est. — [*derisor*] εἴρων. Sal. Cat. 5, *cujuslibet rei simulator ac dissimulator.* Mixta videtur constructio ex his duabus; 'Semperne *eris* derisor?' et, 'Ut tu semper *es* derisor!' — [*di exagitent*] Formula solita. Tac. Ann. 6, 6, in Tiberii Epistolâ, *di me deæque pejus perdant, quam perire me quotidie sentio, si scio.*

55—59. [*militibus promissa*] Hic quoque eodem tempore (A. U. C. 723 exeunte) quotidianus civitatis sermo erat. Quo tempore hæc scripsit, etiam tunc ambigebatur, utrumne in Siciliâ, an in Italiâ veteranis tumultuantibus Cæsar agros daturus esset. — *Triquetra* antiquiore sermone pro *triangula* dicta est Sicilia a formâ triangulari, tribus promontoriis, Pachyno, Lilybæo, Peloro finita. Cfr. Quinctil. 1, 6, 30. — [*unum*] 'præcipuum omnium, quotquot sunt.' Ut Cicero, *unus gladiator M. Antonius,* Catullus, *unus caprimulgus.*

61—64 [*veterum*] scriptorum ante Alexandrum M. — [*somno*] meridiano, *siesta,* quod Varro, R. R. 1, 2, dicit, *æstivum diem diffindere insititio somno.* — [*Ducere*] ἕλκειν, quasi vinum obsorbere, haurire. Virg. Æn. 6, 714, *Securos latices et longa oblivia potant.* — [*faba Pythagoræ cognata*] "Dubitabat enim Pythagoras, an in eo corpore lateret anima patris sui an alterius propinqui, quâ de re ridet eum Horatius et ejus sequaces." *Comm. Cr.* Quocirca, ut aiunt, Pythagoreis

interdictum erat, ne κυάμοις vescerentur; alii alias causas afferunt. Hoc igitur dicit: 'Nobile illud legumen, quod vulgus quidem spernere solet, sed pro cognato sibi habuit vel ipse Pythagoras.' — [*Uncta satis*] Sic junge, non *satis pingui*.

65—67. [*O—cœnæ*] 'æque securæ et jucundæ, ac si *conviva deorum* essem (Od. 1, 28, 7), in noctem usque productæ!' — [*meique*] non 'servi,' sed ut patet ex seqq. et ex v. 41, *suorum*, 'amici atque familiares, qui in lectis mecum accumbunt, et quidem ex rusticorum more, ante Lares in foco collocatos, dum servi domi meæ nati nutritique, alacres, ut solent, et petulantes mensam circumstant, et mox cœnâ peractâ reliquias ciborum a nobis quantum libet degustatorum comedunt.'

68—72. [*Siccat*] 'Suo quisque arbitratu ebibit pocula minora aut majora, liber a molestis illis legibus, quas συμποσιάρχης (rex bibendi) de numero ac mensurâ poculorum alias convivis dictat.' — [*capit*] 'sumit, eligit.' — [*acria*] 'grandia:' *Acres potores* similiter Sat. 2, 8, 36. — [*uvescit*] 'paullatim *uvidus* fit (Od. 4, 5, 39), bene potus;' gloss. est *humescit*, codd. aliq. — [*Lepos*] "insignis saltator, archimimus, Octaviano gratus, qui *lepide* semper saltabat, unde ei nomen inditum." *Schol.*

73—78. [*Pertinet*] 'Sed Socratici generis nostri sunt sermones.' — [*summumque*] 'τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν, ἡδονὴ ἢ ἀρετὴ, perpetua illa controversia inter Stoicos et Epicureos nos quoque agitat.' — [*Cervius*] lepidus ac facetus Horatii vicinus; *Arellius* contra avarus, item in viciniâ habitans. — [*garrit*] 'comiter narrat fabellas Æsopias *aniles*, omnibus jam per nutricum narrationes inde a pueritiâ notas, nec tamen unquam injucundas, si facete narrentur.' — [*Ex re*] 'pro re natâ, ut res fert et sermonis forte orti occasio.'

79—83. [*Olim*] *Olim* et *quondam* frequens fabellarum et exemplorum initium, nostrum '*once upon a time*.'—[*attentus*] 'parcus,' ut Ter. Ad. 5, 8, 31, *Nimium ad rem in senectâ attenti sumus.* — [*ut tamen*] 'ita tamen, ut animum alias contractum ac prope anxium laxaret *hospitiis*' (dativ., 'se exhilararet interdum hospites invitando'). — [*ille*] 'ut qui tam benignus esset.'

84—87. [*invidit*] cum genitivo, ut φθονεῖν τινὶ τινός. — [*longæ*] "Habet enim glumam (grani folliculum) longam." *Comm. Cr.* — [*acinum*] uvæ passæ. — [*tangentis male*] 'vix et fastidiose manducantis.'

88—92. [*Quum pater*] Non sine festivâ stili gravitate patremfamilias facit stratum esse in paleâ hornotinâ atque edere cibos longe viliores, *ador* (*spelt*) et *lolium* (*darnel*). — [*patientem*] 'καρτεροῦντα dum parcam ac duram vitam agis.' Virg. Ecl. 10, 52, *Certum est in silvis, inter spelæa ferarum Malle pati.* — [*Vis tu*] Exhortantis est, ut hoc consilium capiat; *vin' tu* simplex esset interrogatio.

93—100. [*terrestria quando*] Mus urbanus philosophum Epicureum agit, omnibus terrestribus (animalibus) fato contingere animas mortales docens. — [*pepulere*] 'impulerunt, commoverunt.' — [*avertes*] 'cupientes, quo tempore nemo eos animadverteret nec disturbaret, rependo mœnia subire ac aperturam aliquam clanculum intrare.'

101—103. [*Nox*] dea cœlum curru pervehitur, ut Aurora et Sol. — [*coccum*] *scarlatto*, *Scharlach*, *scarlet*, nomine mire corrupto ex *Galatiâ*, quâ ex regione optimum coccum (*cochineal insect*) importabatur. — [*candere*] rarissime de alio quam albo colore, excepto ferro,

carbone, favillâ *candente*, in quibus notioni fulgoris rutilantis accedit notio ardoris. — [*vestis*] stragula. Cfr. Sat. 2, 4, 84.

105—109. [*procul*] 'prope.' Gloss. Cod. Sangall. Sane *procul* quum distantiam nullâ mensurâ definitam significet, interdum explicari debet *juxta*, vel accuratius, 'exiguâ distantiâ.' Sic Epp. 1, 7, 32. Virg. Ecl. 6, 16, *Serta procul, tantum capiti delapsa, jacebant.* — [*canistris*] ut primo mane a servis amoverentur purgareturque triclinium. — [*succinctus*] ut solebant esse structores, cœnæ ministri. — [*Continuat*] 'unum post alterum cibum assidue apponit.' — [*verniliter*] 'ipse, cum servos non haberet, in modum vernæ alacris et prompti ministrat.' — [*prælambens*] Aptum v. de mure pro eo, quod de homine esset *prægustans*, 'ut alteri significet, quam lauti sint cibi.'

111—117. [*agit*] 'præbet se hilarem convivam.' — [*subito ingens*] Cogitandum de servis, qui sub diluculum conclave scopis spongiisque purgaturi erant; quorum strepitu simul excitantur molossi, domus custodes. — [*valeas*] 'in perpetuum: ego enim huc rediturus nunquam sum.' — [*ervum*] leguminis genus, Græce ὄροβος, nobis *chick-pea* or *bitter vetch.*

SATIRA VII.

ARGUM. Virtus comica hujus Satiræ in eo maxime cernitur, quod fingit Davi servi Saturnaliorum licentiâ abutentis sermonem Stoicum magnam partem Crispini aretalogi janitori sublectum esse. Jam quid exspectandum erat, ubi Crispiniana sapientia a servo traderetur? Verum ecce summâ cum elegantiâ ac festivitate tractatur παράδοξον Stoicum homines voluptarios, luxuriosos, signorum tabularumque pictarum cupiditate abreptos, avaros, adulatores, non minus servos esse, quam qui proprie sic dicantur, et propterea ex jure saltem naturæ non minoribus nequitiæ ac stultitiæ pœnis teneri sive μικροδούλους sive μεγαλοδούλους. (Arrian. Epict. 4, 1, 55.)

Nihilominus, dum in semet ipsum opprobria largâ manu ingerere videtur, hominum vulgo atque in primis inimicis suis significat, talium de se judicia partim iniquiora, partim prorsus falsa minime distare ab iis, quæ a quovis servulo fieri et possint et soleant; indignos igitur esse suos obtrectatores, quibus directo respondeat, omnique confutatione longe præstare lepidam stultorum derisionem. — Scripta videtur A. U. C. 725.

1, 2. [*Jamdudum ausculto*] 'Jamdiu auribus capto et veluti venor opportunitatem loquendi.' *Gesn.* — [*reformido*] memor sane proverbii apud M. Antonin. 11, 30, *Δοῦλος πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγου.* — [*Ita*] "In colloquiis unum *ita* totam sententiam affirmat responsione: *Yes.*" *Hand. Turs.* 3, p. 493. — [*amicum*] 'domini studiosum eique fidum.'

3—7. [*frugi*] 'χρηστός, frugale atque obedientiæ plenum, ab omnique furto abstinens;' sæpe de servis. Opponitur *nequam.* Cic. Tusc. 3, § 16. — [*ut vitale*] 'In tantum sum frugi, quam satis sit pro captu ac modulo servulorum; gloriari enim non est meum, neque talem me haberi postulo, cui præ immodicis virtutibus metuant homines, ne cito moriatur.' Ovid. Am. 2, 6, 39, *Optima prima fere Manibus rapiuntur avaris.* — [*libertate Decembri*] (adj., ut omnia nomina mensium:

male igitur Codd. aliq. *Decembris.*) In perpetuo illo quasi bello inter dominos ac servos, hi, ut ait Arrian. Epict. 4, 1, 58, Saturnalibus ἀνοχάς (inducias) habebant. Horatii temporibus celebrabantur a. d. XVI. Kal. Jan. (17 Dec.) Cfr. Sat. 2, 3, 5. — [*urget*] 'naviter persequitur.' Tib. 1, 9, 8, *terræ rusticus urget opus.* — [*natat*] 'titubat, huc atque illuc fertur.'

9, 10. [*Priscus*] homo ignotus, ordinis tamen senatorii. Jam, qui huic occurrebant, mirabantur eum modo tres annulos gestare, modo nullum omnino. Trium autem Horatii temporibus jam nimius numerus erat, qui postea semper crevit. — [*inæqualis*] Cfr. Sat. 1, 3, 9 et 18. — [*clavum*] 'Modo ut senator erat indutus tunicâ laticlaviâ, modo ut eques Ro. cum angusto (purpuræ) clavo prodibat.'

13—18. [*Volanerius*] Nihil de hoc homine tradunt Scholiastæ. — [*justa cheragra*] 'nequitiam ejus merito puniens;' Pers. 5, 60, *quum lapidosa cheragra Fregerit articulos.* Utrobique metri causâ scribendum est *cheragra*, non *chiragra.* — [*Contudit*] 'debilitavit nodis in digitorum articulis contractis.' — [*Mitteret*] e fritillo, pyxide ligneâ, in quâ tali manu agitabantur, deinde ex eâ in phimum conjiciebantur, adeo ut duobus his instrumentis omnis fraus arceretur. *Phimus* autem turricula erat (Martial. 14, 16) sive pyrgus, cylindrus cavus qui trochleatim effictus erat, certosque habebat intus gradus excisos, ex quibus fundebantur tali in alveolum sive tabulam lusoriam, in cujus mediâ parte statuebatur turricula. — [*levius miser*] Minus usitate sic dixit, quum frequentissimus sit positivus *leviter saucius, &c.* — [*ac prior illo*] 'prope præstantior et felicior homine inconstanti.' — [*Qui jam contento*] Imago ἀμετρίας in utramque partem, desumpta a nautis modo ita funes contendentibus, ut periculum sit, ne rumpantur, modo nimis laxantibus, ita ut vela concidant. Lucian. Dial. Meretr. 3, extr. ὅρα, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον.

19—29. [*hodie*] pr. 'antequam hic dies transeat,' id est, 'illico, statim.' — [*Furcifer*] Donatus ad Ter. Andr. 4, 5, 12, "*Furciferi* dicebantur, qui ob leve delictum cogebantur a dominis ignominiæ magis quam supplicii causâ circa vicinos furcam (V) in collo ferre subligatis ad eam manibus, et prædicare peccatum suum, simulque summonere ceteros, ne quid simile admittant." — [*agat*] 'adigat ad priscam majorum nostrorum vitam sequendam.' — [*defendis*] non tam adversus alios, quam 'pro virili tuâ parte in temet ipso servas et tueris.' — [*et hæres*] l. 'intricatus remanes in priore pravitate.' — [*absentem*] 'a te relictam.' — [*securum olus*] 'cœnulam ab omni sollicitudine liberam.' — [*usquam*] cum verbis motûs est, *any where* (= '*any whither*'); *usque*, 'semper,' hic locum non habet. — [*Vinctus*] 'quasi vinculis oneratus et in carcerem pertractus ad cœnas eas, quum contra libentissime omnes invitationes accipias.' — [*amasque*] ut Sat. 1, 2, 54, 'tecum contentus es idque prædicas.' Cic. ad Att. 4, 16, *in eo me valde amo.*

31—33. [*sub lumina prima*] 'Post vesperam prima fax.' (Macr. Sat. 1, 3.) Græci περὶ λυχνῶν ἀφάς. — [*Nemon' oleum feret ocius*] 'oleum lucernæ, quâ uti vult nocturno tempore ad amicum properans;' non, 'quo unctus et lotus abeat cœnatum.' (*Comm. Cruq.*) — [*blateras*] "stulte et percupide loqui." *Festus.* H. l. 'cum trepidatione et furore verba effutis.' — [*fugisque*] Longe festivius hoc quam aliorum *furisque,*

quod et *ταυτολογίαν* sapit, et a codd. minorem habet auctoritatem. Recte *Acron:* "Expressit velocitatem hominis festinantis ad cœnam."

34, 35. [*Mulvius*] 'Jam fuga tua, id est, præceps tuus abitus ex domo, in causâ est, ut Mulvius et alii scurræ, qui venerant spe illecti fore, ut invitarentur, ab janitore jussi abire cœnâque frustrati, diras tibi imprecentur, quas nos servuli tibi referre non audemus, timentes, ne tergo eas expiare debeamus.' — [*dixerit ille*] 'facile suam causam adversus te ita defenderit Mulvius scurra.'

36—39. [*levem*] Libere igitur fatebitur scurra, 'se utpote hominem levem gulâ ad te convivatorem deduci:' 'ciborum nidore nasum sibi *supinari*, (attolli, ut cupide eum olfaciat.)' 'Facile patior,' inquit Mulvius, 'me a te nominari *imbecillum*, cupidinibus obnoxium et turpis otii appetentem; adde etiam, si vis, pejora, qui semper in popinis versetur. Verum quum tu eodem gulæ vitio tenearis et sis fortasse me nequior, cur tandem *ultro*, a me non lacessitus, sed quasi tuo jure insuper mihi probra ingeris?'

41, 42. [*Quingentis*] summâ, quâ viliora tantum mancipia emebantur. Drachma Attica (= $9\frac{3}{4}$*d.*) Horatii ætate respondebat fere Romanorum denario ($8\frac{1}{2}$*d.*). — [*Aufer*] 'abstine, noli;' ex usu quotidiano. — [*stomachum*] 'iram compesce.'

44. [*ter vindicta*] 'homo adeo servus cupiditatibus ac formidini, ut ne sæpius quidem repetita manumissio per vindictam te vere liberum reddere queat.' Forma autem legitima manumissionis temporibus antiquioribus hæc fuisse videtur. Comparebat coram prætore urbano dominus cum servo, amicusque domini, assertor in libertatem; dominus servum vindictâ (virgulâ) vel festucâ dicis causâ percutiebat, quo suam in eum potestatem manifestaret: tum assertor in libertatem hanc formulam pronuntiabat: *Hunc hominem liberum esse aio ex jure Quiritium.* Dominus velut cedens adversario ficto; *Hunc hominem liberum esse volo:* vel, *Liber esto atque abito, quo voles;* dein eum circumagebat et manu emittebat; postea prætor edicebat, *eum hominem liberum esse ex jure Quiritium.*

46—48. [*Adde super dictis*] 'Adde insuper iis, quæ dixi.' — [*vicarius*] Servus vicarius is erat, quem servus ordinarius suo ex peculio ad eum finem emerat, ut vice suâ fungeretur in officiis servilibus exsequendis. At quum peculium semper esset in domini potestate, etiam servi servus (*ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης* Theophilo) in eâdem manebat; adeoque *vicarius* simul erat *conservus* servi ordinarii. — [*mos Vester*] civium Romanorum, ingenuorum, quibus se non sine certâ quâdam amaritudine animi opponit miserum mancipium, sine patre, sine gente, sine civitate.

49—56. [*alii*] acerbe significat Mæcenatem. — [*lignum*] (*a puppet*) '*νευρόσπαστον*, a circulatore aliquo fidiculis in hanc vel illam partem tractum, ut quasi gesticulari videatur.' — [*sibi imperiosus*] *ἄρχων*, *ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ*, quâ genit. constructione usus est Plin. 34, 8, *Tiberius —imperiosus sui.* Od. 3, 29, 41, *potens sui.* — [*Responsare*] (*to defy*) 'cupiditatum illecebras aspernari.' — [*in se ipso totus*] 'nullius indigens, qui omnia sua in se reposuit, omnia sua in se collegit, nihil extra se sui ponit:' ut diversis locis ait Seneca. — [*teres atque rotundus*] Globus perfectissima est forma ex antiquorum sententiâ (Plat. Tim.

p. 33, B.); quæ quum levis sit nullique in eâ anguli emineant, nihil quod extrinsecus impingat, in ea *morari* (hærere) eamve lædere potest. — *manca*] 'quasi manibus debilis, ita ut impetum in sapientem facere nequeat.'

57—62. [*Non quis*] Sic apud Ciceronem constanter *non queo*, non *nequeo*. — [*Vel quum*] 'exempli causâ, ut ceteris omissis hoc afferam.' Epod. 12, 13, et Virg. Æn. 11, 406. — [*Pausiacâ*] Pausias Sicyonius floruit circiter anno ante Chr. 370. Pingebat parvas tabellas encausticas maximeque pueros. — [*torpes*] Sat. 1, 4, 28, *stupet Albius ære.* — [*Fulvi Rutubæque*] Nomina gladiatorum; *Pacideianus* (sic enim codd. meliores apud Cic. Opt. Gen. Or. 6. Tusc. 4, 21. Ep. ad Q. Fr. 3, 4.) jam a Lucilio memorabatur. — [*contento poplite*] Explica: 'certamina, quæ committunt inter se gladiatores isti contento poplite, projecto pede;' non '*miror contento poplite.*'

63—67. [*rubrica*] Hujusmodi picturæ rudes atque informes ad alliciendum popellum ante ludos exponebantur ab iis, qui munera edebant, vel etiam a lanistis. — [*cessator*] 'qui non statim apparet domino vocanti, vel aliquo missus sero domum redit.' Cfr. Epp. 2, 2, 14. — [*veterum*] ætatis inde a Pericle ad Alexandrum M.—[*callidus*] '*a connoisseur.*' Sat. 2, 3, 23. — [*Nil ego*] 'ἐγὼ οὐδέν εἰμι, nequam audio.' — [*tibi ingens*] 'tantane tua est virtus, ut libenter careas cœnis opiparis easque devites?'

70—73. [*quî tu impunitior*] 'quo tandem jure naturæ minus dignus es pœnâ quam ego, ubi sumptuosa obsonia cupidius emis? Quamquam tu quoque ex naturæ lege justas gulositatis pœnas pendis, nimio cibo et cruditate debilitatus atque morbis tentatus.' — [*inamarescunt*] 'in ventriculo eumque corrumpunt.' Sat. 2, 2, 75, *Dulcia se in bilem vertent.* — [*illusique*] 'qui dum ut antea stare se posse credunt et volunt, vacillant.' — [*vitiosum*] cruditate et aquâ inter cutem.

74—80. [*An hic peccat*] Simili denuo exemplo propositum suum, paria esse et domini et servi peccata, demonstrat. — [*sub noctem*] 'An quum (ut vos domini ad minima etiam attenti dicitis, neque ego servus nego), hic puer peccet, qui strigilem, rem prope nihili, domino furatus, sub noctem domo herili clam egressus apud pomarium cum uvâ permutat, ut semel palatum oblectet, contra expers culpæ servilis est, qui vel sua prædia paterna vendit, ut gulæ satisfaciat?' De constr. v. *mutare* cfr. Od. 1, 17, 2. 3, 1, 47. Epod. 1, 28. 9, 28. — [*tecum esse*] 'σεαυτῷ συνεῖναι: ne per unam quidem horam tranquille tecum versari et sine continuâ animi agitatione meditari potes sapientum præcepta.' — [*erro*] Ulpian. Dig. 21, 1, 17, *Erronem sic definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causâ vagatur et temporibus in rebus nugatoriis consumptis serius ad dominum redit.* — [*comes atra*] Cfr. Od. 2, 16, 21. 3, 1, 39.

81—83. [*Unde mihi lapidem?*] 'sumam tibi injiciendum?' Davus: 'Nil opus.' Imitatur dominum cerebrosum, in servos, ubi verum dicere audent, desævientem. Languidissima contra fuisset vitiorum confessio ac pœnitentia. — [*sagittas*] Quasi tragœdias movet. — [*aut versus facit*] id quod ex opinione vulgi et Davi alterum nec levius genus est insaniæ. — [*te Ni rapis*] Sic Vell. 2, 85, *quum se Canidius præcipiti fugâ rapuisset ad Antonium.* In prosâ or. usitatius: *te proripis.* — [*Sabino*] 'Mittam te tanquam ergastulo dignum in Sabinum meum, ubi

cum octo aliis servis (tot igitur erant in Horatii familiâ rusticâ): eris fossor ac caprimulgus, et quæ pœna tuæ protervitatis erit, urbis amœnitatibus in perpetuum carebis;' solitæ dominorum minæ. Plaut. Mostell. 1, 1, 17, *cis hercle paucas tempestates, Tranio, Augebis ruri numero genus ferratile.*

SATIRA VIII.

ARGUM. Nasidieni cœnam narrat Horatio Fundanius. Illud autem quamvis summo studio ageret hujus convivii dominus, ut coram Mæcenate, in cujus honorem dabatur, divitias suas, magnificentiam atque elegans judicium ostentaret, tamen operam tam misere perdidit, ut vix quidquam ineptius, agrestius, magis ridiculum cogitari posset, quam hæc ipsa cœna et qui eam præbuit Nasidienus, ex infimâ fortunâ, ut omnia arguunt, locuples factus; homo, ut Wielandii verbis utamur, avare prodigus, superbe submissus, arroganter credulus, elegantiam et urbanitatem ridicule affectans, sed idem ineptus, tædii plenus, stolidus, omni sensu communi, liberaliore educatione ac vitæ usu destitutus. Scripta est Satira circiter A. U. C. 724—726.

1. [*Ut*] in interrogatione directâ; etiam Epp. 1, 3, 12, *Ut valet? ut meminit nostri?* — [*Nasidieni*] Pronuntia quatuor syllabis quasi *Nasidjeni.* Cfr. v. 75 et 84. Nasidienus Rufus, testibus Scholiastis, fuit eques Romanus, fortasse publicanus, ut Porcius (v. 23), cui utilis esse poterat in his illisve negotiis adjuvandis et in conducendis vectigalibus Mæcenas, quem propterea lauto, ut opinabatur, convivio excepit. — [*beati*] 'divitis,' ut Od. 3, 7, 3. De Calvisio, homine Nasidieni perquam simili, Seneca Epp. 27, *Nunquam vidi hominem beatum indecentius.*

2—6. [*dictus*] ex sermone quotidiano pro *dictus es.* — [*De medio*] quum solita cœnæ hora esset nona. Plaut. Asin. 4, 2, 16, *de die potare*, et Græci *ἀφ' ἡμέρας πίνειν*, inde a sextâ vel septimâ. Jam in hoc inficeta Nasidieni luxuries cernitur, quod ad tempestivum convivium invitarat Mæcenatem. — [*Da*] Videtur referre sermonem quotidianum. Cfr. v. 80: *illa Redde.* Virg. Ecl. 1, 9, *Sed tamen iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.* — [*iratum*] 'famelicum.' Cfr. Sat. 2, 2, 18. — [*Lucanus*] Sat. 2, 3, 234. Caput cœnæ hoc videtur fuisse, aper integer, sed inepte primo appositus, ut conjectare licet e Cœnâ Trimalchionis, Petron. 40. — [*leni fuit Austro*] 'non nimis fervido,' quo facile in putredinem abisset, sed *leni*, ad hoc dumtaxat sufficiente, *ut caro lassa fieret, id est, requieta. Porph.*

7—9. [*cœnæ pater*] ut apud Gr. *πατὴρ λόγου, δόγματος*, 'cœnæ dominus convivis significat optimam nunc ipsum esse hanc aprugnam,' dum re verâ excusare conatur ejus putorem, ob eamque ipsam causam tot cinctam rebus apponit, quæ quidem non cœnæ initio, sed lassato jam ventriculo apud alios præberi consuessent. — [*Pervellunt*] 'cum quâdam delectatione pungunt, suscitant.' *Acr.* — [*fæcula Coa*] Suidas: *φέκλη, τρὺξ οἴνου κεκαυμένη.* Etiam hæc stomachum excitantia nimis cumularat homo scævus.

10, 11. [*alte cinctus*] Sic Phædr. 2, 5, 11, *Ex alticinctis unus atriensibus.* — [*acernam*] "Et hoc notat ejus sorditiem, quod pro divitiis non habuerit mensam citream aut vermiculatam." *Comm. Cr.* Plin. 16, 26,

Acer — operum elegantiâ ac subtilitate citro secandum. [*Gausape*] pr. linteum villosum.

12—17. [*Sublegit*] quæcunque abjecerant convivæ, ossa, putamina, &c. Qui talia sublegebat, ἀναλέκτης, *analecta* vocabatur. Sic Calvisius (Sen. Ep. 27) *grammaticos habebat analectas.* Ridiculum inest in mirâ analectarum sedulitate, cui opponitur pocillatorum lente accedentium æque mira gravitas. — [*Attica virgo*] κανηφόρος. — [*Hydaspes*] Indos vel Æthiopes in familiâ urbanâ habere tunc pars luxuriæ erat. ' Hic a flumine patrio nomen habet. — [*Cæcuba*] Ex Latio prope Campaniæ fines. Videtur Nasidieni pravitas in eo versari, quod unum tantum vinum Italicum unumque Græcum afferri jusserat, non simul Falernum et Lesbium. Sordes autem ipse ridicule prodit vina generosa offerens dumtaxat, quæ petitum non iri a Mæcenate pro certo sciebat. — [*maris expers*] (οὐ τεθαλασσωμένον) cui opponitur vinum Græcum salsum. " Erat igitur nimis dulce, quum salsum prætulissent convivæ."

18, 19. [*Divitias miseras*] quæ possessori miserias creant ac sollicitudinem, ut Sat. 2, 6, 79, *opes sollicitæ.* Arrian. Epict. 3, 22, 27, Ἴδετε τοὺς νῦν πλουσίους, ὅσης οἰμωγῆς ὁ βίος αὐτῶν μεστός ἐστιν. — [*pulchre fuerit*] Cfr. Sat. 2, 2, 120. — [*laboro*] h. l. ' cupio, aveo.'

20—24. [*Summus*] Novem sunt convivæ, ex solito apud Romanos more. Plaut. Stich. 3, 2, 31. Varro apud Gell. 13, 11. — [*Viscus Thurinus*] Thuriis, Calabriæ oppido, oriundus, quo cognomine distinguitur a Viscis fratribus, Horatii amicis. Sat. 1, 10, 83. — [*Varius*] poeta. Sat. 1, 5, 40. — [*Servilio*] trisyll. In nummis: C. SERVEILI. Huic, ut scurræ, vulgo dabatur cognomentum *Balatro.* Cfr. Sat. 1, 2, 2. — [*Vibidius*] homo ignotus. — [*quas*] Hæc lectio præstat alteri *quos*, ex consuetudine Latinâ (Sal. Cat. 58, *Est locus in carcere, quod Tullianum* dicitur), et facilius fem. in masc. mutabant quam contra. — [*umbras*] ' convivas ab ipso domino cœnæ non invitatos. sed quos comites secum duceret eorum aliquis, qui invitati erant.' — [*Nomentanus*] Videtur idem cum nepote illo Satiræ 1, 1, 103, " Decumanum " dicit Comm. Cruq. — [*ipsum*] ut servis Græcis αὐτός, herus.—[*Porcius*] " publicanus." *Comm. Cruq.* — *totas semel*, ' uno haustu,' contra *plures simul.* — [*obsorbere*] plerumque de liquidis usurpatur, h. l. pro *deglutire, devorare.*

25. [*ad hoc*] ' ad hoc aderat, ut *nomenclatorem* ageret, si cibi aliquod genus nos minus periti non agnosceremus.'

29, 30. [*Ut vel continuo*] *as immediately.* — [*patuit*] ' Apparuit Nomentano a patrono γαστρονομίας doctoris munus impositum esse ; nam is nisi affuisset, illa passeris non tetigissem.' — [*passeris*] Est pleuronectes, hodie platesca flesus (*flounder*). — [*ingustata*] ' Quæ quia alibi apponi non solent, ego nunquam ante gustaram.' — [*ilia*] intestina, jecur potissimum.

31—34. [*melimela*] *honey-apple.* Varro, R. R. 1, 59, *Quæ antea mustea vocabant, nunc melimela appellant.* — [*minorem*] ' decrescentem.' — [*damnose*] ' immodice, ita ut *damnum* sentiat, qui convivium præbet.' — [*moriemur inulti*] Epica φράσις (Virg. Æn. 2, 670, *Nunquam omnes hodie moriemur inulti*), ridicule ad potationem transfertur.

35—41. [*calices — majores*] Ex more acrium potorum. Cic. Accus. 1, 26, 66, *poscere majoribus poculis.* — [*parochi*] Cfr. Sat. 1, 5, 46. Hic festive ita vocat cœnæ præbitorem. — [*Fervida*] ' Acria vina

hebetant subtiliorem palati gustum, itaque convivæ talis cœnæ delicias minus persentiscent.' — [*exsurdant*] tralatio ab auditu ad gustatum. — [*Invertunt*] κατὰ τῆς κεφαλῆς τρέπονται. *Comm. Cruq.* 'Inclinant *vinaria* (lagenas, Glossæ: *vinarium*, οἰνοφορεῖον) ad infundendum merum in calices.' — [*Allifanis*] dativ. 'majoribus scyphis;' ab Allifis, Samnii oppido, "ubi fictiles et latiores calices fiebant." *Comm. Cruq.* — [*imi Convivæ*] Nomentanus et Porcius, Nasidieni parasiti, prudenter cavebant, ne eum offenderent largius bibendo; patronus ipse ob avaritiam sibi temperabat a potu.

42—50. [*post partum*] *after spawning time.* — [*mixtum jus*] Cfr. Sat. 2, 4, 63. — [*prima — cella*] 'eo oleo Venafrano ex Campaniâ, quod in cellis (ubi torcularia erant) ex olivis prelo suppositis primum manavit et propterea primæ notæ, omnium dulcissimum ac purissimum est.' — [*garo*] *Caviare.* Plin. 31, 43, *Garum nunc e scombro pisce* (*mackerel*) *laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis; sociorum id appellatur, singulis millibus nummum permutantibus congios fere binos. Piscis Hiberus* igitur est scomber ad Carthaginem, Hispaniæ urbem, captus. — [*Methymna*] Lesbi oppidum. — [*vitio mutaverit*] 'acetum ex vino Lesbio confectum *vitio*, id est, fermento.'

51—53. [*inlutos*] 'non aquâ dulci lotos, quo marinæ sapor iis decederet, echinos præstantissimo huic juri muriæ loco incoquere docuit Curtillus,' (helluo ignotus.) — [*Ut melius*] ὡς κρεῖσσον ὄν. — [*quod testa marina remittat*] 'Quia melius sit quam muria a cetario præparata, quam alii huic juri admiscent, id, quod testa marina, illutus echinus per se ipse remittat, (succus ejus naturalis non dilutus aquâ dulci).'

54—64. [*aulæa*] περιπετάσματα. "Consuetudo apud antiquos fuit, ut aulæa sub cameras tenderent, ut, si quid pulveris caderet, ab ipsis exciperetur." *Porph.* — [*erigimur*] 'animum recipimus.' — [*majus*] "ruinam domûs metuentes." *Comm. Cruq.* — [*posito capite*] 'demisso in lectum.' — [*immaturus*] 'qui nondum maturus esset morti.' — [*Tolleret*] 'mæstum consolatus esset;' pr. de eo, qui, quum humi procidit, ab alio erigitur. — [*suspendens omnia naso*] 'omnia irridens.'

66—74. [*Tene — torquerier*] Infinitivus indignationis, ut Sat. 1, 9, 72. — [*agaso*] "servus, qui jumenta curat." *Acr.* Nasidienus, ut servorum numerum augeret, ipsum quoque agasonem, hominem adeo scævum, ut amovens aulæa, quæ ceciderant, patinam frangeret, illis aggregarat; idque Servilius odoratus erat. — [*nudare*] 'patefacere, detegere.'

77, 78. [*soleas poscit*] Foris calceis, domi soleis utebantur viri; easdem in discumbendo deponebant; depositas servum poscit Nasidienus, ut de cœnâ surgat jubeatque præparari mazonomum. — [*in lecto quoque*] Remoto domino cœnæ, non solum Mæcenatis comites, verum etiam imi lecti parasiti jocos de ridiculo casu in aurem proximo quisque insusurrabant; quominus in effusos risus erumperent, vetabat Mæcenatis præsentia, cujus dignitas ne coram *parochi* servis periclitaretur cavendum erat.

80—87. [*Redde*] 'Refer mihi.' — [*fictis rerum*] ut Sat. 2, 2, 25, *vanis rerum:* A. P. 49, *abdita rerum:* 'fingentes nos de aliis rebus jocosis ridere.' — [*secundo*] tralatio a vento secundo: 'præter ceteros nos adjuvante.' — [*Mazonomo*] pr. lanx ingens, ex quâ μάζα νέμεται, puls distribuitur, h. l. etiam aliis cibis destinata. — [*discerpta*] quum

ex more avis integra apponenda esset, jam *discerpta* neque ex artis regulis secta affertur. — [*gruis*] Tunc ciconiæ præferebantur; ergo per se quoque non satis congruum erat ferculum, mire præsertim nimio sale et farre immixto conspersum.

88—90. [*Pinguibus*] Hoc significat Nasidienus convivis, anserem non vulgaribus ficis, sed succi melioris et abundantioris saginatum fuisse. [*albæ*] præter colorem indicatur sexus, tenerioraque esse jecinora et feminarum et albarum. Eadem subtilitate Pers. 6, 24, *turdarum salivas* dixit, non *turdorum*. — [*armos*] *shoulders*. "Quia lumbi habent aliquid tetri odoris et saporis minus jucundi." *Comm. Cruq.* — *edit*] Conjunctivus antiquus *edim, edis, edit,* ut Epod. 3, 3.

91—95. [*merulos*] Nunc certe ab Italis non comeduntur, sed tamen olim etiam Athenis. Aristoph. Av. 1081. Merulas inassatas dysentericis mederi auctor est Plinius 30, 7. Apponit igitur ferculum, quod Romæ alias medicinæ potius loco videtur esse functum. — [*sine clune*] Quæ pars optima habebatur. — [*Canidia*] saga et venefica. Epod. 5 et 17. Sat. 1, 8. — [*afflasset*] Credebant afflatum præsertim basilisci repentinam homini mortem afferre. C. Rabirius, ed. Kreyssig. p. 226, *Percutit adflatu brevis hunc sine morsibus anguis.* — [*Afris*] longe teterrimis, ut Od. 3, 10, 18, *Mauris—anguibus; atris* esset simplex ἐπίθετον ornans, ut Od. 3, 4, 17, *atris corpore viperis.*

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.

Argum. Compacto sane inter Horatium et Mæcenatem hæc epistola scripta est, quemadmodum omnia, quæ ad eorum necessitudinem pertinebant, antequam ederentur, cum Mæcenate communicata esse consentaneum est. Jam quum essent non pauci, qui mirarentur atque etiam conquererentur nulla aut paucissima carmina lyrica ab Horatio componi, hic, dum philosophiæ sibi placitæ præcipue vacans, per hos maturiores vitæ annos (circiter A. U. C. 730—746.) Epistolarum poeticarum genus novum condit, partim *κατ' εἰρωνείαν*, partim ex animi sententiâ hominibus illis prope nimis benevolis respondet. Simulat autem sese de talibus querelis quasi expostulare cum potente amico, quocum primum eâ de re collocutus, deinde epistolâ ipsâ recitatâ, pro verâ, quâ inter se utebantur, familiaritate sæpius jocatus erat, in primis de salsâ Stoicorum irrisione, quâ totum horum disputandi genus dum facete imitatur ludit. — Scripta videtur Weicherto A. U. C. 737, Kirchnero A. U. C. 739.

1—3. [*Prima*] 'cujus laudes ut prioribus jam meis carminibus lyricis prædicavi, ita in posterum, dum concessa mihi erit vita, semper prædicabo.' Est velut proverbialis formula. — [*Spectatum*] Verbum hoc est proprium de gladiatoribus sæpe victoribus atque a populo celebratis, notâ SP. expressum in tesseris, quæ talibus honoris causâ dabantur. — [*rude*] Gladiatores postulante populo in amphitheatro a ludorum editore accipiebant *rudem* (a *rod* or *foil*) in signum exauctorationis, si liberi erant, si servi, missionis artis gladiatoriæ, vocabanturque *rudiarii.* — [*ludo*] 'gladiatorio, ubi quasi inclusus in cellâ sub lanistâ vivam hujusque arbitratu in arenam descendam.' Sine imagine: 'Miror te aliumve denuo carmina a me postulare, quum jam et senior factus sim, et ante omnia otium quæram, in quo unice sapientiæ vacem; præterea poematis, quæ edidi, justis popularium meorum postulatis jam satisfecisse mihi videor.' In primis autem abhorrebat a carminibus panegyricis, qualia fortasse ab eo exspectabantur.

4, 5. [*mens*] 'voluntas studiumque, *γνώμη*.' — [*Veianius*] "Nobilis gladiator, post multas palmas consecratis Herculi Fundano (apud Fundos in Latio culto: Inscr. m. Lat. m. 1539.) armis, tandem in agellum se contulit." *Porphyr.* — [*latet abditus*] Summam solitudinem significat, in quam ille caussatus aliquid, velut fugâ captâ se abdiderit. Similiter Cicero, Accus. 2, 73, *omnia ita condita fuisse atque ita abdite latuisse.*

6. [*Ne — toties*] 'Ut totam rem semel transigat nec fortasse de

integro in arenam revocari ipse se patiatur populi plausu vel magno auctoramento inductus.' — [*extremâ — arenâ*] stans ad crepidinem circi, s. proxime podium, ubi erant primi spectatores. — [*toties*] 'neque idem frustra.' Optimis enim quibusque gladiatoribus propter hanc ipsam præstantiam difficilius rudem dare popellus solebat, donec precibus fatigatus tandem vinceretur.

7. [*Est mihi — qui*] Persius 5, 96, *Stat contra ratio et secretam gannit in aurem.* — [*personet*] active, ut Cic. ad Fam. 6, 18, 4, *jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus non est inutile.*

8—10. [*Solve*] 'Si sapis (*sanus*, ut Sat. 1, 5, 44), dejunge in perpetuum a curru equum senescentem, vacationemque ei da ab omni opere ac liberum (ἄνετον) sine pasci, ubi vult.' — [*Peccet*] 'ne continuo in saxa impingat aut humi prolabatur, ita ut eundem illum, cujus vigorem ac velocitatem olim omnes admirabantur, postremo derideant.' — [*ilia ducat*] 'ægre spiritum ducat,' 'frequenter anhelet.' Ibycus Fr. 2. Schneidev. p. 95, Ὥστε φερέζυγος ἵππος ἀεθλοφόρος ποτὶ γήρᾳ Ἀέκων σὺν ὄχεσφι θοοῖς ἐς ἅμιλλαν ἔβα. Ennius apud Cic. Cat. 5, *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit.* — [*ludicra*] amores, jocos, convivia, &c.

11—15. [*verum*] Non tam spectat ad investigationem naturæ ejusque cognitionem, quam ad ἠθικὴν philosophiæ partem. — [*decens*] 'honestum.' — [*omnis*] Sat. 1, 9, 2, *totus in illis.* — [*Condo et compono*] 'Quæ collegi, quasi in horreo vel cellâ penariâ repono et ordino, ut iis, ubi tempus requisierit, facile utar meamque in rem transferam.' — [*depromere*] velut peritus ac sedulus promus condus. — [*Ac ne forte roges*] 'Noli autem opinari me, ut plerisque nunc mos est, certam aliquam disciplinam sequi, me esse aut merum Epicureum aut Stoicum aut Academicum.' — [*Dux*] 'auctor, conditor sectæ alicujus.' — [*Lare*] Vocc. *familia* et *domus* consuetudo Latina pro philosophorum sectis usurpabat: omnis autem *domus Larem* habet, qui *familiam* tuetur; sic Epicureus in tutelâ est doctrinæ magistri sui. — [*Nullius*] Supple cogitatione: 'Scito,' 'sic habeto,' me ἐκλεκτικὸν philosophum esse. *Magister Samnitium* pro lanistâ familiæ gladiatoriæ est jam apud Cic. de Or. 3, 23. In ejus verba autem jurabant, qui se auctorabant. Sat. 2, 7, 58. *Addictus* autem pr. qui ob æs alienum, quum solvendo non sit, ex prætoris edicto traditur creditori, qui in corpus ejus jus habeat et tamquam servo utatur, donec solvat. *Addictus* igitur, *ut jurem, &c.* est: 'obnoxius et velut vi coactus certam quandam doctrinam amplecti ac ne transversum quidem unguem ab eâ discedere.' — [*tempestas*] 'Hospitis instar, qui certam sedem non habet, sed deverticula semper mutat, nunc hac doctrinâ utor, nunc illâ, prout in hac illâve parte majore probabilitate me allicit et conducere mihi videtur.'

16, 17. [*agilis*] Non est 'facilis, mobilis, versatilis:' sed, 'agendi cupidus, actuosus, πρακτικὸς,' ut Epp. 1, 18, jungit *agilem gnavumque.* — [*mersor civilibus undis*] Res civiles, in primis conciones et comitia, propter instabilitatem auræ popularis ac multiplices turbas crebro cum fluctibus tempestatibusque comparantur. *Mersor* autem significatione formæ mediæ, εἰσδύομαι, ἐμαυτὸν ἐμβάλλω, est 'prorsus absorbeor, abripior rebus civilibus,' 'omnes meas curas in iis defigo.' — [*Virtutis veræ*] ut nunc dicunt, *idealis*, qualem Stoici informarant, quæ propter

se coleretur. *Custos* autem et *satelles* imagines sunt desumptæ a *virtute* quasi reginâ.

18, 19. [*in Aristippi*] Cic. Acad. 2, 42, *Eorum qui voluptatem finem bonorum esse voluerunt princeps Aristippus Cyrenæus;* a quo Cyrenaici s. Ἡδονικοί. — [*Et mihi*] 'Et mihi (meæ voluntati et constantiæ) res externas subjungere, *ὑποζευγνύναι*, conor; non me rebus subjungo; in eo igitur elaboro, ut æquo animo omnes fortunæ vicissitudines sustineam, iisque superior sim, dum læto, sed moderato vitæ usu contentum nullæ sollicitudines angunt, nullæ cupiditates transversum agunt vexantque.' Recte igitur jam Comm. Cruq. 'Rebus utor ita, ut eis imperem, non autem, ut eis serviam ut avarus.'

20. [*Restat*] 'Ceterum quum etiam nunc impediar, quo minus adspirem ad perfectam sapientiam, saltem me ipsum (id quod omnium gravissimum est), regam his *στοιχείοις* s. *κυρίαις δόξαις*, quas ex meis qualibuscunque sapientiæ studiis deducere atque colligere potui; alios sibi ipsos, ut volunt, moderari facile patior; *aliena enim negotia non curo,* ut Damasippus.' — [*soler*] non tam in rebus adversis, quarum per totam Epistolam nullam mentionem facit, quam: 'ubi minores quam vellem progressus facio in virtute ac sapientiâ.' — [*Elementa*] extenuans dicit, quasi doctrinas simplicissimas ac minime abstrusas, ut quivis earum veritatem intelligat iisque uti queat.

21—24. [*oculo—contendere*] Significat aciem oculorum extendere, dirigere usque ad certum finem, *σκοπὸν*, ultra quem cerni jam nihil potest; collineare. Cic. de Off. 3, 2, *quantum conniti animo potes, quantum labore contendere.* — [*Lynceus*] Sat. 1, 2, 90. — [*Non tamen*] 'Non tamen adeo desperandum de visu est, ut si aliquando lippitudine (*inflammation of the eye*) labores, collyria adhibere curarique nolis.' Sine imagine: 'Si experimento facto ad summum profectûs gradum pervenire nequis, noli ideo desperare ac te prorsus negligere. *Prima enim sequentem honestum est in secundis tertiisque consistere.*' (Cic. Or. 1.) Glyco autem athleta robustissimus, poetæ æqualis. — [*cheragra*] Sat. 1, 7, 16, ex quâ oriuntur nodi in digitorum articulis.

25—27. [*quadam prodire tenus*] per tmesin pro *quadamtenus*, eâdem conformatione femininâ, quâ sunt *quatenus, aliquatenus, hactenus, eatenus, illatenus:* 'licet progredi usque ad certum quendam terminum.' [*Fervet*] veluti de febri loquitur. — [*miseroque*] Od. 2, 16, 10, *miseri tumultus mentis. Cupido* apud Hor. semper gen. masc. Remedia autem ex philosophiæ illâ parte, quæ ad mores spectat, scite comparat cum *ἐπῳδαῖς*, cantionibus s. carminibus magicis, quibus etiam medici interdum uti solebant: *voces* magis ad symphonias refero, quibus medici et magi carmina illa arcana comitabantur. — [*dolorem*] 'molestissimas has animi perturbationes;' *morbos philosophi appellant.* (Cic. Tusc. 3, 4.)

29, 30. [*certa piacula*] 'præsentia ac probata remedia.' Quoniam *antiquissimo tempore morbi ad iram deorum immortalium referebantur* (Celsus Præf. 1), hæc ante omnia *καθάρμασι*, sacrificiis expianda et placanda erat; hinc nove medicamenta ipsa *piacula* vocat. Jam vero hæc medicamenta sunt sapientium scripta, quæ attentissime et animo a perturbationibus quam maxime vacuo legere ac meditari debemus, eorumque consilia sequi. Junge *ter lecto,* non *ter pure* nec *ter pure* et *ter lecto.*

31—35. [*amator*] Donatus ad Ter. And. 4, 3, 3, *amator corporis est, amicus animi.* — [*mitescere*] Accius Both. P. Sc. p. 249, *Nullum est ingenium tantum neque cor tam f e r u m, Quod non labascat linguâ, m i t e s c a t malo.* — [*commodet*] *Commodare* pr. 'libenter et gratis præbere.' Sat. 1, 1, 22, *facilem—votis ut præbeat aurem.* — [*prima*] junge etiam cum v. *virtus.* Quintil. 8, 3, 41, *Prima virtus est vitio carere.* 'Ac reapse virtutis et sapientiæ primordium illud est, ut vera docentibus aurem præbentes vitia fugiamus præjudicatasque opiniones deponamus.' — [*caruisse*] ἀορίστως.

36, 37. [*Esse mala*] Hæc *Vides—palmæ* (v. 51) eo vinculo cum præcedd. junguntur, quod exhibent exemplum hujus ipsius *stultitiæ* humanæ et in pecuniâ laboriosissime quærendâ et in petendis honoribus; stultitiæ eâ dumtaxat ratione devitandæ, ut sapientiæ documenta libenter amplexi accurate sequamur. — [*labore*] 'summâ cum molestiâ et animi et corporis:' sic enim exponendum v. *capitis*, et apposite ad nostrum sermonem.

38—41. [*extremos—ad Indos*] hyperbolice, 'usque ad terras remotissimas.' 'Eodem labore iisdemque periculis per totam vitam defungeris, quibus mercatores nostri sese exponere solent.' — [*per ignes*] 'per gravissima quæque pericula.' Proverbii habet speciem, ut Od. 4, 14, 24. Sat. 1, 1, 38. 2, 3, 56. — [*Ne cures*] 'Quin id facis, quod longe facilius est talibus laboribus, ut veræ sapientiæ præceptis aurem præbeas; quod ubi feceris, opus non habebis curare bona inania.' — [*mirari*] 'magni facere,' ut Epp. 1, 6, 1, *Nil admirari.* — [*meliori*] 'te sapientiori.' Epp. 1, 2, 68, *te melioribus offer.*

42—44. [*Quis circum*] 'Quis non malit sine ullo certamine Olympionices esse, quam in ludis paganalibus et Compitalitiis multo cum sudore, exiguo lucro, nullo honore depugnare?' — [*circum pagos*] Loquitur de festis paganalibus et Compitalibus, ubi *pugiles catervarii oppidani* (Suet. Oct. 45) vel *circumforanei lanistæ* (Id. Vitell. 12) otiosum popellum suis artibus exigui quæstûs causâ delectabant. — [*Magna*] Lucian. Herod. 7, ἐνίσταται Ὀλύμπια τὰ μεγάλα, quo nomine distinguebantur Olympia ad Pisam celebrata ab aliis aliarum urbium Olympiis. — [*coronari*] Græco modo, στεφανοῦσθαι Ὀλύμπια. — [*dulcis*] Ipsa versûs cæsura nos hoc voc. jungere jubet cum v. *palmæ*, non cum vv. *spes* et *conditio.* 'Cui veluti certo quodam pacto destinata sit victoria, quum nemo cum robustissimo athletâ decertare audeat;' quæ quidem erat victoria *sine pulvere*, sine pulveris aspersione, ἀκονιτὶ καὶ ἀμαχητὶ νικᾷν.

45—48. [*Vilius est*] Ex more Stoicorum, quasi παρὰ προσδοκίαν injicit sententiolam per se, ut videtur, ita claram et certam, ut nemo omnino eam negare possit: eamque aliâ, sed quæ priori similis est, comparatione effert: 'Ut Olympia sine certamine vincere longe præstat victoriæ in Compitalibus partæ; ita animus æquus facilius ad summum bonum pervenit, quam æger ac perturbatus; ut vilius, &c., ita virtus longe præstat etiam iis bonis externis, quæ prima mortales ducunt.' — [*Janus summus ab imo*] quod loci inter duos Janos est, ubi negotiis suis vacabant feneratores. P. Victor in Descr. Urbis Romæ: *Duo præcipui Jani* ("transitiones perviæ," Cic. de N. D. 2, 27) *ad arcum Fabianum superior inferiorque.* Cfr. Sat. 2, 3, 18. Hic lepidâ προσωποποιΐᾳ ipse Janus medius magistri partes suscipit. — [*Prodocet*] ἅπαξ λεγόμενον:

'altâ voce et palam docet (sine retractatione aut pudore).' V. προδιδάσκειν (Soph. Trach. 681) callide ad Latinitatem deflexit. — [*recinunt*] Epp. 1, 18, 13, *puerum sævo credas dictata magistro Reddere*; ubi v. proprio est. Cic. de N. D. 1, 26; sed idem de Finn. 4, 4, *dictata decantare* dixit.

49. [*Lævo*] Idem versus Sat. 1, 6, 74, ubi vide. 'Argentarii, dum fenus suum exercent, veluti docent reliquos cives omnes nummos ante virtutem quærendos esse; talem doctrinam cupide arripientes et juvenes et senes hæc tamquam discipuli magistro dictata reddunt, ac profecto mihi nequaquam diversi videntur a puerulis in ludum literarium a pædagogo deductis, quos olim sic descripsi: *Lævo*,' &c.

50, 51. [*fidesque*] *Credit*, 'bonâ famâ et propter honestatem et propter aliquantum pecuniæ, quamvis ad equestrem dignitatem non sufficiat.' — [*quadringentis*] Ex lege Rosciâ theatrali (latâ A. U. C. 687, a L. Roscio Othone trib. pl.), sancitum erat, ne quis in quatuordecim gradibus orchestræ, in quâ senatores sedabant, proximis sederet, nisi qui eques et equestri censu esset. Quadringenta millia H. S. autem census erat equester. — [*sex septem*] Est proverbialis formula. Ter. Eun. 2, 3, 39, *mensibus sex septem*.

52—54. [*Plebs eris*] 'Contemneris, inter plebem reputaberis et in XIV. ordinibus non sedebis.' *Comm. Cr.* — [*pueri ludentes*] 'Pueri ubi inter se ludunt, qui plurium vel omnium judicio inter omnes dexterrimus est, rex declarabitur.' — [*Si recte facies*] Pueri sic intelligunt: 'Si facies optime inter omnes, quæ ludi lex poscit.' Hac autem voce velut perculsus παθητικῶς exclamat poeta: 'Nonne hæc verba reconditiorem etiam habent sensum, ubi eadem ad totam hominum vitam applicaris? Ac profecto hoc idem recte facere (κατορθοῦν Stoicorum) nulliusque flagitii sibi conscium esse, est illud velut inexpugnabile propugnaculum, quod nos prorsus securos et propterea beatos reddit.'

57—60. [*Nenia*] pr. 'carmen funebre præficarum,' deinde 'omnis cantilena popularis' (Od. 3, 28, 26, etiam 'nutricum'); h. l. puerorum illud, *Rex eris*, &c. — 'Eadem profecto,' pergit, 'erat sententia M. Curii Dentati, qui Sabinos et Pyrrhum devicit, M. Furii Camilli, Gallorum victoris, alterius Romuli, aliorumque antiquorum horum similium; hac vitæ normâ utebantur, ut virtus honori esset, non divitiæ.' — [*decantata*] Permanet in neniæ imagine: 'hoc semper et in animo et in ore habebant.' — [*ut propius*] 'quo tantum habeas, ut e XIV. ordinibus inter equites, vel etiam in orchestrâ inter senatores, fabulas spectes.' — [*quocunque modo*] ὡς ἐν παρόδῳ ridet Pupii tragœdias futiles, quibus ille se spectatorum affectus movisse vel putabat tantummodo, vel reapse imperitum popellum sibi afflere coegerat. Quis fuerit, quando vixerit, ignoramus; nisi quod videtur Horatii æqualis fuisse. — [*lacrimosa*] θρηνώδη, lacrimas excitantia, ut Sat. 1, 5, 80, *lacrimoso —fumo*.

61, 62. [*responsare*] Cfr. Sat. 2, 7, 85, *responsare cupidinibus*: Epicuri apud Diog. L. 10, 120, ἀντιτάττεσθαι τῇ Τύχῃ. — [*superbæ*] Sal. Catil. 53, *populum Romanum sæpe fortunæ violentiam toleravisse*. — [*erectum*] Cic. pro Deiotaro 13: *animus magnus, alacer, erectus*. — [*præsens*] 'nunquam te deserens, semper promptus ad te adjutandum.' — [*aptat*] 'aptum ad responsandum, ad hoc certamen idoneum reddit, vires tuas acuens atque augens.' Constructio *responsare—aptat* occul-

tatur vel mitigatur interposito v. *hortatur*, quod ipsum in prosâ or. rarius cum infinitivo componitur. (Cic. pro Sest. 3.)

63. [*Quod si*] 'Ultro fateor meum judicium præsertim in iis, quæ ad opes honoresque spectant, longe distare ab eo, quod solet sequi stulta multitudo, meæque sententiæ rationem sine morâ reddere paratus sum. Nam si forte populus' (addita v. *Romanus* εἰρωνείᾳ inservit) 'me roget, cur inter ipsum verser quidem quotidie easdemque cum ceteris civibus porticus perambulare soleam, sed,' &c.

67—69. [*referam*] 'Responsi loco narrabo notam illam fabellam Æsopiam;' quâ similem in modum usus erat jam Lucilius, p. 421, Haverc. — [*Bellua*] "Illud vulgi judicium (v. 63) non solum damnosum (v. 68) est, verum etiam tam discrepans et diversum, ut id sequi nequeas." *Obb.* — [*capitum*] Sæpe multitudo, tyranni, animi perturbationes comparantur cum monstris πολυκεφάλοις.

70—73. [*Pars*] 'Varia enim sunt hominum vulgarium studia, omnia tamen quæsticuli causâ suscepta; ad hoc in ipsis suis studiis nunquam sibi constant, novarum semper voluptatum avidi; quam quidem duplicem perversitatem ego vitare conor.' Primos producit publicanos, summâ cupiditate scripturam, portoria, ceterosque publicos reditus *conducentes*. Amare autem cum publicanis, viris equestris ordinis, committit viles captatores (heredipetas), qui anus viduas senesque cœlibes et orbos donis parvi pretii, sed palato gratis, ut *crustulis* (opere dulciario) et *pomis* (omnium arborum fructibus, qui palpam habent) alliciebant. — [*excipiant*] verbum venatorium, Od. 3, 12, 12, *excipere aprum*, ἐκδέχεσθαι, *to capture*. — [*vivaria*] receptacula vel sæpta, ubi servantur et saginantur omnis generis animalia viva, lepores, apri, glires, aves, pisces, ostrea. Est igitur: 'quorum hereditates aliquando devorent.' — [*occulto fenore*] 'dum viros bonos se esse simulant, illegitimum fenus clam exercent, partim majus quam unciarium (12 per cent.), partim adversus legem Plætoriam creditâ pecuniâ adolescentibus XXV. annis minoribus.'

74, 75. [*Esto*] 'Verum, ut hanc ipsam studiorum minus honestorum varietatem multitudini condonem, hac perversitate prope magis indignor, quod in illis ipsis summam inconstantiam mentisque mutabilitatem monstrant.' — [*durare*] 'sustinere.' Ter. Ad. 4, 2, 15, *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

77—79. [*Baiis*] Campaniæ oppido inter Misenum et Puteolos. — [*sinus*] maris, significatione propriâ, quasi dixisset: 'nullus est sinus prior Baiano;' non 'angulus, receptaculum.' — [*lacus*] Lucrinus prope Baias. — [*sentit amorem*] 'mox experitur, quantâ cupiditate flagret *dives* ille, multorum mancipiorum *herus*.' *Sentire* de re ingratâ, ut Od. 3, 1, 34, *Contracta pisces æquora sentiunt:* h. l. propter moles, quibus coarctatur. — [*Festinantis*] Cato Censorius apud Gell. 16, 14, *Qui unum quid mature transigit, is properat; qui multa simul insipit neque perficit, is festinat.* — [*Fecerit auspicium*] 'Dives iste cæcam et morbi similem libidinem suam ita sequitur, ac si esset auspicium divinitus datum numinisve alicujus jussum.' Virg. Æn. 9, 185, *an sua cuique deus fit dira cupido?* — [*Teanum*] 'Prævideo fore, ut Teanum Sidicinum XXX. mil. pass. a Baiis remotum, vos jubeat instrumenta deferre ibique aliam villam exstruere.' "Primum gaudet maritimis locis, continuo post mediterraneis." *Comm. Cr.* — [*Tolletis*] argutâ breviloquentiâ verbis ipsis divitis utitur.

80. [*Lectus genialis*] "qui in atrio adversus portam sternebatur in honorem Genii." *Festus*, p. 160, Amst. Genialis hic lectus cuique domum intranti signum erat conjugum par in eâ habitare; nam muliere mortuâ vel post divortium cum eâ factum, tollebatur.

84—86. [*ride*] 'Et tu, Mæcenas, et quicunque hæc leget, habet, cur rideat,' &c. Bentleiano illi *viden' ut* locus est potius in actionibus et eventis improvisis et admirationem excitantibus. — [*cœnacula*] Varro, L. L. 5, p. 162. Speng.: *Ubi cœnabant, cœnaculum vocitabant; postea quam in superiore parte cœnitare cœperunt, superioris domus universa cœnacula dicta.* Talia autem *cœnacula meritoria* (Suet. Vit. 7) conducebant homines tenuiores. — [*conducto navigio*] 'Navem interdum conducit, locupletes, qui proprias habent, in eo saltem æmulaturus, ut ipse quoque in locum aliquem amœnum, veluti Baias, vehatur, quum eo tamen incommodo ut æque atque illi *nauseet*, propriâ significatione, *ναυτιᾷν, to be sea-sick.*' — [*priva*] 'uni propria.' "Privos privasque antiqui dicebant pro singulis." *Festus.* — [*triremis*] pro quâlibet nave majore.

87. 'Quid, quod tu, dilecte Mæcenas, ipse interdum judicia facis minus recta? Velut quum me rides propter levem aliquam ac fortuitam in habitu cultuque negligentiam, nec vero longe majora vitia, in quæ subinde incido, reprehendis et castigas, id quod tamen tui foret officium, quum sis *præsidium columenque* meum (Od. 1, 1, 2. 2, 17, 4) itaque cordi tibi esse debeat, ut illa deponam.' — [*curatus*] *curationem capitis* pro *comptu* dixit etiam Petron. 107. — [*inæquali tonsore*] 'qui propter imperitiam inæqualiter tondet dexterum et lævum capitis latus.' *Curatus* autem *tonsore* ut Od. 1, 6, 2, *Scriberis alite.* Ovid. Met. 7, 50, *matrum celebrabere turbâ.*

88. [*Occurri*] ἀορίστως, 'quoties forte tali habitu neglecto coram te versor.' — [*subucula*] tunica interior linea vel byssina. Varro ap. Non. p. 542, Merc. *Posteaquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam* (virorum) *et indusium* (feminarum). 'Hæc interdum, quia minus eam curo, detrita est, *tunica pexa*, id est, recens et spissa, villis planis et politis texturam tegentibus, talisque discrepanti ridiculum sane præbet aspectum, et similiter ubi togâ minus eleganter quam nunc solent, qui ornatui student, amictus sum, ita ut male mihi sedeat, ex unâque parte magis defluat quam ex alterâ.' (Sat. 1, 3, 31.)

92—96. [*Æstuat*] A fluctibus maris ad animum transfert etiam Cic. Acc. 2, 30. — [*disconvenit*] verbum Horatianum, pro 'discordat, discrepet.' Epp. i. 14, 18, *non eadem miramur; eo disconvenit inter Meque et te.* — [*Diruit*] Sal. Cat. 20, *Nova diruunt, alia ædificant.* — [*Insanire—sollemnia*] ut Sat. 2, 3, 63, *insanire errorem*, 'delirare solito errore, quemadmodum faciunt omnes alii, adeo ut neque castigatio nec singularis aliqua cura mihi adhibenda sit.' — [*curatoris*] 'Furioso et dementi curator isque per prætorem deficiente legitimo dabatur ex lege XII. Tabularum, *insano* vel *stulto* solo prætoris edicto.' *Obbar.* — [*rerum tutela mearum*] non 'tutor,' ut multi volunt, sed 'præsidium.'

97. 98. [*et—stomacheris*] 'quamquam es meum præsidium atque alioquin ex animi tui sententiâ meâque causâ, ne deridear ab aliis, ægre fers, si vel in re nullius momenti a vitæ elegantiæ recedo, et decorem negligo.' — [*De te pendentis*] '*who hangs upon you:*' non '*who is dependent on you.*' — [*te respicientis*] 'cui in dictis factisque tuos

ensus ne unquam lædet, immo ut tibi honeste gratificetur propositum est, simulque in omni vitæ conditione spem suam in te reponit.'

99—101. [*Ad summam*] Jocatur: 'Sed ut aliquando philosophari desinam, Stoicorum παράδοξον meum faciam.' — [*minor—Jove*] "Sententia Stoicorum: *In hoc sapiens minor est Jove, quia moritur.*" *Acron.* Ceterum commune erat παράδοξον et Stoicorum et Epicuri. Ælian. V. H. 4. 13, Ἐπίκουρος ἔλεγεν ἑτοίμως ἔχειν καὶ τῷ Διὶ περὶ εὐδαιμονίας διαγωνίζεσθαι, μᾶζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Lucianus, Vit. Auct. 20, de Stoico: μόνος οὗτος σοφὸς, μόνος καλὸς, μόνος δίκαιος, ἀνδρεῖος, βασιλεὺς, ῥήτωρ, πλούσιος, νομοθέτης καὶ τἄλλα, ὁπόσα ἐστίν. — [*honoratus*] 'ad honores evectus.' — [*rex—regum*] ut Persarum rex. — [*sanus*] 'Id vero ante omnia cuncti tibi concedent, te perfectâ sanitate frui, nisi ubi forte pituita (κόρυζα, κατάῤῥους, '*a cold in your head*') tibi molesta est.' Stoici objiciebant sibimet ipsi hoc incommodum interdum obstare videri perfectæ beatitudini; eo scilicet consilio, ut facili operâ talem objectionem confutarent. Hanc ipsam ratiunculam salse ridet: 'nisi cum pituita molesta est et tibi, et nobis auditoribus.' Arrian. Epict. 1, 6, p. 36, Ναὶ (ἐπέτυχον εὐδαιμονίας·) ἀλλ' αἱ μύξαι μου ῥέουσι (= *mucus et mala pituita nasi* [Catull. 2, 3, 17] mihi molesta est). Τίνος οὖν ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον; οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν;

EPISTOLA II.

ARGUM. Lollius, ad quem hæc Epistola data est, filius natu maximus M. Lollii cos. A. U. C. 733 (ad quem Horatius scripsit Od. 4, 9) videtur fuisse. Lollius, nobili loco natus, dives, juvenis generosæ indolis et elegantis ingenii erat, quantum quidem ex hac Epistolâ et hujus libri Ep. 18, conjicere licet. Ei igitur poeta hac epistolâ saluberrimis consiliis viam, quâ perveniatur ad honestatem et felicitatem, monstrat, eamque ut alacri animo ingrediatur adolescentem monet. Atque quum hoc ipso tempore (A. U. C. 727, Kirchn.) Horatius Præneste degens Homeri carmina relegisset, hac scribendi occasione utens primum ostendit inde tanquam ex vitâ ipsâ posse aptissima in utramque partem exempla a nobis petit. Post hanc egregiam de Homero sententiam pluribus vv. explicatam (vv. 1—31) tradit potissima præceptorum capita, quibus vita juveni regenda sit. Ceterum est schola Stoica ex interpretatione Homeri morali, quam præiverant Antisthenes, Zeno, Persæus. Vide Dionem Chrysost. Orat. 53 et 55, et perquam similis est Maximi Tyrii Diss. 32.

1—3. [*maxime*] 'maxime natu inter fratres.' — [*declamas*] 'declamando de fictis thematis duce rhetore aliquo, domestico potius quam publico, te exercere soles.' Seneca, Controv. Præf. p. 63, Bip. *Declamare est domesticæ exercitationis.* — [*Præneste*] propter frigus *æstivæ deliciæ Romanorum:* Flor. 1, 11. Od. 3, 4, 3.

4. [*Planius*] Κατ' εἰρωνείαν hic quoque Stoicorum faśtum deprimit. Lect. *planius* præter codd. nostros antiquiss. firmant Acron 'apertius' et Porphyrio 'manifestius' explicantes. Lucian. Lapith. 30, τοιαῦτα ἐξεργάζεται ὁ καλὸς Χρύσιππος καὶ Ζήνων ὁ θαυμαστὸς καὶ Κλεάνθης, ῥημάτια δύστηνα καὶ ἐρωτήσεις μόνον καὶ σχήματα φιλοσόφων. — [*Crantore*] Cic. Tusc. 3, 6, *Crantor ille, qui in nostrâ Academiâ vel in primis fuit nobilis.*

6—8. [*Fabula*] ut μῦθος, totum poematis heroici argumentum. — [*Barbariæ*] Phrygiæ, ut sæpe. Ennius in Andromachâ, p. 35, Both. *adstante ope barbaricâ*, id est, Phrygiâ. — [*collisa*] 'longo bello conflictata, violenter commissa.' Sic συγκρούειν. — [*æstus*] 'animi perturbationes vehementiores.' Max. Tyr. 1, 1, τὸν τῆς ψυχῆς σάλον.

9—12. [*Antenor*] Il. H. 348. Liv. 1, 1, *Æneas Antenorque pacis reddendæque Helenæ semper auctores fuerant.* — [*præcidere*] ut nautæ funem ancoræ securi, *cut away.* — [*Quid Paris*] 'Quid contra facit Paris?' Respondet l. l. 'γυναῖκα μὲν οὐκ ἀποδώσω, sed opes cum illâ asportatas.' Κατ' εἰρωνείαν ejus responsum ita convertit ac si dixisset, 'Equidem ego nullâ vi cogi possum, ut optione mihi datâ præ interitu eligam vitam beatam regnumque securum:' proprie, 'Ipse suum exitium temere atque inconsulto saluti anteponit.' — [*Nestor*] Il. A. 254. Duplex *inter*, in quo hic quoque offendit Bentleius, ut Sat. 1, 7 11, ex consuetudine est Latinâ vel apud Ciceronem, Læl. 25.

13—16. [*Hunc*] Agamemnonem, qui propter Chryseidem (quam inquit, καὶ Κλυταιμνήστρης προβέβουλα, Il. A. 113,) sibi Calchantis responso ereptam iratus Briseidem ab Achille abduxit, nec tamen eam tetigit. — [*delirant*] 'stultitiâ suâ peccant.' — [*plectuntur*] 'pœnas luunt;' *plecti*, pr. verberibus puniri. Sat. 2, 7, 105, (70 *harum Eclogg.*) *tergo plector.* — [*Seditione*] diversâ illâ et Achillis et Thersitæ; *doli* Pandari, *scelere atque libidine* Paridis.

18—25. [*exemplar*] Sic jam Alcidamas reprehensus propter figuræ insolentiam ab Aristotele, Rhet. 3, 3, τὴν 'Οδύσσειαν καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellarat. *Utile* autem: 'dignum, quod imitemur.' — [*Qui domitor*] Libere in Latinum convertit Odysseæ exordium ut rursus A. P. 141. — [*providus*] respondet aliquatenus vocabulo πολύτροπος. — [*parat*] 'Αρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων — [*immersabilis*] 'quem res adversæ *demergere* in δυσχείμερόν γε πέλαγος ἀτηρᾶς δύης (Æschyl. Prom. 746), opprimere nunquam potuerunt.' — [*Sirenas*] Odyss. M. 39. — [*Circæ*] Odyss. K. 234. — [*pocula*] φάρμακα λυγρά. — [*bibisset*] Bibit utique magæ cinnum, sed caute et præmunitus insuper antidoto illo (μῶλυ) a Mercurio accepto.

26, 27. [*Nos numerus sumus*] 'Ut in Ulixe Homerus sapientiæ et temperantiæ exemplum proposuit, sic in Penelopæ procis et Phæacibus imaginem adumbravit vulgi hominum, cui plurimi nostrum adnumerandi sunt.' — [*numerus*] '*of the common herd.*' Proprie ii, quorum capita dumtaxat numerantur, nullâ ingenii, virtutis, fortitudinis ratione habitâ, quibus prorsus carere existimantur. Eurip. Troad. 474 κἀνταῦθ' ἀριστεύοντ' ἐγεινάμην τέκνα, οὐκ ἀριθμὸν ἄλλως, ἀλλ' ὑπερτάτους Φρυγῶν. — [*fruges consumere nati*] Lepide detortum est ex Homerico βροτοί, οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν (Il. Z. 142.) in eos qui propter ignaviam et nequitiam ad nihil aliud facti videntur quam ad fruges terræ consumendas. — [*Sponsi Penelopæ*] 'similes sponsis illis' — [*Alcinoi — juventus*] quæ semper apud regem suum epulabatur ac saltando se delectabat. Odyss. Θ. 248, Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε, 'novi igitur Phæaces,' quorum τρυφὴ, βίος ἀπολαυστικὸς in proverbium abierat.

28—30. [*In cute*] ut Sat. 2, 5, 37, *pelliculam curare*, molliter et delicate vivere. — [*operata*] quasi vero hæc luxuria opera esset; festivius quam *occupata*. — [*Cui pulchrum*] 'cui honestum, immo summum

bonum videbatur,' &c. — [*cessatum ducere curam*] In prosâ or. 'citharæ cantu efficere, ut cesset omnis cura, omnem curam abigere, κοιμίζειν τὰς φροντίδας.' Jam per προσωποποιΐαν Cura (Od. 2, 16, 11), symphoniis *cessatum*, ad cessandum aliquamdiu, ducitur.

31. [*Ut jugulent*] 'Latrones rapiendi cupiditate tantopere concitantur, ut somno posthabito de nocte surgant et ad homicidia patranda iter capiant; tu contra propter animi torporem cessas, ubi salus tua (εὐδαιμονία philosophorum) agitur?' — [*de nocte*] pr. 'quum nox etiam nunc est, ante gallicinium.' Terent. Ad. 5, 3, 55, *Rus cras cum filio ibo primo luci.* M. *Immo de nocte censeo.*

33—38. [*Si noles*] 'Atqui optime tute scis, si corporis exercitationes nunc nimis neglexeris, periculum tibi instare, ne aliquando aquâ intercute labores, quocirca prudenti consilio usus nunquam illas intermittis; verum similiter prorsus fit in moribus: nisi optimis quibusque philosophiæ auctoribus sæpe vel ante diem, quum mens est quam maxime vegeta, attente lectis, aurem jam nunc præbebis veræ doctrinæ et rebus honestis operam dabis, socordiam, propter quam te emendare negligis, multis et magnis animi ærumnis aliquando lues.' — [*curres*] 'Si sudoris impatiens noles sanus cursu interdum vires tuas exercere, sed domi otiosus sedes et græcaris, hydropicus aliquando propter desidiam factus, a medico jussus curres, quum tibi longe molestius erit.' Cels. 3, 21, *Hydropicis multum ambulandum, currendum aliquando est.* — [*studiis*] *Studia*, θεωρία, *res*, actiones. — [*vigil*] 'Si non propter philosophiam vigilaveris, propter invidiam et amorem dormire non poteris.' Est igitur 'insomnis.' — [*Est animum*] 'edit, consumit.' Il. Z. 201, Βελλεροφόντης—ἀλᾶτο Ὃν θυμὸν κατέδων, quod Cic. Tusc. 3, 26, in Latinum convertit: *Ipse suum cor edens.* — [*in annum*] ut Epp. 1, 11, 23, *neu dulcia differ in annum.*

39—41. [*Dimidium*] Vetus proverbium, Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός, quod Iamblichus, n. 162, ad Pythagoram refert. Sophocl. Fr. 715, Dind., Ἔργου δὲ παντὸς ἥν τις ἄρχηται καλῶς, Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ' οὕτως ἔχειν. — [*sapere aude*] ut τολμᾶν, 'sustine, abs te impetra.' Virg. Æn. 8, 364, *Aude, hospes, contemnere opes.* — [*incipe*] sæpe de consilio audaci. Ruhnk. ad Ter. Andr. 1, 3, 13. — [*Rusticus*] 'Facit ut rusticus ille in fabellâ, puto, Æsopiâ, qui quum otiosus sederet in ripâ fluminis, interrogatus a viatore: Quid tibi hic vis? Exspecto, respondit, donec defluat amnis, ut siccatum transeam.'

43, 44. [*Quæritur*] 'Recte vivendi autem tempus differtur a plerisque ob nimium studium rem faciendi; cujus cupidinis molestiam facile devitat is, qui suâ sorte contentus, *nihil amplius optat.* Is demum, qui huc pervenit, animum suum excolere et ab animi perturbationibus se liberare poterit.' — [*argentum*] *pecunia*, ut Sat. 2, 6, 10, *quum tu argento post omnia ponas.* — [*pueris — creandis*] Formula solita in tabulis nuptialibus. Tacit. Ann. 11, 27, (Silium et Messalinam) *adhibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum causâ convenisse.* Similis erat Atheniensium formula apud Menandrum Fr. inc. 185, ἐπὶ παίδων σπόρῳ τῶν γνησίων Δίδωμί σοί γε τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα. — [*beata*] 'opulenta.' — [*incultæ*] 'quæ nullum proventum afferunt, certe longe minorem quam arva.' — [*pacantur*] Quemadmodum Romani *pacata* dicebant regna bello domita et in provinciarum formam redacta, sic silvæ

aratri ope in arva fertilia mutatæ recte dicuntur *pacari; vomer* armorum instar eas domat.

47—51. [*deduxit*] ἀορίστως de tempore perpetuo. Ut febres *decedunt* (Lucr. 2, 34. Cels. 3, 5), sic etiam *deduci* possunt; alibi dicuntur *abigi, depelli, tolli.*—[*Valeat*] 'Sana sit mens in corpore sano.'—[*juvat illum sic*] 'dominum modo pecuniam corradendi cupidum, modo jacturas metuentem, ipsa domus et res sic vexat atque angit, ut tabulæ pictæ lippum, qui, quo magis eas intueri conatur, eo gravioribus doloribus afficitur; ut fomenta, medendi causâ adhibita, haud raro podagræ dolores exacuunt; ut symphoniæ nervos auditorios vehementer irritant, quum quis propter sordium coitum (Cels. 6, 7) auribus laborat.'—[*fomenta*] In variis podagræ generibus utique adhibebant fomenta; cfr. Celsum 4, 24: hic autem poeta loquitur de eo, quod auctore eodem Celso l. l. interdum accidit, *ut nihil superimponi dolor patiatur*, immo fomentis augeatur.

53. [*Sincerum*] 'mundum.' *Comm. Cr.*—[*vas*] "Allegorice dicit *vas* pro hominis pectore." *Acron.* Cfr. Lucr. 6, 16, *Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum, Omniaque illius vitio corrumpier intus.*—'Voluptas,' inquit, 'avaritia, invidia, iracundia eæ in primis sunt animi perturbationes, quæ verum vitæ fructum nobis corrumpunt,' quod per imaginem significatur versu 53.

55—60. [*certum—finem*] 'modum rei familiaris, ad quem ubi perveneris, plura quærere desine bonisque partis fruere ac vive!' Sat. 1, 1, 52, *Denique sit finis quærendi.*—[*voto*] ablativus verbi *pete*, non dativus voc. *finem.*—[*Invidia*] Orellii Opp. sent. 1, p. 22, Σωκράτης τὸν φθόνον ἔφη ψυχῆς εἶναι πρίονα. Menander, p. 198, M., ὁ δὲ τὸ κάκιστον τῶν κακῶν πάντων, φθόνος.—[*Siculi—tyranni*] Phalaris, Agathocles, Dionysii. Erat quasi proverbium, Cic. Acc. 5, 66, *Sicilia tulit quondam multos et crudeles tyrannos.*—[*mens*] μένος, θυμός. Catull. 15, 14, *mala mens furorque vecors.* Od. 1, 16, 21, *Compesce mentem.*—[*dolor*] Virg. Æn. 1, 25, *causæ irarum sævique dolores.*—[*odio—inulto*] dativus vocabuli *pœnas*: 'dum odium nondum satiatum violenter ac præcipitanter ulcisci studet.'—[*festinat*] 'pœnas festinanter exigit.'

61—63. [*Ira furor*] Philemo, p. 417, M., μαινόμεθα πάντες, ὅταν ὀργιζώμεθα.—[*animum*] τὸν θυμόν. Plaut. Trin. 2, 2, 29, *Tu si animum vicisti potius quam animus te, est quod gaudeas.*—[*Imperat*] 'Aut servus est aut dominus; nihil enim est tertium.' [*Fingit equum*] 'Verum si cupiditates voluptatemque temperantiâ frenare tibi propositum est, fac, ut mature hanc κάθαρσιν incipias, quemadmodum *magister* (ἱπποδαμαστής, domitor) equum primis jam annis, dum docilis est, *fingit ire* ('ad eundum') docet ingredi viam,' &c. *Fingere* h. l. 'formare, instituere.'

64—67. [*venaticus—catulus*] 'quo aliquando ad venatum uti constituit dominus.'—[*cervinam pellem*] In pellem stramine vel musco repletam et ad vivi cervi similitudinem aliquatenus refictam jam catuli a magistris incitabantur.—[*latravit*] ut Epod. 5, 58, *adulterum latrent Suburanæ canes.*—[*aula*] honestius vocabulum Græcum pro Latino *chorte, corte*, loco sæpto, quo cujusvis generis animalia alebantur, canes venatici etiam exercebantur.—[*Militat*] 'feras sectatur;' frequenti comparatione inter venationem et militiam.—[*Nunc—nunc*] 'Noli,

quæso, hoc inceptum differre; fugit irreparabile tempus.' — [*adbibe*] 'dum adolescens es, liber adhuc a vitiis, libenti animo sapientiæ præcepta ausculta.' Cic. de Finn. 3, 2, *combibere artes.* — [*puer*] ut Od. 4, 1, 15, Fabius Maximus *centum puer artium.* Sic enim ὑποκοριστικῶς a familiaribus appellabantur adolescentes XX. et plures annos nati. — [*melioribus*] 'quorum prudentiam ac virtutes tu ultro agnoscis.' Epp. 1, 1, 48, *meliori credere non vis?* — [*offer*] 'Roga eos, ut te doceant; noli exspectare, dum te moneant.' *Schol.*

68—70. [*imbuta recens*] Philo, Quod liber sit, quisquis virtuti studet, p. 671, ὥσπερ γάρ φασι τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων ἀναφέρειν τὰς τῶν πρώτων εἰς αὐτὰ ἐγχυθέντων ὀσμὰς, οὕτω καὶ αἱ τῶν νέων ψυχαί. — [*Quod si cessas*] 'Ceterum memento me omnia hæc præcepta tibi tuâ tantum gratiâ tradidisse; consilium meum habes; nunc tu fac, quod tibi placet: si negligens eris, tua res agetur; sin velut auriga in certamine me præcesseris, gratum utique mihi erit; ego tamen, cui certam quandam viam ac rationem in omni meâ vitâ regendâ tenere propositum est, nunquam negligentior fiam propterea quod te aliosve differre atque omittere veræ sapientiæ studia videam, neque ideo quod alii nimio fortasse ardore in eâ incumbunt, magis quam ratio mihi suadet, vires meas contendam ac propter hoc conficiam.' Singulari autem arte, quo omnis offensa devitetur, *præcedentibus* dicit, non *præcedenti.*

EPISTOLA III.

ARGUM. Julium Florum, familiarem suum, tunc temporis inter comites Tiberii Neronis, A. U. C. 734, in Orientem ab Augusto missi, percontatur, quid Tiberius, quid communes amici, quid ipse agat (vv. 1—25), ad sapientiæ studium excitat (vv. 25—30), postremum ut cum Munatio, communi amico, in gratiam redeat, amice hortatur (vv. 30—35). *Zell.* "Fuit Satirarum scriptor, cujus sunt electæ ex Ennio, Lucilio, Varrone." *Porph.* Haud improbabiliter de Floro disputavit Weichertus, Poet. Lat. p. 366 seq., unde seqq. excerpimus: "Ita Scholiastæ verba intelligenda esse puto, ut Florum ex Ennio, Lucilio, Varrone, quos constat scripsisse Satiras, præstantiora carmina elegisse eaque fortasse antiquitatis rigore sordibusque abstersis, et emendatiora et elegantiora edidisse statuamus:" (vel dicam potius in eo elaborasse, ut illorum Satiras sermoni captuique æqualium suorum magis adaptaret.) "Hinc igitur fortasse factum est ut Florus ipse Satirarum scriptor appellaretur." Ex iis utique Horatii familiaribus fuit, quos ob ingenium atque studia poetica haud parvi æstimaret. Cfr. Epp. 2, 2, prope decennio post hanc ad eundem missam.

2—4. [*Claudius*] Augustus Tiberium, A. U. C. 734, in Orientem miserat, ut Tigranem in Armeniæ regnum ei datum deduceret. Vell. Pat. 2, 94. — [*Augusti privignus*] Sic honoris causâ eum appellat, quippe qui hanc Epistolam lecturus esset. Florebant etiam tunc C. et L. Cæsares, Agrippæ ex Juliâ filii, Augusti nepotes, ab hoc adoptati; Tiberium adoptavit demum a. 757. — [*Thraca*] forma poetica, Θρῄκη. — [*vinctus*] "nive strictus." *Schol.* Cogita de fluvio deo. — [*turres*] "Herus et Leandri. Inter Seston et Abydon medium est Hellesponti fretum." *Porphyr.* Quæ explicatio confirmatur etiam Strabonis, 13, 22, loco de utriusque oppidi situ, de πύργοις et cursu aquarum: περὶ τοῦ ῥοῦ ἐκ τῆς Προποντίδος.

6—8. [*studiosa*] '*cupida litterarum.*' Cels. 1, 2. "Ipse Tiberius doctus" (et sæpe curiosâ eruditione amicis molestus: Suet. Tib. 70,) "et doctos comites habuit." *Porph.* — [*cohors*] Paullatim mos invaluit, ut sic appellaretur *grex* (Epp. 1, 9, 13) adolescentium nobilium, qui comitabantur proconsulem vel quemcunque alium cum imperio extra urbem missum. Cic. ad Q. Fr. 1, 1, 4. — [*quid — operum struit?*] 'quæ scripta componit?' *Schol.* — [*sumit*] 'prædicandas eligit,' cum infinitivo ut Od. 1, 12, 11, *Quem virum sumis celebrare?* — [*Bella quis*] ἐπεξήγησις. 'Quis igitur bella, quæ ille gessit, paces, quas victis imposuit, ad posteritatem propagare conatur?'

9. [*Quid Titius*] Jacobs. in Lectt. Venus. p. 355. "Horace is here speaking of the *will* and *efforts* of Titius: he acknowledges his spirit and his pursuit of lofty aims; but he utters no decision, nor do we even know with certainty whether he was acquainted with any proofs of Titius's talents. The hope only of his success is benevolently expressed; and the expression of this hope, and indeed his taking *any* notice of what the young and aspiring man was engaged in, must have been very flattering to him. We know not whether Titius ever obtained the object of his exertions; to us his merits or demerits are alike indifferent: not so, however, the *mind* of the poet, as it displays itself, in what he wrote of and to his friends." Titius autem fortasse filius fuit M. Titii cos. suffecti A. U. C. 723. "Libri ejus nulli exstant." *Comm. Cruq.* — [*brevi venturus in ora*] 'nondum quidem notus civibus suis propter poeticas laudes, sed qui, ubi ediderit carmina, brevi nomen vendibilis poetæ merebitur.'

10—14. [*expalluit haustus*] Eadem constr. atque Od. 2, 12, 7, *periculum contremuit.* Od. 3, 27, 28. 'Qui,' inquit, 'in Pindaro imitando vires suas experitur, me prope confidentior.' (Od. 4, 2.) — [*fontis*] Ovid. Am. 3, 9, 25, *Adjice Mæoniden, a quo ceu fonte perenni Vatum Pieriis ora rigantur aquis.* *Lacus* (*reservoirs, cisterns*) et *rivi aperti* significant non poetas lyricos Pindaro inferiores, sed poesis genera et faciliora et leviora. — [*Ut valet?*] Recte Cruquius: 'hæc plena sunt amoris benevoli.' — [*aptare modos*] Cfr. Od. 2, 12, 4, *Aptari citharæ modis.* — [*auspice Musâ?*] Sine imagine: 'poeticâ facultate fretus et felici cum successu Pindarumne re verâ nunc æmulatur? an ad tragœdias scribendas jam magis inclinat?' Fluctuabat igitur, ut manifesto apparet, Titius inter duo genera, incertus etiam tunc, utrum Pindaricum genus propter novitatem primus inter Romanos excoleret, an recentiorum tragœdiam Latinam. — [*desævit*] ut Virg. Æn. 4, 52, *dum pelago desævit hiems*, pr. 'ex alto,' id est, 'vehementer sævit.' Refertur ad violentas animi perturbationes (iram, sævitiam, amorem, furorem), a tragicis expressas; *ampullari* autem, ut Græcorum ληκυθίζειν, de amplo et magnifico sermonis tragici ornatu non sine exaggerationis notione, figurâ repetitâ ex Aristophanis Ranis v. 1208, ληκύθιον ἀπώλεσεν. Sic Callimachus, teste Hephæstione p. 20, tragœdiam Μοῦσαν ληκύθειον appellavit. A. P. 97, *Projicit ampullas, &c.* Jam vero non ridet Titium ipsum præ nimio tumore *desævientem* et *ampullantem*, sed tragicum genus ipsum, et potissimum tragœdiam Romanam, quæ ipsi, ut aliunde quoque apparet (Epp. 2, 1, 55. A. P. 258), haud nimis placebat.

15, 16. [*Quid mihi — agit*] Est sermonis quotidiani hoc sensu:

'Quid agit? dic mihi; scire enim cupio, quo res ejus sint loco;' ut *quid agis, dulcissime rerum?* (Sat. 1, 9, 4.) Cic. ad Att. 8, 8, *At ille tibi — pergit Brundisium.* Catull. 24, 4, *Mallem divitias mi dedisses Isti.* — [*Celsus*] Videtur sane idem cum Celso Albinovano, comite Albinovano, comite scribâque Neronis, ad quem misit Epistolam hujus libri octavam. Diversus utique est ab A. Cornelio Celso, medicorum Cicerone, quem Horatianum fuisse volebat Bianconius. — [*monitus*] 'a me jam antea, quum Romæ una essemus.' Idem fere juveni amico acclamat, quod Pisonibus in A. P. 134, *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres, nec desilies imitator in artum!* Quo quid innocentius fieri poterat?

17—20. [*Palatinus*] In templo Apollinis Palatini Octavianus A. U. C. 726, condiderat bibliothecam Palatinam publicam, cujus primus curator fuit C. Julius Hyginus. — [*cornicula*] Nota fabella Æsopia (Phædr. 1, 3, ubi pro cornice est graculus:) hanc sententiam expressit: 'ne facile omnis lector perspiciat Celsum in sententiis, imaginibus, totisque adeo locis imitatum esse, interdum tantum in Latinum convertisse poetas Græcos.' — [*coloribus*] 'plumis variorum colorum.' *Schol.*

21—25. [*circumvolitas*] Ut sæpe poetæ apibus comparantur (Od. 4, 2, 27), sic hac imagine *circumvolitandi* atque *agilitatis* significat modo hæc, modo illa carminum genera a Floro tentata esse, sane ut opus secundarium, cui per horas subsecivas vacaret: nam severiora studia ad eloquentiam forensem et jus civile converterat. — [*hirtum*] Ut ager incultus *hirtus* fit, filice vepribusque obducitur, sic ingenium bonis artibus non excultum, fit rude et hebes. — [*acuis*] significantius quam 'præparas.' Cic. Brut. 97, *Tu in forum veneras unus, qui non linguam modo acuisses exercitatione dicendi, &c.* — [*civica jura respondere*] pro vulgari: *jus civile respondere*, (Plin. Epp. 6, 15,) et *de jure respondere.* — [*amabile carmen*] ἐρωτικὰ puto et συμποτικά. — [*hederæ*] Proprie refertur ad poeticam facultatem propter Bacchum, qui Pindaro Dithyr. Fr. 3, 7, est κισσοδέτας θεός. (Od. 1, 1, 29.) Tum per zeugma pertinet etiam ad cetera Flori studia, in quibus omnibus eum primas partes laturum pollicetur.

26—28. [*Frigida curarum fomenta*] Unum vitium in amico libere reprehendit, quod is quoque, ut æqualium plerique, nimio lucri et quæstûs studio indulgebat. *Curarum fomenta* h. l. manifesto sunt ea fomenta, quæ curæ Floro imponunt, id est, pecuniæ cupiditas atque ambitio; hæ autem paullatim *refrigerant* ac retardant spiritus generosiores, hebetant ingenium, imminuunt poeticam facultatem. — [*relinquere*] 'His a curis,' inquit, 'si liberare te posses, nihil jam te impediret, quo minus *cœlestis* (maxime sublimia quæque appetentis terramque despicientis) philosophiæ præceptis satisfaceres.' — [*Hoc opus*] sapientiæ; *opus* ad actionem, *studium* ad θεωρίαν refertur.

30—32. [*si tibi curæ*] Epp. 1, 6, 41, *Si posset — rogatus.* Epp. 1, 7, 39, *Inspice, si possum.* — [*Quantæ*] 'tantæ, quantæ eum tibi curæ esse conveniat.' — [*Munatius*] filius fortasse L. Munatii Planci cos. A. U. C. 712. (Od. 1, 7.) — [*male sarta*] Imago desumpta a vulnere ideo rescisso, quia ejus margines non recte consutæ sunt a chirurgo. — [*nequidquam*] 'ita ut curatio, quam exspectabamus, effectu careat.' — [*coit*] Cels. 8, 10, *potest eâ ratione et os coire et vulnus sanescere.* — [*At vos*] Quum magis timeat, ne etiam nunc inter se discordes sint, graviter eos

castigat et adhortatur ad reconciliationem gratiæ hac allocutione *at*, &c., præ quâ nimis languet altera lectio *ac*.

33—36. [*rerum inscitia*] 'Quum quæ alteruter recte atque ordine fecerat aut dixerat, alter falso interpretatur atque in suam vel contumeliam vel injuriam factum opinatur:' (*misunderstanding.*) — [*Indomitâ cervice*] Comparatio repetita ab equis (Epp. 1, 2, 64,) et a tauris, quos Græci σκληραυχένας et ζυγομάχους vocant. — [*ubicunque locorum*] Sic redit ad initium Epistolæ. — [*fœdus, Pascitur*] 'Ubicunque nunc vivitis vos, quos minime decet amicitiæ fœdus dissolvere, hoc scitote, me, qui vos ambos æque diligo, unanimem vestrum reditum exoptare, et læto sacrificio celebraturum esse, ut Numidæ mei (Od. 1, 36, 2,) quocirca etiam meâ causâ in gratiam inter vos redire maturabitis.'

EPISTOLA IV.

ARGUM. Epistola scripta ad Albium Tibullum, poetam suavissimum sibique amicissimum (Cfr. Od. 1, 33), qui natus circiter A. U. C. 700, mortuus est a. 735, aut sequente. Satiras autem Horatius scripsit usque ad A. U. C. 727; jam cum permulti ejus obtrectatores atque invidi maligne de iis judicarent, Tibullus integrum ac verum judicium de iisdem inter suos amicos, in primis, ut arbitror, apud fautorem Messallam, fecerat; sic notus primum, deinde familiaris factus esse videtur Horatio. Atque propter hanc ipsam satirarum mentionem probabilius est paullo post easdem editas hanc compositam esse epistolam, id est, A. U. C. 728 vel 729, quam, ut alii volunt, a. 733 vel 734; nam post sexennium fere nihil jam attinebat memorare benevolum illud judicium.

2, 3. [*Quid nunc te*] Amici memor vitæ ejus habitum, quem probe norat, una sibi in mentem revocat: 'Quid dicam mecum, quid cogitem nunc te facere? sane, ut soles, modo poesi studebis, modo sapientiæ.' Pedum oppidum inter Tibur, Præneste, Tusculum et Romam, prope quod erant Tibulli prædia paterna et avita. — [*Cassi Parmensis*] "Hic aliquot generibus stylum exercuit: inter quæ opera elegiaca et epigrammata ejus laudantur. Hic est, qui in partibus Cassii et Bruti tribunus militum (ut Horatius) militavit: quibus victis Athenas se contulit. Q. Varus ab Octaviano missus, ut eum interficeret, studentem repperit et perempto eo scrinium cum libris tulit. Unde multi crediderunt Thyestem Cassii Parmensis fuisse. Scripserat enim multas alias tragœdias." *Acron et Porph.* (Confuderunt Scholiastæ *Q. Varum* et *L. Varium.*) — [*opuscula*] Sunt carmina minora, elegiæ et epigrammata, ut apud Plin. Epp. 8, 21, *Liber* (meus, quem recitavi) *fuit et opusculis varius et metris.* Admodum ergo fuerunt elegantia ac venusta; alioquin is qui ea superasset, laudem non meruisset. Quod nonnulli Cassium reprehendi ab Horatio vel hoc certe dici contenderunt: "Scribisne tu opus, quod vastitate suâ vincat etiam vasta Cassii opuscula?" inde ortum est, quod hunc Cassium Parmensem confuderunt cum Cassio Etrusco, malo poeta et πολυγραφωτάτῳ. Sat. 1, 10, 26.

4. [*tacitum*] 'infixum cogitationi de pulchro et honesto, de vitâ ad philosophiæ præcepta conformandâ.' — [*reptare*] 'sine certo consilio et tardo incessu perambulare.' — [*salubres*] propter frigus aeremque purum. Cfr. Epp. 2, 2, 77. Tibullus ipse de se, 4, 13, 9, *Sic ego secretis possum bene vivere silvis, Qua nulla humano sit via trita pede.*

6, 7. [*corpus*] dumtaxat brutum. — [*eras*] 'semper, ex quo inter nos versari cœpisti egoque te cognovi.' — [*sine pectore*] 'non eras excors, animus tuus et tener erat in amicitiâ, et veri cupidus et pulchri sensu eximie præditus.' (*without sensibility.*) Quintil. 10, 7, 15, *pectus est, quod disertos facit et vis mentis.* — [*formam*] Vita antiqua Tibulli, *Insignis fuit formâ cultuque corporis observabilis.* — [*divitias*] quales mox accuratius designat v. 11, et Tibullus ipse de se, 1, 1, 77, *ego composito securus acervo Despiciam dites despiciamque famem.* — [*dederunt*] Hac perfectorum quantitate sæpe usi sunt poetæ. Virg. Æn. 2, 774, *Obstupui steteruntque comæ et vox faucibus hæsit.*

8. [*nutricula*] Totam clausulam sic construxit Lambinus: "Alumno, qui sapere et fari possit quæ sentiat, et cui gratia, fama, valetudo contingat abunde et mundus victus, &c., quid nutricula optet majus?" ('Atque hæc omnia, quibus ne benevolentissima quidem nutricula majora alumno optare possit, tu reapse habes: ergo jure tuâ conditione contentus es.')

9—11. [*sapere et fari*] 'recte cogitare (quocirca etiam rationi convenienter vivet) facundeque sensus suos explicare atque cum aliis communicare.' — [*Et mundus victus*] Corn. Nep. Att. 13, 5, *Omni diligentiâ munditiam, non affluentiam affectabat. Mundus* est καθάριος, *purus* potius καθαρός.

12—14. [*Inter spem*] Addit γνώμην s. locum communem, quo tamen nequaquam reprehendit amicum, ut rati sunt interpretes morosiores. Est descriptio vitæ humanæ, quæ ex naturâ nostrâ variis affectibus semper agitatur. — [*diluxisse*] in prosâ or. sane usitatius esset *illuxisse*, unde Muretus ἀρχαϊσμῷ in Horatio minime tolerabili volebat *tibiá illuxisse.* — [*Grata*] Terent. Phorm. 2, 3, 21, *Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.* — [*superveniet*] 'insuper atque inexspectata tibi adveniet.'

15, 16. [*Me pinguem*] 'Hæc ipsa præcepta strenue me sequi, ubi in urbem veneris, videbis vel ex facie meâ.' Suet. Vit. Hor., *Habitu corporis brevis fuit atque obesus.* — [*nitidum*] propter ipsam pinguedinem. Sat. 2, 2, 128. — [*curatâ cute*] Ep. 1, 2, 29. — [*porcum*] Innocenter jocatur in semet ipsum. Comparatione istâ petitâ a *pecude, cui animus datus est pro sale, ne putescat* (Cic. de Finn. 5, 13) invehi solebant Stoici in adversarios suos. Cic. Pison. 16, *Epicure noster, ex harâ producte, non ex scholâ.*

EPISTOLA V.

ARGUM. Invitat poeta amicum ad cœnam frugalem, sed lætam, quam proxime ante Cæsaris Octaviani diem natalem facturus erat, simulque ad hilarem vitæ usum excitat. De Torquato ejusque moribus vide ad Od. 4, 7. Scripta videtur A. U. C. 733.

1—3. [*Si potes*] 'Si potes hoc abs te impetrare, ut mecum accumbas,' &c. — [*Archiacis*] 'simplicibus quidem, sed simul satis elegantibus, quales vendere solet Archias,' faber lectarius Romæ tunc notus. — [*olus omne*] τὸ ἐπιτυχόν, brassicam, betam, cichorea, legumina, &c. — [*Supremo—sole*] 'sub occasum solis, ad vesperam, itaque negotia tua ad finem perducere poteris.' Romanis inter horam undecimam et duodecimam, nobis mense Septembri exeunte sub horam septimam.

4—7. [*iterum Tauro*] T. Statilio Tauro II. cum Augusto VIII. cos. A. U. C. 728. — [*diffusa*] ex doliis in cados, unde *doliari* opponitur vinum *diffusum*. Vinum igitur hoc erat quinque annorum, pro Italico satis recens, ita tamen, ut in simplici domo sine nimiæ parcimoniæ ac sordium reprehensione convivis apponi posset. *Minturnæ*, Auruncorum oppidum ad ostia Liris fl., a quo *Sinuessa* distabat IX. m. p. *Petrinus* mons est Sinuessanæ civitati imminens vel ager Sinuessæ vicinus. *Comm. Cruq.* Hodie *Rocca di monte Ragoni*. Sinuessanum autem vinum melioribus adnumerabatur, non tamen optimis, Falerno, Cæcubo, Setino, Formiano. (Martial. 13, 111 et 113.) — [*Si*] 'Si quid melius vini habes, per servulum ad me afferendum cura.' *Arcessere rem* recte dici patet ex Cic. ad Att. 16, 11, *ejus librum arcessivi*. — [*imperium fer*] 'quod in convivas quodammodo exercebat dominus convivii.' — [*splendet focus*] Lares tali die tergebantur cerâ, fuligo foci amovebatur. — [*tibi*] 'in honorem tuum.'

8—10. [*Mitte*] 'Omissis omnibus curis, quæ solent agitare vitam humanam inter spes plerumque fallaces honorum et studium opibus alios superandi.' — [*Moschi*] "Hic Pergamenus fuit rhetor notissimus; reus veneficii fuit, cujus causam ex primis tunc oratores egerunt, Torquatus hic et Asinius Pollio." *Porph.* Videtur tota ista causa Torquato ipsi difficilis fuisse et molesta. — [*nato Cæsare*] Sic nude dictum vix aliter intelligi potest quam cum Comm. Cruq. de die natali Cæsaris Augusti, qui incidit in XIV. Kal. Octobr. (23 d. Sept.) — [*Dat veniam*] et propter Augusti natales et quia erat (ut est in Kal. Maff. l. l. p. 398, et p. 407) N. P. (= nefastus prior); priore igitur diei parte jus dici a prætore non poterat.

11—15. [*benigno*] 'multo et liberali et faceto *extendere* (ut ex gloss. habent codd. multi): id est, usque ad ejus finem exigere.' Sic τείνειν νύκτα. — [*Quo mihi fortunam, si*] Solita est hæc Latinis exclamatio, velut propter loquentis impatientiam ac festinationem, omisso verbo *optem, quæram; quo*, dat. antiq. *quoi*, 'quorsum.' Ovid. Am. 2, 19, 7, *Quo mihi fortunam, quæ nunquam fallere curet?* De divitiis certe Horatii æquales intelligebant, non ut recentiorum nonnulli, de opportunâ lætandi occasione. — [*Assidet insano*] 'Quasi consulto locum occupat insano proximum, ideoque ei παραπλήσιος, simillimus est.' Hac tropicâ significatione videtur ἅπαξ λεγόμενον, formatum ad analogiam v. *dissidere ab aliquo*. — [*inconsultus*] "Qui liberius et dissolutius se lætitiæ tradunt, ipsi se *furere* (Od. 2, 7, 28), *desipere* (Od. 4, 12, 28), (μανῆναι Pseudanacr. 13, 12), velle aiunt." *Doering*.

16—20. [*designat*] *designare* 'constituere,' deinde: 'constitutum exsequi, patrare;' quo usu invenitur apud Terent. Ad. 1, 2, 7, *nam illa, quæ ante hac facta sunt, Omitto: modo quid designavit!* ubi Donatus: '*designare* est rem novam (atque insignem) facere in utramque partem, et bonam et malam.' Est igitur: 'Confidenter ebrius et sentit et facit, quæ siccus vix auderet.' — [*Operta*] secretos et veros sensus convivæ ipsius, qui alias eos difficulter cum aliis communicaret. — [*inertem*] "alias ignavum ac timidum;" (Tac. Hist. 1, 46, *Iners pro strenuo in manipulum redibat.*) — [*addocet artes*] poesin et eloquentiam, dum excitat ingenium. — [*Fecundi*] 'copiosi et abundantes, qui semper a pincernis repleantur.' — [*Contractâ*] 'arctâ, angustâ.' *Schol.* — [*solutum*] 'ab omnibus illis quasi vinculis, quibus curæ nos onerant.'

21—25. [*procurare*] Hoc dicit: 'me ipso inspectante servus structor mensam, ut decet, apparabit.' Pendet autem v. *procurare* et a v. *idoneus* (ad providenda omnia, *ἐπιτήδειος οἰκονομεῖν*) et a v. *imperor*. — [*imperor*] pro *imperatur mihi* dixit ad analogiam v. *jubeor*. — [*turpe toral*] ne synonymum sit v. *immunda*, explicabimus: 'usu detritum et coloris evanidi.' — [*ne non*] 'ut pocula et patinæ argentei speculi instar splendeant.' — [*eliminet*] 'extra limen domus meæ quum exierit, propter garrulitatem temere divulget convivarum sermones.'

26, 27. [*Butram Septiciumque*] sodales Torquati et Horatii nobis ignoti. — [*cœna prior*] 'ad quam prius quam ad meam fortasse invitatus est.' — [*Sabinum*] Sabinum hunc alii volunt esse A. Sabinum, Ovidii amicum (Am. 2, 18, 17), cui olim tribuebant tres Heroides Ovidianis plerumque subjunctas, re verâ autem compositas demum circiter a. 1467, ab Angelo Quirino Sabino, grammatico Italo; alii Sabinum Tironem, qui librum Cepuricôn Mæcenati dicavit. (Plin. H. N. 19, 10.)

28—31. [*umbris*] 'convivis a convivatore non invitatis, sed quos qui invitati sunt interdum secum ducunt.' Cfr. Sat. 2, 8, 22. *Plures* autem dicit ad summum quatuor, quibus solitus novenarius convivarum numerus expletus esset. Varro, apud Gell. 13, 11, dicit convivarum numerum incipere a Gratiarum numero et progredi ad Musarum. — [*Sed nimis*] 'Nolim tamen nimius sit umbrarum tuarum numerus, ne quum arcte accumbere cogamur, fœtor alarum (quem *caprum* Catull. 69, 5, *hircum* Epod. 12, 5, vocabant) nobis molestus fiat.' — [*rescribe*] 'Quocirca rescribe, cum quot comitibus ad cœnam meam venturus sis.' *Schol.* Ut omnia apte præparari possint. — [*rebus*] 'negotiis juris civilis ac litibus.' — [*falle clientem*] 'clam subtrahe te clienti qualicunque (non solum Moscho illi), qui vel sub occasum solis, horâ minime opportunâ, te de causâ suâ consulere eamque te docere cupit, atque atrium domûs tuæ *servat* (id est, anxie explorat, necubi tute appareas vel etiam ostiarius aliquis, per quem ad te admittatur), per ostium *posticum* (*ψευδόθυρον* in posteriore ædium parte) evadens.'

EPISTOLA VI.

Argum. Missa est ad Numicium quendam, hominem prorsus ignotum, de cujus indole ac moribus vix quidquam ex ipsâ Epistolâ elicias, etsi tam multa in eâ oculis plus quam lynceis vidit Wielandus, ut facete dixerit Jacobs, Numicii effigiem ab hoc expressam simillimam esse Demi Atheniensium a Parrhasio picti, in quo auctore Plinio (35, 10, s. 36,) artifex volebat *omnia pariter ostendere*. Numicio, juveni bonâ indole prædito (alioquin enim Horatius eum in sodalium suorum numerum non recepisset:) consilium dat, ut certum quoddam vivendi propositum eligat, electumque constanter teneat, nec in vivendi genere perpetuo nutet, quemadmodum plerique mortales. Scriptam arbitratur Kirchnerus A. U. C. 738. Certe scripta est post A. U. C. 729, ut docet v. 26.

1, 2. [*Nil admirari*] A ridiculis Horatii obtrectatoribus hæc verba datâ operâ in deteriorem partem explicari solent, quasi exhaustis corporis viribus et vitæ tædio captus in ea proruperit; sed nihil profecto aliud fecit, quam ut repeteret antiquissimam Græcorum doctrinam, quæ primum potissimum ad naturæ *φαινόμενα* priscis mortalibus terrorem incutere solita, deinde et ab Epicuro et a Stoicis

præterea partim ad nimiam bonorum externorum appetitionem moderandam divitiasque despiciendas, partim ad omnis generis timores forti animo abjiciendos relata est.—[*prope*] sententiam παράδοξον aliquanto mitigat, prorsus ut Sat. 1, 3, 98, *utilitas justi prope mater et æqui.*—[*una Solaque*] Apud Cic. aliquoties est *unus solus* sine copulâ: *unus* alios non excludit, sed unum tantum ponit præcipuum; *solus* contra omnes alios excludit. *Kœnig.*

3, 4. [*hunc solem*] δεικτικῶς, 'quem omnes admiratur.'—[*certis—momentis*] 'motibus semper æqualibus, circuitu fixo.' Cic. de N. D. 2, 62, *Circuitus solis et lunæ reliquorumque siderum—spectaculum hominibus præbent: nulla est enim insatiabilior species, nulla pulchrior.* 'Verus philosophus, *acer investigator et diligens earum rerum, quæ naturâ involutæ videntur* (Cic. Tim. 1), tranquillo animo cœlum contemplatur, (ἀνταυγὲς πρὸς Ὄλυμπον ἀταρβήτοισι προσώποις.)' Liberi sunt igitur philosophi (nam non de solis Epicureis agit:) ab iis timoribus, quos popello superstitioso incutere solent mathematici.

5—7. [*quid censes*] Cic. de Lege Agr. 2, 17, *Quid censetis—quo timore exteras nationes futuras?* Solita est consuetudinis formula, quâ ei, ex quo aliquid quærimus, acrius instamus, quam si languidius sic interrogaremus: 'Quo timore exteras nationes futuras censetis?' et breve spatium meditandi quid respondeat ei concedimus, nostrum tamen eâ de re judicium aut clare proponimus, aut saltem significamus, ut hic: 'admirabilia non esse.' 'Quomodo spectanda censes munera terræ—quo sensu, dico, et ore?'—[*munera terræ*] aurum, argentum, marmor.—[*maris*] munera, margaritas, purpuram.—[*extremos*] ut Od. 1, 35, 30: *ultimos Orbis Britannos.*—[*Ludicra*] 'ludos publicos,' ut sæpe apud Livium. Cogitandum autem non solum de summâ cupiditate, quâ plerique inhiabant gladiatoribus et circensibus, verum etiam de incredibili studio in talibus poni solito ab iis, qui ludos edebant, ædiles dico et prætores, quo æmulos magnificentia vincerent populique favorem sibi conciliarent. Pers. Sat. 5, 176.

9—13. [*miratur*] 'stupet;' etiam in malis, ut Lucan. 2, 28, *Necdum est ille dolor, sed jam metus; incubat amens Miraturque malum.*—[*pavor*] Cic. Tusc. 4, 8, *Pavorem, metum mentem loco moventem.*—[*simul*] ut sæpe pro *simulac.*—[*species*] *appearance*, (*phantasm*, Passow.)—[*exterret*] ἐκπλήττει. Cic. l. l. *terrorem, metum concutientem.* Jam non sine arte per totum locum utitur vocabulis mediis et cupidini et metui æque convenientibus; nam etiam qui vehementer cupit, nec opinatâ boni specie subito oblatâ *exterretur*, concutitur; ejus mens ex sede suâ et statu demovetur. Sagax quidem, etsi non prorsus necessaria, est Jacobsii L. V. p. 157, conj. *externat.* Horatius hoc v. nunquam usurpat, sed præter Catullum 64, 70, et 164, etiam Ovid. Met. 11, 77, *Externata fugam frustra tentabat.*—[*spe*] Spes est opinio cujusque rei futuræ.

15—18. [*Insani*] 'Neque id, quod dixi, de rebus externis dumtaxat valet. Quid, quod etiam ipsius virtutis studium nimis ardens omnemque modum excedens, quod affectant Stoici et Gymnosophistæ, justâ reprehensione stultitiæ atque nescio cujus in alios iniquitatis non caret? Nam, ut ait Cic. Tusc. 4, 25, *Studia vel optimarum rerum sedata tamen et tranquilla esse debent.*'—[*I nunc*] 'Quod si, quæ dixi vv. 9—16, tute concedes, aliter fieri non potest, quam ut tuum judicium de bonis

externis (quod quale sit ex te quæsivi vv. 5—8:) in hunc modum aperias, stulti profecto esse pro finibus honorum habere ea, quæ prima esse plerique mortales ducunt.' — [*argentum*] factum, in primis cœlatum. — [*marmor vetus*] anaglypha et statuas ab insignibus meliorum temporum a Pericle ad Alexandrum M. artificibus confectas. — [*æra*] vasa præsertim Corinthia. — [*artes*] cetera artificum opera illustria, (ut Od. 4, 8, 2,) quo voc. significat etiam tabulas pictas. — [*gemmis*] Complectitur et lapides pretiosos, maxime vel incisos vel anaglyphos, et uniones. — [*Tyrios*] 'vestem stragulam purpuream, dibapha.'

19—23. [*Gaude*] Duplicem modum jam significat, quo quis bona illa vv. 17, 18, enumerata sibi parere queat, primum eloquentiam, quâ ad honores lucrum afferentes perveniat, deinde negotia forensia; 'agas licet vel causidicum, vel feneratorem ad Janum medium.' — Jam plerique homines negotiis gestis sub meridiem domum redisse videntur: hic vero lucri præter modum cupidus vesperi demum domum redire jubetur. Quo tandem consilio? Videlicet ut etiam foro relicto per domos privatas emendo, vendendo, conducendo aliquid quæstum faciat. — [*Ne plus*] 'Naviter corripe undique pecunias, ne Mutus ille, cui invides, ditior sit te, quum partim opes suas non assiduitati neque sollertiæ, sed tantummodo conjugis doti, id est, cæco casui, debeat, partim, (de quâ re jure indignaris) tenuiore loco sit ortus.' — [*Mutus*] homo ignotus; fictum esse nomen non credo. P. ALBVTIVS P. F. MVTVS est apud Grut. 302, 1. — [*emetat*] ἅπαξ λεγόμενον· 'metat ex agris.' — [*indignum*] ut alibi *mirum, malum, nefas,* per exclamationem. — [*mirabilis*] ζηλωτός, 'dignus quem admirere.' Respicit ad v. 1, *Nil admirari.*

24—27. [*Quidquid*] Nexus: 'Verum in hoc immoderato lucri studio, hoc quoque solent oblivisci plerique, fluxa et caduca omnia esse, quæ vulgus pro summis bonis habet. Atque ut continuo novæ hominum ætates oriuntur et ex terræ sinu novæ semper opes effodiuntur, sic qui nunc vivunt, mox occident, quæ nunc splendent et magnifica ducuntur, brevi obscurabuntur ac peribunt. Hoc tu nunquam obliviscere, ut a morbo illâ opes corradendi liber maneas. Moriendum tibi est, etsi æquales tui te vel maxime suspexerint.' — [*Porticus Agrippæ*] Porticus Neptuni s. Argonautarum, a M. Agrippa A. U. C. 729 exædificata et picturis rerum ab Argonautis gestarum exornata. (Dio Cass. 53, 27.) Sub hac frequenter deambulabant Romani. — [*via Appi*] Epod. 4, 14. Sat. 1, 5, 6. Frequentabatur semper a divitibus in villas suas per Campaniam sitas commeantibus. — *Numa* et *Ancus* ii inter reges, quorum cara Romanis nomina velut in proverbium abierant.

28, 29. Nexus: 'Nihilominus, etsi scimus *mortem* nobis instare, tamen naturâ sic jubente *vivendi* finem aliquem singuli mortales sibi constituant necesse est. Jam in corporis quidem sanitate tuendâ universi uno consensu hoc præceptum sequuntur: 'Morbo ubi tentaris, statim quære medicinam!' Similiter omnes dicunt se *recte,* id est, naturæ convenienter, ac propterea beate vivere velle. At in hac vitâ beatâ quærendâ, non, ut in valetudine sustentandâ, unâ ac simplici ratione utuntur, sed ambigunt de vero fine bonorum et unusquisque pro suâ indole proprium sibi statuit, vel virtutem (v. 29) vel divitias (vv. 31—48) vel honores et gratiam popularem (vv. 49—55) vel victum quam lautissimum (vv. 56—64) vel tandem amores (vv. 65—67).'

Jam quis inter tot hos fines præstet, equidem non definio, sed hoc unum contendo, certum aliquem finem, quem impensâ operâ persequamur, eligendum esse, ne, dum modo hic, modo ille mentis oculis observatur, velut cæci erremus neque ad ullum unquam perveniamus. Electio autem illa res est tranquillæ meditationis ac firmi propositi.' — [*latus aut renes*] πλευρῖτις καὶ νεφρῖτις. Idem versiculus est Sat. 2, 3, 163.

30—32. [*omissis—deliciis*] μὴ θρύπτου. 'Renuntiandum est voluptatibus harumque desiderio occulto; nec unquam lamentandum, duram vivendi rationem a te electam esse.'—[*Hoc age*] 'uni virtuti fortiter stude.' Vide ad Sat. 2, 3, 54.—[*Virtutem*] 'Quodsi contra, quæ de virtute disputantur a Stoicis, inania verba putas, ut lucorum religionem multi contemnunt, eosque nihil nisi arbores putant non numini alicui sacratas, sed hominum usui destinatas, huic rursus rationi convenienter vive; ergo quære tibi opes negotiatione et mercaturâ.' — [*verba*] Ultima Bruti vox apud Dionem, 47, 49, Ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ'· ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἐδούλευες τύχῃ. — [*occupet*] *occupare*, φθάνειν, præoccupare; Od. 2, 12, 28. Liv. 1, 14, *bellum facere occupant.*

33—35. [*Ne Cibyratica*] 'Simul ac mare apertum est alios præveniens naviga Cibyram magnam (urbem Phrygiæ magnæ, propter ferramenta celebratam), atque in Bithyniam, quo ante æmulos appulsus optimas quasque merces pretio quam minimo coemas. Illud vero ante omnia tibi propositum sit, ut mille talenta, &c. acquiras.' — [*rotundentur*] 'compleantur.' Omne enim quod rotundum est, ab omni parte est perfectum. — [*succedant*] 'ad duo priora paullatim accedant.' — [*quadret*] 'efficiat, ut quatuor millia talenta possideas.'

37, 38. [*regina Pecunia*] eâdem imagine, quâ apud Cic. de Or. 2, 44, poeta: *flexanima atque omnium regina rerum oratio.*—[*Suadela*] Πειθώ, Ennio *Suada* (Cic. Brut. 15), persuadendi dea, Quintil. 10, 1, 82.—[*Venus*] hic pro venustate et gratiâ. Plin. 35, 10, *omnibus—deesse eam Venerem, quam Græci* χάριτα *vocant.*

39—44. [*Cappadocum rex*] Quo tempore hæc Epistola scripta est, regnabat ultimus Archelaus (A. U. C. 718—771). Jam de ejus decessore Ariobarzane scribit Cicero (A. U. C. 704) ad Att. 6, 1, *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius.* Ib. Ep. 3, *Ariobarzanes, rex perpauper,* cui inopiæ ita reges illi medebantur, ut *mancipia* sua, id est, homines glebæ adscriptos, venum darent.—[*Ne fueris*] 'Tu noli tam pauper esse quam Cappadocum regulus: ergo quovis modo rem quære: et bellum habes opum exemplum, L. Lucullum dico.' — [*scenæ*] quum splendidam aliquam pompam vel triumphum in tragœdiâ histriones imitarentur. Cfr. Epp. 2, 1, 190. — [*præbere*] 'commodare,' ut solebant etiam iis, qui munera gladiatoria edebant, amici suppeditare statuas aliaque circi ornamenta. — [*tolleret*] στρατηγός, Plutarchi Luc. 39, prætor, qui spectaculum edebat.

49—51. [*species et gratia*] 'splendor externus (latus clavus, sella curulis, fasces) et aura popularis.' — [*servum*] nomenclatorem, cujus erat ediscere nomina singulorum prope civium, quo, si prensabat dominus, unumquemque nomine appellare posset, postquam servus hoc ei *dictasset*, ejus auri insusurrasset. — [*lævum latus*] quod nomenclator hero tegebat; *fodicare* autem (id est, sæpe et acriter fodere, pungere, vellicare) solebant latus, quo signo attentos redderent de aliquâ re

monendos, h. l. ut salutarent hunc vel illum hominem de plebeculâ. — [*trans pondera*] 'Propola in tabernâ sedens ante se habet positam trutinam ac *pondera*, ad quæ merces suas, oleum, piper, thus, salgama, cetera adventoribus vendit. Jam qui honores non captat, transit ne intuens quidem infimæ sortis hominem; ambitiosus a sedulo nomenclatore jubetur ei trans sordidum istum apparatum ponderum ac mensurarum dexteram æque comiter porrigere, ac si familiaris esset, sperans fore, ut ejus suffragium sibi conciliet.'

52—55. [*Fabia — Velina*] duæ ex xxxv. tribubus Romanis. 'Homo igitur gratiosus suffragia tribulium suorum tibi conciliabit;' vel, ut aiebant, 'tribum suam tibi conficiet.' — [*Cui libet*] divise: 'dabit ei, cui dare ipsi placet;' non junctim *cuilibet*, 'primo cuique.' — [*hic fasces*] Est utique tertius aliquis plebeius. — [*importunus*] 'propter morositatem incommodus et inexorabilis.' — [*curule — ebur*] sellam curulem, consulatum.—[*Frater, Pater*] *fratres* per blanditiam interdum appellabant homines ætate sibi æquales, *patres* seniores. — [*facetus*] 'blande et comiter.' — [*adopta*] Sic primum quemque tamquam cognatum salutando sibi conciliare festive vocat *adoptare*.

56—59. [*lucet*] Primâ enim luce venatum ibant. — [*Gargilius*] 'Quodsi nobis mollioribus nimis molesta est vera venatio, imitemur saltem Gargilium illum, qui eam simulare solitus feras emebat confectas ab aliis, quibuscum constituerat, ut sibi extra portam præstolarentur.' — [*Differtum—forum populumque*] 'forum differtum populo.' Juvenis vanissimus sollertis ac divitis venatoris speciem apud populum captans cum magno numero servorum, mulorum, retium, venabulorum venatum ibat. Aliunde notus non est.

61—64. [*crudi—tumidique*] Sæpe cibo nondum concocto, gulosi in balneum descendebant, quo rursus famem sibi excitarent; cujus stultitiæ tamen haud raro subitâ morte pœnas luebant. Eundem in morem invehuntur Pers. 3, 98. Juven. 1, 142, *Pœna tamen præsens, quum tu deponis amictus Turgidus et crudum pavonem in balnea portas; Hinc subitæ mortes atque intestata senectus.*—[*Cærite cerâ*] Gell. 16, 13, *Primos municipes sine suffragii jure Cærites* (incolas oppidi Cære in Etruriâ A.U.C. 365.) *esse factos accepimus, concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque; hinc tabulæ Cærites* (Horatii *Cæres cera*) *appellatæ versâ vice, in quas censores referri jubebant, quos notæ causâ suffragiis privabant.* — [*interdicta voluptas*] ab Ulixe, quum Solis boves immolarunt. Odyss. λ, 271.

65—68. [*Mimnermus*] Colophonius, poeta elegiacus, qui Solonis ætate floruit. Fragm. ed. Bach. p. 27, Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσέης Ἀφροδίτης; Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι, Κρυπταδίη φιλότης καὶ μείλιχα δῶρα καὶ εὐνή. — [*istis*] hic quoque vim suam secundæ personæ inservientem servat: 'his, quæ tu nunc ipsum legis.'—[*Candidus*] 'simplici ac sincero animo.'

EPISTOLA VII.

ARGUM. Mæcenas, qui poetæ consuetudine nunquam non admodum delectaretur, quum aliquando Horatius, etsi pollicitus intra paucos dies

se rediturum, diutius urbe abesset, id ægre tulisse videtur. Jam igitur poeta (circiter A.U.C. 731) hanc epistolam (sane antequam ederetur cum illo communicatam) scripsit, quâ et hanc absentiam excusaret et omnino libere eloqueretur, quâ ratione a majore amico sese tractari vellet. Scripsit autem hanc Epistolam ideo quoque, ut etiam æqualibus suis, atque in primis obtrectatoribus, qui eum pro Mæcenatis parasito habebant, clare demonstraret, quæ sibi necessitudo cum illo intercederet, libertati etiam philosopho dignæ minime officiens.

2—6. [*Sextilem*] Anno demum U.C. 746, hic mensis *Augustus* nominatus est. Dio Cass. 55, 6.—[*Atqui*] καίτοι. 'Confiteor: attamen, quum hoc sic se habeat, dabis cet.'—[*Si me*] Nostra lectio sermonis quotidiani formula est reperiturque etiam Epp. I, 16, 21. Plauti Trin. 1, 2, 14, *Bene hercle est illam tibi bene valere et vivere.* Ter. Heaut. 3, 1, 21, *Valet atque vivit.* — [*veniam*] 'ut absim hoc mense, quo calores austrini (Virg. Ge. 2, 270, *lo Scirocco:*) in causâ sunt, ut multi homines moriantur, quocirca ubique in funebres pompas incurrimus.' — [*ficus prima*] Puto eas esse, quæ ab Italis *fichi fiori* appellantur et, si immodice assumuntur, facile febres gignunt, posteriores fructus fici biferæ quum sint saluberrimi.—[*Designatores*] (*undertakers*) mancipes erant et ordinatores funerum, qui pro certâ mercede funera curabant adjuti ab administris atratis s. pullatis, libitinariis minoribus. Tab. Heracl. ed. Marezoll. p. 53, *neve eum, qui præconium, dissignationem* (sic) *libitinamve faxit, decemvirum renuntiato. Decorat* autem nescio quid faceti habet pro *stipat*, itemque *lictoribus* pro *apparitoribus.*

8, 9. [*sedulitas*] 'in patronis salutandis atque in Forum deducendis, in ceteris amicis, in primis cubantibus, frequenter visendis,' &c. — [*opella*] 'quotidiana negotia, quibus in Foro dumtaxat vacare possumus, tamquam advocati, sponsores.' — [*resignat*] 'facit, ut coram testibus aperiri debeant, quum, qui scripserunt, mortem obierint.'

10—13. [*Quodsi*] H. l. temporis conditio. Sat. 2, 3, 10. Æn. 5, 64, *Præterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit.* — [*illinet*] Primam hiemem significat, ubi montes Albani jam nive asperguntur. Cic. de Div. 1, 11, *tumulos Albano in monte nivales.* — [*ad mare*] in oppidum aliquod maritimum, Veliam, Salernum (Epp. I, 15.) vel etiam Ostiam.—Intimæ amicitiæ significatio inest in vv. *vates tuus*, ut Od. 2, 6, 24, *vatis amici;* id quod non intellexerunt, qui in hac Epistolâ satis acrem Horatii cum Mæcenate expostulationem repperisse sibi visi sunt.—[*Contractusque leget*] 'Omne, etiam levissimum frigus, quod quam molestum mihi sit probe nosti, vitaturus, vestibus involutus me quantum potero, dum commode lego, contraham atque incurvabo.' Sat. 2, 7, 60, *Contractum genibus—caput.* — [*hirundine primâ*] Circa diem XX. mensis Februarii. Ab hirundine autem sæpe ver designatur. Hesiod. O. et D. 566. Cic. ad Att. 10, 2, λαλαγεῦσα *jam adest:* (unde mare mox erit apertum.) — Ergo minimum septem menses ab urbe afuturus erat Horatius.

14—18. [*Non*] 'Jam minime ægre tu feres absentiam meam, ubi scieris, ideo tantummodo me abesse ab urbe, ut sanitati tuendæ operam dem. Hoc igitur pro amicitiâ tuâ libenti animo mihi concedes existimans novum hoc fore beneficium in me collatum, par utique illis, quibus tam liberaliter me ante affecisti, quum id semper spectares, ne

dona tua quocunque modo unquam mihi onerosa fierent: nam profecto tu nequaquam similis es Calabrorum illorum, virorum sane bonorum, sed politioris vitæ ignarorum cet.'—[*Benigne*] Gratias agens urbane donum hospes recusat. Similiter Aristoph. Ran. 509, ΘΕ. δεῦρ' εἴσιθι. ΞΑΝ. Κάλλιστ', ἐπαινῶ—ΘΕ. Ἀλλ' εἴσιθι ἅμ' ἐμοί. ΞΑΝ. πάνυ καλῶς.—[*Tam teneor*] 'Tam obligatus tibi sum *dono*, quod offers, quam si eodem onustus domum redirem.'

20—23. [*donat*] 'abjicit velut in barathrum ea, quæ ipse fastidit.' Sen. Ep. 120, *Multi sunt, qui non donant, sed projiciunt.* — [*seges*] Proverbii speciem habet illud M. Pinarii apud Cic. de Or. 2, 65, *Ut sementim feceris, ita metes.* — [*ait esse paratus*] Græca constructio (ὁ ἀγαθὸς καὶ φρόνιμος τοῖς ἀξίοις φησὶν εἶναι ἕτοιμος·) haud rara apud poëtas Latinos post verba affirmandi et sentiendi: Od. 3, 27, 67, *Uxor invicti Jovis esse nescis.* Catull. 4, 2, *Phaselus ille Ait fuisse navium celerrimus.* Virg. Æn. 2, 377, *sensit medios delapsus in hostes.* Etiam apud Tacitum Hist. 4, 55, *ipse hostis populi Ro. quam socius jactabat.* — [*dignis*] ut sæpe, absolute. Laberius apud Gell. 17, 14, *Beneficium dando accepit, qui digno dedit:* et quidem dativ. de personis, non, ut alii opinantur, ablativ.: 'ad ea donanda paratus, quæ digna et se et amico sint.' Est igitur: 'Ait se esse promptum ad beneficia impertienda hominibus talia merentibus et *tamen*, quantumvis *bonus* et beneficus sit, propter id ipsum quod *sapiens* est, eodem tempore minime ignorat, quemadmodum ignorare solent stulte benefici, *quid distent*, ut aiunt, *æra lupinis*, id est, dignos ab indignis prudenter distinguit; illos sublevat et honorat, hos despicit ac sine donis dimittit.' — [*æra lupinis*] Proverbium ortum ex comparatione pecuniæ et lupinorum, quibus quasi fictitiâ pecuniâ utebantur et aleatores et histriones in scenâ. Plaut. Pœn. 3, 2, 20, AG. *Agite, inspicite; aurum est.* COLL. *Profecto, spectatores, comicum: Macerato hoc pingues fiunt auro in barbariâ boves.*

24. [*Dignum*] Constructio videtur expedienda ad normam loci Lucretiani 5, 1, *dignum—carmen Condere pro rerum majestate hisque repertis;* ut sit *according to the worth* or *merits.* 'Ergo etiam me talem præstabo, qualem requirit laus bene de me merentis, id est, laus et virtus tua.'

25—27. [*usquam*] 'in quemcunque locum extra urbem.' — [*Forte latus*] *patiens laboris* (Quintil. Procem. 27), quod requiritur ad urbis plateas percurrendas, colles ejus ascendendos cet. — [*angusta*] *Tenuis* (Od. 1, 33, 5), *brevis* (Martial. 4, 42, 9) *frons* pro pulchrâ habebatur. Tunc autem, *præcanus* cum esset (Epp. 1, 20, 24) frons calvitio dilatata erat.

28—32. [*Forte*] 'Jam vero quoniam fieri nequit, ut pristinæ vires mihi redeant, liberum certe me esse cupio.' — [*vulpecula*] Ingeniose sane Bentl. conjecit *nitedula*, maxime, quia vulpes frumento non vescitur. Eum autem secuti sunt recentiores omnes præter Schmidium, qui sapienter aurem præbuit Jacobsio (Lectt. Venus. p. 99) docenti, antiquissimos apologorum inventores probabilitatis externæ vel dicam physicæ longe minorem rationem habuisse quam doctrinæ, quam per hujusmodi involucra popularibus suis tradere vellent: sic in eorum fabellis leonem, bovem, capram una venatum ire, oves glandibus et pastorum pannis, leones ferinâ assâ vesci, montem parturire nasci murem, ac similia. — [*cumeram*] Vide Sat. 1, 1, 53. — [*procul*] de

quovis intervallo, etiam exiguo, ut Sat. 2, 7, 105. Virg. Ecl. 6, 16. Æn. 10, 834. — [*cavum—quem*] Sat. 6, 2, 116.

33, 34. [*compellor*] ut Sat. 2, 3, 296, 'increpor; si ad me applicari potest.'—[*resigno*] Vide Od. 3, 29, 53. 'Omnia reddo.' Hoc igitur dicit: 'Quodsi re verâ in me quoque quadrat imago vulpeculæ illius avidæ atque inconsultæ, neque aliter libertatem recuperare possum nisi omnibus, quæ dono accepi, renuntiando, hoc ultro faciam; nec hoc nimis difficile mihi erit; nam,' &c. — [*altilium*] 'Nam non tum demum, quum satur sum glirium, leporum, turdorum, attagenum, dicis causâ laudare soleo simplicem rusticorum vitam, sed deliciis illis quotidie carere possum, nunquam eas desideraturus.'

36—38. [*verecundum*] Od. 2, 18, 12, *nec potentem amicum Largiora flagito, Satis beatus unicis Sabinis.* — [*rex*] Reges suos nominare humiliores solebant amicos nobiles ac locupletes. Epp. 1, 17, 20. Martial. 2, 18, 8, *Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.* — [*pater*] Sic sine ridiculi specie tunc Horatius appellare poterat Mæcenatem tribus quatuorve annis natu majorem. — [*Inspice, si possum*] 'Agedum experire, annon possim,' &c. Indicativus certum accepta restituendi propositum exprimit, et frequenter sic Comici. Ter. Phorm. 3, 3, 30, *Vide opis si quid potes afferre huic.* — [*reponere*] Plaut. Pers. 1, 1, 38, *Ut mihi des nummos sexcentos;—Quos continuo tibi reponam in hoc triduo aut quatriduo.*

39—42. [*Telemachus*] Odyss. δ, 601—607, Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι, ἀλλά σοι αὐτῷ Ἐνθάδε λείψω ἄγαλμα· Σὺ γὰρ πεδίοιο ἀνάσσεις Εὐρέος—Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἄρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών· Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο. — [*patientis*] Est Homericum πολύτλας, ταλασίφρων, epitheton herois perpetuum, cui male substituerunt nonnulli *sapientis*, cujus laudis hic nullæ sunt partes. — [*Ithace*] Nominativus Græcus aptior est h. l. propter juncturam cum vv. *locus—porrectus* quam gen. Lat. — [*Porrectus*] Sic Cæsar B. G. 2, 19, *porrecta ac loca aperta.* — [*tibi*] refertur et ad v. *apta* et ad v. *relinquam.*

43, 44. [*regia Roma*] cfr. Od. 4, 3, 13, et 14, 44. — [*vacuum*] 'non frequens et populosum, sed propter hoc ipsum liberum a strepitu urbis studiisque meis aptum.' — [*imbelle*] 'ubi omnia tranquilla sunt et placata.' Sat 2, 4, 34, *molle T.* Juven. 6, 296, *Miletos Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.*

45—50. [*Philippus*] Hæc narratiuncula ita cum præcedentibus connectitur, ut Vulteii exemplo satis lepido demonstret virum prudentem, ubi casu aliquo collocetur in statu suæ conditioni atque ingenio minus conveniente, etiam quum non levi jacturâ ex eo sese extricaturum esse, quo magis sibi aptum occupet.—Confundunt nonnulli interpretes L. Marcium Philippum filium cos. A. U. C. 698, qui fuit vitricus Augusti, cum ejus patre cognomine cos. A. U. C. 663, de quo loquitur Horatius. — [*fortis*] Optime ejus indolem adumbrat his verbis Cic. de Orat. 3, 1, *homini vehementi et diserto et in primis forti ad resistendum Philippo.* — [*Strenuus*] igitur 'semper in causis agendis occupatus;' *fortis*, animosus et validus ad resistendum adversariis, potius quam in re militari. — [*octavam*] nobis inter secundam et tertiam pomeridianam.—*Carinæ*, vicus celeber Romæ in regione quartâ, ubi templum fuit Telluris, ædes Junonis Sororiæ, domus Q. Ciceronis, Pompeii, aliorumque principum

civium. — [*Adrasum*] 'prætonsum.' *Schol.*, recens rasum, et, quod ad capillos attinebat, *attonsum;* de barbâ enim et de capillitio intelligendum puto, ex quo aliquantum curtato statim perspiciebat Philippus adventorem esse, non tonsorem ipsum, quem alloqui dignatus vix esset. Petr. 32, *Trimalchio pallio coccineo adrasum* (recens rasum) *excluserat caput.* — [*vacuâ*] Finge tibi tonstrinam Romanam a fronte prorsus apertam, superne et a posticâ parte atque a lateribus centonibus vel sipariis adversus solem tectam. *Vacua* autem, quia illâ diei horâ ceteri adventores barbam et capillos tondendos jamdudum curarant; hic otiosus nondum. In tonstrinis autem Romæ etiam nunc convenire solent homines plebeii. Cfr. Sat. 1, 7, 3. — [*proprios*] 'ipsum sibi, non per tonsorem,' qui tum aliquo abisse censendus est, unde non habebat quocum sermocinaretur Menas. Contra Plaut. Aul. 2, 4, 33, *Quin ipsi pridem tonsor ungues dempserat.* — [*leniter*] tranquillo animo et sine ullâ festinatione.

52—56 [*Demetri*] Jam hominis cum pigritiâ quâdam suâ sorte contenti vultus habitusque excitat Philippum, ut jocum sibi paret, non propter nescio quam invidiam aut malitiam, sed propter meram εὐτραπελίαν. — [*non læve*] 'sed dexterrime, (*docte et cordate et cate*, ut ait Plautus Pœn. 1, 1, 3.) *accipiebat*, id est excipere et celeriter exsequi solebat.' — [*domo*] Sic sæpe in Inscriptt. Lat. DOMO PERVSIA, &c. Interrogari igitur jubet, 'quæ ejus patria sit (*quis*), quod nomen, quæ res domestica et conditio, ingenuusne an libertus?' — [*Menam*] frequens servorum ac libertorum nomen populariter corruptum maxime in dialecto Alexandrinâ, ut *Demas, Apollos, Lucas*, ex nom. Menodorus, Demodorus, Apollodorus, Lucanus. Igitur ex hoc uno nomine Philippus colligebat sibi cum liberto Vulteii alicujus rem fore. Liberti autem ex usu Romanorum *patre nullo, sine patre certo* nati erant: quapropter non respondet quæstioni *quo patre* v. 54.—Verbis *cujus fortunæ* respondet v. *præconem, town-crier.* Cfr. v. 65. — [*sine crimine*] *irreproachable.* — [*notum*] absolute ponitur: 'notum inter homines ejusdem conditionis, ita ut ex horum quolibet de moribus et indole suâ sciscitari liceat;' tum pergit, '*se et properare loco*,' &c.

56—58. [*Et properare*] 'et se modo negotiis sedulo vacare victumque quærere, modo uti quæsitis atque otiari, et quidem suo horum quidque *loco*, apto tempore, ἐν καιρῷ.' — [*parvis*] 'tenui censu, ut ipse sit.' Ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. — [*lare certo*] 'sed tamen se conjugem et domum vel propriam vel conductam habere, non in cœnaculo dumtaxat habitare.' — [*post decisa*] 'quum transacta sint negotia etiam præconum, id est circiter horam octavam.' In campum autem Martium tunc ipsum iturus erat, ut pilâ luderet vel ludentes spectaret.

62, 63. [*Mirari*] utpote qui nunquam in talem domum ad cœnam vocatus esset. — [*Benigne*] ut v. 10. — [*Neget*] Conjunct. hoc significat: 'Potestne fieri, ut,' &c. — [*improbus*] 'pervicax.'

64—69. [*vendentem*] Tamquam præco auctionem faciebat vilium mercium, quæ aliorum erant. — [*tunicato*] Opifices, tabernarii omninoque pauperiores tunicâ tantummodo, non togâ, induti erant. — [*scruta*] "quas vulgus *grutas* vocat." *Comm. Cr.;* unde clarius etiam elucet vocabuli Latini cognatio cum Gr. ἡ γρύτη. Lucilius apud Gell.

3, 14, *Quidni? et scruta quidem ut vendat Scrutariu' laudat, Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatam.* — [*Occupat*] φθάνει προσαγορεύων. — [*salvere jubet*] Cic. ad Att. 4, 14, *Dionysium jube salvere;* etiam absolute. Ter. Andr. 3, 3, 1, *Jubeo Chremetem.* — [*Excusare laborem*] Nobis: 'excusare se propter laborem:' sed illud frequens in consuetudine Latinâ. Cic. Phil. 9, 4, *excusare morbum.* — [*mercenaria vincla*] 'necessitatem auctionibus operam dandi, pro quâ operâ certam mercedem accipiebat ab iis, qui auctionabantur.' Sat. 1, 6, 87. — [*Providisset*] 'prius eum vidisset ac salutasset.' Plaut. Asin. 2, 4, 44, *Non hercle te provideram. Quæso, ne vitio vortas.* — [*ut libet*] Diversa signif. a v. 19. h. l. 'ut jubes.'

71—75. [*dicenda tacenda*] 'ut bene potus, quæcunque in buccam ei venerant.' Dictum est, ut *fanda nefanda, honesta inhonesta,* ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα. Virg. Æn. 9, 594, *digna atque indigna relatu Vociferans.* — [*piscis*] 'ut piscis;' omissâ ut sæpe comparationis particulâ. — [*cliens*] 'Quotidie patronum salutatum veniebat, eum in forum deducebat, et quotidianus prope conviva fiebat.' — [*suburbana*] h. l. in agro Sabino. — [*indictis — Latinis*] Feriæ Latinæ non statæ erant, sed conceptivæ et quotannis indicebantur a consule. Macrob. Sat. 1, 16. Suet. Claud. 4. Jam quum per quatriduum justitium esset, patroni causarum et quicunque civilibus negotiis implicatus erat, otiandi causâ, comitibus aliquot secum eductis, rusticabatur. Sic feriis Latinis a Cicerone finguntur habiti in Scipionis minoris hortis sermones de republicâ.

76—84. [*Impositus mannis*] 'cisio vel rhedæ, cui juncti erant manni' (est animal hybridum ex equo et asinâ natum). — [*requiem*] 'dum sibi *undique*, quoquo modo, oblectationem ac recreationem a forensibus negotiis parat.' — [*Dum septem*] 'eo quod Menæ donat dimidiam partem pretii, quo agellus emeretur, alteram mutuam dat, ei persuadet' &c. — [*crepat mera*] 'semper in ore habet.' Sic etiam *loqui.* Cic. ad Att. 9, 13, *Dolabella suis litteris merum bellum loquitur.* — [*ulmos*] 'maritandas vitibus.' — [*Immoritur*] 'macerat et enecat se opere rustico strenue exercendo.' *Studiis* dativ. ut Quinctil. 9, 3, 73, *immori legationi.* — [*senescit*] 'τήκεται, macrescit et canescit.'

86—91. [*mentita*] Cfr. ad Od. 3, 1, 30. — [*enectus*] 'attenuatus.' *Schol.* Liv. 21, 40, *fame, frigore, illuvie, squalore enecti.* — [*mediâ de nocte*] Cfr. Epp. 1, 2, 32. — [*scabrum*] 'squalidum atque impurum.' — [*intonsum*] Et propter avaritiam et propter tædium infelicissimæ agriculturæ omnem vitæ cultum neglexerat, longe nunc diversus ab illo, qui fuerat *tonsoris in umbrâ.* — [*Durus*] Epp. 1, 16, 70, *sine pascat durus aretque.* 'Prope nimis laboriosus et *attentas ad rem* (Ter. Ad. 5, 8, 31), γλίσχρος.' Sat. 2, 6, 82, *Asper et attentus quæsitis.* — [*Pol*] *edepol ecastor:* cfr. de his juramentis Varronem apud Gell. 11, 6.

93—97. [*Quod te*] Hæc quoque est in sermone quotidiano solita obtestationis formula. Ter. Andr. 1, 5, 54, *Quod te ego per dextram hanc oro.* Virg. Æn. 2, 141, *Quod te per superos — oro.* Est relativum infinitum, 'διότι, propter quod.' — [*Qui semel*] Jam ex hac narratiunculâ poeta colligit generalem sententiam: 'Ut primum aliquis perspexit &c. Horatius totius rei exitum callide tacuit: nihil enim attinebat adjungere a Philippo misericordiâ tacto Menam pristinæ vitæ illico

restitutum, rursus fecisse præconium. — [*verum est*] 'æquum est et decet quemque intra eos fines manere eamque vitam eligere, quæ cujusque viribus ac rei familiari quam maxime consentanea sit.'

EPISTOLA VIII.

ARGUM. De toto hoc Epistolio scripto A. U. C. 734, cfr. Jacobsii Lectt. Venus. p. 335. Idem est Celsus, cujus mentionem facit Epp. 1, 3, 15, ubi vide.

1, 2. [*Celso gaudere*] 'Refer, Musâ a me rogatâ, Celso (me eum jubere) χαίρειν καὶ εὖ πράττειν.' Celsus igitur salutarat Horatium; (quomodo, ignoramus:) hic amicum juniorem, sibi carum et quem magni faceret, resalutat, Musæ hoc officium mandans. — [*scribæque*] His vv. ei gratulatur munus utique honorificum, quod paullo ante adeptus erat, neque vero, ut aliis visum est, eum deridet. Qui hujusmodi cohorti amicorum proconsulis vel ducis aggregati erant, interdum adhibebantur ad epistolas in primis arcanas et gravioris argumenti ex illius mandato conscribendas, ad quotidianas servi vel liberti.

3, 4. [*Si quæret*] Multâ jam cum familiaritate et benevolentiâ Celso totum animi sui statum aperit: 'se sibi displicere, non propter causas fortuitas atque externas, sed propter inexplicabilem quandam mentis ægritudinem, quâ se nunc quidem liberare nequeat:' — [*minantem*] 'pollicentem ac molientem,' ut Sat. 2, 3, 9, et Phædr. 4, 22, 4, *Hoc scriptum est tibi, Qui magna quum minaris, extricas nihil.* Refertur autem in primis ad studia poetica. — [*nec recte*] 'non nimis bene me vivere, non satis me ipso contentum esse, propterea nec *suaviter*.'

5—6. [*momorderit*] Et de æstu et de frigore (Sat. 2, 6, 45) dicitur; h. l. de foliis arefactis, baccis ustis. — [*longinquis*] ut divites greges habebant et in Calabriâ et in Galliâ Cisalpinâ. — [*agris*] 'agris pascuis;' ut dividebant agros in pascuos, arvos, arbustos, consitos.

9—12. [*Fidis*] 'qui, ut ipse probe scio, malum meum levare volunt.' Amicos autem corrigere hunc pravum animi habitum aventes cum medicis comparat. — [*Cur me*] idem fere ac 'propterea quod;' sed illud est discrimen, quod hoc rationem simpliciter significat, alterum ductum est ex directâ interrogatione: *Cur — properatis?* — [*arcere veterno*] *Arcere* cum ablativo sine præpos. *a* etiam in prosâ or. Cic. Phil. 5, 13, *hostem arcuit Galliâ.* Mentis *veternus*, marcor et torpor est ille, quo affecti nihil eorum, quæ nobis proposuimus, perficere atque elaborare possumus. *Funesto* autem, quia, ut ait Celsus 3, 20, *in hoc* (lethargicorum morbo) *marcor et inexpugnabilis pæne dormiendi necessitas. Λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum est et, nisi succurritur, celeriter jugulat.* — [*ventosus*] 'levis, inconstans, instabilis.' *Comm. Cruq.* Sic Cic. ad Fam. 11, 9, Lepidum *hominem ventosissimum* appellat. — [*Tibure*] 'in Sabino meo prope Tibur.' Catull. 44, 1, *O funde noster, seu Sabine seu Tiburs;* et cfr. Sat. 2, 7, 28.

13—17. [*rem gerat*] 'quomodo officia ac negotia sua curet, et qualis sit animi ejus status.' — [*juveni*] Tiberio tunc XXII. annos nato. — [*utque cohorti*] Cfr. Sat. 1, 7, 28. Epp. 1, 3, 6. Hujus moris primus, ut videtur, auctor fuit Scipio Africanus minor. Cfr. Appian. Hispan. 84. — [*subinde*] 'deinde protinus.' — [*instillare*] 'leniter atque amice tra-

dere præceptum,' ut guttatim in aures instillantur harum medicamenta —[*Ut tu fortunam*] 'Quod si tu modeste feres fortunam, quæ t comitem fecit Neronis, cujus favore gaudens majores etiam opes atqu honores aliquando adipisci potes, nos quoque (Neronem simul signi ficat) benevoli et vere amici tibi erimus; superbiâ contra et fastu s præter modum te extuleris, amicos a te abalienabis.'

EPISTOLA IX.

ARGUM. Venustius sane atque elegantius Septimium suum (de quo v Od. 2, 6.) Tiberio Claudio Neroni commendare non potuit quam ho epistolio, in quo gratiam, quâ ipse apud Augusti privignum fruatu deditâ operâ extenuat. Noli autem oblivisci eo tempore, quo scriptu est (A. U. C. 732, vel, ut alii volunt, 734.) Tiberii mores nondum re prehensione dignos fuisse. Tacit. Ann. 6, 51, *Egregius vitâ famâqu quoad privatus vel in imperio sub Augusto fuerat.*

1—3. [*unus*] 'præter ceteros.' 'Vel propter hoc metuendum no est, ne te aliorum rursus commendatione obtundam.'—[*rogat et prec cogit*] 'ita rogat, ut me precibus suis quasi cogat;' quam πειθανάγκη Græci dicunt.—[*Scilicet*] *only think!*—[*tradere*] ut Sat. 1, 9, 47. Ep 1, 18, 78.

4, 5. [*mente*] 'egregiâ tuâ indole et ingenio perspicaci.'—[*domoqu* Ex Claudiorum stirpe nobilissimâ ortus, apud vitricum educatus era —[*legentis*] 'honestos tantum homines eligentis, quos in familiariu suorum numerum asciscat, ac propterea a se removentis homines bon rum artium rudes.'—[*propioris*] 'carioris,' quos vocabant *primæ a missionis*, Seneca de Benef. 6, 33.

6—9. [*valdius*] 'melius,' ut A. P. 321, *valdius oblectare.*—[*abirem* 'ut evaderem.' *Schol.*—[*mea*] 'bona et commoda, in quibus pon etiam favorem, quo me prosequi dignaris.'—[*Dissimulator*] Tal describitur εἴρων, ab Aristotele de Mor. ad Nicom. 4, 3, ὁ δ' εἴρω δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἐλάττω ποιεῖν. *Lamb.*—[*opi* 'gratiæ, quâ fruor apud te, et id unum appetens, ut utilitas inde ad m redundet;' cujusmodi homines ἰδιοπράγμονας vocant Græci.

11—13. [*descendi*] Usurpatur de re, quam minus dignam nobis ce sentes prope inviti suscipimus, sed tamen propter certas causas abjice non possumus. Cic. Divin. 1, *ad accusandum descendere.* *Frons* inte dum pro impudentiâ, insolentiâ, fastu: unde *frontem perfricare* 'in pudenter se gerere,' et in plebeculæ Latinitate *frons expudorata* (Petro 39.) *frons urbana* pr. est ejus, qui, quia in urbe vivit, minus timidus modestus est rustico ac prope accedit ad mores scurrarum, (quibuscu junguntur *urbani* Epp. 1, 15, 27, et Plaut. Trin. 1, 2, 162.) quocir interdum vel potentiori amico molestus fieri non reformidat et hoc qua jus sibi sumit, ut confidentius se gerat cum omnibus: hinc face *præmia*, jura, *privileges.* 'Ausus sum pudore deposito amici causâ v inverecundus fieri.'—[*Scribe* (unum) *tui gregis*] pr. 'ejus nomen i album amicorum tuorum referri jube;' 'recipe eum in cohortem com tum tuorum.' Sic apud Cic. de Or. 2, 62, et ad Fam. 7, 33, sodales æquales dicuntur *gregales.* *Doering.*

EPISTOLA X.

ARGUM. Cum lepidâ εἰρωνείᾳ Aristio Fusco, intimo suo amico, (de quo v. Od. 1, 22. Sat. 1, 9, 61. 10, 83.) qui, ut philologus, in urbe manere malebat, rusticationis commoda et gaudia enarrat, eumque Stoicis sententiis exhortatur, ut sorte suâ contentus vivat, neque, forsitan cum majore incommodo quam lucro, potentiores ambiat. Scripta videtur circiter A. U. C. 737.

1—3. [*salvere jubemus*] Solita formula. Plaut. Asin. 2, 2, 30, *Jubeo te salvere voce summâ, &c.* — [*at cetera*] Sic Cod. Bland. antiquiss. et alii, ut Virg. Æn. 3, 594, *Consertis tegumen spinis, at cetera Graius*, ubi ut h. l. apte duo membra magis sibi opponuntur quam in alterâ lect. *ad cetera*, quod per se spectatum æque rectum est. Liv. 37, 7, *virum ad cetera egregium.* Id. 4, 26, *ad alia discordes.*

4—9. [*et alter*] 'etiam alter negat, pariterque eadem probamus.' — [*Annuimus*] 'nutu probamus:' sed simul refert columbos ipsos rostra amantissime conserentes. — [*vetuli*] Matius apud Gell. 20, 8, *Columbatimque labra conserens labris.* — [*circumlita*] 'circumdata, obducta.' — [*Quid quæris?*] formula sermonis quotidiani haud infrequens etiam apud Ciceronem (ad Att. 2, 1, &c.), quæ proprie significat, 'non opus est, ut ex me quæras: ultro tibi omnia dicam.' — [*Vivo*] 'vitâ vere vitali fruor et rex mihi esse videor.' Sic βασιλεύειν. — [*fertis*] Sal. Cat. 53, *virtutem animi ad cælum ferunt.* — [*rumore secundo*] 'Simul atque unus vestrum, qui hujus sententiæ et opinionis participes estis, urbis vitam laudat, ceterorum omnium plausus et clamores movet.' Hoc enim inest in antiquâ formulâ, *populi rumore secundo*, quâ usi sunt Ennius et Fenestella apud Non. p. 385. Cic. Tusc. 2, 1, *secundo populo.*

10—13. [*sacerdotis fugitivus*] Liba ab iis, qui rem divinam faciebant, allata et sacerdotibus relicta, horum servis interdum pro pane data esse videntur; jam joci causâ narrat, unum aliquando mero hujus cibi nimium dulcis tædio ab hero aufugisse, quo tandem vero pane vesceretur. — [*placentæ*] ex farinâ et caseo, oleo frictæ, papavere, sesamo, melle oblitæ; h. l. eædem cum *libis*, etsi propriæ hæc dis offerebantur, illæ inter crustula s. dulciaria referebantur. — [*Vivere naturæ — convenienter*] ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν pervulgata Stoicorum erat doctrina: verum Horatius h. l. populariter loquitur, ut Cic. de Legg. 1, 21, 56, *Sed certe res ita se habet, ut ex naturâ vivere summum bonum sit, id est, vitâ modicâ et aptâ virtute perfrui.* 'Huc autem pertinet etiam habitatio naturæ usibus inserviens, cui ante omnia *area* (*a site*) eligenda est, id quod optime fit ruri, ubi beatæ vitæ nihil obstat.' — *Domo* antique pro *domui* est aliquoties apud Catonem (R. R. 134, &c.). In seqq. Sabinum suum respicit.

16, 17. [*rabiem Canis*] Canicula exoritur quidem A. D. XIII. Kal. Aug. (20 die M. Julii,) sed apparet VII. Kal. (27 Jul.) Schneider ad Colum. 11, 2, 53. Sol intrat Leonem 23 die M. Julii. — [*momenta*] 'motus, circuitus cœlestes, qui eo tempore fiunt, quo Sol est in Leonis signo atque vi caloris terras urget.' Poetice rem sic exprimit, ut fingat Leonem ad furorem excitari Solis radiis *acutis*, eum penetrantibus. Od. 3, 29, 19.

18—21. [*divellat*] Exquisitior sane lectio quam *depellat*. Illud sig nificat, 'somnum subito interrumpit, nosque excitat;' hoc, 'nos dor mire non sinit.' — [*Libycis — lapillis*] Loquitur de pavimentis (λιθο *στρώτοις*) tessellatis et vermiculatis ex marmore Numidico *cæsim diminut* (Appul. Met. 5, p. 237, Wouw.) (*mosaic pavement*). — [*olet*] quatenu floribus vel liquoribus odoratis spargebantur etiam pavimenta. — [*i vicis*] Urbis, in quos aqua ex magnis aquæ ductibus per fistulas plumbea s. tubulos ducebatur. — [*trepidat*] 'continenter et celeriter currit.' Cf Od. 2, 3, 11.

22, 23. [*Nempe*] inest ironiæ significatio. — [*inter varias — columnas* Loquitur de peristylio exstructo ex columnis marmoreis vario color maculatis. — [*silva*] 'viridarium peristylio cinctum.' Od. 3, 10. Cor Nep. Att. 13, (Attici domûs) *amœnitas non ædificio, sed silvâ constaba* — [*longos*] 'late extentos in urbis vicinia per agrum Romanum' oli tam fertilem, nunc prope incultum ac vastum. — [*prospicit*] Etiam i prosâ oratione. Plin. 1, 1, *triclinium — pratum multumque ruris videt — hippodromi nemus comasque prospectat.*

24, 25. [*Naturam expellas furcâ*] 'Licet naturam summâ vi et cal lidissimâ arte opprimere coneris, tamen manet invicta suumque jus sil vindicat.' *Furcâ expellere aliquem* proverbium est pro 'aspere atqu ignominiose exturbare et ejicere.' Cic. ad Att. 16, 2, *Quoniam furcill extrudimur, Brundisium cogito.* — [*furtim*] 'ratione quasi clandestin ut quomodo fiat vix animadvertas, illa divitum fastidia perversa naturæ contraria vincit, ipsique, quantumvis a simplici vitâ recesserin tamen aliquando vel inviti ad eam redire coguntur.'

26—28. [*Non qui*] 'Falsa autem illa de finibus bonorum judici qualia plerumque sunt divitum, magis noxia sunt ac beatitudini infe tiora, quam inscientia rerum externarum nullius ponderis, ut quu nos deridet dives, quod purpuram Sidoniam ab Aquinate distinguer nesciamus.' — [*contendere—ostro*] dativ. 'comparare cum purpurâ.' – [*callidus*] ut Sat. 2, 7, 101, *subtilis et judex—callidus:* 'sollers i distinguendâ purpurâ sincerâ, quæ ex Phœnice importatur, ab adu terinâ, quam ad illius imitationem Aquinates in agro Volsco fu tingunt, ut imperitos decipiant.' — [*fucum*] lichenis genus, φῦκο cujus succo vel medicabantur lanam muricis succo postea tingenda vel sine illius conchylii succo adulterinam. — [*propiusve medulli* 'intimos animi sensus magis percellens.'

30, 31. [*plus nimio*] Altera lectio *plus æquo* est e gloss. Plaut. Mi Glor. 2, 6, 101, *satis et plus nimio merui mali.* M. Antonius E ad Cic. Attic. 10, 8, *Te nimio plus diligo.* — [*pones*] 'depones, carebis.'

34—37. [*Cervus*] Aristot. Rhetor. 2, 20, et Conon Narr. 42, ha fabulam conservarunt, quâ Stesichorus Himerenses monuit, ne Phalaridis (Arist.) aut Gelonis (Conon) tyrannidi subjicerent. — [*com munibus*] 'ex jure naturæ.' Ovid. Met. 1, 135, *Communemque pri ceu lumina solis et auras humum.* — [*Pellebat*] 'sæpe, continuo.' – [*minor*] ut ἥττων. — [*opes*] Sic Od. 3, 3, 28, Epp. 2, 2, 136, p frequentiore singulari. — [*recepit*] 'ultro ac libenter accepit.' — [*vict violens*] 'victor evasit, postquam ipse quoque vectorem adjuvans fer citer cum cervo certasset viresque suas summâ cum contentione exs ruisset.' Explicabis igitur 'vehemens et acer.'

40—43. [*dominum*] Stoicum hoc. Arrian. Epictet. 4, 1, 59, de stultis, quos dicebant: *οὕτως οὖν πολλοὺς κυρίους ἔχομεν; Οὕτω.* Libertas igitur inter præcipua animi bona referenda est; quâ qui caret servit diviti alicui et potenti, propterea quod *improbus*, hoc est, immodicus, intemperatus, suâ sorte nunquam contentus est, nimia semper et vasta appetit.' — [*olim*] in fabellis et exemplis: 'ut solet fieri in calceo, qui si major pede est, facit, ut humi prolabamur, si minor, pedem constringit et dolore nos afficit.' *Uret* autem rectum, non glossema *urget*. Propert. 4, 3, 23, *Dic mihi, num teneros urit lorica lacertos?* Ceterum admodum frequens est apud philosophos hæc comparatio. Lucian. Pro Imagg. 10, *μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα, μὴ καὶ ἐπιστομίσῃ με, φησίν, ἐμπεριπατοῦσαν αὐτῷ.*

46. [*Cogere*] h. l. 'congerere, coacervare.'

47. [*Imperat aut servit*] 'Prout possessor est: si sapiens, pecunia parta inservit vitæ necessitudinibus, utilibus inceptis, beneficiis in alios conferendis; si stultus, ei imperat, ut dominus servo, ita ut, quamvis eâ uti nequeat, tamen ejus semper augendæ causâ quidlibet, etiam perversissima quæque, in se suscipere multoque cum labore perficere cogatur.' Frequens sententia: Publius Syrus 998, *Pecunia est ancilla, si scis uti; si nescis, hera.*

48. [*Tortum*] Sententia per se clara: 'Pecunia debet esse ea machinæ, ut ita dicam, vitalis pars, quæ movetur, non ea, quæ movet;' 'ordinatrix et dispensatrix esto mens sapientis possessoris, pecunia materies, quâ pro suâ voluntate atque intelligentiâ ille utatur.' V. *tortus ἐπίθετον* funium et rudentum perpetuum esse monstrant Interpretes ex Virg. Æn. 4, 575. Ovid. Met. 3, 679. Catull. 64, 235. Pers. 5, 146, unde explico de fune ductario vel in machinis tractoriis (Vitruv. 10, 3 et 4.) vel in remulco.

49, 50. [*tibi*] 'Ut tu legeres, dictabam meo puero a manu.' Imperfectum, ut in subscriptionibus epistolarum: *hæc scribebam, &c.*, tempore relato ad illud temporis punctum, quo, cui missa est epistola, eam leget. — [*Vacunæ*] Vacunam, antiquam Sabinorum deam, respondisse Romanorum Victoriæ, itaque radicem VAC eandem esse ac VIC vv. *vincere victor*, et nititur Varronis testimonio apud Acronem, et confirmatur ex inscriptione ipsius illius fani prope Horatii Sabinum siti, sed jam illo tempore vetustate ex parte collapsi, apud Feam. Per jocum autem Romani interdum deæ nomen sic interpretabantur ac si esset a v. *vacare*, ipsaque vacationis atque otii tutela. — [*Excepto, quod*] Ne *eo* supplendum sit, referunt hunc usum ad formulas *audito, cognito, nuntiato*. v. Zumpt. Gr. § 647.

EPISTOLA XI.

ARGUM. Bullatius, homo alioquin ignotus, Horatii certe amicus, (quod ipsum documento est ingenium ac probitatem ei non defuisse:) ex eo tamen divitum genere fuisse videtur, qui propter nescio quem animi languorem nec rebus civilibus neque litteris neque agriculturæ vel negotiationi operam navarent, sed tandem ipsius otii, cui se dediderant, pertæsi, hoc omnium rerum fastidio aliter se liberari posse non opinarentur, nisi si in longinquas regiones profecti inter alios semper

homines versarentur, veteres locos ac famâ celebratos viserent, alia quotidie antiquitatis monumenta, artificum opera, delubra deorum spectarent. — Talem igitur hominem amice ad sapientiorem vitæ usum exhortatur et in urbem ad suos revocat, simul lectoribus significans, sibimet ipsi propter animum æquum ubique bene esse. — Scripta videtur Epistola A. U. C. 733.

1—5. [*Quid tibi*] Ter. Eun. 2, 2, 42, *Sed quid videtur tibi hoc mancipium?* formula sermonis quotidiani mixta ex his duabus interrogationibus: 'Quid tibi videtur hac de re?' et: 'Qualis tibi videtur hæc res?' Sic etiam Græci. Plato Euthyd. 77, *τί οὖν ἐφαίνοντό σοι* (οἱ *ἄνδρες*); — [*concinna*] 'elegans, venusta propter ædificia, in primis propter Junonis ædem. — [*Sardis*] plur. Σάρδεις. — [*Smyrna*] Lucian. Imagg. 2, *Σμύρνη, ἡ καλλίστη τῶν Ἰωνικῶν πόλεων.* — [*sordent*] ut Virg. Ecl. 2, 44, *sordent tibi munera nostra.* 'Videnturne tibi despicienda præ *regiæ* Romæ splendore?' — [*Attalicis*] 'An domicilio tibi deligere mavis unam ex urbibus regni olim Attalorum, Pergamum, Tralles, Thyatiram, Myndum?'

6—8. [*Lebedum*] unam XII. Ioniæ urbium. Teste Strabone 14, p. 643: "scenicorum artificum conventus ibi erat et domicilium, qui in Ioniâ erant ad Hellespontum usque; ibique *πανήγυρις* et annua certamina in Bacchi honorem agitabantur;" verum reliquo anni tempore prope deserta erat, ut constat ex h. l. — [*Scis Lebedus quid sit*] Bullatius igitur et, ut videtur, Horatius sub Bruto militantes A. U. C. 712, ibi fuerant. — [*Gabiis*] Visconti *Monumenta Gabini*, p. I. Dionys. Hal. A. R. 4, 53, *πόλις ἦν τοῦ Λατίνων γένους, Ἀλβανῶν ἀπόκτισις ἀπέχουσα τῆς Ῥώμης σταδίους ἑκατόν·—νῦν μὲν οὐκέτι συνοικουμένη πᾶσα, πλὴν ὅσα μέρη πανδοκεύεται κατὰ τὴν ὁδόν.* Propert. 4, 1, 34, *Et qui nunc nulli, maxima turba Gabi.* Monumenta a Viscontio descripta reperta sunt prope lacum Gabinum, hodie *Lago di Castiglione*, in loco hodie nominato *Pantan de' Griffi.* — [*Fidenæ*] Sabinorum oppidum, prope Romam, (Strabo 5, p. 226 et 230.) cujus reliquiæ exstant prope vicos *Giubileo* et *Serpentina.* Prima longa, contra Virg. Æn. 6, 773, *urbemque Fidenam.* — [*vellem*] 'vel ibi æquo animo vivere possem, si opus foret.'

9, 10. [*Oblitusque*] 'Quum ibi tranquille versarer in contemplando terribili simulque magnifico maris turbati spectaculo, vel oblivisci possem ad tempus carissimorum meorum amicorum et æquo animo pati si ipsi quoque in secessu meo mei interdum obliviscerentur.' Ceterum hoc quoque l. sunt semina doctrinæ Stoicæ. Arrian. Epict. 3, 24, 109 *Ἂν ἐν Γυάροις ἦς, μὴ ἀνάπλασσε τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριβήν·—ἀλλ ἐκεῖ τέτασο, ὅπως δεῖ τὸν ἐν Γυάροις διάγοντα, ἐν Γυάροις ἐῤῥωμένως διάγειν.*

11—16. [*Sed neque*] Arrian. Epict. 2, 23, 36, *Οἷον εἴ τις ἀπιὼν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ καὶ διοδεύων πανδοκεῖον καλόν, ἀρέσαντος αὐτῷ τοῦ πανδοκείου, καταμένοι ἐν τῷ πανδοκείῳ κ. τ. λ* 'Summæ igitur,' inquit, 'stultitiæ esset, si quis in viâ Appiâ imbre permadefactus, non iter pergeret, sed in cauponâ sese abderet, vel frigore hiberno correptus et rigens, non ideo in aliquem pistoris furnum vel thermas intraret, ut se calfaceret, sed,' &c. — *Frigus, sitem* (Ovid Met. 5, 446) *colligere* est pr. 'in intimum corpus recipere.' — [*Idcirco navem*] 'Nec propter unam porcellam, navi venditâ, et quidem *tran*

Ægæum mare, ut qui nunquam rediturus sit in patriam, nauclerus in perpetuum mari renuntiabit, ut fortasse tu propter aliquod tædium animi Romam nunquam redire decrevisti.'

17—21. [*Incolumi*] 'integro, sanæ mentis homini, constanti et quieto.' *Schol.* Sic Sat. 2, 5, 13, *incolumi capite esse* opponitur insaniæ. — 'Qui igitur domi contentus vivit, pulcherrimis illis Græciæ et Asiæ urbibus æque libenter caret ac rebus molestissimis.' — [*Mitylene*] ἡ μεγάλη καὶ καλὴ vocatur a Longo 1, 1. — [*facit*] 'juvat, apta est.' Propert. 3, 1, 20, *Non faciet capiti dura corona meo.* Pr. de medicamentis: Plin. 22, 19, *chamæleon facit ad difficultatem urinæ.* — [*Pænula*] vestis gausapina vel scortea, quâ super tunicam acceptâ tempore frigidiore per itinera utebantur; per æstatem propter spissitudinem molesta erat. Contra *campestre* (subligaculum, κατάζωμα), inguinum velamentum linteum, quo cingebantur juvenes in Campo Martio, nudi corpora exercentes vel Tiberim denatantes. — [*Sextili*] Augustus mensis Sextilis demum A. U. C. 746 appellatus est. — [*caminus*] foculus cum prunis, qui, ut videtur, ex uno conclavis loco in alterum transferri poterat; qualibus etiam nunc utuntur Itali.—[*Romæ*] 'Dum Romæ vivimus felices, laudemus sane amœnas et pulchras illas urbes, nec tamen abripiamur ullo eas visendi desiderio.'— [*absens*] 'procul sita a patriâ nostrâ.'

22—30. *Fortunare* verbum est formularum religiosarum. Afranius apud Non. p. 109, Merc. *Deos ego omnis ut fortunassint precor.* — [*arbiter*] 'qui mare longe prospectat itaque ejus veluti dominus est.' — [*Cœlum, non animum*] Æschines adv. Ctesiph. p. 407, Bekk. οὐ γὰρ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξεν. — [*Strenua inertia*] Qualis est ardelionum vita (Martial. 2, 7), qui cum semper aliquid moliuntur moxque temere incepta omittunt, nihil unquam assequuntur nec perficiunt: quod quum ipsi sentiunt, tædio *exercentur*, fatigantur. Per ὀξύμωρον dictum est, ut illud Ennii apud Gell. 19, 10, *Otioso negotio animus nescit, quid velit.* Senec. de Tranq. An. 12, *inquieta inertia.* Od. 1, 34, 2, *insaniens sapientia.* — [*navibus*] 'Nos maria et terras peragramus, ut bene beateque vivamus, quasi in locis extremis atque a patriâ quam remotissimis tranquillius feliciusque victuri quam domi.' *Lamb.* — [*Ulubris*] quas *vacuas* dicit Juven. 10, 102, oppidulum prope paludes Pomptinas, hodie *Cisterna.* Cfr. Plaut. Aul. 2, 2, 10, *Pol, si est animus æquus, satis habes, qui bene vitam colas.*

EPISTOLA XII.

ARGUM. De Iccio vide Od. 1, 29. Huic sodalem suum, Pompeium Grosphum (Od. 2, 7), commendat, propter quam ipsam rationem prope incredibile est, interpretes ante Jacobsium (excepto tamen Gesnero) uno fere ore in eo consensisse, ut contenderent, in commendaticiâ hac epistolâ Iccium tamquam hominem sordidum, avarum, fatuum, dicis causâ et propter nescio quam animi vanitatem philosophiæ deditum, describi et cum insigni mordacitate derideri, nihilominus videlicet poetæ amicum. — Scripta est A. U. C. 734.

1—5. [*Fructibus*] Iccius tunc erat procurator prædiorum Siculorum M. Agrippæ, quorum de reditibus rata pars tamquam administrationis

merces ad ipsum perveniebat. — [*colligis*] 'colligendos curas per villicos.' — [*non est, ut*] οὐκ ἔστι (δυνατὸν) ὅπως, 'fieri nullo modo potest.' Cfr. Od. 3, 1, 9, *Est ut viro vir latius ordinet.* — [*usus*] Opponitur mancipio. Cic. ad Fam. 7, 30, *Atticum, cujus quoniam proprium te esse scribis mancipio et nexo, meum autem usu et fructu, contentus isto sum. Id enim est cujusque, quo quisque fruitur atque utitur.* — [*Si ventri*] Fortasse meminerat Horatius, versuum Theognidis 719, B. Ἰσόν τοι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστιν Καὶ χρυσὸς καὶ γῆς πυροφόρου πεδία, Ἵπποι θ' ἡμίονοί τε, καὶ ᾧ τὰ δέοντα πάρεστιν Γαστρί τε καὶ πλεύραις καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν Παιδός τ' ἠδὲ γυναικός. — [*pedibus*] 'si podagrâ non laboras.'

7—10. [*Si forte*] Jam sapientis temperantiæ exemplum affert: 'Si *forte*, id quod non pro certo scio:' (v. *forte* minime prætervidendum est:) 'quum cibis lautioribus vesci facile tibi liceret, tamen *abstemius*' (pr. de vino, hic et de cibo et de potu:) 'sobrius manes ac vivis leguminibus oleribusque atque inter hæc vel urticâ, æque parco et tenui victu etiam *protinus*' (i. e. '*porro et sine intermissione,*' Non. p. 375), 'in perpetuum uteris, etiam si subito dives factus eris, vel quia naturâ ultro temperans es, vel quia ex firmo proposito abstines a luxuriâ, ut sapientiæ præceptis satisfacias.' — *In medio positæ* sunt res, quarum potestas nobis est ac liber usus. — [*urticâ*] Est omnino planta hujus nominis, quâ Itali etiam nunc vere, dum tenera est, vesci interdum solent; non urtica marina Medusæ genus, quæ in opiparis pontificum cœnis apponebatur. *Herbis* autem *et urticâ* dictum est, ut Od. 1, 12, 8, *silvæ et quercus.* Ovid. Met. 10, 261, *et flores mille colorum Liliaque.* — [*ut*] 'licet, quamvis;' non ἵνα. — [*inauret*] Suspicor proverbii locum obtinuisse Fortunæ aureum rivum, in quem ubi quis se immersit, *confestim,* id est, repente ipse dives fit. — [*naturam mutare pecunia nescit*] 'Qui naturâ vel sine philosophorum præceptis temperans est, etiam dives factus, prius vitæ genus, bonæ valetudini unice aptum, servat.'

12—14. [*Miramur*] 'Virtuti autem te vel maxime studere et philosophiæ deditum esse gaudeo; etenim si miramur, Democritum illum rem familiarem ob sapientiæ studia prorsus neglexisse, multo magis profecto te admiremur necesse est, qui inter multa negotia necessaria quidem, sed interdum sordidiora, ut est tabularum expensi acceptique confectio, inter homines quæstûs ac lucri cupidos, quibuscum sæpe versari debes, nihilominus philosophiæ et physicis studiis vacas.' Cic de Fin. 5, 29, *Cur tot maria transmisit Democritus? qui (vere falsone cur quæreremus?) dicitur oculis se privasse; certe, ut quam minime animus a cogitationibus abduceretur, patrimonium neglexit, agros deserui incultos.* — [*peregre est*] 'meditationi immersus et quasi segregatu a corpore, procul abest a rebus terrestribus.' — [*velox*] 'inter ver θεωρίας magnâ cum facilitate versans.' — [*scabiem*] 'sordidam alio rum avaritiam, quibuscum Agrippæ rationes tibi putandæ sunt.' — [*contagia*] 'quæ lucri cupido morbi contagiosi instar jam prope omne invasit.'

15. [*sapias*] Simpliciter pro φρονῇς, cogites.' — [*sublimia*] 'τ μετέωρα, cœlestia;' 'philosophiam physicam.' *Comm. Cruq.*

16—20. [*Quæ mare*] Similes loci sunt Virg. Ge. 2, 475. Propert 3, 5, 25. Manil. 1, 99. — [*compescant—temperet*] Propert. 1. 1. 37

Curve suos fines altum non exeat æquor, Plenus et in partes quatuor annus eat. — [*sponte suâ*] 'proprione impetu atque instinctu, an *jussæ* ac ductæ numine divino.' — [*premat*] 'abscondat.' Intellige de solitis lunæ vicissitudinibus, κενώσεσι καὶ πληρώσεσι, non de ejus defectu. — [*Quid velit et possit*] 'Quis finis (σκοπὸς) et quæ vis sit mundi universi.' — [*concordia discors*] 'universitas rerum, licet nobis interdum discors videatur, tamen admirabili singularum partium concordiâ juncta.' Est Empedoclis νεῖκος καὶ φιλία Fragm. ed. Sturz. 203, Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει. — [*Stertinium deliret*] Sine joco: 'Investigas, utrum verior sit physica doctrina Empedoclis, an Stoicorum.' Jam facete pro Stoicis ponit ridiculum illum Stertinium "sapientum octavum (Sat. 2, 3, 293), qui CCXX. libros Stoicorum Latine scripsit." (*Schol.*) eique κατ' εἰρωνείαν *acumen* tribuit; *Stertinium* autem pro *Stertinianum*, ut Od. 4, 12, 18, *Sulpiciis horreis.*

21—24. Festive *trucidas* (*slaughterest*) ad Pythagoræ et Empedoclis sectatorem. Hieron. lib. 2, adv. Jovinian. t. 2, p. 331, Villars. *Probabo non Empedoclis et Pythagoræ nos dogma sectari, qui propter* μετεμψύχωσιν *omne quod movetur et vivit edendum non putant, et ejusdem criminis reos arbitrantur, qui abietem quercumque succiderint, cujus parricidæ sunt et venefici.* Diog. Laërt. 8, 77, Empedocli placuisse dicit: τὴν ψυχὴν παντοῖα εἴδη ζώων καὶ φυτῶν ἐνδύεσθαι, φησὶ γοῦν· Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε· Θάμνος τ' οἰωνός τε καὶ ἐξ ἁλὸς ἔλλοπος ἰχθύς. — [*verum*] ut Epp. 1, 7, 98, 'justum.' — [*Vilis*] Proverbium videtur, cui proxime accedit Xenoph. Mem. 2, 10, 4, νῦν διὰ τὰ πράγματα (propter hunc rei publicæ statum) εὐωνοτάτους ἔστι φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι. 'Proborum hominum amicitia εὐωνοτάτη est, tenui pretio, facili operâ paratur, si quâ re indigent, quam nos eis præstare possumus idque comiter facimus. Sic tu primo quoque officio, tibi minime molesto, facile Grosphi amicitiam tibi conciliare poteris.'

25, 26. [*Ne tamen*] 'Ne tamen tu, remotus quum sis ab urbe et studiis occupatus, ignores' cet. Cantabros, quum aliquoties pertinaciter rebellassent, M. Agrippa tandem A. U. C. 734, τοὺς ἐν τῇ ἡλικίᾳ διέφθειρε καὶ τοὺς λοιποὺς τά τε ὅπλα ἀφείλετο καὶ ἐς τὰ πεδία ἐκ τῶν ἐρυμνῶν κατεβίβασεν. Dio Cass. 54, 11. — [*Armenius*] Vell. 2, 94, 4, *Tiberius cum legionibus ingressus Armeniam, reductâ eâ in potestatem populi Romani, regnum ejus Artavasdi dedit,* ubi vel scriptor ipse vel librarii ex Monum. Ancyrano, p. 375, Wolf. sic corrigendi sunt: *Artaxiæ ademptum Tigrani dedit.* — [*Phraates*] Construe: 'Arsaces XV. s. *Phraates* IV., Parthorum rex (A. U. C. 717—753) genibus minor accepit jus imperiumque Cæsaris.' — *genibus minor* pr. 'infra Cæsaris genua collocatus, ad genua ejus admissus,' poeticâ imagine pro 'supplex per legatos atque submissus.' Imperium autem Augusti accepit, quatenus ob metum belli, quod hic ei minitabatur, captivos ex Crassi et Antonii exercitibus signaque militaria Crasso adempta Romam remisit et filios nepotesque obsides Augusto dedit. Strabo 6, extr. Justin. 42, 5. Tac. Ann. 2, 1, *Phraates cuncta venerantium officia ad Augustum verterat. Jus* autem *et imperium* alicujus *accipere* idem est atque 'imperio parere *in jus ditionemque* alicujus *venire.*' Liv. 24, 57.

29. [*Copia*] abundantiæ et ubertatis dea, ut Carm. Sec. 57. ‘Hæc autem omnis generis fruges fructusque quasi de cœlo in terram nunc *defundit*, e cornu suo omnibus abundanter largitur.’

EPISTOLA XIII.

ARGUM. “Hanc Epistolam ad Vinium Asellam, quisquis ille fuit, missam esse nunquam adducar ut credam. In Augusti potius gratiam scripta videtur, cui poeta verecundiam suam vix poterat commendare urbanius. Paratam eadem habebat excusationem, si forte poemata sua Augusto ab amicis nimis officiosis male essent tradita aut minus apte commendata.” *Jacobs.* Festive igitur simulat se præter mandata, quæ domi jam sæpe diuque homini bono, sed pinguioris ingenii, inculcarit, ne illa jam iter faciens, magis etiam quum in urbem pervenerit, obliviscatur, eadem etiam litteris consignasse, hasque litteras, quas Asella, ut probabile est, nunquam videt, post ejus profectionem ex prædio Sabino per tabellarium misisse. Fuit autem (nam persona ipsa vera est, et fortasse nota erat Augusto) vel vicinus Horatii, vel unus quinque illorum bonorum patrum, colonorum partiariorum in ejus Sabino: servus certe tabellarius non fuit, quum tria nomina Latina habuerit, C. Vinius Fronto vel Asella, ut aiunt Scholiastæ.—Scripta videtur Kirchnero Epistola circiter A. U. C. 736, Lachmanno vel ineunte a. 730, vel ante hiemem a. 732; per medium enim tempus extra Italiam degisse Augustum.

4, 5. [*odium*] ‘Si forte offendes Augustum, is fortasse indignabundus accipiet mea carmina.’—[*importes*] plerumque de rebus incommodis, ut ‘importare calamitatem, luctum, periculum, pestem.’ Ceterum construendum videtur etiam propter v. cæsuram: *ne sedulus* (quum sis nimis sedulus), *importes odium libellis, minister operâ vehemente* (ministrum agens talem, qui operam navet nimio atque importuno studio).

6—8. [*uret*] de onere molesto, ut Ovid. Rem. Am. 235, *Aspicis, ut pressos urant juga prima juvencos.*—[*Abjicito*] ‘Abjicito potius in ipso itinere;’ (fingit enim ob propria quoque negotia Vinium Romam proficisci, et tantum officii causâ carmina secum portare,) ‘quam ut eo loco, usque ad quem perferre juberis sarcinam, *ferus*, impatiens jam oneris, efferatus, ut iniquæ mentis asellus, cum vi et multo cum fragore dejicias in solum vel in atrium Palatii *clitellas* muli vel asini tui, quibus sarcina illigata est atque inde solvenda. Quod si tam rusticus esses, quam significo, merito te Asellam vocari dicerent ridentes, qui viderent.’—[*Asinæ*] videtur dixisse pro *Asellæ;* non enim credibile est patris cognomen *Asinæ*, ut volunt, joci causâ a vicinis ejus in Asellæ deflexum esse. Quod *paternum* est cognomen, monstrat jam patrem ingenuum rusticum Romanum fuisse nec vero filio contumeliæ causâ inditum.

10—12. [*lamas*] “lacunas majores aquam pluviam continentes. Ennius: *Silvarum saltus, latebras lamasque lutosas.*” *Comm. Cruq.*—[*Victor propositi*] ἐγκρατὴς τοῦ σκοποῦ.—[*Sic positum servabis*] ‘Sic pones et, quum posueris, etiam sic servabis, ne’ &c.

13—15. [*rusticus agnam*] Jam triplex proponit exemplum ab Asellâ minime imitandum: (1) imaginem rustici agnum sub axillâ ad mercatum ferentis, ridiculam propter continuos bestiolæ motus et curam hominis, ne in solum desiliat, ne ab ipso fortasse lædatur. (2) "Pyrrhiam, ancillam in quâdam Titinii fabulâ, quæ furata lanam dominæ suæ, propter temulentiam ita gestavit, ut facili operâ deprehenderetur." *Schol.* — (3) [*tribulis*] Homines ambitiosi, auram popularem captantes, tribules etiam pauperiores ruri degentes ad convivia interdum invitabant. (Principes autem cives in XXXI. rusticas tribus, homines infimæ sortis in IV. urbanas memento relatos fuisse.) Rusticanus igitur Romanus invitatus a tribuli suo locuplete atque illustri non sine quâdam verecundiâ ac timore e vico suo in urbem pergit calceatus vel peronatus; quia servum non habet, certe qui opus rusticum deserere possit, ipse *soleas*, quibus indutus in triclinium intrare debet, una cum pileo, quo sub noctem domum revertens caput tecturus est, sub alâ portat. Optimus autem homo eo maxime ridiculus fit, quod dum quantocunque potest cum decore soleis puris nec pulvere adspersis in triclinium introire parat calceosque sibi exutos et pileum atriensi tradit, iis omnibus, qui quum maxime in atrio sunt, et ingenuis et libertis et servis nimis demissus ac timidus videtur.

18, 19. [*oratus*] 'Quodsi multis etiam precibus illiusmodi homines te oraverint, ut quid Augusto apportes sibi dicas, tu noli loquax esse, sed quo te jussi perge, donec ad ipsum te admittat ostiarius.' — [*nitere porro*] *push forward.* — [*ne titubes*] Rursus leviter ludit in Asellæ cognomine. 'Cave ne, ut accidit asellis nimis onustis, tu quoque titubes humique procumbas, ubi lamam transgredieris vel per clivum descendes, itaque quæ tibi concredidi qualicunque damno afficias, veluti capsâ collisâ, voluminibus ipsis madefactis.'

EPISTOLA XIV.

Argum. Joci causâ fingit se villico nequam, moroso, bibaci, in urbem reverti cupienti hanc epistolam mittere, quâ significet ruri ei manendum esse: re verâ autem hac scriptiunculâ, quam villicus ipse vix unquam vidit, demonstrare voluit iniquis suis, qui ei propter villulam a Mæcenate donatam invidere solebant, non tam ob ipsam possessionem sibi caram esse quam propterea, quod ibi remotus ab eorum malignitate et a ceteris omnibus urbis molestiis tranquillo animo vivat studiisque libere vacet. Scripta videtur Kirchnero A. U. C. 732.

1—3. [*mihi me reddentis*] 'quia quum Romæ dego aliorum potius sum quam mei ipsius; ruri mihi vivo, ut volo, et ab officiis negotiisque urbanis me reficio ac recreo.' Barthii illud *me redimentis*, Senecâ et Plinio dignius est quam Horatio. — [*tu*] 'qui ante eras in meâ familiâ urbanâ, meum fundum fastidis, quamvis eum habitent quinque familiæ, ita ut *boni*, id est, strenui atque honesti, patresfamilias inde Variam se conferre soleant ad nundinas obeundas et quando oppidana habentur comitia creandis duumviris juri dicundo, ædilibus ceterisque magistratibus municipalibus.' — *Varia*, oppidum in Sabinis olim, nunc vicus imminens Anieni ad octavum lapidem ultra Tibur in via Valeria. Hodie *Vicovaro.*

4, 5. [*Certemus*] 'Agedum videamus, utrum ego diligentius animum meum vitiis purgem, an tu spinas ex agro meo evellas; atque utra ratio melior sit, eane, quâ me ipse curo, quod ad virtutem attinet, an ea, quâ tu (homo socors) colis *rem* meam, id est, fundum Sabinum, præcipuam facultatum mearum partem?'—[*spinas*] Cfr. Epp. 2, 2, 212, *Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?*

6. [*Lamiæ*] Est L. Ælius L. F. Lamia, consul postea A. U. C. 756, de quo v. Od. 1, 26, et 3, 17. Hic igitur tunc lugebat Quintum fratrem. —[*pietas et cura*] 'fraternus amor, quo Lamia erepti fratris recordatur, et ægritudo, quâ consumitur.'

7—9. [*Fratrem*] Repetitio voc. *fratris*, ipsum ὁμοιοτέλευτον a nescio quo reprehensum, sequens ἑξασύλλαβον et, ut videtur, ἅπαξ λεγόμενον mirabiliter Lamiæ mærorem et luctum exprimunt. Cic. ad Att. 12, 28, *mærorem minui, dolorem non potui nec, si possem, vellem.*—[*mens animusque*] 'νοῦς καὶ θυμὸς me *istuc* (ubi tu es) *fert*, impellit me, ut istic esse longe malim, et veluti in ludis circensibus equi feroces quadrigis juncti impatienter exspectant, donec mappâ missâ e *claustris* i. e. carceribus currus emittantur, ut in liberum circi curriculum prorumpant, sic ego quam primum rus proficisci cupio.'

12—17. [*immeritum*] 'locum, cujus nulla est culpa, αἰτιᾶται, accusat.' Sic Od. 1, 17, 28, *vestis immerita.*—[*mediastinus*] a v. *medius*, ut *clandestinus* a v. *clam*, servus infimi ordinis, in medio paratus, nulli certo ministerio addictus, sed viliora munera obire solitus, jussu etiam conservorum artificum vel proprio aliquo munere fungentium, ut sunt dispensatores, ratiocinatores, cubicularii.—[*tristem*] 'iniquâ mente.'

20. [*liquidi*] 'defæcati.'—[*mediâ de luce*] 'Quem olim sæpe de medio die, id est, lucente etiam tunc, (Sat. 2, 8, 2,) in conviviis tempestivis acriter potasse scis,' non eo tempore, quo plerumque compotationes fieri solebant, post horam nonam (Martial. 4, 7).

22—25. [*non incidere*] 'non, quum tempus est, abrumpere et in perpetuum finire amores, compotationes atque id genus alia.' Virg. Ecl. 9, 14, *novas incidere lites.*—[*obliquo*] 'maligno et invido;' sic λοξοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *limis oculis.*—[*Limat*] 'quasi limâ atterit, attenuare conatur.'—[*venenat*] 'ut serpens.'—[*Rident*] 'Rure nemo mihi invidet; tantummodo vicini, si quando dicis et joci causâ ligonem vel marram tracto, subrident, quia non sine causâ horum operum minus peritus iis videor.'

26—30. [*Cum servis*] 'Sic firmum ego propositum teneo: vos servi. homines leves atque inconstantes, illud semper desideratis, quod procu a vobis est; tu mavis Romæ degere et cum ceterâ meâ familiâ urbanâ esse *diaria*, demensa,' cibos, qui per singulos dies a dispensatore servis demetiuntur, additis mensæ herilis reliquiis.—[*rodere*] comice pro 'avide manducare.'—[*voto ruis*] 'Hoc tu summopere optas, ut rursus familiæ urbanæ aggregeris: contra calo (qui lignorum curam gerit ac usum culinæ), homo sane callidus ac vafer, (ut sibi certe videtur, quum me herum interdum decipit et defraudat:) liberum tibi usum rerum ac victum necessariarum invidet, ipsi cum omnia demetiantur et usque ac unciam ponderentur.'—[*ephippia*] ἐφίππιον στρῶμα, "tegimen equ ad mollem vecturam paratum." *Nonius.* Male nonnulli conjungun *piger caballus*, nam neque pigri est arare velle, et *piger*, tardus est suâ naturâ bos. Ovid. Am. 1, 13, 16, *Prima vocas tardas sub jug*

panda boves. — [*Quam scit*] In proverbium transierat Aristophanis Vesp. 1431, D. Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Cic. Tusc. 1, 17, *Bene enim illo proverbio Græcorum præcipitur: Quam quisque novit artem, hac se exerceat.* — [*censebo*] Domini est sententia, quæ eadem semper erit (unde futuro utitur), cui pareat uterque, villicus et calo, necesse est.

EPISTOLA XV.

ARGUM. C. Numonius Vala (Vellei. 2, 119) videtur fundos habuisse prope Veliam et Salernum, de quorum oppidorum cœlo ac solo eum interrogat, quum in altero utro per hiemem A. U. C. 731, 732, degere vellet. Constructio hæc est: 'Par est te scribere, nos tibi accredere (v. 25), quæ sit hiems, qualis via (vv. 1, 2), major utrum populum—Jugis aquæ (vv. 14—16), uter—reverti' (vv. 22—24); cetera (vv. 3—13, rursusque 17—21,) in παρενθέσεσι sunt.

1—3. [*Veliæ*] Hyele, Helia, Ἐλέα, Lucaniæ oppidum a Phocæis conditum notumque propter philosophos Eleaticos, hodie *Alento; Salernum* in agro Picentino, hodieque *Salerno.* — [*Quorum hominum*] 'qui mores sint incolarum, quæ vitæ ratio?' — Antonius Musa medicus Augustum arthritide laborantem aquæ frigidæ perfusionibus et gargarismis curaverat, unde hæc medendi via mox magnum plausum nacta est. — [*supervacuas—facit*] 'dicit nullum inde commodum ad me redundaturum, immo malum auctum iri.' — [*et tamen*] 'Et tamen quum Musæ potius irasci deberent pristini mei hospites Baiani, a me nunc derelicti, innocens ego iis invisus fio, si pro illorum thermis balneis frigidis utor.'

5—9. [*Sane*] 'Utique non sine ratione, ut quisque facile intelligit, totum illud oppidum voluptarium negligi nunc queritur aquas suas celebratissimas propterea, quod sulfuris vi beneficâ etiam longos atque inveteratos morbos expellere e corpore dicuntur.' — [*murteta*] Celsus 3, 21, 35, *maxime utiles naturales et siccæ sudationes sunt, quales super Baias in myrtetis habemus.* Hæ sudationes nunc appellantur *le stufe di Tritoli.* — [*elidere*] Celsus 2, 15, *Gestatio utilis iis, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent neque aliter eliduntur.* Clusium (*Chiusi*) Etruriæ oppidum, notum propter Porsennam regem, *Gabii* Epp. 1, 11, 8.

10—13. [*Mutandus*] 'Verum, etsi lamentantur Baiani, alium locum aptiorem quærere mihi certum est.'—Construe, *equus præteragendus deversoria nota,* quæ sunt in viâ Româ Baias ducente. — [*lævâ habenâ*] 'non sine stomacho, adductâ habenâ sinistrorsum, equum flectens, simul addo verba *Non—Baias;* sed, ut scis, cum brutis verba nihil juvant; auris equi est in ore frenato, id est, equos freno moderari oportet si volumus eos nobis obedire, viamque nobis placitam inire.'

15—25. [*Collectos—imbres*] 'Volo aquam fontanam, non pluviam in cisternis collectam, et quidem puteos perennes, qui semper aquam præbeant.' — [*nihil moror*] 'Vina illius tractûs quum asperner, nihil de iis te percontor; nam propositum mihi est, aliis quam asperis illis nec valde generosis uti. Atque in Sabino quidem meo *quidvis,* omnis

generis cibos ac vina, perferre possum propter aerem, qui concoctionem juvat, et propter frequentes sub divo ambulationes: contra per hiemem, quum magnam diei partem *contractus lego* (Epp. 1, 7, 12), vinum *generosum* (a loco et vite) ac *lene* (ab ætate et sapore) requiro, quod vel mecum apportabo vel ibi quoque reperiam in aliâ regione natum, a propolâ empturus.' — [*adcredere*] 'credere propter id ipsum, quod tu sincere mihi expones rerum illarum statum.'

25—27. [*Mænius*] Quum se per jocum ut deliciarum admodum cupidum ac prope luxuriosum descripsisset, subjicit lepidam de Mænio narratiunculam, quâ delectet Numonium: 'Nimirum,' inquit, 'ego sum prope similis Mænii illius,' de quo vide Sat. 1, 1, 101, et 1, 3, 21. — [*certum præsepe*] comice pro mensâ.

28, 29. [*Impransus*] 'quum esuriret.' — [*civem dignosceret hoste*] id est, antiquo significatu, 'peregrino.' — [*opprobria fingere*] 'ficta crimina in aliquem conferre.'

30. [*Pernicies et tempestas*] Comica hæc. Plaut. Capt. 4, 3, 3, *Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!* — [*macelli*] ubi obsonia, pisces et caro vendebantur.

32—34. [*nequitiæ fautoribus*] 'iis, qui propter qualemcunque causam, fortasse vel jocum quærentes, favebant Mænio, homini nequam ejusque similibus scurris.' — [*patinas cœnabat omasi*] 'Tunc igitur si nummis carebat, totas patinas omasi, intestini bubuli, et carnis agninæ devorabat; quod quum faceret, de vilibus cibis ita se consolabatur.'

35—39. [*Nimirum*] 'Talis videlicet ego quoque sum, et quis non?' — [*unctius*] 'lautius,' ut Epp. 1, 14, 21. 17, 12. — [*nitidis*] 'quorum ex villis splendidis, marmore candentibus, statim colligimus, vos divites esse et insuper vestras fortunas in iisdem villis bene ac tuto collocatas esse, melius utique, quam si in fenore positæ essent.' Sic Cic. pro C. Rab. Post. 1, *fortunas fundatas atque optime constitutas* dixit.

EPISTOLA XVI.

Argum. Ambigunt interpretes, utrum hoc epistolium scriptum sit ad Quinctium Hirpinum (Od. 2, 11), an ad T. Quinctium Crispinum Sulpicianum, triumvirum A. A. A. F. F., Augusti æqualem (Eckhel D. N. 5, p. 291), qui idem videtur cum T. Quinctio Crispino, cos. A.U.C. 745. 'Ego, care, beatus sum, quem ad statum vitæ cuivis optandum inter res externas permultum confert Sabinum meum: tu item cura, ut, quemadmodum mereris, beatus fias, illud γνῶθι σεαυτὸν in primis probe exercens atque ab animi perturbationibus liberum te servans.' Jacobsius egregie defendit bonum illum Quinctium a conviciis, quibus eundem lacerarunt interpretes, tamquam captator fuerit auræ popularis atque externâ specie frugi hominem probumque se esse simularit.

1—3. [*Ne perconteris—Scribetur*] 'Scio gratum tibi fore, si formam fundi mei ultro tibi descripsero; itaque noli me eâ de re percontari.' —[*Arvo pascat herum*] Nam fortasse tu credis fertilissimum esse meum

Sabinum; verum exigui sane est reditûs, mihi tamen carissimum propter situm amœnum.'—*Opulentare* pro 'locupletare, ditare' primum apud Horatium reperitur. — [*vitibus ulmo*] Singulari arte τῷ ἀκύρῳ, quasi *ulmus* herum pasceret, non *vitis*, usus est, ut in summâ sermonis simplicitate poeta tamen maneret.

5—7. [*Continui montes*] 'perpetuo dorso inter se juncti nisi dissociarentur valle angustâ et propterea *opacâ* propter montium umbras se prope tangentes.' Ex Sickleri descriptione est mons Ustica, in cujus radicibus villa Horatii sita erat, et alter clivus, in quo Vacunæ templum erat, hodie *Rocca Giovine*; vallis autem inter utrumque montem est vallis Digentiæ, hodie *Val di Licenza*, quæ clauditur Lucretili, *Monte Gennaro*. Totus autem tractus ei, qui a Tibure viâ Valeriâ per Variam (*Vicovaro*) et Mandelam (*Bandela*) vallem illam ingrediebatur, ab oriente ad occidentem vergere videbatur, ita ut sol mane radiis collustraret Horatii fundum, sub vesperam sinistrum latus, clivum Vacunæ. Quodsi quis Lucretilem enisus in poetæ prædium descenderet, vallis ab occidente ad orientem extendi videbatur. — [*vaporet*] 'vapore obducat,' ut fit vesperi sub cœlo Italico.

8—11. [*Quid, si*] 'Quid dices, si tibi scribam vepres ferre corna,' &c. Facete sane de cornis et prunis, tamquam de fructibus perbonis ac grati saporis verba facit. — [*benigni*] 'largi;' alii *benignæ*, ut est gen. fem. Lucret. 4, 60. Vepribus ipsis hanc largitatem tribui sane ποιητικώτερον est quam al. *benigne*. — [*vepres*] partim sponte ibi crescentes, partim sæpium vivarum (quæ structilibus et maceriis opponuntur:) loco plantatæ. — [*fruge*] pro 'fructu,' glandibus, quibus porci pascebantur. — [*Tarentum*] cujus situs est perquam amœnus. Hoc igitur dicit: 'Tarentum huc tralatum dicas.'

12—13. [*Fons*] Fontem hunc Bandusiam vulgo appellant; alii rectius fontem quoque ut rivum Digentiæ nomen habuisse rentur. — [*dare idoneus*] ἱκανὸς δοῦναι, id est, 'adeo aquâ abundans, ut et fonti et rivo, qui ex eo profluit, proprium Digentiæ nomen inditum sit, quum minores rivi proprio nomine carere soleant.' — [*Hebrus*] Venustâ hyperbolâ Digentiam cum Hebro amne sæpe a poetis in rebus ad Liberum patrem spectantibus celebrato comparat.

15, 16. [*latebræ*] 'Hæ solitudines *dulces* mihi, immo, ut plus dicam, *etiam amœnæ*, id est, vel tales, ut tu quoque et quivis alius amœnas esse concederetis, si apud me essetis, illud ante omnia mihi præbent, ut propter cœlum salubre et aquam purissimam etiam gravissimo anni tempore (*letifero—autumno*, Juv. 4, 56), hic bene valeam; id quod tibi gratum fore confido.' — [*si credis*] Facete significat fieri posse, ut eâ de re dubitet amicus. — [*præstant*] 'servant' potius quam 'sistunt.' Ea significatio hic locum habet, ex quâ *præstare* sæpe est *to guarantee*. — [*Septembribus*] Cfr. Sat. 2, 6, 19, *Auctumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ*.

17. [*Tu recte*] 'Ego, ut perspicis ex his, quæ tibi scripsi, me beatum esse duco; similiter te cives tui beatum prædicant. Quo magis cave, ne decipiaris externâ rerum specie neu te transversum agant vulgi judicia persæpe fallacia, adeo ut negligas proprium studium veram beatitudinem, quæ unice in temet ipso sita est, et adipiscendi et conservandi.' — [*audis*] 'diceris esse,' ut κλύεις, ἀκούεις. "Hoc autem

dictum est Socraticum, cujus meminit Cic. de Offic. 2, 12, *hanc viam ad gloriam proximam et quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset.*" Comm. Cr.

18—24. [*beatum*] probabiliter non tantum propter opes, sed etiam propter honores, quos jam tum videtur gessisse. — [*quam tibi*] Cic. ad Fam. 2, 7, *Tecum loquere* (Curio), *et te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera.* — [*alium sapiente*] Epp. 2, 1, 139, *alius Lysippo.* Græci, ἄλλον τοῦ σοφοῦ. — [*Dissimules*] 'Neu propter falsum quendam pudorem contra multitudinis opinionem ac judicium, ex quo recte vales, nolis ægrotus videri coram convivis mensæ tuæ accumbentibus (vel quo minus eos perturbes vel quo liberius possis cibis quibus vis vesci).' — [*tremor*] Horâ nonâ, quâ ferme cœnabant, febres ingravescere solent. — [*unctis*] jure et adipe. Ovid. A. A. 3, 755, *Carpe cibos digitis; est quidam gestus edendi: Ora nec immundâ tota perunge manu.* — [*incurata*] 'quia medico non monstrantur, sine curatione manent.' — [*pudor malus*] A. P. 88, *pudens prave.* Notat hanc δυσωπίαν, Celsus 3, 2, *Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per abstinentiam mature morbo occurrit, ægrotet.* 'Æque stultus est,' inquit, 'qui animi morbos, id est, vitia, celat, ne corrigantur a sapientioribus.'

25—29. [*bella tibi terra pugnata marique Dicat*] Junge *bella tibi* (a te) *pugnata*, non *tibi dicat bella.* 'Si quis coram te memoret res a te terrâ marique vel Augusto ipso vel M. Agrippâ duce gestas, et nimiâ adulatione usus subjungat atque ad te applicet versus a Vario in Augusti laudes nuper compositos, hæc fere dicens: Quum igitur virum fortissimum te præstiteris et civem e republicâ, Jupiter servet in ambiguo,' &c. Non sine arte sic, ut nos interpretamur, tres una laudantur, Quinctius propter fortitudinem in bellis comprobatam, Augustus dux, Varius Augusto dignus poeta atque Horatii amicus. — [*vacuas*] ut Pers. 4, 50, *Nequicquam populo bibulas donaveris aures;* 'laudis cupidas et adulationi patentes.' — [*permulceat*] 'grato modo tangat.' Cic. Orat. 49, *Duæ sunt res, quæ permulceant aures, sonus et numerus.* — [*Tene magis*] 'Hi versus sunt Varii in Panegyrico Augusti.' *Acr.* et *Comm. Cr.* — [*possis*] 'Si, inquam, hæc coram te aliquis dicat, sane agnoscas (facile sentias) ea uni Augusto tribui posse, et illico respuas adulationem tam exaggeratam. Alia fortasse res erit, si quis te sapientissimum vitiisque omnibus carentem prædicet; fieri enim posset, ut quæmadmodum solent plerique, tu quoque hanc laudem in te merito conferri existimares.'

31—35. [*Respondesne*] 'Annuisne nimio tuo laudatori, militis instar, qui ex albo nomine citatus, statim respondet, se adesse, an dicis, te tantum præconium non mereri?' — [*Vir bonus*] 'Dices tu fortasse: Quid, quæso, magis consentaneum est naturæ humanæ quam ut quisque vir bonus dici cupiat? Quocirca ego quoque hoc aveo et certus sum te idem avere.' Horatius: 'Verumtamen talia vulgi judicia semper fallacia sunt atque incerta, ita, ut, nisi virtus tua nitatur fundamento longe firmiore, id est, rectâ conscientiâ, quotidie excidere bonâ illâ apud multitudinem famâ nec tamen, ut facit vere sapiens, mutatam hanc ejus opinionem propter magnitudinem animi secure despicere queas.' — [*meum est*] 'Id quod ultro tibi aliquando dedi, tu precario

possides.' — [*tristisque recedo*] 'Aliter fieri nequit, quam ut, etsi invitus mœstitiâque affectus, populi jussis obsequar.'

36—37. [*Idem*] 'Idem vulgus si falsa opprobria in me jecerit (id quod haud minus fieri potest, quam ut falsis laudibus me oneret): stultus profecto essem, si talia crimina me perturbarent ac de animi statu dejicerent.' — [*laqueo pressisse*] Usitatius est *cervices frangere alicui laqueo* pro *strangulare*. Cfr. ad Od. 2, 13, 5.—Tria autem memorat scelera, quæ in ipsius personam minime cadebant, quum homo sane esset ab omni quæstu illicito alienus, pudicus in ætatulæ flore (Sat. 1, 6, 82), patris amantissimus.

40—42. [*et mendacem*] 'Idem qui perpetuo mentitur aliosque decipere cupit, dum se bonum sapientemque esse simulat, propter id ipsum mendaci infamiâ terreatur necesse est.' — [*Vir bonus*] 'Jam vero,' inquit, 'accuratius etiam popelli judicia excutiamus, quo quam levia sint quantumque a verâ sapientiâ abhorreant, perspiciamus eaque contemnere discamus. Sic virum bonum appellat vulgus, cujus vita quidem civilis certâ quâdam auctoritate gaudet nec reprehensioni obnoxia est, dum vicinia, quæ ejus mores melius novit, non ignorat ejusdem vitam domesticam esse turpissimam.' — [*Qui consulta patrum*] Senatûs consulta jam tum juri civili adnumerari cœpta erant, saltem ex parte. Gaius 1, § 7, *Senatûs consultum legis vicem obtinet, quamquam fuit quæsitum.* — [*secantur*] 'deciduntur, transiguntur.' Cfr. Sat. 1, 10, 14. Arbitria potissimum significat, quæ a litigantibus ad eum deferuntur, quia in rebus pecuniariis homo integer atque honestus existimatur.

43. [*res sponsore*] Cfr. Pers. 5, 79, *Marco spondente, recusas Credere tu nummos?* 'Quem omnes pro sponsore satis locuplete habent, cujus in fide tuto adquiescant. Pariter ubi testis in judicio est productus, nemo eum verum testimonium dicere addubitat, ideoque is, pro quo dicit, facile causam obtinet, vincit adversarium.'

45—49. [*Introrsum*] 'intus,' ut Sat. 2, 1, 64, *introrsum turpis*, ubi vide. Mira illa lectio apud Meineckium, *Hunc prorsus turpem*, est Hauthalii conjectura reperta postea ab eodem, in codd. aliq., sed orta ex mero errore duorum codd. apud eundem (ad Persii Sat. 1, p. 8) *in prorsum* superscr. *t* litteræ *p*. — [*Nec furtum*] 'Neque aliud profecto est, si ad veri trutinam exigatur plebis de viro illo bono judicium, quam si servus aliquis ideo bonus et frugi haberi velit, quod immunis sit a vitiis severâ punitione dignis.' — [*Habes pretium*] 'Satis te pro tam præclaris virtutibus remunerari mihi videor.' — [*ureris*] Epod. 4, 5, *Ibericis peruste funibus.* — [*frugi*] χρήσιμος, quæ summa erat servi laus. — [*Sabellus*] 'ac vel propterea homo simplex et verax.' Sic autem se appellat propter prædium Sabinum potius puto quam quod patria Venusia olim a Sabellis, Samnii populo, habitata erat.

51, 52. [*opertum*] 'escâ occultatum,' ut Epp. 1, 7, 74, *hamus occultus.* — [*milvus*] piscis rapax ex doradum genere, non ejusdem nominis avis. — [*Tu*] generatim, ut sæpe in Stoicorum διατριβαῖς, non ut ad Quinctium referatur. — [*formidine pœnæ*] 'Atque propterea, si talis homo speret clam fore maleficium, pessimis quibusque facinoribus se conscelerabit, etiam sacrilegio.'

56. [*pacto—isto*] 'eâ ratione, quam tu' (non Quinctius, sed ficta

persona, quam alloquitur:) 'sequi soles.' Dictum est autem ut Od. 2, 19, 15, *non leni ruinâ;* 'damnum quod, quia exiguum, lenius feras.'

57—62. [*Vir bonus*] ille plebeculæ, κατ' εἰρωνείαν. — [*Laverna*] "Laverna in viâ Salariâ lucum habet; est autem dea furum (sive, ut ait Arnobius 4, 24, *cum Mercurio simul fraudibus præsidet furtivis*): et simulacrum ejus fures colunt, et qui consilia sua volunt tacita; nam preces ejus cum silentio exercentur." *Schol.* Novius Bothe, p. 56, *Per deam sanctam Lavernam, quæ sit cultrix quæstuis!* — [*fallere*] non tam 'decipere homines' quam 'latere.' — [*nubem*] quem admodum dii apud Homerum heroibus, quos quum maxime tutantur. Totum locum imitatus est Persius 2, 5. Illa *Labra movet* sic expressit: *Illa sibi introrsum et sub linguâ immurmurat, &c.*

63—68. [*Qui melior*] 'Verum ex Stoicorum doctrinâ ita potius est judicandum, ejusmodi *virum bonum* haudquaquam meliorem esse servo nequam.' — [*assem*] Pers. 5, 111, *Inque luto fixum possis transcendere nummum;* ubi Pseudocornutus: Solent pueri, ut ridendi causam habeant, assem in silice plumbatum affigere, ut, qui viderint, se ad colligendum inclinent nec tamen possint evellere, quo facto pueri '*etiam!*' clamitare solent, '*etiam!*' — [*porro*] 'Huic sententiæ tamquam corollarium (quod dicunt posteriores) adjungo, liberum non mihi videri' cet. — [*Perdidit arma*] ''Ρίψασπις et λειποτάκτης est, hoc est, summâ ignominiâ dignus.' Modestinus Pand. 49. De re militari: *Miles, qui in bello arma amisit vel alienavit, capite punitur.* Torr. — [*obruitur re*] 'id est, pecuniâ, veluti terræ labe; ita ut ab eâ impeditus libere movere sese nequeat.'

69—72. [*captivum*] Pergit in eâdem allegoriâ, divitem avarum cum captivo contemptim comparans. — [*occidere*] ex jure quidem belli. — [*durus*] 'cuivis etiam molestissimo labori perquam idoneus.' — [*aretque*] Sal. Cat. 4, *agrum colendo aut venando, servilibus officiis intentum, ætatem agere.* — [*Naviget*] Amarâ εἰρωνείᾳ significat etiam ingenuorum mercaturam ac negotiationem a servilibus officiis non longe distare. — [*Annonæ prosit*] 'Negotiator eam in urbe viliorem reddat, dum ex Ægypto et Africâ magnam frumenti vim adportat.' — [*penusque*] 'omnis generis utensilia.' Cic. de N. D. 2, 27, *Omne, quo vescuntur homines, penus.* H. l. explico potissimum de omnis generis salgamis, quæ ex transmarinis regionibus advehebantur, de ταρίχει, garo, allece, &c. Ex codd. autem testimonio videtur prætulisse formam vulgarem *penus, penoris;* contra Virg. Æn. 1, 704, *longam—penum* dixit.

73—79. [*Vir bonus*] 'Contra viri vere boni imago est illa apud Euripidem,' Bacch. 492, *Διόνυσος· Εἴφ' ὅ τι παθεῖν δεῖ· τί με τὸ δεινὸν ἐργάσει; Πενθεύς· Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν. Δ. Ἱερὸς ὁ πλόκαμος· τῷ θεῷ δ' αὐτὸν τρέφω. Π. Ἔπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν. Δ. Αὐτός μ' ἀφαιροῦ· τόνδε Διονύσου φορῶ. Π. Εἱρκταῖσί τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν. Δ. Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω.* Apud Euripidem igitur est Bacchus, qui coram Pentheo sacerdotem se illius simulat; quem locum Horatius de morte a sapiente, ubi necessaria ei videatur, sponte sumendâ interpretatur. — [*simul atque volam*] ex constanti quidem Stoicorum doctrinâ. Diog. Laert. 7, 130, in Zenone: *Εὐλόγως τέ φασιν ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν καὶ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ὑπὲρ φίλων· κἂν*

ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι ἢ πηρώσεσιν ἢ νόσοις ἀνιάτοις. Quod præceptum secutus est Zeno ipse. Ibid. 28. — [*solvet*] Plutarch. Consol. 13: ἐὰν καθαρεύωμεν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἕως ἂν ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. Seneca, Ep. 10: *Nobis solvi perire est.* — [*ultima linea*] Est imago a circo petita, alba linea ad metam, sulco calce vel cretâ repleto, cui opponuntur carceres. Cic. de Sen. 23: *Si quis deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuerascam et in cunis vagiam, valde recusem, nec vero velim, quasi decurso spatio, a calce ad carceres revocari.* Eurip. Antig. Fr. 13: Ἐπ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. 'Mors,' inquit, 'ærumnarum atque omnino rerum humanarum est finis.'

EPISTOLA XVII.

ARGUM. Scæva, eques, ut aiunt Scholiastæ, Romanus, alioquin est ignotus. Suspicantur nonnulli filium fuisse Cassii Scævæ, centurionis Cæsariani fortissimi (Cæsar, B. C. 3, 53). Huic igitur amico juniori viam monstrat, quâ potentiorum favorem sibi paret, ita tamen, ut nec libertatem ingenuo homini necessariam unquam exuat neque adulationis culpam contrahat. Simul significat lectoribus, quomodo ipse cum Augusto et Mæcenate amice atque officiose, sed tamen libero animo vivere soleat, adeo ut nemo eum propter hanc cum superioribus necessitudinem reprehendere possit. Scripta est fortasse A. U. C. 735.

1—5. [*Quamvis*] cum indicativo, ut v. 22, et Epp. 1, 14, 6, ut contra *quamquam* cum conjunctivo, Virg. Æn. 6, 394, &c. — [*per te*] 'sine alterius præcepto;' 'etsi me non eges consultore.' — [*amiculus*] Catull. 30, 2, Diminutivum teneram, quâ in Scævam animatus sit, amicitiam exprimit. — [*docendus adhuc*] 'egomet ipse præceptoris indigens;' minus recte alii jungunt, *disce docendus adhuc*, pro *docende.* — [*proprium fecisse*] ἀορίστως, 'in rem tuam vertere,' degenerantis Latinitatis *appropriare.*

6—10. [*primam—horam*] diei civilis inde a solis ortu; diversa igitur fuit ex singulorum anni temporum ratione. — [*rotarum*] et proprii cisii et ceterorum, quibus vehitur patronus ejusque comitatus. — [*caupona*] Cauponæ per vias publicas et in oppidulis tunc pessimæ erant. Hoc igitur dicit: 'Si te offendunt multa illa itinerum incommoda, sane desistendum tibi erit a proposito,' &c. — [*Ferentinum*] Hernicorum oppidulum; 'municipium viæ Lavicanæ ad XLVIII. lapidem.' *Comm. Cr.* In locis illis solitariis Scæva fortasse prædium possidebat. — [*fefellit*] 'qui semper latuit, vixit ignotus.' Significat Epicuri illud λάθε βιώσας.

11, 12. [*prodesse tuis*] 'quatenus in tuos cognatos ac necessarios redundat favor amici potentis.' — [*benignius*] 'lautius vivere,' 'largius genio indulgere.' — [*siccus*] 'pauper ac tenuis ad opulentum et locupletem.' *Comm. Cr.* *Unctus* is est, qui lauta præbet convivia, ut Epp. 1, 15, 44. His opponuntur *sicci*, 'qui propter paupertatem cibis utuntur simplicissimis quibusque, *siccantes cibum ab omni jurulentiâ*,' ut ait Tertull. de Jejuniis 1. Similiter Cic. pro S. Roscio, 27, *victus aridus.*

13—15. [*Si pranderet*] Verba Diogenis Cynici. Diog. L. 2, 68: Παριόντα ποτὲ Ἀρίστιππον λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε καί

φησιν· Εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες. Ὁ δὲ, καὶ σύ, εἶπεν, εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες.—[*regibus*] Diogenes intelligebat Dionysium, Syracusanorum tyrannum, quocum diutius versatus est Aristippus. Lucianus de Paras. 33: Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος διέτριβεν ἐν Συρακούσαις παρασιτῶν Διονυσίῳ· πάντων γοῦν ἀμέλει τῶν παρασίτων αὐτὸς εὐδοκίμει παρ' αὐτῷ.—[*notat*] 'reprehendit,' pr. de censoribus.

18, 19. [*eludebat*] pr. de gladiatoribus, qui ictus adversariorum corporis inclinatione vitant.—[*Scurror*] 'Fieri potest,' inquit Aristippus κατ' εἰρωνείαν, 'ut, quemadmodum tu me vocas, scurra sim re verâ; sed ego *mihi*, meam in rem, scurror; tu multitudini, cujus applausum et vilia dona captas abollâ, quâ indutus es, dolio, in quo habitas, dictis mordacibus, miris corporis exercitationibus, ut quum æstate in fervidâ arenâ te volutas, hieme statuas nive contectas amplexaris. Itaque *hoc*, quod ego facio, multo et rectius et lautius est, quam tua scurrilitas.'

20—22. [*Equus*] Proverbium Græcum. Diogenian. 5, 31, p. 195, Gaisf.: Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει· Κορραῖόν φασιν ὑπὸ Φιλίππου στρατευόμενον ἱππέα, τῆς μητρὸς δεομένης αἰτήσασθαι ἄφεσιν τῆς στρατείας, εἰπεῖν τοῦτο.—[*rex*] Sic Græci τὸν δεσπότην opponunt τῷ παρασίτῳ.—[*Officium facio*] 'Amicitiæ officio fungor, omni observantiâ colens regem meum, animi tamen libertate conservatâ.' Non est τὸ καθῆκον universe, sed quæcunque in regis honorem atque ad ejus placitum fiunt; *facere* autem *officium* pro vulgari 'exsequi officium,' 'satisfacere officio;' simul his vv. corrigit ironicum illud *Scurror*: 'Non sum scurra,' inquit, 'verum homo officiosus.'—[*poscis*] Diog. L. 6, 46: χρημάτων δεόμενος ἀπαιτεῖν ἔλεγε τοὺς φίλους, οὐκ αἰτεῖν.—[*vilia rerum*] ut Sat. 2, 2, 25: *vana rerum*. A. P. 49: *abdita rerum*. Intellige autem poma, caricas, saperdas, panem secundarium, centonem: 'quæ poscens tu ipse confiteris, te etiam vulgo *minorem*, id est, inferiorem esse.' Ipse Diogenes de se apud Diog. L. 6, 60: Κύων καλοῦμαι τοὺς μὲν διδόντας σαίνων, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων.—[*nullius*] Propter oppositionem *dante minor* melius videtur, ut hoc v. habeamus pro genere masculino quam pro neutro. Diog. L. 6, 55: Πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας τὸν ἀποδράντα αὐτοῦ δοῦλον ζητεῖν, Γελοῖον, ἔφη, εἰ Μάνης μὲν χωρὶς Διογένους ζῇ, Διογένης δὲ χωρὶς Μάνου οὐ δύναται.

23—25. [*Aristippum*] Plutarch. de Tranq. An. 8: ὁ Ἀρίστιππος ἀγαθὸς, ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ πρὸς τὰ βελτίονα τῶν ὑποκειμένων ἐξαναφέρειν καὶ ἀνακουφίζειν αὐτόν.—[*color*] 'externa vitæ species atque conditio.'—[*status*] 'rationes cum aliis et necessitudines.'—[*res*] 'res familiaris, qualiscunque diversis temporibus erat.'—[*fere*] *on the whole*.—[*quem duplici*] Diogenem, qui ut satisfaceret doctrinæ suæ, cujus primum caput erat *patientia* (καρτερία, τλημοσύνη) tolerantia laboris, inopiæ, dolorum: pro pallio et tunicâ contentus erat unâ abollâ ex (vili) panno confectâ, quâ *dupliciter* amiciebatur. Cynicorum hunc habitum ideo vocabant διπλοΐδα.

27. [*Alter purpureum*] Diog. L. 2, 66: Διό ποτε Στράτωνα, οἱ δὲ Πλάτωνα, πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν, Σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν καὶ ῥάκος. 'Aristippus contra, ut in publicum prodeat, non exspectabit

donec a fautore aliquo purpureum pallium dono accipiat, sed simplicissimâ veste indutus, sine falso pudore, æquissimo animo per medium forum incedet, æque apte et pauperis et divitis partes agens.'

30—32. [*Mileti textam*] Purpuræ Milesiæ propter lanæ præstantiam inter pretiosissimas erant. Virg. Ge. 3, 306. — [*cane pejus et angui*] Proverbium de rebus, a quibus maxime abhorremus, quasque mali ominis esse ducimus. — [*Vitabit chlamydem*] Arrian. Epict. 1, 24, p. 122, Schw.: *Διογένης τὸ γυμνὸν εἶναι λέγει, ὅτι κρεῖσσόν ἐστι πάσης περιπορφύρου. Comm. Cr.*: " Aiunt Aristippum, invitato Diogene ad balneas, dedisse operam, ut omnes prius egrederentur, ipsiusque pallium induisse eique reliquisse purpureum; quod Diogenes induere quum nollet, suum repetiit. Tum Aristippus increpuit Cynicum famæ servientem, qui algere mallet quam conspici in veste purpureâ." — [*sine vivat*] 'Quin igitur desinis jocari cum tali homine et reddis ei *διπλοΐδα*, facile ei concedens, ut semper et ubique indulgeat suis ineptiis?'

33—36. [*Res*] 'Res magnas gerere in bellis et triumphare de hostibus devictis quam proxime accedit ad divinitatem et immortalem gloriam meretur; verum etiam *principibus*,' &c. Significat præter ceteros Augustum et Agrippam, 'cujusmodi viris inter æquales primariis ubi placueris, meritorum tuorum atque ingenii insigne erit testimonium.' — [*cœlestia tentat*] 'laboribus suis immortalitatem petit.' — [*Non cuivis*] Proverbium Græcum (*Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς·*) de cujus origine ambigebant jam antiqui. Primaria tamen ejus sententia videtur ea, quam memorant Parœmiographi Gaisfordii omnes: *ἡ Κόρινθος πολλὰς ἔσχεν ἑταίρας, αἳ τοὺς ἀφικνουμένους τῶν ξένων ἐδασμολόγουν τὰ ἐφόδια λαμβάνουσαι.* 'Difficillimum est inceptum amicitiam potentiorum quærere; est hominis animosi nulloque obstaculo perterrefacti, sed quemadmodum est in proverbio, *Non cuivis*: qui Corinthum iter habebat, æquo animo exspectare debeat, se quoque misere exspoliatum iri ab *ἱεροδούλοις* illis, *πολυξέναις νεανίσιν* Pindari, aut omnino renuntiare incepto illuc navigandi.'

37—42. [*Sedit*] ut *καθῆσθαι*, 'cessat, turpi otio torpet.' — [*esto*] (*for aught I care!*) 'Quid curamus hominem ignavum? Contra ille, qui molestiis periculisque superatis ad finem suum tandem pervenit, nonne is egit animose? Atqui in hoc ipso, in strenue impigreque agendo cardo vertitur rei, de quâ quærimus; aut fortiter sciteque inceptum nostrum peragamus neque unquam animum despondeamus, aut, si propter inertiam cessaverimus, digni sane erimus, qui contemnamur.' — [*Hic est*] 'hoc loco.' — [*onus horret*] 'magnopere reformidat;' eadem constr. quâ Cic. ad Att. 9, 2, *ingrati animi crimen horreo.* — [*virtus*] 'Aut fatendum est, falsâ opinione, non re, niti virtutem, aut, si ejus pretium ultro agnoscimus, propter eam difficillima quæque et perpetranda et toleranda sunt.' — [*recte*] 'jure ac merito.' — [*experiens vir*] 'qui omnia experitur, quo ad propositum suum perveniat,' (*resolute, enterprising.*) Cic. pro Cluent. 23: *A. Aurius vir fortis et experiens.*

43—45. [*rege*] 'amico suo potentiore,' ut Epp. 1, 7, 37. — [*Atqui rerum*] Est *ἀναφορὰ* vel *κλῖμαξ* v. 38, *Atqui hic est, &c.* — [*rerum caput*] 'Atqui totius incepti, quod tibi tantopere cordi est, origo ac

finis primarius erat, ut commodius viveres, auctoritate gauderes, ditarere.' *Caput* autem et *fons* ex formulâ Latinâ sic junguntur etiam apud Ciceronem de Or. 1, 10, *philosophorum greges, jam ab illo fonte et capite Socrate.* — [*erat*] 'tunc quum sumebas pudenter, atque est etiam nunc.'

46—49. [*Indotata*] Ignominiosum erat fratri sorori dotem non dare. Cfr. Plaut. Trinum. 3, 2, 62—65. — [*fundus*] 'quo vendito dotem sorori, matri alimenta præbere possem.' — [*nec vendibilis*] 'propter id ipsum, quod sterilis est.' — [*pascere firmus*] βέβαιος, semper idoneus; 'nec ejus proventus tantus est, ut ex eo vitam sustentem.' — [*Succinit*] Exprimit mendicorum ad templa, trivia, pontes congregatorem perpetuam cantilenam, quâ, ut primus quisque stipem accepit, sese excipiunt. — [*Et mihi*] 'Mihi quoque panis vel placentæ frustum dato, ita ut munus, quod alter totum auferre vult, dividatur.' — [*dividuo*] pr. 'quod dividi potest,' tum, 'quod nunc ipsum dividitur.' Ter. Ad. 2, 2, 33, *Potius—dividuum face.* — [*quadra*] pr. quarta pars. Virg. Moret. 47, *Levat opus palmisque suum dilatat in orbem Et notat, impressis æquo discrimine quadris.*

50, 51. [*Sed tacitus*] 'Corvus, quum escam reperit, assidue crocitans alias aves allicit, quibuscum illam partiri cogitur. Sic tu, si tacite petes, majora dona feres, quam si patrono aures obtundes alios tibi competitores excitans.'

EPISTOLA XVIII.

ARGUM. Lollium, juniorem amicum (de quo vide, quæ dicta sunt ad Epistolam secundam :) Horatius ad rectam potentium culturam ita instituit, ut adolescentem hujus vitæ generis fortasse nimis cupidum nimiaque commoda sibi promittentem, simul admoneat, quam multa officia libero et ingenuo viro vix satis digna sint observanda tale iter ingressis, quam multa pericula offendendi anxie devitanda. — Scripta est A. U. C. 734.

1, 2. [*metues*] 'vitabis—præbere ;' 'cavebis, ne præbeas.' — [*liberrime*] In ipso superlativo inest tacita admonitio, ne παῤῥησίᾳ, de quâ gloriabatur, tempore et loco minus opportuno nimis indulgeat. — [*Scurrantis*] 'pabuli causâ assentantis et risum moventis.' *Lamb.*

4—7. [*inconcinna*] 'invenusta atque insuavis, quia discrepat ab eâ vitæ ratione, quam homines politi et comes sequuntur.' — [*commendat*] 'quæ se aliis commendare studet,' 'credit se commendatum iri omni mollitie vitatâ, maxime τῇ ἐν χρῷ κουρᾷ, parcimoniæ signo, ceteraque negligentia in habitu.' — [*tonsâ cute*] Proprie dicunt *caput ad cutem tondere.* Cels. 3, 18. 4, 2. — [*medium*] ex notâ illâ Aristotelis doctrinâ, Eth. Nic. 2, 6, Ἔστιν ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα— μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολήν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν. — [*utrinque reductum*] 'ab utroque extremo remotum.'

8, 9. [*imi—lecti*] in quo una cum convivii domino soliti ejus scurræ accumbebant. Cfr. ad Sat. 2, 8, 20. H. l. *derisor* est is, cujus quasi officium erat ceteros scurras atque umbras, homines etiam absentes, dictis facetis et mordacibus insectandi, quo convivator et qui paris

ıderant conditionis exhilararentur. — [*nutum*] Cic. Parad. 5, *Herelitatis spes—quem n u t u m locupletis orbi senis non observat?* — [*horret*] tantâ cum observantiâ omnem patroni nutum exsequitur, quasi eum ıt tyrannum reformidet.'

11, 12. [*sævo*] 'a *plagoso* aliquo *Orbilio*.' — [*reddere*] Cfr. ad Epp. 1, 1, 55 (48 harum Eclogg.) — [*partes mimum tractare secundas*] De mimis proprie dictis accipiendum puto potius quam de comœdis; nam (actor) *secundarum partium fere omnibus mimis parasitus inducitur*, ut ait Festus in *Salva res est*, p. 254.

13—16. [*Alter*] 'Æque atque adulator peccat ille, qui de rebus nullius momenti acerrime disputat et altercatur.' *De laná caprinâ rixari* et περὶ ὄνου σκιᾶς (Lucian. Hermot. 71), sunt proverbia de rebus levissimis aut quæ omnino non sunt. — [*Propugnat*] h. l. absolute: 'futilibus argumentis verbisque inanibus utens pugnat pro ridiculâ suâ opinione, indignationemque suam sic effundit: *Scilicet*,' &c.— [*ut non*] 'quomodo non.' — [*elatrare*] 'summâ pulmonis contentione proferre, quod in buccam venit.' — [*sordet*] ut Epp. I, 11, 4, 'Rejicio vel conditionem, quam alius libentissime acciperet, ut vel post senectutem repuerascere vel post mortem reviviscere, iterumque per longam annorum seriem in terris degere mihi liceat:' 'ut Virbio contigit;' addit Porphyrion. 'Altera vita non est tanti, ut taceam.' *Schol.*

17, 18. [*Ambigitur*] 'Quâ de re tandem controversia est? Sane de leviculâ.' *Castor* et *Dolichos*, gladiatores illo tempore magnis laudibus ab omnibus celebrati. — [*Brundisium*] 'Utrum via Minucia, quam Ti. Minucius Augurinus cos. A. U. C. 449, per tractum montuosum agri Sabini et Samnii munierat, an nota illa Appia commodius Brundisium ducat.'

19—23. [*Quem*] 'Qui his, quæ enumerat, vitiis deturpatus divitis amici, fortasse etiam vitiosioris, gratiam captat, aut hunc brevi tempore ab se abalienabit, aut amissâ libertate ab eo semper castigabitur.'— [*damnosa Venus*] ut Epp. 2, 1, 107, *damnosa libido*, quia amicæ amatorem emungunt. — [*præceps alea*] 'in quâ periculum inest, ne uno talorum jactu ingentem pecuniæ summam perdamus, et spoliati re familiari decoquere debeamus.' — [*Gloria*] κενοδοξία. 'Homo vanus, gloriolæ studio abreptus, sumptuosioribus vestibus unguentisque utitur, quam ejus facultates concedunt.' — [*importuna*] 'quæ pecuniæ cupidum conquiescere nunquam sinit.' — [*decem vitiis instructior*] 'multo vitiosior.' *Instructior* autem παρὰ προσδοκίαν, quasi vero vitia ornamento et commodo essent.

24—27. [*regit*] 'rationem vivendi ei præscribit.' — [*veluti pia mater*] Admodum festive comparat divitem vitiosum, qui amici inferioris malam aliquam consuetudinem castigat, cum matre, cui liberos a vitiis revocare propositum est et efficere, ut vel semet ipsâ meliores evadant. — [*Stultitiam*] 'Meæ opes tantæ sunt, ut stultitia (quemadmodum luxuriem per euphemismum vocat:) eas non attenuet.'

28, 29. [*illius*] 'fautoris tui.' — [*vino tortus*] A. P. 433, *Reges dicuntur multis urgere culullis Et torquere mero, quem prospexisse laborant.*

30, 31. [*Nec tua*] 'Hoc quoque solet offendere potentes amicos, si studia (ἐπιτηδεύματα) nostra dumtaxat laudabilia esse contendimus, aliena, patroni præcipue, studia detrectare ac reprehendere.'

— [*pangere*] etiam in prosâ or. Cic. ad Fam. 16, 18, *aliquid Sophocleum pangere.*

32—35. [*Gratia sic fratrum*] 'Propter similem studiorum discrepantiam ortum est aliquando dissidium inter Jovis et Antiopæ filios, Amphionem, cui Mercurius lyram illam murorum Thebanorum conditricem donaverat (Od. 3, 11, 1) et Zethum, pastorem et agricolam, artis musicæ contemptorem, atque omnino hominem *durum*' (Propert. 3, 15, 29). — [*dissiluit*] 'celeriter discissa est.' — [*suspecta*] 'invisa, quam oderat homo severus et tristis.' — [*Moribus*] 'quippe qui fratris morositatem pulchre nosset, cessit, ne implacabile odium inter ambos oreretur.' — [*Amphion*] postquam respondisset apud Euripidem (Fragm. Dindorf, p. 83, n. 30), Τὸ δ' ἀσθενές μου καὶ τὸ θῆλυ σώματος Κακῶς ἐμέμφθης· καὶ γὰρ εἰ φρονεῖν ἔχω, Κρεῖσσον τόδ' ἐστι καρτεροῦ βραχίονος, lyram sub chlamyde abdidit, ut est in anaglypho apud Winckelmann *Monum. ined.* vol. 2, p. 113.

37—40. [*Ætolis*] "Meleager Calydonium aprum nobilis venator excepit. Inde epitheton fecit Horatius, ut *Ætolis* retibus ad apros factis intelligamus." *Porph.* — [*inhumanæ*] 'morosæ et truculentæ,' quum omnis Musa humana et comis esse debeat. — [*senium*] morositatem, pr. qualis in senibus esse solet. — [*pulmenta*] 'carnem ferarum, quas una confeceritis;' quæ cœna vel ideo placet venatoribus, quod proprio labore parata est. — [*utile famæ*] propter id ipsum quod assiduus venator abhorret ab omni mollitie; 'corpus item,' addit, 'venatio corroborat.'

44—48. [*coronæ*] 'Scis, quo spectatorum plausu in Campo Martio te exerceas batuendo et pila jaciendo.' *Prœlia* igitur sunt certamina ludicra, quæ in Campo committuntur. — [*Cantabrica*] Quum dicat, *duce* Augusto *puer* hæc *bella tulisti*, minime cogitandum est de Cantabris ab Agrippâ demum A.U.C. 734 debellatis (Epp. 1, 12, 26), sed de expeditione in Cantabros et Astures A. U. C. 729, ab Augusto suscepta, et, ipse quum in morbum prolapsus esset, ab ejus legatis C. Antistio et T. Carisio haud infeliciter ad finem perducta. Dio Cass. 53, 25. — [*refigit*] 'Nunc ipsum (A. U. C. 734) Augustus auctoritate suâ et potentiâ id perficit, ut refigantur a Parthorum templis arma et signa Crasso olim adempta et a Phraate restituantur Romanis.' — [*si quid abest*] 'si quæ regio longinquior nondum subjecta est, eam in ditionem populi Romani redigit.' Armeniam significat eodem anno Artaxiæ ademptam et Tigrani traditam. — [*adjudicat*] V. proprium in finibus regundis. Cic. de Off. 1, 10.

49—57. [*Ac*] junge cum v. *interdum;* vv. *ne te—absis* in parenthesi posita sunt. — [*extra numerum*] παρὰ τὸν ῥυθμὸν (τοῦ βίου) *extra modum*, παρὰ μέλος· 'inconcinne, contra decorum.' — [*nugaris*] 'licitis ludis te oblectas.' — [*Actia pugna—refertur*] 'imaginem pugnæ Actiacæ exhibes, ita ut tu Augusti, frater natu minor Antonii, servi utriusque militum partes agatis.' — [*Victoria*] Victoria alata coronam lauream victori imponit etiam in nummis, quos *victoriatos* vocabant. — [*utroque—pollice*] In pollice erat et favoris et aversionis significatio: nam faventes eum premebant, improbantes vertebant retro et subrigebant. Hunc gestum nominabant *infestum pollicem.* Plin. 28, 2, 5, *Pollices, quum faveamus, premere etiam proverbio jubemur.*

58—62. [*Protinus*] 'porro continuatis præceptionibus.' — [*si quid*]

εἴ τι (*if any*). Virg. Æn. 5, 688, *si quid pietas antiqua labores Respicit humanus.* — [*Quid de quoque*] 'quid de quocunque homine dicas.' — [*emissum*] tralatum est a sagittâ. — [*irrevocabile*] A. P. 390, *nescit vox missa reverti.*

65—68. [*quondam*] ut Od. 2, 10, 18. Sat. 2, 2, 82, pro *interdum.* 'Ubi acciderit,' inquit, 'ut is, quem tu probum ac prudentem hominem esse arbitratus principi alicui viro commendaras, indignum se tuâ commendatione propriâ culpâ reddiderit et fautoris gratiâ excidat, tum tuâ priore spe falsus desine eum tueri, quia indignum nihil juvabis, temet ipsum stultitiæ suspectum facies ac fidem, quæ antea tibi tribuebatur, imminues. Indignum igitur missum fac, *ut* (ἵνα, quo) possis tanto majore cum fiduciâ tueri innocentem, sed falsis criminibus circumventum atque oppressum.' — [*fidentem*] 'Ut ille tibi penitus perspectus est ac probatus, sic rursus omnem suam fiduciam in te reponit, et pro falso amico merito te habebit, si eum non defenderis, sed deserueris.'

69. [*Dente*] 'Quid, quod etiam propria utilitas hoc requirit, ut inania crimina in amicum conjecta refutes? nam malignus criminator, jamjam audacior factus et prævidens te vicissim ab amico, quem prodidisti, destitutum iri, mox te quoque clam adorietur et maledico dente carpet.' — [*Theonino*] "Theon, libertinus, dicacitatis amaritudine præter ceteros ita patronum suum exasperavit, ut domo ejus summoveretur et quaternario" (id est, quadrante) "legato juberetur restem sibi palumque emere. Per hunc ergo maledici et detractores intelliguntur." *Comm. Cr.* — [*circumroditur*] Cfr. Sat. 1, 4, 81 (72 harum Eclogg.), Epp. 2, 1, 150. Cic. pro Balbo, 26, *More hominum invident, in conviviis rodunt, in circulis vellicant, non illo inimico, sed hoc maledico dente carpunt.*

73, 74. Sententiæ sic connectuntur: primum post brevem illam digressionem vv. 81—85, *qui Dente—vires* sententia generali *Dulcis —metuit* viam sibi munit ad novum præceptum: *tu, dum tua, &c.* 'Ergo ubi expertus eris talis amicitiæ difficultatem, semper metues, ne vel propter leves causas, mutato aliquando fautoris in te animo, discindatur. Itaque, dum bono cum successu eâ uteris, in eo strenue elabora, ne subito regis tui gratiâ excidas. Accommoda igitur animum affectusque tuos ad illius affectus ac studia; nam potentes hoc velut suo jure postulant, ut clientes eadem sequantur eodemque modo animati sint atque ipsi. Itaque *deme supercilio nubem.*' — [*cultura*] 'studium, quod in *colendo* potentiore amico ponitur, quem summo obsequio ac veneratione prosequamur necesse est;' quâ quidem significatione v. *cultura* videtur ἅπαξ λεγόμενον. — [*tua navis in alto est*] ut Tibull. El. 1, 5, 76, *in liquidâ stat tibi linter aquâ,* ubi designatur facilis et expeditus cursus. Recte igitur Porphyrio: "Quum prosperum cursum amicitiæ tenes."

76, 77. [*agilem*] δραστήριον. — [*remissi*] 'lentius ac negligentius in omnibus rebus versari soliti.'

78—80. [*Potores, &c.*] Duæ rationes potissimum sunt, propter quas vv. uncinis inclusa cum Meineckio et Pottierio pro subdititiis habeo: 1) Constructio ipsa per se ambigua: *bibuli* ('potulenti:' *Comm. Cruq.*) vini Falerni; vel *pocula Falerni.* Prior sane fulcitur versu vere Horatiano, ex quo hic fictus est, Epp. 1, 14, 34 (20 harum Eclogg.), *Quem*

bibuli liquidi mediâ de luce Falerni, sed, ut scite dixit Bentleius, *bibuli* ridiculum est *potorum* ἐπίθετον. 2) Verum, quod gravissimum est nostræ rationis argumentum, putida omnino videntur vv. *mediâ de nocte* et *nocturnos vapores* ita sese excipientia. — [*vapores*] 'æstus nocturni,' (*fumes*,) ut etiam nunc Galli et Itali *les vapeurs, i vapori.*

81, 82. [*nubem*] 'tristitiam ac severitatem cum quâdam jactantiâ conjunctam.' Frequens imago. Cic. in Pis. 9, *supercilium tuum — frontis tuæ nubeculam.* Eurip. Hippol. 173, Στυγνὸν δ' ὀφρύων νέφος αὐξάνεται. — [*obscuri*] 'Sæpe, qui re verâ *modestus* est, videtur *obscurus*, id est, κρυψίνους, minime apertus et simplex, sed qui intimos suos sensus callide occulat, *taciturnus* rursus *acerbus*, animo a potente amico clam averso.'

83—86. [*Inter cuncta*] 'omni tempore, in quâcunque conditione vitæ hujus apud potentem amicum transactæ.' — [*leges*] 'philosophorum scripta et *percontabere* sapientes amicos, *num* te lucri et potentiæ cupiditas, cui semper deest aliquid et quæ nunquam expletur, agitare debeat, an alia vivendi ratio reperiri possit multo tranquillior ac felicior, quam ego me adeptum esse reor.' — [*mediocriter utilium*] quæ Stoici ἀδιάφορα vocabant. Cic. de Finn. 3, 16, *Quoniam autem omne, quod est bonum, primum locum tenere dicimus, necesse est nec bonum esse nec malum hoc, quod præpositum vel præcipuum* (προηγμένον) *nominamus. Itaque id definimus, quod sit indifferens cum æstimatione mediocri; quod enim illi ἀδιάφορον dicunt, id mihi ita occurrit, ut indifferens dicerem.*

87—90. [*doctrina*] Solita philosophorum quæstio περὶ ἀρετῆς, εἰ διδακτόν· de quâ cfr. Platonis Menonem. — [*minuat*] μείωσις pro 'tollat.' — [*pure*] 'sincere ac perfecte, adeo ut nihil jam ultra desideretur.' 'Quibus studiis quoque vitæ instituto ad placidam quietamque constantiam' (ut tranquillitatem definit Cicero Tusc. 4, 5,) 'perventurus sis? num ambitione et avaritiâ?' — *semita fallens* est latens multitudinem; quam semitam qui ingreditur *iter* habet *secretum* ab hominum vestigiis ac solitarium: Est rursus illud λάθε βιώσας, ut Epp. 1. 17, 10.

91—94. De *Digentiâ*, hodie *Licenza*, vide Epp. 1, 16, 12. — *Mandela* hodie *Bandela*. "Mandela pagus est nimis algidus atque contrahens frigore et rugosa faciens hominum corpora." *Porph.* —[*Sit mihi*] 'Permaneat mihi, quod nunc possideo; etiam, si partem rei familiaris amisero, idcirco infelicem non me reputabo. Secundo loco opto, ut quod vitæ mihi superest, mihi et meo modo vivere liceat.'

96, 97. [*provisæ*] Non avaritiæ, sed securitatis tantummodo causâ optat, ut sibi victus in singulos annos provisus sit ac propterea certus. — [*neu fluitem*] Quartum est, quod optat, ut vires animi atque tranquillitas sibi suppetant, ne unquam inter spes ac timores ceterasque mentis perturbationes et rei domesticæ curas anxius atque incertus animi pendeat. — [*fluitem*] *Natare* hoc dicit Sat. 2, 7, 7. Usitatius est *fluctuare.* — [*pendulus*] nobis proprie, *in suspense.* — [*horæ*] *Hora* h. l., ut Virg. Catal. 12, 10, *fallax hora*, est fortuna in horas varians, quæ bona externa ex incertâ ac mobili sorte pendentia modo donat, modo aufert.

98, 99. [*Sed satis*] 'Post vota de vitâ vere vitali et librorum frugisque bonâ copiâ, jam aliam precem addiderat, *Neve*, inquit, *fluitem dubiæ spe pendulus horæ*, hoc est, ut v. 99 dixerat, *Neu pavor et rerum mediocriter utilium spes vexet me agitetque:* quod quum aliquid τῶν ἐφ' ἡμῖν et in cujusvis potestate sit, utpote non ad bona externa, sed ad animum

spectans, revocat illud votum ut ex vulgi opinione magis quam ex verâ ratione conceptum, et se corrigens, 'sed satis est,' inquit, 'in duobus illis votis subsistere, quorum penes deos potestas est, neque id eos rogare, quod in meâ solius manu est, ut consequar. Det modo *sanum vivere*, det *bonam copiam*; ego me ita parabo, *ut ne dubius fluitem*.'

EPISTOLA XIX.

ARGUM. Duplex hominum genus, ut omnino egregiis scriptoribus accidere solet, Horatio importunum exstitit, id est, imitatorum et invidorum. Adversus utrosque coram Mæcenate, optimo talium rerum judice, hac epistolâ causam suam agit. Primum igitur imitatores, servum pecus, graviter et acerbâ cum derisione exagitat (vv. 1—20): simulque non sine generoso præstantiæ suæ sensu sua carmina proprio et Romanis antea incognito artificio facta cum istorum ineptiis contendit (vv. 21—34): deinde de malevolorum in se invidentiâ ejusque causis exponit (vv. 35—49). *Zell.*— Scripta videtur A. U. C. 739.

1, 2. [*Prisco*] ut poetæ priscæ comœdiæ, mortuo Olymp. 89, 1, vel 2. (423 a. Chr.) Cfr. Sat. 1, 4, 1.—[*docte*] 'qui bene versatus es in literis Græcis et Latinis, ac propterea ipsum quoque Cratinum trivisti.' —[*Nulla*] In Πυτίνῃ hoc edixisse videtur: *Οἶνος ποιητῇ γέγονεν ὡς ἵππος ταχύς· Ὕδωρ δὲ πίνων οὐδὲν ἂν τέκοι* (al. *τέκοις*) *σοφόν.*

3, 4. [*male sanos*] 'vesanos, quia *μαίνονται* furore poetico correpti.' 'Ex eo tempore,' inquit, 'quo primum poetas Bacchus suam in tutelam recepit atque una cum Satyris ac Faunis (sive Paniscis) in suum consortium adscivit, id est, inde a primâ poesis origine, ipsæ quoque Musæ *fere* (plerumque, prope semper) vel mane sobriæ non fuerunt, olentes etiam tunc vinum nocte potatum.'—[*Adscripsit*] "tamquam in legionem suam; nam hoc verbum militare est." *Porph.* Od. 3, 3, 24.

6—9. [*arguitur—vinosus*] *φίλοινος ὤν*: 'se ipse prodit, monstrat se vinum amasse laudibus, quas ei impertit,' ut Iliad. Z. 261, *Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει*, et passim ei *ἐπίθετα* tribuens *εὐήνορα, μελίφρονα, μενοεικέα.*—[*Ennius*] quippe qui ipse de se dixerit: *Nunquam poetor nisi podager.*—[*pater*] Et quia duobus ante seculis floruerat et quia cum Livio Andronico Nævioque auctor poesis Latinæ habebatur.—[*ad arma*] Præsertim in Annalibus, quorum primum versum fecit Merula: *Horrida Romuleum certamina pango duellum.*—[*Prosiluit*] quasi ipse pugnam initurus.—[*putealque Libonis*] Cfr. ad Sat. 2, 6, 35. Puteal in foro ad fornicem Fabianum exstructum, ut videtur, a L. Scribonio Libone, prætor qui fuit A. U. C. 550, potius quam a cognomine consule A. U. C. 720, "locus ad quem conveniebant feneratores." *Acr.*—[*Mandabo*] Futuris utitur, ut facete imitetur formulas edicti prætoris. Cic. Accus. 1, 44, *Nec petitionem nec possessionem dabo.*—[*adimam*] 'severe interdicam, ne poemata componant.'—'*Siccos* igitur, abstemios (ut Od. 1, 18, 3), jubebo rei fenebri vacare, quippe qui poetico sensu careant.'—[*severis*] 'qui ab omni ludo jocoque abhorrent' (*the morose*).

10, 11. [*edixi*] 'tamquam prætor.' Lepide simulat omnes qui tum poetarum nomen affectarent, suam auctoritatem extemplo secutos esse, quasi vero ipsius edicto obtemperantes multo præstantiores evaderent poetæ.—[*putere*] v. odiosius quam v. 5, *olere.*

12—14. [*vultu torvo*] Plut. Cat. Min. 1, Λέγεται δὲ Κάτων εὐθὺς ἐκ παιδίου τῇ τε φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ — ἦθος ὑποφαίνειν ἄτρεπτον καὶ ἀπαθὲς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσιν. — [*pede nudo*] Plut. ibid. 6, Πολλάκις δ' ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῄει μετ' ἄριστον. — [*textore*] '*by the help of the weaver,*' 'quum textor exiguam togam confecerit; in cujus igitur opificis potestate situm est, utrum tu alter Cato videaris hominibus necne.' Ablativus instrumentalis personæ prope ut Epp. 1, 1, 94 (87 harum Eclogg.), *tonsore curatus*, nisi quod ibi participium adjungitur, ut si h. l. dixisset: *textore vestitus.* — [*repræsentet*] 'ad vivum exprimat.' *Repræsentare* enim est 'rem quæ abest præsentem constituere.' Tales olim fuerunt Laconistæ Athenis, qui ἐλακωμάνουν, ἐπείνων, ἐῤῥύπων, ἐσωκράτουν, Σκυτάλι' ἐφόρουν (Aristoph. Av. 1194,) posterioribus temporibus Neocynici.

15, 16. [*Rupit*] Construe: 'Lingua Iarbitæ æmula Timagenis rupit Iarbitam, dum stolide studet in declamandi arte æque disertus urbanusque haberi, atque rhetor ille.' — "Timagenes, Alexandrinus, rhetor et historicus (scripsit libros de Regibus, Gallicâ, &c.), ab A. Gabinio captivus Romam traductus et a Fausto Sullæ filio redemptus tandem in Cæsaris Octaviani gratiam venit (Senec. Controv. 34), sed propter linguam procacem et παῤῥησίαν, unde Παῤῥησιαστὴς dictus est (Suidas in Τιμαγένης·), mox ipsi Cæsaris domo interdictum est. Inde propter facetias (Senec. Ep. 91) ab Asinio Pollione exceptus, in novi fautoris Tusculano mortem obiit. Qui Timagenes quum aliquando in hominum doctorum conventiculo cum omnium applausu declamasset vel scriptum recitasset, accidit, ut teste Porphyr. Cordus (vel Codrus, siquidem idem est, de quo Virgilius Ecl. 7, 26, *invidiâ rumpantur ut ilia Codro:*) homo item doctus, natione Maurus, ac (propterea ab Iarbâ rege, ut videtur:) *Iarbita* cognominatus, illius virtutes æquare niteretur et nimio nisu atque ingenti vocis laterumque intentione diaphragma dirumperet et subitâ morte periret." *Jahn.* — [*urbanus*] h. l. non tam ad dicacitatem refertur quam ad elegantiam sermonis, quo utebatur, et ad peritiam declamandi.

17, 18. [*Decipit*] absolute, ut *fallere.* Gronov. Obss. 3, 20. — [*vitiis imitabile*] 'Exemplar, quod, totum si spectes, sane pulcherrimum est, sed tamen vitia quædam habet imitatu facilia, eo sæpe in errorem rapit imitatores, quod præter cetera hæc ipsa vitia sibi æmulanda proponunt ac plerumque etiam augent, veris luminibus eloquentiæ posthabitis.' Vv. *vitiis* refer et ad v. *decipit* et ad v. *imitabile.* — [*cuminum*] 'ptisanarium cumini.' Plin. H. N. 20, 14, *Omne cuminum pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt Porcii Latronis clari inter magistros dicendi assentatores similitudinem coloris studiis contracti imitatos:* qui quum A. U. C. 752 mortuus sit, sane fieri potest, ut hos ipsos Porcianos h. l. derideat.

19, 20. [*servum pecus*] θρέμματα ἀνδραποδώδη, cum summâ indignatione et contumeliâ malos poetas increpat. — [*tumultus*] 'violenti ac turbidi, sed tamen præposteri et semper inanes conatus me imitandi quos quum inter vos magno cum strepitu collaudatis, simul me deprimere molimini, hoc in primis identidem repetentes, me quoque Græco imitatum essse, idem vos facere, interdum etiam meliore cum successu.'

21—23. [*Libera*] In poesi Latinâ *libera vestigia ponit* (ut diceban

tiam in prosâ or. Cic. Phil. 3, 12,) *per vacuum* (pr. per *vacuam* sive *acantem* (domino) *possessionem*) quemadmodum dicunt jurisconsulti; , qui primus in novo poesis genere elaborat idemque ita perficit, ut loratius ipse genus lyricum. — [*pressi pede*] 'Non aliena exempla nxie imitatus sum.' — [*qui sibi fidit*] 'ac propterea nova tentat, fit ux ceterorum, quorum ingenium minus aptum est ad nova genera inenienda atque excolenda.' — [*Dux*] "imitatus regem apium." *Porphyr.*

24—27. [*Ostendi*] 'Primus exemplum præbui, quomodo totum Arhilochi Parii genus ad Latinam poesin transferendum sit.' Significat naxime Epodos. *Ostendere* 'ut artifices tunc demum novâ suâ operâ liis ostendere solent, quum jam ad unguem castigata et perfecta sunt.' — [*numeros animosque*] 'metra impetumque poeticum.' — [*non res*] Neutiquam vero simpliciter in Latinum converti Archilochi iambos in Lycamben ejusque filias.' — [*agentia*] 'agitantia, persequentia; quæ eum ad suspendium adegerunt.' — [*Ac ne*] *Comm. Cruq.* "Ne minore oronâ me decores." 'Ne tu, Mæcenas,' inquit, 'idcirco parcius me laudes, quod nolui componere nova metra et invenire genus poesis melicæ a Græcâ prorsus diversum (quia probe perspexeram, eadem metra, quibus Græci usi sunt, aptissima esse Latinæ quoque poesi:) scito temperare,' &c.

28, 29. [*Temperat*] Noli construere cum aliis: *Sappho mascula temperat pede* (suo) *Musam Archilochi*; sed, *Sappho mascula temperat Musam* (suam) *pede Archilochi*, sicque etiam *temperat Alcæus*, idem facit junior aliquanto Alcæus. 'Sappho et Alcæus,' inquit, 'carminibus suis scite immiscuerunt numeros (ῥυθμούς) et varia versuum genera, quibus Archilochus (ut vel ex ejus reliquiis constat) præter iambos usus est, sed dispares sunt illi *rebus*, eo, quod alia argumenta tractarunt, et *ordine* versuum ab Archilocho inventorum, ex quibus Lesbii poetæ una cum iis numerorum ac versuum generibus, quæ ipsi invenerunt, strophas suas composuerunt. Atque propter hoc maxime, quod alia et nova argumenta sibi proposuere, eandem laudem merentur atque Archilochus, totius generis inventor.' — [*pede*] h. l. significat versiculos integros, ut Od. 4, 6, 35, *Lesbium servate pedem.* — [*mascula Sappho*] 'quæ, quamquam mulier, tamen ingenii viribus ac furore vere poetico vel præstantissimos poetas æquavit.'

30, 31. [*Nec socerum*] Exemplo manifesto atque indubio demonstrat, quomodo Sappho et Alcæus alia atque Archilochus argumenta tractarint. — [*quærit*] 'certo consilio deligit, quem veluti luto inquinans infamet versibus perniciem ei afferentibus.' — [*atris*] 'venenosis ac mortiferis,' ut *atræ viperæ*, Od. 3, 4, 17. — [*sponsæ*] Neobulæ. — [*famoso carmine*] 'famam ejus lædente.'

32—34. [*Hunc*] Proxime quidem refertur ad Alcæum, (et vere, cum Catullus bis quidem (Carm. 11 et 51) tentarit metrum Sapphicum, Alcaicum nunquam:) verum, ut vv. 30, 31, non minus ad Sapphonem spectant quam ad Alcæum, sic quod ad hujus loci sensum universum attinet utrumque poetam simul significat. — [*Latinus — fidicen*] 'poeta lyricus,' ut Od. 4, 3, 24, *Romanæ fidicen lyræ.* — [*Vulgavi*] 'Sapphûs et Alcæi genus omnibus jam meis popularibus notum reddidi.' — [*Ingenuis*] 'generosis et candidis lectoribus,' quales illi erant, quos enumerat, Sat. 1, 10, 81—87.

36—38. [*premat*] 'deprimat atque elevet.' Quinctil. 12, 10, 14,

Præcipue presserunt Tullium, qui videri Atticorum imitatores cupierunt. — [*Non ego*] Tota imago a candidatis honores petentibus ducta est. — [*plebis*] 'poetarum et grammaticorum infimi ordinis.' — [*tritæ*] 'Nam, si vellem muneribus vel vilissimis eorum gratiam mihi conciliare, facile possem.' Imitatus est Persius 1, 53. — [*venor*] ut 'θηρῶμαι,' 'aucupor, capto.'

39, 40. [*Non ego*] 'Non ego, qui *nobiles* tantum scriptores (quales sunt Pollio, Virgilius, Varius, Tibullus, Fundanius) recitantes audire eorumque carmina attente legere atque, ubi a malitiosis criticis reprehenduntur, acriter *ulcisci* (defendere) soleo, non ego, inquam, grammaticorum, quos despicio, applausum ambio.' *Ultor* igitur h. l. est, 'qui aliquem ab iniquis reprehensionibus et criminationibus defendit ejusque veluti patrocinium suscipit.' — [*Grammaticas*] Imagine rursus ab ambitu petitâ *grammaticæ tribus* sunt quasi sectæ grammaticorum, id est, criticorum, in primis antiquarii illi, qui veteres poetas, Ennium, Accium, Lucilium, æqualibus suis, Virgilio maxime atque Horatio, anteponebant. Hi igitur, velut XXXV. tribus populi Romani, jus sibi arrogant suffragia de poetis ferendi, quis primo loco dignus sit, qui in secundo tertiove subsistere debeant.

41, 42. [*Hinc illæ lacrimæ*] 'Propterea quod horum hominum gratiam non quæro, mihi sunt tantopere infesti.' Proverbium petitum ex Ter. Andr. 1, 1, 99. — [*Spissis*] 'Si dixi ex animi mei sententiâ: Nugas meas (opuscula) frequenti auditorum coronâ indignas recitare et hoc actu ipso iis *addere pondus*, id est, demonstrare me magni eas facere, profecto me pudet: perperam illi sensus meos interpretantur et simulatorem me credunt.'

43, 44. [*Rides*] Ovid. Trist. 5, 2, 46, de Augusto, *Si fas est homini cum Jove posse loqui.* 'Nam persuasum est tibi, te versus edere quovis melle dulciores, id est, te unum egregium poetam esse.'—*Manare* transitive, ut Ovid. Met. 6, 312. *lacrimas etiamnum marmora manant.*

45. [*naribus uti*] ut Sat. 1, 6, 5, *naso suspendere adunco*, et Persius 1, 46, *uncis naribus indulgere ;* 'sannis vituperantium uti.' *Porph.*

47—49. [*Displicet iste locus*] 'ubi, ut carmina mea recitem, vos vultis ; probe enim prævideo fore, ut clanculum postea et in me et in mea invehamini.' — [*diludia posco*] "spatium emendandi carmina et intermissionem ac dilationem ludorum. *Diludia* autem dicuntur tempora, quæ gladiatoribus conceduntur inter dies munerum, quibus pugnatur." *Comm. Cr.* "Ut intra dies quinque pugnent." *Acr.* — [*Ludus*] 'Nolo ne per ludum quidem inter vos versari, nam acria inde certamina interdum oriuntur, quæ inire meum non est: nihil enim mihi prosunt, immo ea detestor. Ergo sine me inter vos rixamini, nebulones, quantum vultis.' — [*genuit*] ἀορίστως, 'gignere solet.' — [*trepidum*] 'in quo trepidant ii, qui inter se certamen committunt acre.' — [*funebre bellum*] 'prope internecinum, in quo multi occidunt.'

EPISTOLA XX.

ARGUM. Probabilis videtur Kirchneri opinio (Quæstt. Horat. p. 37) ab Horatio Epistolam hanc quasi comitem Epodon libro (cujus editionem propter rationes πολιτικὰς usque ad A.U.C. 733 distulerit):

:ompositam eamque una cum illo volumine ad Augustum, Mæcenatem iliosque fautores et amicos missam esse. Utcunque se ea res habuit, ibrum *aliquem* editurus, festivâ ludens dilogiâ, eâdem cum curâ et sollicitudine eum dimittit ac dominus servulum sibi carum, qui prope am liberti conditione utens, extra domum herilem evagari ac liberiore vitâ frui cupit, verum propter hoc ipsum multis, in primis corruptionis, periculis expositus est. Rationem eandem fere tibi finge, quæ fuit inter Ciceronem et Tironem, Atticum et Alexin, quibus servis carissimis domini vix quidquam negare poterant. Per totam autem Epistolam pueri delicati et venusti libri duplex imago mirum in modum permixta et confusa est.

1, 2. [*Vertumnus*] deus omnium vicissitudinum ac mutationum (Sat. 2, 7, 14), hinc etiam 'vertendarum rerum' id est, emendarum et venalium, ad Forum in vico Turario s. Tusco sacellum cum simulacro habebat, in cujus viciniâ erat *Janus* (Epp. 2, 7, 14); ibi etiam librarii suas tabernas et pilas (Sat. 1, 4, 71. A. P. 373), sed lenones quoque et meretrices fornices suos habebant. — [*prostes*] verbum ambiguum de quâvis merce, etiam de meretricibus et scortis (*prostibulis*). — [*Sosii*] fratres fuere bibliopolæ, memorati etiam A. P. 345. — [*pumice*] Partem membranarum exteriorem, quæ asperior est, pumice levigabant et poliebant glutinatores. Catull. 1, 2. It. 22, 6, *chartæ regiæ, novi libri, Novi umbilici, lora rubra, membrana Directa plumbo, et pumice omnia æquata.* Pumice item homines delicatiores crurum pilos deterebant. Ovid. A. A. 1, 506, *Nec tua mordaci pumice crura teras.*

3, 4. [*claves et—sigilla*] Librorum volumina in capsis asservabantur, quas in scriniis domini anulo signatis custodiebant. Sic etiam interdum uxores, concubinæ, pueri delicati domi in custodiâ retinebantur, ostiis sigillo munitis. Hæc autem ipsa custodia puero *pudico, grata* accidit, quum ita ejus fidelitas extra omne dubium ponatur. — [*communia*] 'vitam liberiorem in locis publicis.' *Loca communia* autem etiam lupanaria honestius nominabantur. Seneca, Contr. 1, 2, p. 95.

5—8. [*Fuge*] 'I nunc, proripe te in Forum:' quod quum in loco plano et humili esset, eo ituris *descendendum* erat ex collibus propinquis: hinc v. proprium est de Foro. Sed etiam in fornices s. lupanaria humi depressa descendendum erat. — [*emisso*] Dilogia de puero e custodiâ semel emisso et de libro edito. — [*læserit*] de libro: 'ubi ab iniquis meis male exceptus eris ac de te dixerint, *Quis leget hæc? Vel duo vel nemo:*' de puero, 'si quis pudicitiam tuam *læserit* (violarit), tum vero frustra meum auxilium implorabis.' — [*In breve te cogi*] de libro, 'scis te arctum in volumen complicari et in capsâ reponi, ex quâ fortasse nunquam postea rursus promare:' de puero, 'desertus ab amatore in angustias redigeris.' — [*plenus*] ut Sat. 2, 2, 43, et Ovid. ex Ponto, 3, 4, 55, *Illa bibit sitiens, lector mea pocula plenus,* 'satur, fastidiosus.'—*Languet* autem et auditor vel lector (Quintil. 9, 3, 27) et is, cujus amor refrixit.

9, 10. [*odio*] h. l. ut sæpe, accedit ad iræ et tædii potius quam ad simultatis notionem. — [*peccantis*] de libro, 'præpropere edi cupientis;' dilogia inest in eo, quod v. *peccare* usurpatur etiam de amantium infidelitate et venere illicitâ. — [*ætas*] ut *ὥρα*, h. l. de adolescentiâ.

11, 12. [*Contrectatus*] Hoc quoque v. per dilogiam utitur. Cfr.

Tacit. Ann. 14, 35, *contrectatam filiarum pudicitiam ulcisci.* — [*sordescere*] Cfr. Sat. 1, 4, 72. h. l. μεταφορικῶς, 'paullatim negligi a cultioribus lectoribus, adeo, ut jam nemo te inspiciat præter homines de vulgo, et hi quoque semper rarius te evolvant.' — [*tineas—inertes*] 'quæ prope immobiles lente chartas et vestes corrodunt.'

13. [*Aut fugies*] Horatii tempore multi libri in illas provincias, quæ jam Latino sermone utebantur, tum demum perveniebant, quum Romæ jam obsoluerant. Cfr. A. P. 345. '*Fugies* ultro in Africam provinciam, novos ut ibi amatores captes, ab iis, quos in urbe repereras, destitutus, aut etiam *vinctus mitteris*,' de libro, 'loris, ut aliæ merces, colligatus;' de puero. 'relegabere,' ut ædiles interdum adulteras in exilium agebant. — [*Ilerdam*] Hispaniæ urbem, hodie *Lerida.* 'Aut Romæ oblivione obrueris, aut, ut fit in libris Romæ jam neglectis, a provincialibus subrusticis aliquantisper legeris.'

14—18. [*Ridebit*] 'Tunc maligne ridebo, propterea quod monitis meis non obtemperaveris.' — [*protrusit*] Exemplum petitum ex aliquâ fabellâ Æsopiâ vel aliâ narratiunculâ populari. — [*Hoc quoque*] Sine imagine: 'Hoc quoque malum tibi impendet, ut ad extremum in miseris ludis litterariis ex te, ab hominibus elegantioribus jamdudum seposito, pueri elementa discant.' Hoc per dilogiam ita proponit: 'Tu ipse, puerule delicate, obrepente tibi sensim senectute rursus ut infantiâ balbutiente, fies denique pauperculus ludi magister, quales in extremis urbis vicis, minus frequentatis et ubi egeni dumtaxat habitant, pueros elementa docent, ut olim mihi, Livii Andronici scriptis usus, ea tradidit Orbilius.' — [*Occupet*] 'obrepat,' ut Tibull. 1, 10, 40, *quem Occupat in parvâ pigra senecta casâ.*

19. [*Quum tibi sol*] Hic non jam, ut plerique putant, de scholâ, a quâ cogitatione ejus animus abhorrebat, scribere pergit, sed de longe etiam majore lectorum, quos se inventurum esse sperabat, numero. Hi quum partim a primo fere mane salutationi amicorum, foro, judiciis, omnis generis negotiis vel, si *studiosi* erant (Plin. Epp. 4, 13, 11), disciplinis severioribus ac philosophiæ vacassent usque ad diei civilis horam fere septimam, meridiatione, balneo, corporis exercitationibus sese aliquantum recreabant, deinde ante cœnam, quum æstatis tempore *sol* jam *tepidus* esset, circa horam octavam vel nonam animi causâ perlegebant carmina nuper in lucem emissa, sæpeque post cœnam horâ decimâ eandem lectionem resumebant. Hos igitur benevolos lectores per domos suas dispersos velut unum in locum congregatos sibi *aures* præbere fingit, librum recitatorem faciens.

20—23. [*Me libertino*] Imitari videtur grammaticos, qui scholarum suarum a poetarum vitis enarrandis initium sumebant. 'Tum clare dicito, me re verâ patre libertino natum esse.' Lege Sat. 1, 6, 46. — [*Majores pennas*] 'Dices me majora omnino ausum atque etiam feliciter adeptum esse, quam concedere visa sit tenuis mea origo.' Construe autem *pennas majores nido* (quam nidus erat) *extendisse*, explicasse ad volatum. — [*Me primis*] Cfr. Sat. 2, 1, 75. Epp. 1, 7, 35, *Principibus placuisse viris non ultima laus est.* Hæc autem scribens recordatus est et Bruti Cassiique, et Octaviani atque Mæcenatis.

24, 25. [*exigui*] Sat. 2, 3, 308, *longos imitaris ab imo Ad summum totus moduli bipedalis;* et Augustus in Epistolâ ad Horatium apud

Suet. Vit. Hor., *Sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas, quum circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui.* — [*præcanum*] 'canum ante tempus.' *Schol.* — [*solibus aptum*] 'apricationibus gaudentem frigorisque metuentem.' Juven. 11, 203, *Nostra bibat vernum curata cuticula solem.* — [*Irasci celerem*] Propter hoc quoque eum per jocum videntur reprehendisse Augustus et Mæcenas, ut a Lydiâ se appellari fingit *iracundiorem Hadriâ*, Od. 3, 9, 23. Quocirca subjicit: 'ita tamen iracundus (ἀκρόχολος, ὀξύθυμος) sum, ut facillime rursus placer.'

27, 28. [*quater undenos*] Horatius natus A.U.C. 689, A.U.C. 733, XLIV. annos natus erat. — [*Collegam Lepidum quo duxit*] Explicandum hoc est ex Cassio Dione, 54, 6. Per Augusti absentiam (A.U.C. 732) populus Romanus in creandis consulibus seditione agitatus est. Consulatûs quidem locus alter Augusto servabatur, ideoque anni 733 initio M. Lollius solus consulatum gessit; Cæsare autem consulatum non accipiente Q. Æmilius M'. F. Lepidus et L. Silanus eum petiverunt; itaque ambitu omnia sic conturbarunt, ut prudentes viri Augustum Romam revocarent. Ipse quidem Romam non rediit, sed candidatos ad se profectos acriter increpuit, jussosque quum suffragia ferrentur abesse, dimisit. Nihilo inde sedatius res acta est, sed tantum denuo factionum ac turbarum exstitit, ut vix tandem Lepidus consul crearetur. Itaque veluti *præcedens* Lollius post se quasi comitem aliquanto tardiorem *duxit* Lepidum.

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.

ARGUM. Tres libri hujus secundi Epistolæ consimilis quodammodo sunt argumenti, quum singulæ ad poesis studia pertineant. In primâ enim antiquiores poetæ Romani cum recentioribus ætatis Augusteæ, atque omnino Græcæ poesis historia et indoles cum toto genere Romanæ conferuntur; in alterâ narrat Horatius de suis poesis studiis, tunc quidem a se depositis, atque de multorum sui temporis poetarum perversitate et ineptiis; in tertiâ denique artis præcepta tradit. Atque hujus quidem primæ epistolæ occasio, Suetonio teste, (Vit. Horat.) hæc fuit: 'Augustus post sermones lectos, nullam sui mentionem habitam ita est questus: Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris nobis esse? expressitque Eclogam, cujus initium est: 'Quum tot sustineas,'' &c. Post splendidum exordium (vv. 1—17) nimiam veterum poetarum admirationem exagitat et ostendit, quam parum firmum et rectum sit eorum judicium, qui poemata tantum ex vetustate æstiment (v. 49). Tum his ipsis veteribus Romanorum poetis ita enumeratis, ut et criticorum sibimet ipsi ple-

rumque iniquorum atque antiquissima quæque in invidiam novæ, ut ita dicam, poetarum sectæ unice prædicantium, et propriam suam de iisdem sententiam exponat (v. 89), extremis quasi lineamentis descriptam, sed perquam ingeniose, Græcorum et Romanorum indolem vitæque rationes inter se comparat (v. 106), eo quidem consilio, ut demonstret, si Græcorum vetustissima quæque carmina sint etiam optima, hoc idem judicium in Romanorum carminibus locum habere non posse. Deinde cum antiquiorum Romanorum ingenio a subtilioribus Musarum artibus alieno non sine aliquâ derisione fervidum illud studium componit, quo suæ ætatis homines ad versus scribendos rapiantur, additque poesis laudationem, in quâ a jocosâ et submissâ tractione usque ad sublimem gravitatem assurgit (v. 138). Postea Augusto poesis conditionem et rationem, qualis tunc Romæ fuit, scenicæ in primis, exponit (v. 213), atque etiam reliquos poetas præter scenicos principi commendat, eo potissimum nomine non negligendos, quia generosi et populi et principis intersit præclaros præclare factorum præcones nancisci (v. 250), quod dum dicit sponte quasi et ipsâ sermonis viâ ad eam excusationem defertur, quâ haud semel in poematis suis utitur, se quidem tantis tamque splendidis rebus ab Augusto gestis imparem esse celebrandis. *Zell.* Etenim, ut alibi jam significavimus, abhorrebat animus voluntasque ejus a toto illo genere panegyrico, medio inter epicum et lyricum et ab utroque remoto. Scripta videtur Epistola A. U. C. 744, Horatii LV.

1, 2. [*sustineas*] 'administres ita, ut tanto oneri par sis viribus.' *Sustinere* autem *negotia*, ut *onus.* — [*solus*] Tacit. Ann. 1, 2, *eadem magistratuum vocabula, sed — omnes exutâ æqualitate jussa principis adspectare.* — [*Res Italas*] 'Imperium Romanum tam potens reddidisti, ut nullus jam hostis ei metuendus sit.'—[*moribus ornes*] 'operam navans, ut mores per bella in primis civilia fœde corrupti ad priorem decorem integritatemque revocentur, idque partim proprio exemplo, partim severe punitis adulteris atque impudicis, partim lege de adulteriis latâ et alterâ de maritandis ordinibus saltem præparatâ.' Cfr. Od. 4, 5, 21.

3, 4. [*Legibus emendes*] Significat præcipue emendationem formæ reipublicæ totius post turbulenta illa bellorum civilium tempora, in primis accuratam et Italiæ et provinciarum administrationem. — [*tua tempora*] 'quæ in negotia publica insumere decrevisti.'

5, 6. [*Romulus*] 'Heroes illi antiqui bene de genere humano meriti post mortem demum ab hominibus, antea invidis, justis honoribus affecti ac pro dis culti sunt: sapientius quidem te, invidiâ majorem, jam nunc, ut mereris, veneratur populus Romanus; sed idem in poetarum meritis vere æstimandis minus recto judicio uti consuevit.' — Mirâ arte vocabulo *Cæsar* subjungit v. *Romulus:* nam Octavianus alter *Romulus* fuit, ut senatores nonnulli eum appellandum consuerant; prævaluit tamen *Augusti* nomen. Suet. Oct. 7. — [*Post ingentia facta*] 'Post res gestas eximiâ virtutis gloriâ in perpetuum memorabiles in deorum numerum relati.' — *deorum in templa recepti*] 'ab hominibus,' significatu v. *templa* proprio, non 'in cœlum.'

7—9. [*Dum—condunt, Ploravere*] 'Dum bene merentur de hominibus, ægre tulere et sæpe conquesti sunt de ingrato illorum animo,' &c.

10—14. [*contudit*] Hercules τῷ ῥοπάλῳ τὰς κεφαλὰς αὐτῆς ἔκοψε. Apollod. 2, 5, 2. Proprie igitur *contudit* dixit pro *peremit*. — [*fatali*] fatali necessitate Herculi impositâ ab Eurystheo, quia hic, rem ita moderante Junone, prior illo natus erat. — Comperit unum tamen monstrum, invidiam, aliter non posse domari nisi morte ejus, cui invidetur. — [*Urit*] 'Splendore enim suo lædit æquales, qui ceterorum artes virtutesque suis longe inferiores præponderare et propterea ipso suo pondere atque vi ingenti alte deprimere videtur;' *urere* ergo est lædere, offendere eo quod aliena gloria tamquam fulgor oculos reliquorum præstringit, *prægravare* autem, ut Sat. 2, 2, 78. — [*artes*] latissimo significatu, ἐπιτηδεύματα, studia, etiam in rebus civilibus, ideoque etiam homines, qui artes minore peritiâ quam ipse ille vir summus atque experientissimus exercent.

15, 16. [*Præsenti*] 'Nos contra hac in re priscis illis Græcis sapientiores jam nunc ultro agnoscimus præclaras tuas virtutes teque, dum inter nos versaris, honoramus.' — [*maturos*] 'tempestivos in vitâ, non seros post mortem.' — [*honores*] præsertim libationes. Od. 4, 5, 31. — [*Jurandasque*] 'quas tenentes per tuum nomen juremus.' Cic. pro Flacco, 36, *is, cui, si aram tenens juraret, crederet nemo.*

18—21. [*Sed*] 'Sed hic idem populus, tibi ex toto deditus,' &c. — Junge autem *in uno te anteferendo*, id est, 'te longe anteponens ceteris omnibus.' — [*terris semota*] 'remota jam e terris, propterea quod *suis temporibus defuncta* sunt, id est, quod ex fati legibus mortem obierunt operum illorum auctores.'

23—25. [*veterum*] gen. neutr. 'omnium veterum linguæ nostræ monumentorum.' — [*tabulas*] XII. a decemviris quatuor seculis ante hanc epistolam conscriptam sancitas. — [*Gabiis*] De fœdere inter Tarquinium Superbum et Gabinos icto v. Liv. 1, 54, et Dionys. Halic. 4, 58, qui præter exspectationem æquum fuisse tradit, hæc subjungens: Τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοός, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας. Ejusmodi igitur fœdera similiaque ab antiquariis Horatii æqualibus singulari studio investigabantur atque explicabantur. — [*rigidis*] Cic. Vatin. 15, *Sabini severissimi homines.* Fœdera autem intelliguntur inter Romulum et T. Tatium vel inter Tullum Hostilium et Sabinos (Dionys. Hal. 3, 33), vel primis liberæ rei publicæ temporibus icta. — [*æquata*] 'æquis et justis conditionibus icta.'

26, 27. [*Pontificum*] Potius quam de pontificum libris ritualibus interpreter de Annalibus maximis a pontifice maximo quotannis circiter usque ad A. U. C. 620 confectis. Cic. de Legg. 1, 2, *Annales pontificum maximorum, quibus nihil potest esse jucundius.* (Ursinus, *jejunius.*) — [*volumina vatum*] 'vaticinia versibus Saturniis composita a Cn. Marcio,' Liv. 25, 12, ubi ipsa vatis verba, quod erant antiquiora, paullum sunt immutata. — [*Albano*] Ut Musæ in Parnasso et Helicone Græcam poesin condiderunt, sic ex eorum, quos irridet, opinione a Camenis in monte Albano Jovi Latiali sacro versantibus poesis Latina profecta erat.

28—45. [*Si, quia*] 'Atqui, si, quoniam, ut ego quoque cum omnibus ultro fateor, scripta Græcorum antiquissima quæque (in primis

Homeri et Archilochi poemata) eadem etiam præstantissima sunt, idcirco Latini scriptores simili ratione æstimantur, ut priscis primus locus tribuatur, pluribus verbis non jam opus est; immo absurdissima quæque ἐνθυμήματα illi similia probare licet.' — [*Nil intra*] est ἐνθύμημα contractum et implicatum ex his, (1) 'Oliva et nux similes sunt fructus, quoniam ex utraque oleum exprimitur. (2) Nihil duri est intra nucem; ergo neque intra olivam. (3) Nihil duri est extra oleam; ergo neque extra nucem.' Jam his falsissimis argumentationibus, æquiparat illam: 'Græci antiquissimi iidem sunt optimi; ergo etiam Latinorum antiquissimi quique.' — [*Venimus*] Arctissime hæc cum præcedentibus cohærent. Hoc enim dicit: 'Eodem prorsus jure, id est, æque absurde, contendere possumus nos in omnibus rebus primas tenere ideoque nullum progressum facere posse, non solum in arte militari, sed etiam in iis artibus, quas, quicunque cæcus non est, scitius a Græcis exerceri fatetur.' — [*unctis*] Græci quum assidue in palæstras suas descendere solerent, frequenter oleo ungebantur. Cfr. Plin. Epp. 10, 49. — [*arroget*] 'velut arrogatione in comitiis curiatis factâ, legitime afferat ac tribuat:' sic Od. 4, 14, 40, *decus arrogavit.* — [*decidit*] 'mortuus est,' imagine a foliis caducis repetitâ. — [*Excludat*] 'Definitio temporis certusque terminus dirimat litem et controversiam componat.' — [*deperiit*] Ovid. Trist. 4, 10, 82. *perire* item de morte naturali. — [*caudæ—equinæ*] Fortasse recordabatur notæ de Sertorio narratiunculæ apud Plut. Sert. 16.

47—49. [*cadat elusus*] ut gladiator ab adversario artem magis callente *elusus* et tandem victus concidit. — [*ratione*] 'eodem modo, quo necessario corruit tandem acervus, cui continuo unum granum post alterum subtraxeris;' cum scitâ soritæ s. *argumentationis acervalis* (Cic. de Divin. 2, 4. Acad. 2, 16) significatione. — [*Qui redit in fastos*] 'Qui unice antiquitatis rationem init.' — [*Libitina*] Cfr. Od. 3, 30, 7. Sat. 2, 6, 19.

50—52. [*Ennius et sapiens*] Suum ingenium ipse descripsit (A. Gellius 12, 4. Fragm. Ann. 7, 104—111), ubi inter alia hæc leguntur: *doctu', fidelis—verbûm Paucûm, multa tenens antiqua, sepulta, vetusta—Multarum veterum legum diumque hominumque Prudentem.* — [*alter Homerus*] 'quemadmodum scilicet critici nostri Latini, elegantes illi profecto ac periti, contendunt, æquiparandus Homero.' 'Adeo præstans ergo est poeta, ut (*leviter curare*) prorsus securus esse possit de suorum promissorum eventu, quæ nunc magis, quam fortasse ipse sperarat, impleta videt.' — [*somnia Pythagorea*] Pseudocornutus ad Pers. Sat. 6, 9, *Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse Mæonides, Quintus pavone ex Pythagoreo:* 'Sic enim ait Ennius in Annalium suorum principio, ubi se dicit vidisse in somniis Homerum dicentem, fuisse se quondam pavonem et ex eo translatum in se animam esse, secundum Pythagoræ definitionem, qui dicit, animas humanas exeuntes ex corporibus in alia posse transire.' Ex eo somnio supersunt hæ reliquiæ: *Transnavit cita per teneras caliginis auras* (anima Homeri): *visus Homerus adesse poeta. Tum memini fieri me pavum.*

53, 54. [*Nævius*] 'Ipse ille Nævius, etsi Ennio sane postponendus, nonne permultos etiam nunc lectores habet atque admiratores?' Cn. Nævius A. U. C. 519 primam fabulam docuit, mortuus A. U. C. 550 Uticæ, in exilio. Præter tragœdias et comœdias celebrabatur ejus Bel-

lum Punicum primum, Saturniis versibus conscriptum.—[*Pæne recens*] 'Tamquam prope noster æqualis esset.'

55. [*aufert*] 'quasi dono vel præmio accipit, et *docti* existimationem obtinet.'

56. [*Pacuvius*] M. Pacuvius, Ennii sororis filius, Brundisinus. natus A. U. C. 534, amicus C. Lælii, cum LXXX. annos natus novam docuisset fabulam, Tarentum migravit ibique mortem obiit prope nonagenarius. —[*docti*] 'probe versati maxime in Græcis poetis et epicis et tragicis, ex quibus suarum tragœdiarum argumenta desumere solebat.'—[*Accius*] L. Accius, natus A. U. C. 584, vitam eo usque produxit, ut viderit C. Julium Cæsarem Strabonem Vopiscum, oratorem et poetam tragicum, qui A. U. C. 667 ædilitius periit.—[*alti*] 'sublimis.' Repete autem *senis*. Quinctil. 10, 1, 97, *Tragœdiæ scriptores veterum Accius atque Pacuvius clarissimi gravitate sententiarum, verborum pondere, auctoritate personarum. Ceterum nitor et summa in excolendis operibus manus magis videri potest temporibus quam ipsis defuisse. Virium tamen Accio plus tribuitur: Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt.*

57. [*Afrani*] L. Afranius floruit circiter A. U. C. 660. Quinctil. 1, 10, 100, *Togatis excellit Afranius, utinamque non inquinasset argumenta puerorum fœdis amoribus, mores suos fassus.* Cic. Brut. 45, *L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam, ut scitis, disertus.* Hoc igitur dicebant Critici: 'Afranii fabulas togatas, et quidem tabernarias, prope accedere ad Menandri fabulas (palliatas); illum vitam moresque Romanorum eâdem felicitate imitatum esse ac Menander expresserit Atticos; hunc in Attico sermone summam elegantiam consecutum esse, illum in Latino.'

58. [*Plautus*] mortuus A. U. C. 570. 'Plauti comœdiæ maxime sunt motoriæ et, ut in alio genere Homerus, sic ille *semper ad eventum festinat* (A. P. 148); *properat* igitur, ut rapido progressu ad fabulæ καταστροφὴν perveniat, neque unquam in rebus minutis immorando retardat spectatorem.' Eundem autem, ut videtur, χαρακτῆρα in Epicharmo reperire sibi videbantur critici illi ignoti, quorum judicia Horatius refert: quocirca huic Plautum æquiparabant, non quod imitatus esset Siculum poetam; ejus enim exemplaria fuerunt poetæ Attici novæ comœdiæ. *Properat* igitur absolute positum est; vv. autem *ad exemplar* ex Latinâ consuetudine significant, quod minus recte recentiores dicunt *secundum, juxta exemplar.*—[*Siculi—Epicharmi*] Siculus dicitur, quia vix trimestris e patriâ in Siciliam venit. Est enim in insulâ Co natus, æqualis Pindaro atque Æschylo. Vitam produxit usque ad tempus Hieronis tyranni a. ante Chr. 477.

59. [*Cæcilius*] C. Cæcilius Statius, natione Insuber Gallus, servus genere, Ennii familiaris. posteriore parte seculi VI. floruit et anno post Ennii mortem, A. U. C. 586, mortuus est. Cic. de Opt. Gen. Dic. 1, *Cæcilius fortasse summus comicus:* sed ad Att. 7, 3, 10, *malus auctor Latinitatis.*

60—62. [*ediscit*] frequenter et legendo et spectando. Vera autem ratio, cur tantopere amarentur a populo poetæ, quos enumerat, hæc erat, quod post Accium tragœdia, post Afranium comœdia Latina degenerarat, nec eo quo scripsit tempore ulla prope fabula verâ laude digna prodierat præter Varii Thyestem.—[*Livi*] Livii Andronici, ut videtur,

Tarentini, a C. Livio Salinatore ob ingenii meritum libertate donati, qui A. U. C. 514, anno ante Ennium natum, primus Romæ fabulam docuit, Odysseamque in Latinum convertit versibus Saturniis. Cic. Brut. 18, *Odyssea Latina est sic, tamquam opus aliquod Dædali.*

66—68. [*nimis antique*] 'ἀρχαϊκῶς, in modum, qui præsenti consuetudini Latinæ repugnat.' Sic etiam Augustus, cujus sententiam pulchre noverat poeta, *cacozelos et antiquarios, ut diverso genere vitiosos, pari fastidio sprevit.* Suet. Oct. 86. — [*pleraque* ('permulta,' non 'plurima') *dure*] in compositionibus ab reliquæ linguæ indole abhorrentibus, constructionibus intricatis, scabris versibus. — [*ignave*] 'sine nervis ac sanguine,' qualia ἀργὰ καὶ τὸν ἀκροατὴν ἠρεμεῖν ἐῶντα nominat Dion. Longin. 34, 4, non satis παθητικά. — [*Jove—æquo*] 'Propitio sibi; Jove quidem irato fit, ut errent homines ac delirent.' *Porph.*

69—72. [*insector*] Construe, *Non insector carmina Livii delendaque ea esse reor*, id est, 'non equidem tam infenso sum animo in veteres nostros poetas, ut exempli gratiâ Livii Andronici scripta obliteranda et ex hominum manibus in perpetuum extorquenda censeam.' Orbilius Pupillus autem, teste Suet. Gramm. 9, primum apparitor magistratuum, dein miles, postremum studiis, quæ jam inde a puero non leviter attigerat, repetitis, quinquagesimo demum anno Romam rediit A. U. C. 691, adeo ut, quum Horatius natus a. 689, eum audire poterat (A. U. C. 704—706), minimum LXIV. annos natus esset. — [*plagosum*] De antiquâ scholarum disciplinâ cfr. Plaut. Bacchid. 3, 3, 27, *ubi revenisses domum, Cincticulo præcinctus in sellâ apud magistrum adsideres; Tum librum legeres. Si unam peccavisses syllabam, Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.* Suet. Gram. 9, *Fuit autem* Orbilius *naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone laceravit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat plagosum eum appellans et Domitius Marsus scribens Si quos Orbilius ferulâ scuticâque cecidit*, &c. — [*dictare*] ἀποστοματίζειν Plato Euthyd. p. 276, C. 'voce lente præire, ut calamo exciperentur et, explicata quum essent, memoriæ mandarentur.' — [*exactis*] ἐξειργασμένοις, διακριβωμένοις, perfectis. — [*miror*] Idem jam fuerat Ciceronis judicium nominatim de Livio, Brut. 18, *Livianæ fabulæ non satis dignæ, quæ iterum legantur.*

73—75. [*emicuit*] 'Inter quæ carmina Livii et cetera antiqua si verbum ex insperato apparuit et præ ceteris pulchritudinis suæ specie animum lectoris ad se advertit.' Intelligit præsertim verba feliciter vel derivata vel composita. — [*concinnior*] 'non solum regulis metricis satisfaciens, verum etiam sono ipso auribus gratus ac rei, quam exprimit, prorsus conveniens.' — [*ducit*] 'sine causâ et immerito verba et versus aliquot pulchri secum ducunt totum poema, quo sine his locis illustribus pervenire non posset, id est, in theatra, in grammaticorum scholas, in privatorum quoque bibliothecas, atque talia in loca perductum *vendunt* s. commendant, applausum ei conciliant.' *Vendere* enim et *venditare poema* vel *orationem* est 'eam commendare.' Cic. ad Att. 13, 12, *Ligarianam præclare vendidisti.* Ad Att. 1, 16, *Valde te venditavi.* Sic *vendibilis orator* Cic. Brut. 47, 'probabilis, qui populo placet.'

76, 77. [*crasse*] ut *crassâ Minervâ* (Sat. 2, 2, 3). Cic. ad Fam. 9, 12, de suâ Deiotarianâ: *munusculum levidense, crasso filo.* Quinctil. 1, 10,

28, *crassiore, ut vocant, Musâ;* metaphora desumpta a lanificio, ut *pingui Minervâ* ab obesitate.

79. [*Recte*] Fabula vere pulchra *recte*, id est, firmo ac nunquam titubante vel claudicante ingressu scenam *perambulare* dicitur simili metaphorâ atque dicunt *fabulam stare* vel de contrario eventu *cadere*, ubi exploditur. 'Utrum etiam nunc laudem mereantur Attæ togatæ necne.' — T. (non C.) Quinctius Atta scriptor togatarum, satirarum epigrammatumque mortuus A. U. C. 676. Fronto p. 95, Ed. Rom., *particulatim elegantem Attum in verbis muliebribus* vocat. — [*crocum*] liquidum. Plin. H. N. 21, 6, *Vino mire congruit crocum, præcipue dulci; tritum ad theatra replenda.* Fabulam igitur Attæ dicit in scenam productam, quæ scena floribus et croco spargi solet. Lucret. 2, 416, *Et quum scena croco Cilici perfusa recens est.*

82—85. [*Æsopus*] nobilissimus tragicarum fabularum actor, *summus artifex et semper partium tam in republicâ quam in scenâ optimarum*, ut ait ejus familiaris Cicero pro Sestio 46. *Gravis* autem vocatur, quia primas illas partes tragœdiarum egregie agebat, ut Agamemnonem, Ajacem, Eurysacen. Vixit certe usque ad A. U. C. 699. V. Onomast. Cic. *Q. Roscius* comœdus æque nobilis, pro quo exstat Ciceronis oratio, hujusque *amores et deliciæ*, de Divin. 1, 36; *doctus* autem, *quod id est consecutus, ut, in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere* Roscius *diceretur.* De Or. 1, 28. Roscius quum mortuus sit A. U. C. 693 (Cic. pro Arch. 8), si anno 690 in scenâ comparebat neque artem desierat, sane qui A. U. C. 744 vivebant circiter septuagenarii, utriusque actoris probe meminisse poterant. 'Ab Æsopo et Roscio egregiæ tantummodo actæ sunt fabulæ, quas reprehendere nefas est; atque ex harum numero Attæ quoque togatæ sunt.' — [*parere minoribus*] 'juniorum judiciis sese accommodare ac fidem tribuere.' — [*perdenda*] 'missa facienda,' 'oblivioni tradenda.'

86. [*Jam*] gradationi inservit (Pr. Intr. ii. 860, ☞). — [*Saliare Numæ*] Liv. 1, 20, (Numa) *Salios item duodecim Marti Gradivo legit: cœlestiaque arma, quæ ancilia appellantur, ferre ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis sollemnique saltatu jussit.* Cum carmine fratrum Arvalium hoc Saliare versibus Saturniis scriptum, quod *axamenta* dictum fuisse Festus tradidit, antiquissimum fuit, de quo accepimus. Quinctil. 1, 6, 40, *Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta.*

92. [*tereret*] de assiduâ lectione. Cic. ad Fam. 9, 25, Παιδείαν Κύρου—*contriveram legendo.* — [*viritim*] 'singuli cives Romani et qui præter hos Latine sciunt.' — [*publicus usus*] est usus s. usus fructus rerum, quas antiqui publicas vel communes appellabant, quarum dominium, ut aiunt jurisconsulti, nemo ita poterat occupare, ut excluderet alios. Tales sunt aer, aqua profluens, mare ejusque littora. Ita et poemata publico usui inserviunt, quoniam omnibus æque iis delectari licet.

93, 94. [*Græcia*] Hæc omnia præcipue de Atheniensibus valere manifestum est. — [*positis—bellis*] maxime post composita bella Persica. — [*nugari*] 'se dare ad omnia poesis genera, ad picturæ, sculpturæ, musicæ artes, ad ludos gymnasticos;' quæ omnia cum atrocissimis illis bellis comparata partim ingeniorum sunt lusus, partim virium ludicræ exercitationes, *nugæ* igitur, sine reprehensionis significatione. —

[*in vitium*] 'in vitium deliciarum propter prosperitatem fortunæ.' *Comm. Cr.* Vocabulo *vitium* admodum malitiose usus est ideo, quod βαναύσοις inter Romanos omnia hæc Græcorum studia *vitiosa* et supervacanea videbantur. — Significat autem morum mutationem, quæ paullatim inde a Pericle usque ad Philippum Macedonem facta est, quum a priscâ simplicitate et ab illâ μεγαλοψυχίᾳ, quam bella Persica iis instillarant, pedetentim recedentes effuse se dederent cunctarum artium illecebris, donec discordiis debilitati atque in mollitiem lapsi tandem in Macedonum potestatem pervenerunt. — [*labier*] Cfr. Sat. 1, 2, 35.

96—102. [*fabros*] τεχνίτας. — [*eboris*] Recordare vel Phidiæ Jovem Olympium. — [*Suspendit*] 'Tabulas pictas attentissime spectavit, ita ut oculos cogitationemque ab iis vix removere posset, quum pulchri species atque exemplar in intimos ejus affectus penetrasset.' — [*tibicinibus*] 'symphoniacis,' ex quibus unum genus nominat. — [*Sub nutrice*] 'moderante nutrice,' ut Epp. 1, 16, 77, *sævo te sub custode tenebo.* Nutrices autem apud antiquos primum fere per triennium infantes educabant. — [*mature plena*] Sic jungendum videtur, non *mature reliquit,* quod ingratam efficeret ἀντίθεσιν vv. *cupide petiit.* Est autem: 'ἀψίκορος, celeriter satiata *Græcia,*' non, ut alii volunt, *puella.* — [*Quid placet*] 'Ex humanæ naturæ conditione nihil in perpetuum aut placet aut spernitur; haud igitur mirum est, si Græci quoque ab unâ ad aliam artem præcipue colendam transierunt.' Hoc versu, si quid in Græcorum studiis inesse videatur levitatis atque inconstantiæ, quodammodo excusat. — [*ventique secundi*] 'prospera fortuna hoc effecit, ut tali modo tantoque cum successu Græci liberalibus artibus operam darent.'

103—105. [*Romæ*] 'Romanorum contra ab artibus liberalibus primum aversorum hæc fuerunt præcipua studia,' &c. Cfr. A. P. 323. — [*sollemne*] 'consuetudine usurpatum.' *Comm. Cr.* — [*Mane*] Sat. 1, 1, 10, *Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.* — [*Cautos*] Formularum sermone perquam scite hic usus est, ut apparet ex Plin. Epp. 10, 62, *distribuendam inter decuriones pecuniam ita, ut recte reipublicæ caverent;* Cod. 2, 4, 2, *recte cauta pecunia.* Est igitur: 'pecuniam *recte,* i. e. a debitore legitimis chirographorum formulis *cautam* huic credere (fenori dare) atque *expendere* (expensam ferre).' Junge autem *nummos cautos nominibus rectis* ablat., non *expendere nominibus* dativ.

108. [*Mutavit*] Animi tunc fessi erant discordiis intestinis libenterque fruebantur pace ab Augusto conservatâ, ita tamen, ut longe minor civium pars quam vetere republicâ aut domi negotiis civilibus et eloquentiâ aut militiæ bellicâ virtute gloriam sibi parare et vellet et posset; præterea Græcæ litteræ in dies magis innotescebant. Jam propter hæc omnia permulti, ne vitam otio tererent, poeticis studiis sese dederunt, eoque magis, quod Augustum et Mæcenatem his favere videbant; quo in fervore omnium aliter vix fieri poterat, quam ut multa poemata non solum mediocria, sed etiam mala prodirent, ac plerique servilem Græcorum imitationem nunquam egrederentur. Hanc subitam igitur ingeniorum ac studiorum mutationem lepide deridet, εἰρωνείᾳ in semet ipsum quoque usus.

109—113. [*severi*] 'qui propter ætatem severi esse deberent, ipsi quoque nugis indulgent.' — [*Fronde*] lauri, olivæ, hederæ poetarum habitum sumentes pro solitâ coronâ ex apio et rosis nexâ. — [*dictant*]

'Sub finem cœnæ carmina (utique prius composita) tam graviter altâ et sonorâ voce recitant, quasi a convivis, quibus interea dura tacendi necessitas imposita erat, calamo excipienda essent.' — [*Parthis mendacior*] Proverbium est, ut de Punicâ et Græcâ fide, de Cretensibus ἀεὶ ψευσταῖς. Od. 4, 15, 23, *infidi Persæ*. — [*scrinia*] librariola (Cic. de Legg. 1, 1), capsæ, in quibus libros et chartas asservabant.

114—117. [*Navim*] Similis locus est A. P. 114, et erat omnino locus communis a sophistis decantatus. — [*abrotonum*] artemisia abrotonum L., *southern-wood*. Plin. 21, 21, *usus est foliis, sed major semini ad excalfaciendum; id nervis utile, tussi, orthopnœæ*, &c. Cels. 3, 21, *urinam movet*. — [*quod medicorum*] 'Sapienter relinquimus medicinam medicis et fabris omnia, quæ ad eorum artem pertinent: contra carmina omnes componimus.' — [*fabrilia fabri*] Speciem habet proverbii. Eurip. Fragm. inc. 94, Dind. Τέκτων γὰρ ὢν ἔπρασσες οὐ ξυλουργικά. — [*passim*] 'omnes promiscue et semper.'

118—125. [*Hic error*] Hanc tamen carmina pangendi *insaniam*, sed *levem*, neminique noxiam commoda etiam quædam habere Augusto candide simulque callide ostendit; callide quatenus simulat se de totâ illâ poetarum turbâ verba facere, quum ea, quæ affert, tantummodo de veris summisque poetis possint affirmari. — [*Non temere*] quomodo sensim pervenerit ad significandum idem prope ac *non facile*, optime perspicitur ex Plauti Bacch. 1, 1, 52, *Rapidus fluvius est hic: non hac temere transiri potest:* ubi quum proprie sit, 'non inconsiderate,' simul inest difficultatis notio. — [*socio*] in negotiatione aliquâ vel publicanorum societate. — [*incogitat*] 'intendit, molitur;' verbum Horatianum ex illis, quæ Græco fonte parce detorsit, ἐννοεῖ, ἐπιβουλεύει. — [*siliquis*] 'leguminibus omnis generis, pisis, fabis, vicia, fortasse interdum etiam silicula proprie dicta, κερατίοις, *St. John's bread, fruit of the carob-tree*.' — [*pane secundo*] 'non siligineo, non primo nec postremo (prorsus atro?) sed dispensatorio.' *Comm. Cr.* Dicitur etiam *secundarius, cibarius*. — [*Militiæ*] dativus pro *piger ad militiam: bonus* autem *alicui rei* quum rectissime dicatur, quidni apud poetam etiam *malus*, parum idoneus? — [*Si das hoc*] 'Si concedis his quietis quoque virtutibus, fide ac temperantiâ, rempublicam legesque stabiliri.'

126—131. [*figurat*] 'format puerorum ora,' ut ait Quinctil. 11, 3, 31, ediscendis enim poetarum locis et accurate recitandis γραμματισταὶ id spectabant, ut jam in tenerâ ætate esset *absolutius os et expressior sermo*, Quinctil. 1, 1, 37, id est, 'ut distincta atque eleganti pronuntiatione accurate efferret Latini sermonis singula verba.' — [*Torquet*] 'Et quum *mature* assuescant pueri ad poetarum nobilem elegantemque sermonem, eo facilius abstinere se a verbis plebeiis et inficetis omnique αἰσχρολογίᾳ discunt.' — [*Mox etiam*] 'Deinde quum progrediente ætate adolescentes jam idonei fiunt ad præcepta virtutis et sapientiæ intelligenda ac retinenda, talia iis præbent poetæ, et *grata* quidem, amica et benevola, minus dura atque aspera, quam sunt pleraque philosophorum.' — [*orientia tempora*] 'unam hominum ætatem post alteram, ut prima quæque *oritur*, in lucem editur ac priori succedit.' — [*notis*] 'veteribus, quæ ab omnibus celebrantur.' — [*ægrum*] 'animi ægrum, sollicitum.'

133—138. [*unde*] 'a quo,' ut Od. 1, 12, 17. — [*preces*] a choris puellarum et puerorum patrimorum ac matrimorum recitatas, quarum exemplum habes Carmen Seculare et Od. 1, 21. — [*præsentia*] 'pro-

pitia, opitulantia.' Sic in Eurip. Bacchis v. 582, chorus dei præsentiâ, ἐπιφανείᾳ, perculsus est. — [*Cœlestes — aquas*] Si quando Romæ aquæ inopia erat, sacra instituebantur Jovi Pluvio, aquilitia dicta, quippe quibus imbres cœlo elicerentur; nudipedalia agebantur, id est, populus nudis pedibus pompam ducebat per urbem. — [*docta*] 'blande supplicans dis carmine, quod poeta eum docuit.' *Docta* est participium, non adjectivum. — [*Avertit*] maxime Apolline invocato, ut Od. 1, 21, 13. — [*metuenda*] 'quippe portentis significata.' — [*manes*] 'di inferi, Dis pater, Proserpina, Hecate,' ut Virg. Ge. 4, 505, Orpheus *Quo fletu Manes, qua Numina voce vocaret?*

139—144. [*Agricolæ*] Jam poetarum et poesis in cunctam civitatem ac deorum cultum meritis expositis originem atque historiam poesis Romanæ exponere aggreditur, rem scenicam potissimum spectans. — [*fortes*] 'ad laborem validi et seduli.' *Schol.* — [*Condita*] Arist. Eth. Nic. 8, 9, αἱ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι φαίνονται γίγνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς οἷον ἀπαρχαί· μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. — [*spe finis*] 'Sententia est, tolerabilem fieri laborem laboris fine proposito.' *Porph.* — [*Cum sociis*] Explica: 'cum sociis operum, in primis liberis utriusque sexûs et castâ conjuge.' Raro enim prisci illi agricolæ servos possidebant aut operarios adhibebant. — [*Tellurem*] Varro R. R. 1, 1, 4, *duodecim deos* enumerat, *qui maxime agricolarum duces sunt. Primum, qui omnes fructus agriculturæ cœlo et terrâ continent, Jovem et Tellurem.* Tum Solem et Lunam, Cererem et Liberum, Robigum ac Floram, Minervam et Venerem, Lympham ac Bonum Eventum. — [*Silvanum*] In inscriptione admodum suspectâ (Inscr. m. Lat. n. 1604) vocatur *Lar agrestis*, in certâ (Ib. n. 1589) *Conservator Larum Penatium.* — [*Genium*] Cfr. Epp. 2, 2, 187. Censorin. 3, *Genius est deus, cujus in tutelâ, ut quisque natus est, vivit; — a genendo appellatur. Genius autem ita nobis assiduus observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longius abscedat, sed ab utero matris exceptos ad extremum vitæ diem comitetur.* — [*memorem brevis ævi*] Ipse genius, quoniam una cum eo, quem tutatur, et nascitur et interit, eâdemque lætitiâ et mæstitiâ afficitur, quâ homo, non minus quam hic memor est brevis vitæ, ejusque cursus ut quam prosperrime procedat optat.

145, 146. [*Fescennina*] Fescennia, Etruriæ oppidum prope Tiberim erat, ubi nuptialia inventa sunt carmina. (Serv. ad Æn. 7, 695.) — [*inventa*] 'Quum hic mos dierum festorum a rusticis celebratorum semel invaluisset, ex hoc more paullatim eo progressi sunt, ut carmina Fescennina invenirent.' — [*opprobria rustica*] Cfr. omnino ad Sat. 1, 7, 29.

147—150. [*recurrentes*] 'quotannis eodem messis tempore revertente.' — [*accepta*] 'grata Romanis,' non 'recepta.' — [*Lusit amabiliter*] 'jocata est sine cujusquam offensione, comiter ac facete, nec ulla inde rixa oriebatur.' — [*In rabiem*] 'Jocus antea innocens in rabiem verti cœpit, adeo ut *sævus* fieret.' — [*Ire*] 'impetuose grassari.' — [*impune minax*] 'nullâ etiam tunc pœnâ famosis carminibus constitutâ.' 'Severâ illâ legis pœnâ deterriti, poetæ ad jocos, qui nullam offensionem haberent, proferendos, nominatim ad comœdias palliatas, togatas, Atellanas componendas redacti sunt.'

151—154. [*Dente lacessiti*] 'obtrectatione et maledicentiâ, quæ

lacerat etiam probos.' *Cruentum* autem dicit *dentem* morsu cruorem elicientem. Sat. 2, 1, 82. — [*Describi*] ut Sat. 1, 4, 3, 'notari, χαρακτηρίζεσθαι.' — [*vertere modum*] '*They changed their tune or note.*' — [*Pœnaque lata*] facillimo zeugmate pro, 'lex lata pœnaque irrogata est.' — [*fustis*] Quum teste Cicerone de Rep. 4, 10, capite sanxerint XII. tabulæ, *si quis occentavisset*, de supplicio fustuario (*beating to death by cudgels*), non de simplici castigatione fustibus, s. baculis et vitibus factâ accipiendum est.

156, 157. [*Græcia capta*] Ovid. Fast. 3, 101, *Nondum tradiderat victas victoribus artes Græcia, facundum, sed male forte genus.* — [*cepit*] *Capit* et is, qui vincit, et is, qui delectat. Hoc igitur dicit: 'Artes et disciplinæ Græcorum Romanis etiam tunc *agrestibus* (rudioribus) adeo placuerunt, ut, tamquam si ipsi devicti essent a Græcis, propriam indolem ad hos conformarent.' Cato apud Liv. 34, 4, *jam in Græciam Asiamque transcendimus omnibus libidinum illecebris repletas et regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint quam nos illas.*

158—160. [*Defluxit*] 'Paullatim Latini eo uti desierunt.' — [*Saturnius*] Hermannus Epit. Doctr. Metr. p. 214, 'Numeros habet hos: *Dabunt malum Metelli Nævio poetæ.* (Nævius: *Novem Jovis concordes filiæ sorores.*) Sed et cæsuram sæpe neglexerunt rudes isti poetæ, et omni genere solutionum usi sunt. — Postremus Romanorum, qui hoc metro uteretur, Varro fuisse videtur in Satiris.' Contra nuper Düntzer et Lersch (*de Versu, quem vocant, Saturnio*, Bonnæ 1838,) ostendere conati sunt, 'Saturniorum, quos vocant, versuum certam formam nunquam exstitisse, idque ipsum ex veterum grammaticorum præceptis manifesto apparere. Itaque h. l. v. *numerum* non significare certum metrum, sed motum et modum aliquem syllabarum certâ lege carentem.' — [*virus*] plerumque succus noxius ac venenatus, tum et fœdus odor, ut castorei, Virg. Ge. 1, 58, et ingratus sapor, ut aquæ marinæ, quæ notio h. l. aptior videtur quam aut virus serpentium, aut sanies canum rabiosorum aut *virus acerbitatis.* (Cic. Læl. 23.) Non enim tam refertur ad famosa carmina et rabiem (v. 148) quam ad totam indolem rusticam atque incultam priscæ poesis Latinæ, ex judicio saltem Horatii. — [*Munditiæ*] partim metra Græca, partim cultior et purior sermo, idem prope atque *elegantia*, quâcum jungitur *munditia* a Cic. in Orat. 22. — [*hodieque*] Præcipue in carminibus Fescenninis et in mimis Atellanisque. — [*ruris*] 'rusticitatis.' Catull. 22, 14, de Suffeno: *Idem infaceto est infacetior rure, simul poemata attigit.*

161—163. [*Serus*] 'Etenim prius litteris Græcis non initiatus, demum post primum et secundum Punicum bellum, quum omnia tranquilla essent, Romanus acutum suum ingenium ad accuratius studium scitamque imitationem poetarum Græcorum convertit.' Porcius Licinus apud Gell. 17, 21, *Pœnico bello secundo Musa pinnato gradu Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.* — [*quietus*] εἰρήνην ἄγων, junge cum vv. *post Punica bella*, non cum v. *quærere.* — [*Thespis*] h. l. honoris causâ nominatur, utpote quem pro tragœdiæ inventore (Olymp. 61, a. Chr. 536,) haberent grammatici; non quod ejus fabulas imitati sint Livius Andronicus posterioresque tragici Latini.

164—166. [*Tentavit*] 'Periculum fecit, incertus etiam tunc utrum

prosperum successum habiturus foret necne.' — [*vertere*] Significat totam poesin tragicam in eo fere versatam esse, ut Græcas fabulas in Latinum converterent, vel saltem admodum presse imitarentur. — [*Et placuit sibi*] Refertur hoc in primis ad ingentem illum numerum tragœdiarum (sunt autem Livii XV., Ennii XXVI., Nævii IX., Pacuvii XVII., Accii LII.; omnes CIX., quarum nomina novimus:) quæ in scenam delatæ sunt a Livio usque ad Accium. — [*spirat tragicum satis*] Ii enim sunt Romanorum spiritus, ea animorum elatio, ut idonei sint generi tragico excolendo. — *Spirare* autem *tragicum*, ut Stat. Silv. 5, 3, 12, *altum spirans*. — [*feliciter audet*] Spectat non tam ad inventionem novorum argumentorum ac personarum, in quibus sane exemplaria sua satis presse plerumque sequebantur, quam ad lumina sententiarum et ad ipsum sermonem (A. P. 56) in quo multa innovarunt, quod ad compositiones maxime audaciores et formas verborum attinet.

168—172. [*ex medio*] 'Quia argumenta ex vitâ quotidianâ petita tractat, videtur minimum difficultatis habere.' — [*veniæ minus*] Quia, ubi quid minus verisimile nec recte e naturâ moribusque hominum expressum est, statim omnes vident, etiam idiotæ. — Plautum, acri εἰρωνείᾳ usus, reprehendit, quod minus vere et eleganter quam Menander, Philemo, Diphilus, partes, quas exempli gratiâ enumerat, *tutatus* sit, id est, usque ad fabulæ καταστροφὴν scite et ad artis leges accommodate perduxerit. — [*attenti*] 'ad rem, nimis parci.'

173—176 [*Dossennus*] Fabius Dossennus, incertæ ætatis poeta, togatas potius quam Atellanas videtur scripsisse. Cfr. Seneca Ep. 89. Ille igitur satis rustice scurrarum semper esurientium ac gulosorum personam in tabernariis suis expresserat. — [*socco*] *Soccus* comœdiæ opponitur tragœdiæ *cothurno:* jam, qui soccis non satis adstrictis (laxis) incedit, negligentem et rusticum se esse ostendit. Sine imagine significat rude ac dissolutum dicendi genus, et omnis generis vitia atque errores in moribus imitandis commissos. — [*Gestit*] 'Non enim laudis poeticæ causâ antiqui illi, Plautus, Dossennus, alii, comœdias composuerunt, sed ideo dumtaxat, ut quam primum fabulas venderent ædilibus.' — [*loculos*] 'capsulas asservandæ pecuniæ destinatas.' Post lucrum autem receptum parum solliciti erant, utrum fabulæ *caderent*, id est, exploderentur, (ut ἐκπίπτειν,) an *starent* in scenâ, v. proprium de iis fabulis, quæ populo placent frequenterque reposcuntur. — [*recto talo*] 'firmiter stare,' ut apud Græcos ὀρθῷ ἑστασας ἐπὶ σφυρῷ Pind. Isthm. 6, 12. ὀρθῷ βῆναι ποδὶ, Eurip. Helen. 1449.

177—181. [*Quem tulit*] hinc usque ad v. 213 de tragœdiâ potissimum agit. — [*Gloria*] Gloria dea poetam veræ laudis avidum ad scenam fert, id est, ad fabulas conscribendas excitat; sed quum ipsa sit *ventosa*, s. inconstans, levis, quippe quæ a multitudinis arbitrio pendeat, hoc ἐπίθετον ejus currui tribuitur. *Gloriæ currum* vidimus jam Sat. 1, 6, 23. — [*lentus*] 'Spectatores languidi et minime attenti poetam contristant et angunt, quemadmodum qui intenti sunt et alacres animum ei addunt atque faciunt, ut superbiat.' — [*Subruit*] 'percellit, mœrore afficit et affligit;' opponitur *reficit*, 'recreat atque erigit.' — [*Valeat*] ut χαιρέτω pro ἐρρέτω—(*Away with*). — [*res ludicra*] 'fabulæ scenicæ, opus vanum et inutile.' — [*macrum*] 'afflictum et tristem, *opimum*, lætum ac beatum.' *Schol.* Plin. Epp. 7, 26, *mollem in posterum et*

pinguem, — *hoc est, innoxiam beatamque destinat vitam.* — [*reducit*] domum, ut Olympionicen, Od. 4, 2, 17.

184—186. [*depugnare*] 'manus intentare;' *decertare* ex gloss. erat in Cod. Lamb. — [*eques*] 'equites vel propter domesticas facultates litteris instructi atque omnino plebe longe cultiores.' — [*ursum*] quocum pugnent molossi. Sic Pompeius sexcentos mulos in Clytæmnestrâ induxit (Cic. ad Fam. 7, 1), Augustus tigridem in scenâ populo exhibuit (Suet. Oct. 43). — [*pugiles*] πύκτας, πυγμάχους diversos a gladiatoribus. Quid, quod ipse Augustus *spectavit studiosissime pugiles et maxime Latinos?* (Suet. Oct. 45.) Similiter autem Terentii Hecyra a funambulo aliquando disturbata est.

187—189. [*Verum equitis*] 'Verum, quod sane dolendum est, ipsi illi equites, qui politioris ingenii esse deberent, jam oblectamenta puerorum præferunt fabulis.' — [*incertos*] 'vagos et inconstantes, qui nusquam consistunt, sed modo ad hoc, modo ad illud se convertunt.' — [*aulæa premuntur*] Ea aulæa significantur, quæ erant ante proscenium et *premebantur*, hoc est, ex alto demittebantur, ita, ut quamdiu in scenâ ageretur, humi jacerent; tollebantur autem, hoc est, in altum trahebantur, ut scenam obducerent, fabulâ finitâ. 'In unâ fabulâ agendâ quatuor aut plures horæ interdum consumuntur propter varias pompas pugnasve peditatûs et equitatûs (Cic. ad Fam. 7, 1) oblatâ occasione ipsi fabulæ insertas,' veluti quum in Troasin Græci prædam Trojanam in naves importarent, in Epinausimache quum Trojanis pugnam pugnarent.

191—193. [*Mox trahitur*] 'Post prœlii simulacrum triumphus agitur in scenâ.' — [*regum fortuna*] 'reges olim fortunati, nunc captivi.' — [*Esseda*] vehicula a Belgis primum reperta, quibus ceteri Galli atque Britanni in pugnis utebantur. Duabus rotis imposita erat sella aperta, in qua miles et auriga sedebat. — [*pilenta*] vehiculi genus tectum, quo matronæ ferebantur, ita libratum duabus rotis, ut considentes in pulvinis in ære suspensæ agitari viderentur. Differebat a petorrito, quod quatuor rotas habebat: pilentum fuit inventum vel Tuscorum vel Hispanorum, petorritum Gallorum. — [*naves*] aut navium captarum simulacra aut ipsarum rostra vehiculis imposita. — [*ebur*] 'signa et omnis generis ornamenta eburnea.' — [*captiva Corinthus*] 'tanta vis signorum æneorum marmoreorumque, quanta a L. Mummio Corintho Romam est advecta.'

194—199. [*Democritus*] Hunc omnes res humanas perpetuo risu, Heraclitum easdem fletu perpetuo prosecutum esse narrabant in scholis philosophi. — [*Diversum*] 'mire mixtum inter se ex formis quam maxime discrepantibus,' *camelopardalin* (*Giraffe*). Plin. 8, 18, *Camelopardalis dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primum visa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis quam feritate conspicua, quare etiam* ovis feræ *nomen invenit.* — [*albus*] qui rariores sunt. — [*Mimo*] pro quovis histrione. — [*asello*] Duo proverbia conjunxit: *surdo narrare fabulam*, Ter. Heaut. 2, 1, 10, et Græcum illud, Ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. Zenob. 5, 42.

201—207. [*Evaluere*] 'Quæ voces tantopere validæ esse possunt, ut pervincant sonum, &c.?' — [*Garganum*] montem Campaniæ. — [*ludi*] 'pompæ et pugnæ ludicræ ac simulatæ in fabulas intrusæ.' — [*artes*] 'opera artis, statuæ, vasa Corinthia,' ut Od. 4, 8, 5. Epp. 1, 6, 17. —

[*Divitiæ*] 'vestimenta splendida, auro picta, ab antiquâ simplicitate Romanâ aliena.' — [*oblitus*] 'coopertus ac prope nimis ornatus,' *too much encumbered.* — [*adhuc*] 'usque ad hoc temporis punctum.' — [*violas imitata*] 'janthina, violacea vestis.' — [*veneno*] 'φαρμάκῳ, medicamento, id est, h. l. muricis succo, purpurâ,' ut Virg. Ge. 2, 465, *Alba neque Assyrio fucatur lana veneno.*

208—213. [*recusem*] propriâ significatione (*resist, refuse*). Est igitur, 'nolim,' additâ tamen causâ. — [*laudare maligne*] 'propter nescio quam invidentiam parce ac frigide laudare, et ita quidem, ut quæ laus videatur, re verâ sit occulta irrisio.' — [*Ille*] Ex recentiorum linguarum indole sic pergendum foret: *hoc scito, sic habeto, illum mihi —videri.* Cfr. Sat. 2, 1, 80. — [*Ire poeta*] 'Ille rem factu perquam difficilem præstare neque vel tantillum aberrare ab artis regulâ, summus igitur poeta esse mihi videtur.' — [*inaniter*] quia fictum est argumentum. — [*Irritat*] 'Vehementes animi affectus movet.' — [*Ut magus*] 'Ut magi exempli causâ umbris ex Orco excitatis, cadaveribus ad tempus in vitam revocatis consultores perterrefaciunt.' — [*Thebis—Athenis*] quibus in urbibus plerique μῦθοι a tragicis tractati sedem suam habebant.

216, 217. [*redde*] *Reddere* non est idem ac *restituere*, ab alio quod acceperis, nec *dare* simpliciter, sed 'dare ea, quæ aut propter qualemcunque causam debentur iis, quibus dantur, aut ad eos quocunque modo pertinent,' velut *reddere dîs votum, reddere alicui epistolam.* H. l. modestissime suadet Augusto, ut pro poetarum meritis (v. 118), etiam pro studio, quo ejus res gestas celebrent, *reddat*, id est, vicissim rependat iis curam aliquam brevem dumtaxat propter multa ejus negotia. — [*munus Apolline dignum*] Dio Cass. 53, 1, τὸ Ἀπολλώνιον τότε ἐν τῷ Παλατίῳ καὶ τὸ τεμένισμα τὸ περὶ αὐτὸ τάς τε ἀποθήκας τῶν βιβλίων ἐξεποίησε καὶ καθιέρωσε (A. U. C. 726). — [*addere*] in prosâ or. *admovere, adhibere*, etiam *subdere calcar*, h. l. 'excitare eorum studia:' quam sententiam ornat *Heliconis virentis* gratâ imagine.

220—228. [*vineta*] Proverbium in eos dicitur, qui mentis aliquo errore abrepti, vel iracundiâ vel stultitiâ sibi ipsi nocent. Tibull. 1, 2, 100, *Quid messes uris acerba tuas?* — [*loca*] Hac significatione Cicero et Quinctilianus semper utuntur gen. masc. — [*revolvimus*] 'denuo evoluto libro iterum recitamus locum aliquem, qui pulcherrimus nobis videtur, etsi nemo hoc a nobis petiit.' — Revocari proprie dicuntur actores, qui a spectatoribus ῥῆσιν aliquam insignem repetere jubentur. Cic. pro Sest. 58. — [*non apparere*] 'non ita, ut deberent, in oculos cujusque incurrere et mente sive auditoris sive lectoris perspici riteque æstimari.' — [*tenui*] frequenti imagine a lanificio ducta carmina elegantia ac suavia comparantur cum *tenui* filo a colo *deducto*; etiam absolute. Virg. Ecl. 6, 5, *deductum dicere carmen.* — [*commodus*] ut Od. 4, 8, 1, 'facilis ac liberalis.' — [*egere vetes*] 'largis muneribus nos afficias.' Sed ridicule expressum: 'egestate nos liberes, tamquam tibi ipsi rem magnopere gratam facturos, si non jam egeamus.'

230—234. [*Æditnos*] Virtus Augusti est tamquam dea, quæ ædem habet; poetæ igitur, quum panegyricos aliave carmina in Augusti laudem componunt, sunt illius deæ quasi *æditui.* — [*Chœrilus*] Non Samius, sed Iasensis, (Ἰασεύς, ab Iaso, Cariæ oppido:) comes Alex-

andri M., de quo cfr. A. P. 357. — [*versibus*] dativus, ut Ovid. Trist. 2, 10, *Acceptum refero versibus esse nocens.* — [*Retulit*] '*Acceptum referre* et *in acceptum referre* proprie est scribere in tabulis te accepisse, quemadmodum *expensum ferre* est scribere te dedisse vel expendisse.' *Riedel.* — [*regale nomisma*] 'gloriatus est vel gloriari potuit se ab Alexandro Φιλιππείους στατῆρας, Philippeos nummos, regis effigie ac nomine signatos pro versibus suis accepisse.'

236—244. [*Atramenta*] 'cujusque generis (scriptorium et pictorium) contrectata maculas *remittunt* (pr. retro mittunt), relinquunt in manibus.' (*Labes* h. l. macula.) — [*vetuit*] Plin. H. N. 7, 37, *Idem hic imperator edixit, ne quis ipsum alius quam Apelles pingeret, quam Pyrgoteles sculperet, quam Lysippus ex ære duceret.* — [*alius Lysippo*] ἄλλος Λυσίππου, ut Epp. 1, 16, 20. — [*duceret æra*] pro, 'duceret ex ære Alexandri effigiem.' — [*simulantia*] 'accurate exprimentia,' ut A. P. 20. — [*videndis*] 'in dijudicandis artium operibus, utrum perfectæ sint artifexque speciem, quam mente conceperat, attigerit necne.' — [*Bœotûm*] Corn. Nepos, Alcib. 11, *Omnes Bœoti magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt.*

245, 246. [*At neque*] 'Tu contra tantummodo præstantissimis poetis faves.' — [*multâ dantis cum laude*] 'ita dantis, ut ab omnibus Virgilii Variique æquis æstimatoribus merito laudarere;' sive, ut Lambinus ait, 'multâ tuâ cum laude.' — *Virgilius* mortuus est A. U. C. 735, et *Varius* item videtur ante hanc Epistolam compositam mortem obisse.

250—256. [*sermones*] 'satiras et epistolas, quæ sermonem quotidianum referunt.' Scr. ad Her. 3, 13: *Sermo est oratio remissa et finitima quotidianæ locutioni:* hinc *repentes per humum,* humili stilo conscriptos dicit. — [*arces*] 'quæ, quamvis montibus impositæ essent, tamen a te captæ sunt.' — [*tuisque Auspiciis*] Suet. Oct. 21: *Domuit partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni: item Rhætiam et Vindelicos ac Salassos.* — [*Janum*] Od. 4, 15, 9. Suet. Oct. 22: *Janum Quirinum semel atque iterum a conditâ urbe memoriam ante suam clausum, in multo breviore temporis spatio, terrâ marique pace partâ, ter clusit.* (A. U. C. 725, 729, et 744.) — [*Parthis*] Od. 3, 5, 2. Carm. Sec. 54. Sat. 2, 5, 62. Epp. 1, 12, 27.

258, 259. [*recipit*] 'admittit.' Liv. 29, 24, *re jam non ultra recipiente cunctationem.* — [*pudor*] 'rectus sensus ejus quod decet.' — [*recusent*] A. P. 39, *quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

260—262. [*Sedulitas*] *officiousness.* Junge: *quem stulte diligit.* 'Talis autem sedulitas (Sidonii Apollinaris *officiositas*) tunc in primis, quum versus suos artificiumque poeticum venditans nobis se commendare studet, molesta nobis accidit.' — [*Discit enim*] 'aliquis.' "Significat autem majore studio ridiculos versus panegyrici alicujus ab hominibus festivis edisci ac memoriâ teneri quam admirabiles; ergo in æternam memoriam fœdatus est, quem tale carmen polluerit." *Acr.* Etenim tales loci ridiculi satiræ instar sunt in eum, quem laudare volebat poeta.

265, 266. [*in pejus*] Plin. Ep. 5, 10: *Ut pictores pulchram absolutamque formam raro nisi in pejus effingunt.* — [*cereus*] Probabile est Horatii temporibus cereas imagines virorum illustrium, ducum, oratorum, poetarum, philosophorum, venales fuisse per tabernas, quæ ab

emptoribus in bibliothecis maxime proponerentur. Jam si a κηροπλάστῃ aliquo imperito in pejus effictæ erant, eos, quorum erant imagines, propterea stomachatos esse consentaneum est; nec tamen cogitarim consulto in pejus fictas (Italorum *caricature*) ludibrii et contumeliæ causâ exponi solitas esse. — [*decorari*] κατ' εἰρωνείαν pro 'deturpari.'

268—270. [*Cum scriptore*] 'una cum malo poetâ, qui insulse me laudavit.' — [*meo*] "Ideo quia in eodem libro et scriptoris nomen est et ejus, de quo scribitur, ut in Virgilio Æneas, in Homero Ulixes." *Acr.* — [*porrectus*] "Bene *porrectus* et in capsâ opertus quasi mortuus in feretro deferar in vicum thurarium." *Porph.* Cfr. Epod. 10, 22. — [*aperta*] Significat, quam prorsus negligatur et contemnatur talis poeta: 'capsa, quæ ne operta quidem est.' Ridicula tum dumtaxat, ut debet, remanet imago v. *porrectus*, si multitudo porrectum videt, quod fieri non potest in capsâ *opertâ*, clausâ. Hic vicus (Sat. 2, 3, 227) in loco inferiore urbis erat; hinc proprie usurpat v. *deferar*. — [*odores*] 'liquores odoratos atque unguenta.' — [*quidquid*] ut scombri (Pers. 1, 43), ceteraque salgama. Cfr. Mart. 6, 60: *Quam multi tineas pascunt blattasque diserti! Et redimunt soli carmina docta coci.*

EPISTOLA II.

Argum. "Excusaturus se Julio Floro (cfr. Epist. 1, 3), quod nihil litterarum neque carminum ad eum miserit, primum lepidâ similitudine significat, se nihil proficiscenti amico promisisse, immo suam in scribendo pigritiam ingenue professum esse (vv. 1—25). De carminibus ridens respondet, se quondam non nisi paupertate ad versus faciendos adactum, nunc quidem meliore fortunâ utentem beatum otium his laboribus longe præferre (vv. 25—54); deinde serio excusat ætatem suam, importuna lectorum fastidia, urbanæ vitæ impedimenta et turbas (vv. 55—86), et significat, se pertæsum esse omnis hujus carminum pangendorum studii ob ineptos et misellos tot poetarum sui temporis ad favorem hominum et laudem captandam tumultus et legitimæ artis ignorantiam, simulque saniora quædam et severiora artis præcepta iis opponit (vv. 87—140). Postremo studium, quod tam frequenter in his epistolis profitetur, sapientiæ excusat, cui nunc relictis versuum lusibus unice deditus sit, atque aurea quædam sanæ rationis præcepta hoc ipso studio sibi comparata cum amico communicat. (vv. 141, ad finem.)" *Zell.* — Scripta videtur Kirchnero A. U. C. 743.

1—6. [*Flore*] De Floro v. Epp. 1, 3. — [*bono*] De laudibus Ti. Claudio Neroni juveni impertitis v. Epp. 1, 9, 4. — [*Si quis*] 'Non magis recte tu mecum agis pigritiam meam reprehendens, quam si quis empto puero mangoni litem postea moveret, quamvis hic emptori omnia mancipii vitia exposuisset.' — [*Tibure*] 'in villâ aliquâ Tiburtinâ vel Gabinâ, adeo ut *verna* (v. 6) sit, Latine igitur sciat, liberalibus sit artibus instructus, pluris itaque æstimandus et magis idoneus ad omnis generis ministeria, quam si barbarus esset, Thrax vel Cappadox.' — [*Candidus*] Pulchræ formæ partem nominat, candidum colorem, non vero, 'integer, sine fallaciâ.' — [*milibus octo*] Sed Martialis 1, 50,

memorat, *pueros centenis milibus emptos.* — [*nutus*] 'Singula heri jussa celeriter ac dextre exsequetur.'

7, 8. [*Litterulis*] 'Litteris Græcis saltem leviter tinctus, utpote qui in divitis alicujus pædagogio educatus sit. Igitur eo uti poteris pro anagnostâ, pro servo ab epistolis, a bibliothecâ.'— [*argilla*] 'Vel, si mavis, tuo arbitratu destina eum arti alicui; quidcunque tibi placebit, ex eo facies atque eum ita prorsus formabis, ut figulus ex argillâ omnia conficit, quæ vult.'

9—13. [*canet indoctum*] 'quod sit indoctum, sine arte, naturâ tantum duce.' — [*bibenti*] 'quo tempore faciliores sumus.' — [*levant*] 'leviorem faciunt, minuunt.' *Comm. Cr.* — [*extrudere*] 'quam primum interdum cum aliquâ jacturâ, vendere atque alienare.' —[*meo*] 'pauper quidem sum; attamen in ære alieno nullo, sed in meo; ut nulli quidquam debeam.' Cic. c. Verr. 2, 4, 6: *Video hominem non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse.* — [*mangonum*] a *μάγγανον*, ut vv. *elogium, gerræ, strophæ, dicis causâ* aliaque videtur ex iis vocabulis esse, quæ Latini mature ex Magnâ Græciâ et Siciliâ mutuo sumpserunt. — [*faceret*] 'ut tibi tam exiguo pretio servulum tam formosum ac sollertem venderet.'

14—16. [*cessavit*] pr. 'in officio exsequendo leve aliquando peccatum commisit:' (sed v. 16, *fuga* satis indicat, quid in se admiserit; id quod simpliciter, sed quam lenissime potest, mango fatetur:) 'nec sane fugitivus est, sed rectius erronem tantummodo vocaveris, quippe qui aliquando domo sine heri permissione relictâ, post aliquod tempus reversus in latebrâ se primæ illius iracundiæ subtraxerit.' — [*In scalis*] solitâ latebrâ. Cic. pro Mil. 15, (Clodius) *fugiens in scalarum se latebras abdidit.* — [*habenæ*] "Habenâ s. scuticâ flagellabantur servi, et mediâ domo a gradibus ad timorem illis incutiendum habenæ pendebant." *Comm. Cr.* Ulpian. l. 1, § 53, de SC. Silan.: *Impuberes—terreri tantum solent et habenâ vel ferulâ cædi.* — [*Des*] Est *ἀπόδοσις* vv. 2, 3, *Si quis—tecum sic agat;* verba igitur Horatii ad Florum, non, ut alii opinantur, mangonis. 'Emas eum licet, si fuga a mangone, ut venditionis formula exigit, *excepta*, (id est, indicata tibi et opposita pueri formæ bonisque artibus,) te minime offendat.' Cic. de Off. 3, 17: *Nec vero in prædiis solum jus civile—malitiam fraudemque vindicat; sed etiam in mancipiorum venditione venditoris fraus omnis excluditur. Qui enim scire debuit, de sanitate, de fugâ, de furtis, præstat edicto ædilium:* quod servavit Gell. 4, 2: *Qui mancipia vendunt, certiores faciant emptores, quid morbi vitiive cuique sit, quis fugitivus errove noxiave solutus non sit, &c.*

17—21. [*pœnæ securus*] 'non curans actionem redhibitoriam quia fugam accepit.' — [*lex*] 'Propter hoc ipsum, quod prudens et sciens emisti mancipium vitiosum, præfinitum est tibi jus, ex quo necessario litem, quam mangoni intendis, non obtinebis, sed amittes.' — [*Insequeris*] 'Nihil ominus hunc insectaris et *moraris* (molestus ei fis) lite manifesto iniquâ? Numquam pro certo, quâ tu es prudentiâ, hoc facies. Attamen prope similis est ratio, quâ mecum utere.' — [*mancum*] pr. 'manu debilem; qui quasi manu truncus esset aut resolutis nervis, vix scribere potest.'

23—40. [*mecum facientia*] ut Epp. 2, 1, 68. — [*attentas*] Huic v.

plane respondet nostrum *attack*, ut dicitur aliquis *tentari*, *attentari bello*. — [*super hoc*] 'præter hoc, ad hoc.' — [*Luculli*] 'Nunc, quum satis locuples mihi videor, nulla jam carmina compono, prorsus ut miles ille Luculli, quum pecuniam nactus esset, noluit rursus discrimina belli subire.' — [*ad assem*] 'ad assem ultimum,' ut quum dicimus *ad unum omnes*. — [*sibi*] propter negligentiam, quâ *zonam* (*βαλάντιον*, *purse*), perdiderat. — [*loco*] 'castello, quod defendebant Mithridatis milites, eos depulit.' — [*divite*] Porphyrio significat ibi Mithridatis thesauros fuisse. — [*donis*] militaribus, hastis puris, phaleris, corona murali, &c. — [*super*] 'insuper.' — [*sub hoc*] 'paullo post hoc tempus.' — [*prætor*] ex antiquiore Latinitate pro 'duce, imperatore.' — [*evertere*] etiam in prosâ or. Cic. Off. 1, 24, *de evertendis diripiendisque urbibus*, &c. — [*catus*] 'callidus, astutus,' vocabulum Sabinum.

41—45. [*Romæ*] 'Similis hujus militis rationi mea quoque est, ut tibi jamjam exponam.' — [*contigit*] 'mihi enim contigit esse tam felici, ut optimo patre sic volente non Venusiæ, sed Romæ educarer atque hic primum lecto Homero Græcis litteris instituerer.' — [*plus artis*] 'culturæ exactioris ea, quam Romæ dumtaxat degens mihi parere potuissem, ut philosophiæ morali operam dans virtutem distinguere a vitio discerem.' — [*vellem*] 'ut arderem studio veri reperiendi.' — [*Academi*] Eupolis: Ἐν εὐσκίοις δρόμοισιν Ἀκαδήμου θεοῦ, herois antiqui. Academicos igitur inter aliarum disciplinarum doctores audiit ab iisque didicit, verum quomodo cum perpetuâ tamen ἐποχῇ investigandum sit.

46—51. [*emovere*] 'vi, cui resisti non poterat, expulere.' — [*Civilis*] Construe: *æstus belli civilis* me *rudem* (belli) *tulit in arma*, imagine desumptâ ab torrente omnia secum *ferente*, abripiente. — [*lacertis*] 'fortitudini ac potentiæ,' quasi de luctatore robustissimo. — [*simul primum*] Frequentius est *ut primum*, *ubi primum*, *simulac*. — [*Philippi*] cæso Bruto et Cassio A. U. C. 712. — [*Decisis*] Cic. ad Att. 4, 2, 5, *iidem illi, qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci*. — [*fundi*] Quum post Octaviani et Antonii victoriam horum veteranis agri assignarentur, ipse quoque paternum fundum et domum amisit, ut ex parte saltem etiam Virgilius et Tibullus. — [*paupertas impulit*] Ironicâ hyperbolâ usus dicit se primis suis versibus (satiris et epodis) omnibus demonstrare voluisse, majus sibi ingenium esse, quam ut in scripto quæstorio, quem compararat, consenesceret.

52—57. [*habentem*] 'Postquam habeo, quod mihi satis sit quodque deesse non debeat ad vitam commode degendam, tam insanus essem, si scribere versus mallem quam in diem dormire, ut quantumvis est cicutæ nunquam posset satis me *expurgare*, æstum febrilem refrigerare.' Plin. 25, 12, *Cicutæ semini et foliis refrigeratoria vis*. — [*euntes*] Ovid. A. A. 362, *Ludite: eunt anni more fluentis aquæ*. — [*extorquere*] 'invito mihi,' quo v. significat se multo magis retinere cupere facultatem poeticam quam *cetera ludicra* (Epp. 1, 1, 10). — [*quid faciam vis?*] 'Sed cedendum est necessitati.'

58, 59. [*Carmine*] 'genere lyrico,' ut ad Florum scribens Epp. 1, 3, 24, *seu condis amabile carmen*. — [*iambis*] 'ad Archilochi exemplar compositis, ut sunt Epodi.' — [*Bioneis*] Bion Borysthenites, discipulus Theophrasti, exemplar Luciani, floruit circa Ol. 120, Cyrenaicæ, post Cynicæ sectæ addictus. Diog. Laert. 4, 52: Εὐφυὴς ἦν καὶ

παρῳδῆσαι οἷά ἐστιν αὐτοῦ καὶ ταῦτα, Ὦ πέπον Ἀρχύτα, ψαλληγενές, ὀλβιότυφε, Τῆς ὑπάτης ἔριδος πάντων ἐμπειρότατ᾽ ἀνδρῶν· καὶ ὅλως καὶ μουσικὴν καὶ γεωμετρίαν διέπαιζεν. "Sunt disputationes Bionis philosophi, quibus stultitiam arguit vulgi, cui pæne consentiunt carmina Luciliana. Hic autem Bion, qui Sophistes cognominatus est, in libro, quem edidit, mordacissimis salibus ea, quæ apud poetas sunt, ita laceravit, ut ne Homero quidem parceret." *Acr.*

64—71. [*Præter cetera*] 'præ ceteris, ante omnia,' ut sæpe apud Cic. — [*sponsum*] Sat. 2, 6, 23, *Romæ, sponsorem me rapis.* — [*officiis*] non moralibus, ut ita dicam; sed civilibus, erga amicos præsertim. — [*cubat*] 'æger jacet.' *Schol.* — [*extremo*] 'in extremâ parte collis Aventini, qui Quirinali e regione oppositus multum ab eo distat.' — [*humane*] prorsus ut ἐπιεικῶς et μετρίως, pro 'satis, admodum plane.' Plat. Polit. 261, A. τοῦτο μετρίως ἀφέστηκεν ἀπ᾽ ἐκείνων. Sic nos, *pretty, fine, charming,* eâdem εἰρωνείᾳ. — [*Verum*] Hæc sibi ipse κατ᾽ εἰρωνείαν objicit, ut statim refutet. — [*Puræ*] 'vacuæ obstaculis,' non 'cœno.' — [*calidus*] 'studio ædificandi incensus et valde occupatus, ita ut occurrentium nullam curam gerat.' — [*mulis gerulisque*] ablat. 'cum mulis et bajulis.'— [*redemptor*] ἐργολάβος, *the contractor.* Od. 3, 1, 35.

72—76. [*Torquet*] 'Torquendo per trochleas attollit lapidem, qui, nisi cavemus, facile nos collidat.' — [*funera*] Cfr. Sat. 1, 6, 43. 'Ex unâ plateæ parte veniunt funera, ex alterâ ingentia rusticorum plaustra et vicissim sese impediunt atque urgent.' — [*fugit*] 'celerrime currit,' ut est natura hujus morbi pestiferi. — [*I nunc*] 'si potes.' Cfr. Epp. 1, 6, 17. — [*canoros*] 'bene modulatos.' — [*fugit urbem*] 'vitat multitudinem' quum *fugit urbes* potius significet, 'non accedit ad urbes.' — [*Rite*] 'merito, quemadmodum debet, cliens,' &c.

79, 80. [*contracta*] Propert. 3, 1, 15, *Non datur ad Musas currere latâ viâ,* 'arctâ, nondum imitatorum turbâ protritâ ac dilatatâ.' — [*Ingenium*] 'Quid, quod sæpe videmus eos ipsos, qui per longum tempus in loco ab omni strepitu vacuo et quietissimo, ut sunt Athenæ, summum per otium litteris, poesi in primis, vacare potuerunt, non eo pervenire, ut in urbem reversi cum successu et popularium applausu poesin colant, sed sæpe sibimet ipsis displicentes ac timidos silentium servare, adeo ut simplicem eorum timiditatem vulgus irrideat; quanto minus ego in his perpetuis molestiis turbisque potero componere carmina mihi ipsi satis facientia?' — [*vacuas*] 'otiosas, quietas,' ut Epp. 1, 7, 44, *vacuum Tibur.*

81—85. [*insenuit*] 'ex librorum assiduâ lectione senium contraxit.' — [*statuâ taciturnius*] Lucian. Imagg. 1, ἀχανῆ σε καὶ τῶν ἀνδριάντων ἀκινητότερον ἀποφανεῖ. — [*Verba—connectere*] 'carmina componere tam laudabilia, ut digna sint quæ ad lyram canantur, dum nemo mediocria et mala modulatur.'

86—89. [*Romæ*] 'Duo erant Romæ fratres, juris consultus unus, alter orator, et quidem uterque ita animatus, ut propter mutuam caritatem alter alterum continuo collaudaret; idcirco oratorem alterum C. Gracchum appellabat juris peritus, hunc orator alterum Q. Mucium Scævolam, pont. max. Nonne eodem prope furore se invicem nimis laudandi percussi sunt etiam nostri poetæ?' — [*meros honores*] *nothing*

but compliments; plane ut apud Catull. 13, 9, *contra accipies meros amores (nothing but love).* — [*argutos*] 'canoros.'

91, 92. [*Musis*] 'ab omnibus Musis ideoque absolutum.' (Cfr. ad v. 100, τορευτὸν ἔπος.) — [*fasta*] 'Ego lyricus et alter elegorum scriptor multo cum fastu et eximiâ gravitate, quæ vultu gestuque se prodit, incedimus per plateam ante templum Apollinis Palatini, cui contigua est bibliotheca publica, asservandis optimis quibusque scriptis Latinis destinata. In hanc igitur nos ambo cupidos oculos conjicimus, sperantes mox fore, ut nostra quoque carmina in eam recipiantur.'

94—97. [*procul*] 'ex quâdam distantiâ, unde exaudire eorum sermocinationem possis.' Cfr. ad Sat. 2, 6, 105. — [*Quid ferat*] 'Quid proferat; quibus verbis et quo fine alter alterius præconium faciat.' — [*Cædimur*] 'Adeo certamus in mutuis laudibus proferendis, ut totum certamen simile sit gladiatorum pugnæ in divitis alicujus epulis. Ego et novus ille Callimachus sumus velut Samnitium par (Liv. 9, 40); laudes similes sunt crebris illis plagis, quos uterque accipit, uterque reddit, atque ita alterum, quasi adversarium in pugnâ ludicrâ *consumit,* id est, defatigat.' — [*ad lumina prima*] Græci περὶ λύχνων ἁφάς. 'usque ad primas faces nocturnas, quibus accensis finitur gladiatorium illud ludicrum.'

98—100. [*puncto*] Cic. pro Planc. 22, *nonnullas tribus punctis pæne totidem tulerunt.* A. P. 343. — [*Callimachum*] Notus poeta Cyrenæus, a. ante Chr. 280. Magna jam hæc erat laus: Crinagoras in Anthol. Palat. ii. p. 193, Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε· δὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ Ὡνὴρ τοὺς Μουσέων πάντας ἔσεισε κάλως. Quinct. 10, 1, 58, *elegiæ princeps habetur Callimachus.* Attamen vere Ovid. Am. 1, 15, 13: *Battiades semper toto cantabitur orbe; Quamvis ingenio non valet, arte valet.* Haud prorsus inscita fuit Torrentii conjectura Horatium tecte hic jocatum esse in Propertium, qui de semet ipso 4, 1, 64, *Umbria,* inquit, *Romani patria Callimachi.* — [*Mimnermus*] Colophonius a. ante Chr. 594. Is multorum judicio ingenio et nativâ simplicitate superabat Callimachum nimis plerumque arti indulgentem. Propert. 1, 9, 11, *Plus in amore valet Mimnermi versus Homero.* — [*adposcere*] 'Si hoc illi parum fuerit et plus a me exegerit laudis.' *Porph.* — [*optivo*] 'nomine ex liberâ optione assumpto:' 'quodcunque nomen ei placet, hoc ei dare soleo.' — [*crescit*] 'major etiam poeta evadit.'

101—104. [*Multa fero*] 'Multas molestias patienter sustineo, dum, ut inurbanitatis ac superbiæ reprehensionem effugiam neque iracundos poetas offendam, vanis eorum sermonibus aurem præbeo, fastum tolero, recitationibus adsum: quæ mala ferre necesse erit, quamdiu ipse carmina componere pergam ac propterea populi applausum magni facere debebo.' — [*supplex*] κατ' εἰρωνείαν. — [*Idem finitis*] 'Verum quum finiero semel studia poetica et ad sanam mentem rediero, facili opera me ab his ærumnis liberabo.' — [*Obturem patulas impune legentibus aures*] Ipsa versûs cæsura jubet nos cum Jacobsio, Lectt. Ven. p. 206 jungere, *impune legentibus.* 'Si nullis jam recitationibus adero, mali illi poetæ recitabunt carmina sua prorsus securi a periculo, ne ego vicissim eos puniam et enecem mea scripta recitando.'

106, 107. [*Gaudent scribentes*] Græcâ constructione, ἥδοντα

γράφοντες. — [*quidquid scripsere beati*] 'propter id ipsum, quod laudant propria scripta εὐδαίμονες ὄντες.'

108—111. [*legitimum*] Poema genere dicendi artis regulis consentaneum. — [*Cum tabulis*] 'Quum scribere incipit, simul acre judicium exercere debet de singulis prope verbis, quibus utitur;' gratâ comparatione cum censore *honesto*, id est, 'integro.' — [*Audebit*] 'Facile a se impetrabit, falso pudore non impeditus.' Cfr. Epp. 1, 2, 40. — [*parum splendoris*] 'verba humilia ac sordida.' — [*sine pondere*] 'gravitate carentia et inania.' A. P. 320. — [*ferentur*] Imago repetita est a turbidâ aquâ torrentis, quæ rapido cursu fertur, *fluit lutulenta* (Sat. 1, 4, 11).

112, 113. [*movere loco*] quemodmodum censor indignos homines senatu vel tribu movet. — [*invita recedunt*] Sine imagine: 'Quamvis difficile tibi videatur alia aptiora iis substituere, ac te interdum tacite excuses apud animum tuum, ea nondum edita esse nec judicio publico exposita, quocirca negligentiæ culpam nemodum in te conferre queat.' — Cum *penetralibus* autem *Vestæ*, in quæ nemini introire neque res sacras ibi asservatas intueri licebat nisi Virginibus Vestalibus, comparât carminum singula verba, tamquam si res essent arcanæ, custoditæ *adhuc* (usque ad hoc temporis punctum) in domo poetæ, Musarum sacerdotis.

114—118. [*Obscurata*] 'Poeta *bonus*, id est, benevolus ac liberalis, obsoleta, sed speciosa rerum vocabula *populo* (in usum populi), cui eadem diu *obscurata* (tenebris involuta) sunt, eruet ex antiquis scriptoribus atque denuo consuetudini reddet.' — [*speciosa*] 'quæ φαντασίαν ita movent, ut certam et claram *speciem*, imaginem rei, quam significant, nobis proponant.' — [*memorata*] 'quæ olim usurpare solebant veteres.' — A M. Cornelio Cethego cos. A. U. C. 550. (Ennio *Suadæ medulla*) Cic. Brut. 15, Latinorum oratorum seriem orditur; quem statim excipit M. Porcius Cato Censorius sive *priscus*. — [*situs*] 'qui res a se obductas deformat.' — [*genitor — usus*] Singularis βραχυλογία pro his, 'quæ simul ac facta sunt, ab omnibus approbata usurpantur, ita ut ab ipsis linguæ primordiis in consuetudine fuisse videantur.'

119—122. [*Vehemens*] per synizesin in spondeum coalescit. — [*Fundet opes*] 'insignis erit poeta et verborum et sententiarum copia (A. P. 317) atque propter hoc ipsum Latinos, quorum linguam et ornat et auget, summopere delectabit.' — [*Luxuriantia*] 'Dum beatâ copiâ præditus est, luxuriem tamen sermonis ac tumorem vitabit.' — [*Levabit*] 'Utique expoliet et levia (nitida ac plana) reddet, quæ sunt nimis aspera et scabra, ita tamen, ut hic cultus s. perpolitio nervos ac sanitatem eis non detrahat.' A. P. 26. — [*tollet*] Quinctil. 10, 4, 1: *Sequitur emendatio*, cujus est:—*premere tumentia, humilia extollere, luxuriantia astringere, inordinata digerere, soluta componere, &c.* Id. 8, 6, 11: *Præcipue ex his oritur sublimitas, quæ audaci et proxime periculum translatione tolluntur.* Est igitur, *to raise*, 'vim qualicunque modo addere verbis, sententiis, ipsi versuum sono.'

123, 124. [*Ludentis*] 'Quum summâ facilitate ejus poemata se commendent lectori, tamen *torquebitur*, id est, externam hanc speciem multis laboribus et continuo limæ usui debebit, velut pantomimus, qui difficillimas partes et quidem contrarias diversasque pari cum dexte-

ritate agit, nunc petulantem agilemque Satyrum, nunc Cyclopa rusticum ac propter immanem corporis molem tarde sese moventem.' — [*Cyclopa movetur*] 'ita saltat, ut exprimat Cyclopa.'

126—128. [*delirus*] 'absurdus, quod partim ad inventionem et compositionem, partim ad sententias et versificationem attinet.' — [*iners*] 'qui artis præcepta non callet.' — [*dum*] 'dummodo mei errores atque vitia mihi placeant, vel nisi me delectent, tamen in universum fallant.' — [*ringi*] proprie dicuntur canes, quum rictum diducendo, dentes ostendendo et hirriendo viatoribus morsus minitantur; 'stomachari et cruciari, quum *sapiam* quidem, id est, norim artis regulas, nec tamen iis satisfacere queam, ac propterea mihimet ipsi iratus perspiciam mea vitia et peccata.'

127—136. [*Fuit*] 'Sic,' inquit, 'quum notus ille *Argivus delirus* mente receptâ rursus *sapiebat*, *ringebatur* (sese excruciabat) propter violenter sibi extortam continuo spectandi tragœdias voluptatem.' — [*haud ignobilis*] "Hic Lycas dictus est." *Comm. Cr.* — [*Argis*] Est ex iis historiis, quæ in scholis philosophorum narrari solebant. Idem refert de Thrasyllo Atheniensi Ælianus V. H. 4, 25, de Abydeno quodam Pseudaristot. de Mirab. Ausc. 30. — [*posset*] 'facile a se impetraret.' — [*signo læso*] Est igitur: 'qui furenter non irasceretur ut plerique, quum lagenam (λάγηνος, λάγυνος) a se obsignatam comperisset a servulo esse resignatam.' — [*rupem*] Cfr. Sat. 2, 3, 55. A. P. 457. — [*cognatos*] Epp. 1, 1, 102. — [*opibus*] in prosâ or. 'ope, auxilio,' ut Epp. 1, 10, 36. — [*Expulit*] Tibull. 4, 4, 1, *teneræ morbos expelle puellæ.* — [*helleboro*] 'veratro albo,' solito adversus insaniam medicamento. — [*bilemque*] μέλαιναν χολήν, quæ pro morbi causâ habebatur. — [*meraco*] 'puro et nullâ sorbitione diluto, quo vis ejus esset efficacior.'

140—143. [*Nimirum*] Narratâ hac historiâ, quæ exemplo illustrat sententiam v. 126, ultimam addit rationem, cur relinquàt poesin certe lyricam; 'reliquam enim vitam sapientiæ studiis esse dicandam.' — [*sapere*] 'ad sapientiæ præcepta vitam componere, omissis vanis oblectamentis, etiam studiis poeticis.' — [*tempestivum*] pr. 'cui tempus est, ut incidatur, καίριον.' — [*Ac non*] *and therefore not.* — [*sequi*] 'sectari, quærere,' &c., id est, 'summâ cum curâ componere carmina lyrica.' — [*numerosque modosque*] ῥυθμοὺς καὶ μέλη· quibus sæpe comparatur vita recte constituta et secum ipsa concordans.

144—158. [*recordor*] "Proprie est *rursus in cor revocare*, ut ait Varro L. L. 6, 46, h. e. in mente agitare, cogitando repetere, reputare." *Forcell.* — [*lymphæ*] Stob. i. p. 256, G.: Διογένης ὡμοίου τοὺς φιλαργύρους τοῖς ὑδρωπικοῖς κ.τ.λ. — [*fugeres*] 'indignabundus nolles, recusares.' — [*audieras*] a vulgo. — [*donarent*] Bentleii *donarint* obstat rectæ temporum consecutioni, quæ est: *audisti, cui rem donent* vel *donarint; audieras, cui rem donarent* vel *donassent.* — [*libra*] Gaius 1, 119, *Est — mancipatio — imaginaria quædam venditio; — eaque res ita agitur, adhibitis non minus quam quinque testibus, civibus Romanis puberibus, et præterea alio ejusdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens: is, qui mancipio accipit, rem tenens ita dicit: Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum esse aio, isque mihi emptus est hoc ære æneâque librâ: deinde ære percutit libram, idque æs dat ei, a quo mancipio accipit, quasi pretii loco.* — [*usus*] id est, usucapio, quæ auctore Ulpiano Fr. 19, 8, est *dominii*

adeptio per continuationem possessionis anni vel biennii, rerum mobilium anni, immobilium biennii.

159—166. [*Orbi*] Orbius, ignotus ceteroquin illius ætatis latifundiorum possessor. — *Aricia* oppidum Latii, notum propter lacum Nemorensem et cultum Dianæ; *Veii*, hodie *Isola Farnese*.

169—173. [*usque*] 'usque ad eum locum, ubi populus terminos agri signat.' *Comm. Cr.* — [*adsita*] 'juxta sata sive plantata.' Virg. Ecl. 9, 7, *qua se subducere colles Incipiunt — usque ad aquam et veteres, jam fracta cacumina, fagos*, itidem finium agri notas. — [*refugit*] quasi ipsa populus limitaris jurgia odisse soleat; perfectum ἀορίστως· 'impediit semper atque etiam nunc impedit, ne jurgia, rixæ, lites inter vicinos oriantur.' — [*proprium*] Antiphanes in Grotii Exc. p. 627, ὅστις ἄνθρωπος φυεὶς Ἀσφαλές τι (*quod sit certum ac proprium:* Grot.) κτῆμ' ὑπάρχειν τῷ βίῳ λογίζεται, Πλεῖστον ἡμάρτηκεν. — [*cedat in altera jura*] 'transeat in alterius jus ac dominium.' Eâdem constr. Gaius, 4. 13, 16, *in publicum cedebat summa sacramenti.*

174—176. [*usus*] usus fructus. — [*heres Heredem alterius*] Tres igitur memorantur personæ, velut avus, pater, filius. Bentleii *alternis* significaret duas dumtaxat, et quidem, quod fieri nequit, ut Titius Seio, Seius rursus Titio hereditatem traderet. — [*supervenit*] 'Ut fluctus super se invicem veniunt, quum ex immenso volvuntur mari.' — [*vici*] h. l. rustici, id est, villæ, ubi æstate habitat dominus, cum pluribus tuguriis, in quibus degunt coloni partiarii. — [*Calabris*] "Lucani saltus cum Calabris coempti et continuati," ut Epod. 1, 27.

179—181. [*Tyrrhena sigilla*] signa Tuscanica ærea, parva deorum simulacra. Tertull. Apolog. 25, *Ingenia Tuscorum fingendis simulacris urbem inundaverunt.* — [*argentum*] factum, cælatum. — [*Gætulo*] 'Afro ac per hoc Mauro; significat enim purpuram Girbitanam.' *Porph.* — [*est, qui non curat*] 'sapiens;' quod quia certum est, indicativo utitur.

182—185. [*Cur alter*] 'Unde autem oriatur tanta ingeniorum studiorumque diversitas sæpe vel inter fratres, ut unus voluptati sit deditus, alter laboriosus et nimis ad rem attentus, equidem nescio; est enim humanæ naturæ arcanum.' — [*cessare*] 'otiari ac jucunde vivere.' *Comm. Cr.* — [*Herodis*] Magni illius, mortui A. U. C. 750. Maximus ejus reditus constabat ex *pinguibus* (fertilibus) palmetis prope Hiericuntem. Plin. 5, 14, *Hiericuntem palmis consitam, fontibus irriguam.* — [*importunus*] 'semper irrequietus sibique et aliis molestus.' — [*flammis*] 'incensis virgultis et rubis, cæsis abietibus, fagis, ilicibus.'

186—188. [*Genius*] Varro apud August. de C. D. 7, 13, dicit, *Genium esse uniuscujusque animum rationalem, et ideo esse singulos singulorum.* — [*natale—astrum*] ἄστρον γενέθλιον, horoscopus, quo cujusque vita et vicissitudines præfiniuntur; hujus autem vim quatenus potest mitigat atque in melius flectit genius. — [*Naturæ*] 'deus cujusque, qui humanam sortitus est naturam s. qui homo natus est.' — [*mortalis in unumquodque caput*] 'in singulos homines,' '*mortal for (in the case of) each individual.*' Etenim quum leto fatali exstinguitur homo, ejus genius redit in Jovem, id est, in ætherem s. animam mundi, ex quâ processerat, ut homini et animam et vitam daret eumque tutaretur, donec in vivis esset *. — [*mutabilis*] 'Ut vicissitudines singulorum mortalium

* Is Genius ita quidem deus est, ut tamen singulis hominibus additus eos per mortalem corporis statum comitetur, cum ipsâ vero vitâ derelinquat. *Weber.*

variant, ita ipse quoque fit vel lætus vel mæstus, vel *albus* (felix) vel *ater* (ærumnosus et infelix.)'

189—196. [*Utar*] 'Libere fruar modicis meis facultatibus, quantum necesse est ex iis absumens, non ut mea disperdam; *usus* enim rationi consentaneus est, non *abusus*, id est, omnium consumptio.' — [*spargas*] v. rarioris usus pro 'dissipes, prodigas, dilapides.' — [*Quinquatribus*] Festus Lind. p. 218, *Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum, qui feriis celebrantur; qui scilicet errant:—forma autem vocabuli ejus exemplo multorum populorum Italicorum enuntiata est, quod post diem quintum Iduum* (Martiarum, d. 19 m. Martii) *est is dies festus ut apud Tusculanos Triatrus et Sexatrus et Septematrus et Faliscos Decimatrus.* — [*olim*] ut Epp. 1, 3, 18. 'Ut solent pueri omnes per quinque illos dies, quibus ludi litterarii clausi sunt.'

198—201. [*Pauperies*] Nihil impedit, quo minus pauperies, (probe distinguenda ab egestate, inopiâ, mendicitate) munda sit; quocirca addit *immunda*, 'sordida et propterea molesta et mihi et aliis, qui mecum versantur.' — [*Non agimur*] Eadem constructio Epp. 1, 6, 31. — [*ætatem ducimus*] Non est 'vitam regimus,' sed ut Epod. 17, 63, *Ingrata misero vita ducenda est*, 'totam vitam lente ac mæste agimus.'

204—208. [*abi*] Est sermonis quotidiani. Plauti Trinum. 4, 1, 11, *Abi: laudo; scis ordine, ut æquomst, tractare homines.* Est igitur idem prope atque 'euge, macte virtute,' '*so far good:*' '*that's well.*'—[*terrores magicos*] maxime in νεκρομαντείαις, quibus indulgebat vel Appius Claudius Pulcher, Ciceronis in auguratu collega. — [*Nocturnos lemures*] Plato Phædo, p. 81, D. ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα. Sunt animæ mortuorum propter desiderium aliquod in terris haud expletum ad vivos redeuntes eosque noctu terrentes. — [*Thessala*] Thessalia propter sagas harumque præstigias infamis erat. Od. 1, 27, 21. Epod. 5, 45.

209—215. [*Natales*] 'Quod non faciunt nimium timidi senectutis et mortis, quia ex natalibus multis mortem jam propinquam perhorrescunt.' Cfr. Epp. 1, 4, 14. — [*spinis*] Sollicitudines vanas atque animi perturbationes cum spinis comparat. — [*decede peritis*] 'Quoniam recte vivere nescis, qui vivas omnino indignus es; quocirca moriendo da locum sapientioribus, quibus tuâ pravitate ac desidiâ obstas.' — [*Lusisti*] Livius Andronicus apud Festum in v. *Affatim: Affatim edi, bibi, lusi.* — [*Tempus abire*] 'Tota tua vita quum lusui ac luxuriæ dedita fuerit, omni merito omnique laude caret. Ergo, ut quam primum finiatur, optandum est, ne mox ludibrio fias junioribus turpis senex.' — [*pulset*] ut solet fieri in παροινίᾳ. — [*lasciva decentius*] 'quam magis decet lascivire ac ludere quam senectutem.'

EPISTOLA AD PISONES.

Argum. De Pisonibus hæc tradit Porphyrio et Comm. Cruq. p. 695, 'Hunc librum, qui inscribitur de Arte Poeticâ ad L. Pisonem, qui postea urbis custos fuit, ejusque liberos misit. Nam et ipse Piso poeta fuit et studiorum liberalium antistes.' Quæ de hoc viro scimus, hæc fere sunt: Tacit. Ann. 6, 10, A. U. C. 785. *L. Piso pontifex, rarum in tantâ claritudine, fato obiit, nullius servilis sententiæ sponte auctor et, quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei censorium fuisse memoravi.* (Ubi, ignoramus.) *Ætas ad octogesimum annum processit, decus triumphale in Thraciâ meruerat. Sed præcipua ex eo gloria quod præfectus urbi recens continuam potestatem et insolentiâ parendi graviorem mire temperavit.* Propter hac præfecturæ urbis administrationem magnificas laudes ei tribuit Velleius 2, 98. Consul autem fuit suffectus A. U. C. 739. Post consulatum obtinuit Pamphyliam provinciam, unde quum A. U. C. 743, contra Bessos et Sialetas bellum gerere jussus esset, hos post varia prœlia debellavit; propter quas res feliciter gestas ei supplicatio et honores triumphales decreti sunt. Dio 54, 30. Flor. 4, 12, 16. Jam quum Artem Poeticam nos quoque ultimum vel certe unum ex ultimis Horatianorum operum esse judicemus atque intra annos 743—746 compositam arbitremur, ætatis et patris et filiorum rationem ineamus necesse est. Natum igitur L. Pisonem ex Tacito scimus A. U. C. 705, consulem A. U. C. 739, annos natum XXXIV, intra A. U. C. 743—746, annos XXXVIII—XLI. Quodsi vicenarius uxorem duxit A. U. C. 725, majorque filiorum natus est sequenti, iisdem illis tribus annis adolescentulus erat XVII—XX. annorum, quâ ætate cur ad poetica studia incumbere non potuerit, nequaquam video.

Dignum est memoratu illud, quod tradit Porphyrio: 'In hunc librum congessit præcepta Neopotolemi τοῦ Παριανοῦ de arte poeticâ, non quidem omnia, sed eminentissima.'

Quod ad ipsam poematis formam attinet, illi tantummodo Interpretes verum viderunt, qui 'epistolam didacticosatiricam' esse contenderunt, non poema didascalicum universæ poesis leges ac regulas proponens, ut olim plerique rati sunt, non animadvertentes præcepta pæne omnia referri ad genus dramaticum, ea vero genera, in quibus ipse excellebat, lyricum (quod leviter dumtaxat attingit vv. 83—85), satiras, epistolas, epigramma, poema didascalicum, quamquam ipse Lucretium suspiciebat, prorsus præteriri. Id igitur teneto, hanc epistolam Pisonibus præter ceteros destinatam atque ab his intra domesticos parietes lectam esse, antequam ederetur. Poeta autem benevolentiâ in Pisonem majorem, boni haud dubie ingenii adolescentem, sed nimis fortasse cupidum novum aliquod genus tentandi, metuisse videtur, ne si nimio ardore ferretur ad drama satiricum componendum, antequam universam artem

poeticam probe perdidicisset, mediocris tantummodo poeta evaderet et a popularibus derideretur. Propterea multus est in significandis præsertim difficultatibus, quæ poetæ necessario sint vincendæ, si omnium plausum ferre velit. Verum enimvero, ne nimis aridum siccumque evaderet hujusce argumenti poema didascalicum, quale quidem apud Græcos, quod sciam, nullum exstabat, exhilarandi erant lectorum animi jocis interdum satis acerbis in poetarum vitia, in prava grammaticorum judicia, in perversam Romanorum educationem; nec vero oblitus est se suique similes poetas defendere adversus antiquarios, atque omnino persæpe *ridendo dicere verum*. Sententiarum ordo atque mutuus nexus a multis reprehensus, a pluribus etiam haud perspectus, mihi quidem semper admirabilis visus est et talis profecto, qualis debet esse in epistolâ, verâ sermonis familiaris imagine, id est, occultior et laxior, quam qui requiritur in poemate mere didascalico.

1—5. In exordio (vv. 1—23) hoc potissimum inculcat, *simplex dumtaxat et unum* esse debere quodvis artis opus. Unde oppositionis causâ primum proponit fœdum ac ridiculum monstrum, in quo nullum est vestigium simplicitatis illius, quam nunc *unitatem organicam* dicere solent. 'Nec φαντασίας audaciâ se quisquam excuset, ubi in illam peccarit; neque vero singulæ descriptiones ac ῥήσεις per se fortasse pulcherrimæ, illa ubi deest, poema aliquod absolutum ac perfectum reddunt.' — [*varias*] 'disparium colorum.' — [*inducere*] 'penicillo imponere.' *Acr.* 'cetera membra præter caput humanum et piscis caudam insuper plumis variegare, adeo ut totum monstrum compositum sit ex muliere, equo, aliis animalibus (nominatim in trunco et pedibus) avibus et pisce.' — [*collatis membris*] Non est dativus v. *inducere*, sed ablat. absol.: 'quum undique ita conferantur membra, *ut*,' &c. — [*turpiter atrum*] Sic junge, non *turpiter desinat.* Cfr. Epp. 1, 3, 22, *ingenium — turpiter hirtum.* — [*piscem*] 'in beluam marinam, id est, pistricem.' *Acr.* — [*risum*] Primus enim sensus est ridiculi in hujusmodi formâ ex partibus naturâ sibi repugnantibus compositâ, ut in deorum Indicorum et Sinensium monstris. — [*admissi*] Ubi tabulam finierat pictor, primum familiares suos spectatum advocabat.

7—9. [*vanæ*] 'in rerum naturâ haud reperiendæ.' — [*nec pes*] Plaut. Asin. 3, 3, 140, *nec caput nec pes sermonis apparet.* — [*Reddatur*] 'conformetur ac respondeat.' Naturâ rerum *dat, reddit* ut debitum poeta. — [*uni*] 'certæ ac finitæ.'

10—13. [*Quidlibet audendi*] Lucian. pro Imagg. 18, Παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι καὶ ποιητὰς καὶ γραφέας. — [*æqua*] 'jure permissa;' *just, equitable* (non *equal*), ut dicimus *æquam legem, æqua jura.* — '*Petimus* quasi poetæ, *damus* quasi critici.' *Acr.* — [*placidis coeant immitia*] Ut si in tragœdiâ sævus aliquis tyrannus repente fieret rex clementissimus ac justissimus. 'Arcte,' inquit, 'copulari res insociabiles et contrariæ a poetâ non debent.' — *coeant* autem, ut Epp. 1, 5, 25, *ut coeat par Jungaturque pari.* — [*Serpentes*] *geminari* significat 'copulari et placidam societatem amicitiamque inire.' Cfr. Epod. 16, 30.

14—18. [*Inceptis*] 'Poemata epica et tragœdiæ, quæ magna promittunt, sæpe in eo peccant, quod scriptores falsis lenociniis utentes, hic illic non suo loco ornatum adhibent.' — [*pannus*] Intellige vel de togæ prætextæ lato clavo vel de institâ stolæ. Loquitur enim maxime de intempestivis a re digressionibus, ἐπεισοδίοις. Singulis autem quæ

mox memorat notare videtur certa quædam suæ ætatis poemata, veluti probabiliter Furium Bibaculum in flumine Rheno. Cfr. Sat. 1, 10, 37. — [*lucus*] Respicit ad h. l. Persius 1, 75, *nec ponere lucum artifices.* — [*flumen Rhenum*] adjectiv. ut Od. 4, 4, 33, *Metaurum flumen.* Tacit. Hist. 4, 12, *mare Oceanum.*

19—23. [*cupressum*] Proverbium est in malum pictorem, qui nesciebat aliud pingere quam cupressum. Ab hoc naufragus quidam petivit, ut vultum suum et naufragium exprimeret. Ille interrogavit, num ex cupresso vellet aliquid adpingi; quod proverbium Græcis in usu est, *μή τι καὶ κυπαρίσσου θέλεις; Schol.* — [*simulare*] 'μιμεῖσθαι, penicillo exprimere.' — [*exspes*] 'in summo vitæ discrimine versans omnibusque bonis suis exutus, quocirca tabulam illam præ se ferens mendicatum it.' Cfr. Juven. 14, 301, *mersâ rate, naufragus assem Dum rogat et pictâ se tempestate tuetur.* — [*Amphora*] Nova imago: 'talibus digressionibus fit, ut prodeant poemata deformia, quorum exitus nequaquam respondet argumento, quod tractandum susceperat scriptor.' — [*rotâ*] figulari, *potter's wheel.* — [*urceus exit*] quia temere ac fortuito rem peregit figulus, h. l. poetæ cæco impetu abrepti imago. — [*quidvis*] 'quodcunque poema; cujus generis, nunc nihil refert.' — [*unum*] ὥσπερ ζῶον ἓν ὅλον. Arist. P. 23.

25—27. [*Decipimur*] Vitia omni poesis generi communia, in quæ poetæ facile incurrant, enumerat, ac se quoque in errorem incidere posse ingenue fatetur. — [*specie*] ἰδέᾳ· 'id quod rectum et vere pulchrum nobis videtur unice sectantes, incidimus in vitia.' — [*levia*] in his duobus vv. *lenis* et *levis* librorum præstantissimorum auctoritas plurimum valet, quum et Græci et Lâtini *τὴν λειότητα, levitatem,* non solum *τῇ τραχύτητι, asperitati,* sed etiam *τῇ δεινότητι, τῷ παθητικῷ καὶ ἐμψύχῳ, animis, nervis, viribus* opponant; ut Quinctil. 8, 3, 6, *effeminatam levitatem ornatui virili, forti, qui sanguine et viribus nitet.* — [*professus grandia*] 'qui sublime genus dicendi affectat.'

28—31. [*Serpit humi*] Duæ imagines sunt contractæ, ejus, qui nunquam ad altiora eniti conatur, et ejus, qui procellarum formidine litus radit. — [*Qui variare*] *Variare, ποικίλλειν,* est efficere, ut *una* (eadem) *res* sine necessitate ac sine oblectatione lectoris præbeat plures adspectus; in quod vitium haud raro inciderunt Ovidius, Lucanus, Statius. — [*Delphinum*] Est velut proverbium. Ion ap. Plut. Demosth. 3, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. — [*In vitium*] 'Qui vitia studiose vitat, eo ipso vitiosus solet fieri, si propriis virtutibus poeticis caret.' Dionys. Long. 33, ἄπτωτος ὁ Ἀπολλώνιος.—ἆρ' οὖν Ὅμηρος ἂν μᾶλλον, ἢ Ἀπολλώνιος ἐθέλοις γενέσθαι;

32—37. [*Æmilium*] Est ludus gladiatorius ab Æmilio Lepido constitutus, ("quod nunc Polycleti balneum est." *Porph*) P. Victor in Regione VIII., id est, Foro Romano, ponit. — [*unus*] 'præter ceteros,' 'melius quam reliqui omnes,' ut Lucil. ap. Non. 4, 64, *optimu' longe Post homines natos gladiator qui fuit unus.* Epod. 12, 4. Ille igitur excellebat utique in statuarum suarum capillitio, haud facili capitis parte, et unguibus exprimendis: ut Plinius 34, 8, Pythagoram et Lysippum propter hoc ipsum eximie laudat: sed idem in *operis summâ* (si quis totam operum ejus formam spectaret,) infelix et reprehensione dignus erat. 'Non satis est,' inquit, 'ut una alterave pars poematis excellat, sed tota ejus compositio perfecta esse debet.' — [*molles*] 'ita ut æque

molles viderentur, ac sunt in homine ipso.' — [*ponere*] fingere, ut Od. 4, 4, 8. — [*pravo*] sensu proprio, 'dextrorsum vel sinistrorsum detorto.' — [*Spectandum*] propter pulchritudinem, ut Od. 1, 32, 11.

38—41. Prima κυρία δόξα fuerat de unitate, quam dicunt, organicâ; jam agit de eligendâ materiâ, id est, de inventione. — [*æquam*] 'accommodatam; cui pares sint vires vestræ.' — [*versate*] animo, 'deliberate;' imagine tamen desumptâ a bajulis, qui onera manibus versant, antequam in humeros tollant. — [*potenter*] 'κατὰ δύναμιν, pro suis viribus.' — [*ordo*] Hic transit ad ordinem, quem τεχνογράφοι διάθεσιν, dispositionem, vocant. Opponitur τῇ εὑρέσει, inventioni. Vida Poet. 3, 20, *Ille ego sim, cui Pierides dent carmina Musæ Lumine clara suo, externæ nihil indiga lucis.*

42—45. [*aut ego fallor*] Hac formulâ utuntur, qui rei a se affirmatæ prorsus certi sunt. Seneca de Tran. An. 8: *Aut ego fallor aut regnum est inter circumscriptores, latrones, plagiarios unum esse, cui noceri non possit.* — [*Ut jam nunc dicat*] 'Ut jam nunc dicat ea, quæ re verâ nunc ipsum dici debent, id est, necessaria, multa autem, quæ alius poeta *toto sacco serens,* etsi non prorsus necessaria jam hic inculcasset, differat in locum magis opportunum atque propterea in præsentia omittat, magis artificioso et poetico ordini studens, ut suspensum teneat lectorem; et quidem ita, ut persentiscat lector acutus, cur hunc μῦθον, hanc sententiam vel hanc imaginem *amarit,* ea consulto et cum dilectu quodam (*con amore*) usus sit, alias, in quibus poeta deterior facile luxuriatus esset, sapienter *spreverit* reservaritque ad alium poematis locum, ubi id efficiant, ut priorum rursus memor factus lector utramque poematis partem mente connectat.' — [*promissi carminis*] 'quod, ut scimus, in manibus habet præstans poeta, sed fortasse demum post plures annos edet;' plane ut Æneis, quam omnes cupide exspectabant, identidem repetentes illud Propertii, *Nescio quid majus nascitur Iliade.*

46—52. [*In verbis*] Jam (vv. 46—59) dat præcepta de stili virtutibus in verborum dilectu, in juncturis, in verbis faciendis. — [*tenuis*] ut λεπτός, subtilis judicii. — [*cautus*] 'cavens præsertim, ne in verbis insit aliquid ambigui aut obscuri.' — [*serendis*] 'inter se conjungendis atque recte collocandis.' — [*callida*] 'occultâ quâdam arte lectoris mentem movens,' ut sunt apud ipsum Horatium, *splendide mendax, insanientis sapientiæ consultus, animæ magnæ prodigus, &c.* — [*Indiciis*] σημείοις, *designations: "indicia* enim rerum *verba* sunt." *Braunh.* — [*abdita rerum*] ut Sat. 2, 2, 25, *vanis rerum;* 8, 83, *fictis rerum,* 'notiones novas, quas nemo ante verbis Latinis manifestavit.' — [*cinctutis*] qui *cinctu* induebantur, quæ erat vestis infra pectus corpus ambiens et ad pedes pertingens; a viris gestabatur loco tunicæ, ut expeditiores essent ad agendum; habebant enim soluta brachia et ad exserendum habiliora. *Forc.* Hinc Lucan. 2, 543, *exsertique manus vesana Cethegi.* Omnino est: 'verba majoribus nostris ante hæc duo secula plane incognita.' — [*pudenter*] 'Sed est modus in hoc quoque servandus, ne nimis crebro ac licenter verbis a nobis factis utamur.' Quinctil. 1, 5, 71: *Usitatis tutius utimur; nova non sine quodam periculo fingimus.* — [*habebunt—fidem*] 'ita probabuntur propter evidentiam atque elegantiam, ut oblatâ occasione alii quoque iis libenter usuri sint.'

53—59. [*Græco fonte*] maxime in compositionibus ad Græci ser-

monis analogiam factis, cujus generis apud Horatium sunt *centimanus, tauriformis, belluosus* (*μεγακήτης*), *inaudax, aurum vestibus illitum* (*χρυσόπαστος*). 'Verum,' inquit, 'in hoc quoque *parcimoniâ* opus est, ne nimis græcisset oratio peregrinumque colorem ducat.'—[*detorta*] 'deducta et translata in linguam Latinam;' sic jam Cato apud Priscian. p. 871, P.: *Marrucini vocantur, de Marso detorsum* (sic) *nomen.*—[*Cæcilio*] Cæcilio Statio, comœdiarum scriptori. Vide Epp. 2, 1, 59. 'Quid negatum erit præstantissimis nostræ ætatis poetis, quod libenter nunc concedunt comicis seculi sexti atque in his probant?'—[*acquirere paucà*] Admodum modeste: 'paucis saltem verbis et constructionibus augere linguam Latinam;' ut videtur hoc ipso loco fecisse in v. *invideor, φθονοῦμαι,* pro *invidetur mihi.*—[*præsente notâ producere nomen*] Imagine ex parte desumptâ a nummis, quorum *notæ* tunc quotannis mutabantur ex arbitrio annuorum triumvirorum monetalium: (recte enim vertunt, '*bearing the current stamp:*' in alterâ parte servat verba propria. *Producere nummum* (veluti in hominum conspectum) significat nummo nuper cuso primum uti in commercio quotidiano; sic *producere nomen* eo primum uti in sermone vel scripto. Quinctil. 1, 6, 18, *Utendum plane sermone velut nummo, cui publica forma est.*

60, 61. Vv. 60—72, ex ipsâ vitæ humanæ naturâ fluxâ et caducâ necessitatem linguæ semper novandæ, ne corporum mortalium instar intereat, magnâ cum arte demonstrat, insertis elegantibus Augusti laudibus.—[*Ut silvæ foliis*] ablat. instrum. proprie 'silvæ per folia quotannis decidentia aliæ fiunt.' Fundus frequentis similitudinis est Iliad. Z. 146, *Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.*—[*pronos*] 'ad finem vergentes,' ut *pronus Orion* Od. 3, 27, 18.—[*Prima*] 'prima quæque,' 'unum post alterum.'—[*vetus ætas*] 'verba inveterascentia atque obsoleta.'

63—65. [*Debemur*] Simonides p. 178, Schn. *θανάτῳ πάντες ὀφειλόμεθα.*—[*Terra*] Egregiâ arte usus Augusti laudes propter magnifica opera publica attexit, peritura hæc quoque, ut periere, vaticinans. Virg. Ge. 2, 161: *An memorem portus Lucrinoque addita claustra Atque indignatum magnis stridoribus æquor, Julia qua ponto longe sonat unda refuso, Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Avernis?* A. U. C. 717, quum contra Sex. Pompeium male rem gessisset Octavianus Cæsar, ut reficiendis classibus locum tutum haberet, Agrippæ consilio portum Baianum in sinu Puteolano commodiorem ita reddidit, ut lacum Lucrinum interjecto aggere a mari seclusum cum lacu Averno, qui Lucrino adjacebat, conjungeret, aggerem autem, qui v. stadiorum erat, postquam eo perfosso, aditum navibus in portum fecerat, ita muniret, ut a fluctibus superari nequiret navibusque tutus intra eum esset receptus. Hic Portus Julius vocatus; (nunc est arundinetum palustre, *Mar morto.*)—[*aquilonibus*] pro omnibus procellis, ut Virg. Æn. 4. 310. Est autem dativus, 'Aquilones arcet a classibus.'—[*Regis opus*] 'dignum vel rege potentissimo,' ut Od. 2, 15, 1, *regiæ moles.*—[*Sterilisve diu palus*] Sane studiendum est, licentiâ poeticâ usum esse Horatium in ultimâ syll. v. *palus* corripiendâ.—[*aptaque remis*] 'navigabilis.' Pomptinas paludes Augustus exsiccavit et habitabiles reddidit, injecto aggere lapidum et terræ. *Schol.* Tale tamen Augusti opus a nemine præterea memoratur.

67—72. [*amnis*] Minime interpretandum esse cum Scholiastis de Velabro ab Agrippâ Augusti jussu exsiccato, sed de cursu Tiberis ab Augusto aggeribus correcto (tempore quidem et modo nobis ignoto) demonstravit Fea. Equidem huc rettulerim eluvionem memoratam Od. 1, 2, 13, A. U. C. 732, post quam Tiberis ripam aggere munitam esse perquam veri simile est. — [*stet*] 'firmiter duret stabilisque permaneat.' — [*renascentur*] Ut Frontonis potissimum ætate permulta verba obsoleto quasi postliminio in sermonem Latinum redierunt. — [*arbitrium et jus et norma*] *arbitrium* quod statuimus nullâ causâ allatâ; *jus*, facultas, quam ceteri ultro agnoscunt; *norma*, lex a nobis lata, cui ceteri obtemperant.

75—78. Jam expositis generalibus de inventione, dispositione, stilo præceptis vv. 73—85, præcipua poesis genera enumerat ac describit, carmen epicum, elegiam, iambos, comœdiam, tragœdiam, genus lyricum. — [*impariter*] "Hoc adverbium figuravit Horatius." Terentius Scaurus apud Charis. 2, p. 182, P. — [*querimonia*] non de spretis a puellis poetarum amoribus, sed luctus et mæror de amicis vel civibus egregiis morte ereptis. Θρηνώδη, lugubrem, igitur putavit fuisse ab initio elegiam, secutus, ut videtur, vulgarem illam, sed falsam, notationem ab ἒ ἒ λέγειν. — [*voti sententia compos*] maxime in rebus amatoriis. 'Post θρηνητικὴν elegiam,' inquit, 'orta est ἐρωτική,' cujus Mimnermus auctor et exemplar erat; Callini ac Tyrtæi προτρεπτικὴν illam et διδακτικὴν Solonis ac Theognidis non memorat. — [*exiguos elegos*] 'tenues atque humiles,' ubi compararis et argumento et metro cum carminibus epicis. Ovid. Am. 2, 1, 21, *elegosque leves*. — *Grammatici certant*] Orion, p. 58, Εὑρετὴν δὲ τοῦ ἐλεγείου φασὶν οἱ μὲν τὸν Ἀρχίλοχον, οἱ δὲ Μίμνερμον· οἱ δὲ Καλλῖνον παλαιότερον· οὕτω Δίδυμος (Horatii æqualis) ἐν τῷ περὶ Ποιητῶν. Quæ posterior opinio non sine causâ invaluit: certe omnium, quæ ad nos pervenerunt, antiquissima est Callini elegia: Μέχρις τῶ κατακεῖσθε; κότ' ἄλκιμον ἕξετε θυμόν, Ὦ νέοι; οὐδ' αἰδεῖσθ' ἀμφιπερικτίονας; Stob. T. 51, 19. Floruisse autem videtur Bodio circiter a. 730 a. Chr., Archilochus a. 715.

79—82. [*rabies*] Cfr. Epod. 6, 13. Epp. 1, 19, 25. — [*proprio*] 'a se invento atque egregie tractato et huic generi unice apto.' — [*iambo*] Ovid. Ib. 53: *in te mihi liber iambus Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.* Aristot. Poet. 5: ἐν τοῖς ψόγοις τῶν φαύλων καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον· διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. — [*Hunc socci*] 'Et comœdia et tragœdia potissimum senario usa est.' — [*Alternis*] Aristot. Poet. 4, μάλιστα λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν· σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις. — [*populares Vincentem strepitus*] 'altius sonantem in scenâ quam clamor populi.' *Acr.* 'Etsi strepit interdum spectatorum pars, nihilominus a reliquis facile exaudiuntur iambi propter ipsum numerorum genus, in quo facillime aures animadvertunt ἄρσεις et θέσεις.' — [*natum*] μέτρον πρακτικόν. Arist. P. 24.

83—85. [*Musa dedit*] Poesis lyricæ varia genera enumerat, hymnos, pæanes, dithyrambos, heroum laudes, ἐπινίκια, ἐρωτικά, παροίνια, omittens θρήνους. — [*equum—primum*] 'victorem,' ut Pind. Olymp.

1, 18, *Φερενίκου*, Hieronis equi, meminit. — [*libera*] de παῤῥησίᾳ compotantium, ut Sat. 1, 4, 89, *Condita quum verax aperit præcordia Liber;* non 'larga vina.'

86—92. [*Descriptas—vices*] 'Quum hæc varia, quæ enumeravit, poesis *opera* s. genera certis legibus semel *descripta*, id est, singulatim constituta et divisa sint a Græcis potissimum, his legibus, quarum causâ et ratio inest in ipsâ mentis humanæ naturâ, religiose obtemperandum est; quique eas leges vel non novit vel licenter migrat, poetæ nomine indignus est. In primis autem vitanda est prava generum confusio ac permixtio,' cujus exemplum statim subjungit v. 89. — [*colores*] Hoc voc. complectitur et dicendi genus (stilum quem dicimus, Græci *τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου, ἁδρόν, ἰσχνόν, μέσον*, Gell. 7, 14,) et versificationem cuique generi aptam. — [*privatis carminibus*] 'sermone versibusque vitæ quotidianæ, qualem imitatur comœdia, aptis, non heroum tragicorum actionibus ac facinoribus. Quod si tam imperite aliquis genera confundat, *indignatur* lector;' pro quo, ut simul exemplum afferat, cœnam Thyestæ, summi horroris tragici argumentum, ponit. Ea vero *narratur* ab ἐξαγγέλῳ, quum in scenam produci non possit.— [*Singula*] Rursus inculcat præceptum, quod inest in v. 86. 'Locum,' inquit, 'quem singula sortita, suâ naturâ nacta sunt vel in tragœdiâ vel in comœdiâ, teneant *decenter*, *κατὰ τὸ πρέπον*.'

93, 94. [*Interdum tamen*] 'Noli,' pergit, 'confundere χαρακτῆρα tragœdiæ et comœdiæ; quamquam probe novi, iram aliosque vehementiores affectus personarum comicarum partim sublimiore, partim acriore genere dicendi exprimendos esse, quam ubi tranquillus est animus eorum, qui in scena comparent.' — [*vocem tollit*] Sic pater Cæcilianus apud Cic. pro Cæl. 16, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur irâ.* — [*Chremes*] ille Terentianus Heaut. 5, 4, ubi irascitur filio Clitiphoni propter meretricis amorem nimis prodigo eumque acriter castigat.

95, 96. [*plerumque*] 'ubicunque ejusmodi partes, quales sunt Telephi, &c., induuntur.' — [*pedestri*] τῷ πεζῷ λόγῳ, simplici atque minime τὸ ὕψος affectante. Demetr. Phal. 28, Ἁπλοῦν καὶ ἀποίητον βούλεται εἶναι τὸ πάθος. Telephi, Herculis filii ex Auge Alei filia, Mysiæ regis, fabulas lege apud Diod. 4, 34. Hygin. 99—101.— [*Peleus*] "Peleus, pater Achillis, ipse filius Æaci, duos habuit fratres, Telamonem ex eodem patre et matre, Phocum ex patre tantum, sed natum deâ marinâ, Salmace nomine, quem ipse interfecit, inde furiis exagitatus et exsilio damnatus est. Tandem receptus hospitio a Ceyce filio Solis a cæde expiatur." *Acron Nannii.*—[*pauper*] Salse deridetur Euripides aliquoties ab Aristophane, quod Telephum pannosum et mendicum induxerat, quo spectatorum misericordiam acrius moveret. Prodibat enim Πτώχ' ἀμφίβληστα σώματος λαβὼν ῥάκη Ἀρκτήρια τύχης· et apud Ennium Both. P. Sc. p. 24: *Regnum reliqui*, inquit, *sæptus mendici stolâ. Exul* autem Telephus dici poterat et quum ex Arcadiâ oraculi jussu matrem quæsitum in Mysiam ad Teuthrantem regem est profectus, et quum vulneratus ab Achille Argis Græcorum principium concilium, ut ab eodem sanaretur, precatus est.

97. [*Projicit*] 'respuit, talibus non utitur.' — [*ampullas*] Primus Horatius vv. Latinis *ampulla* et *ampullari* (Epp. 1, 3, 14) eodem sensu usus esse videtur, quo Græci λήκυθος et ληκυθίζειν usurpabant 'de

oratione nimis ornatâ (veluti ex colorum ac pigmentorum vase, λη κύθῳ) ambitiosâ et pigmentis veluti tumidâ.' — [*sesquipedalia*] polysyllaba, qualia ἁμαξιαῖα vocat Aristophanes. Hujusmodi vv. præsertim in compositionibus vocabulorum Latinorum apud veteres tragicos nescio quid affectati habent minusque apposita sunt veræ mæstitiæ ac timori. Gellius 19, 7, ex Lævii Alcesti: *Aurora pudoricolor—curis intolerantibus—Nestor triseclisenex et dulcioreloquus.*

99. [*Non satis*] Arctissime hæc (vv. 99—107) connexa sunt cum antecedentibus, quippe quum ille dumtaxat, qui *servat operum colores*, qui *projicit ampullas, &c.*, intimos spectatorum affectus movere, vel lætitiam vel commiserationem ac mærorum in nobis excitare possit. — [*pulchra*] 'artis legibus prorsus satis facientia.' "Sunt quædam poemata, quæ habent οἰκονομίαν et diserta probataque verba, sed interdum carent eâ venustate et dulcedine, quibus opus est ad movendum spectatoris animum." *Comm. Cr.* — [*dulcia*] ψυχαγωγικά, quæ suavi etiam commiserationis voluptate afficiant animos.

101—107. [*Ut ridentibus*] Exponit vim συμπαθείας. — [*adsunt*] 'præsto sunt; eos anxie comitantur semper variati spe metuque.' Aristot. Rhet. 3, 7: συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι. Cum Bentleii *adflent* comparare possis Lucian. de Salt. 72: ὁρᾷς τὸ θέατρον μισοῦν μὲν τὰ κακῶς γιγνόμενα, ἐπιδακρῦον δὲ τοῖς ἀδικουμένοις. — [*Humani vultus*] *Humani* otiosum non est, sed significat, 'absunt propter id ipsum, quod homines sumus et condolescere cum aliis possumus, id quod brutis animalibus negatum est.' — [*ipsi tibi*] Quinctil. 6, 2, 26, *Summa enim circa movendos affectus in hoc posita est, ut moveamur ipsi, &c.* — [*lædent*] 'mæstitiâ me afficient lacrimasque mihi excutient.' — [*male si mandata loqueris*] 'si verba, quæ te recitare jubet poeta, intimæ illi animi tui sententiæ, quam pro conditione tuâ promere deberes, non respondent, sed vel tumida sunt vel frigida.' — [*severum seria*] Inter *serius* et *severus* hoc discriminis est, ut prius fere semper dicatur de rebus, posterius de hominibus. RUHNKEN. ad Ter. Eun. 3, 3, 7.

108—113. [*Format enim*] Confirmat præcedens præceptum his vv.: 'Veritas autem hæc ἠθῶν καὶ παθῶν a bonis poetis religiose servata vel ideo necessaria est, quod animorum habitus et affectus maxime pendent ac temperantur ab externis personarum fortunis; quæ cujusque fortuna quum nota sit spectatoribus, suo jure postulant, ut quæ loquitur, cum affectibus tali fortunâ concitatis prorsus congruant; quod ni fit, fabulam explodunt.' — [*habitum*] 'statum et conditionem.' — [*juvat*] 'Vel lætitiâ nos afficit, vel affligit.' — [*equites peditesque*] Est veluti formula universos Quirites complectens. Cic. de Legg. 3, 3, *Censores equitum peditumque prolem describunto.* Liv. 1, 44, *Omnes cives Romani equites peditesque.* — [*pedites*] 'tenuiore loco orti.' Nam etiam homines de vulgo συμπαθείᾳ tacti persentiscunt, utrum affectus recte an secus expressi sint a poetâ.

114. [*Intererit*] Jam quum in affectus animorum, in sententias, quas proferunt fabularum personæ, atque in ipsum cujusque personæ genus dicendi præter mutabilem fortunam magnam vim exerceat etiam ætas, sexus, vitæ genus, stirps, natio, cautionum, quæ ex his dissimilitudinibus oriantur, admonet Pisones vv. 114—118. Equidem propter hanc potissimum rationem *divusne* prætuli, quod per totum h. l. de tragœdiâ

agit, a qua transit ad Satyros v. 220; satis inconvenienter igitur hic immisceretur persona comica, quum ceteræ omnes rite ad tragœdiam referri possint. Et qui favent alteri lectioni *Davusne* quomodo non viderunt re verâ differre inter se sermones deorum et heroum in tragœdiis Græcis? Quippe illi (Apollo et Minerva in Eumenidibus, Minerva in Ajace, Diana in Hippolyto, ceteri) præ se ferunt nescio quid sublimioris spiritûs, plus quam humani, vere cælestis, quippe qui summâ tranquilitate ac beatitudine perfruantur, dum vel æstuant vel mortalium ægrimoniis malisque conflictantur heroes.

116—118. [*matrona potens*] ut Atossa, Jocasta, Phædra. — [*nutrix*] ut in Trachiniis et Hippolyto. — [*Mercatorne vagus*] ἔμπορος in Philoctetâ. — [*cultor—agelli*] tragicus ille αὐτουργὸς in Euripidis Electrâ. — [*Colchus*] barbarus ferus et trux, Æetes. — [*Assyrius*] 'Astutum' exponunt Schol. Est potius 'quævis persona Asiatica, mollis, luxu diffluens, pusilli animi, in rebus adversis meticulosa,' ut in Persis Xerxes, in Oreste Phryx. — [*Thebis—Argis*] Barbaris opponuntur Græci, inter quos ipsos rursus est discrimen; ut inter Thebanos, Eteoclem et Creontem, et Argivos, illorum hostes. Cfr. Septem adversus Thebas et Euripidis Supplices.

119. [*Aut*] Vv. 119—135, hæc primaria sententia est: 'Aut μῦθον, prout semel ab antiquis est traditus, servatis etiam personarum moribus atque totâ indole, in tragœdiâ sequere, neque vero addendo, demendo, mutando eum deforma; nam, qui in talibus res novas molitur, plerumque offendit spectatores, qui volunt Achillem esse verum illum Achillem, non perverse mixtum cum aliâ, ut puta, Nestoris vel Ulixi personâ: aut si argumentum eligis a nemine adhuc tractatum vel a temet ipso inventum fac, ut omnibus ejus partibus inter se conveniat ac personarum χαρακτῆρες scite serventur; id quod, verum ut fatear, longe difficilius est quam sequi famam.' (*Tradition.*)

120—122. [*Scriptor*] h. l. 'poeta tragicus.' — [*honoratum*] Homeri ἀγανόν, κλυτὸν Ἀχιλλῆα: 'tam illustrem, ut omnes tamquam summi herois exemplar ultro eum prædicent,' ut Cic. Or. 9, 32, *quum præsertim fuisset* (Thucydides) *honoratus et nobilis.* — [*reponis*] 'si post tot alios tragicos rursus Achillis personam in scenam reducis.' Cfr. v. 190. — [*inexorabilis*] Iliad. ι, 635. Ajax ad Achillem: σοὶ δ' ἄλληκτόν τε κακόν τε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι θεοὶ θέσαν. — [*acer*] Iliad. υ, 467: Οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν, οὐδ' ἀγανόφρων, Ἀλλὰ μάλ' ἐμμεμαώς. — [*Jura*] 'Affirmet nullâ se teneri lege, quæ aliis imposita sit: immo omnia in armorum vi posita esse.' Iliad. A. 295, ita Agamemnonem alloquitur: Ἄλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἔμοιγε Σήμαιν'· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοι πείσεσθαι ὀΐω. — [*arroget armis*] dativus; 'tribuat armis, semper violentus.'

123, 124. [*Medea ferox*] ζαμενῆ vocat Pind. Pyth. 4, 17.—[*invicta*] 'inexorabilis.' Eurip. Med. 1279, Chorus: Τάλαιν', ὡς ἄρ' ἦσθα πέτρος ἢ σίδαρος, ἅτις τέκνων ὃν ἔτεκες Ἄροτον αὐτόχειρι μοίρᾳ κτενεῖς. — [*flebilis Ino*] "propter amissionem filiorum. Ino enim uxor Athamantis et ex eo mater duorum filiorum, Learchi et Melicertæ. Athamas de venatione rediens, in furorem versus, quum vidisset uxorem cum duobus liberis, putans se leænam cum duobus catulis videre, irruit in eam et unum de pueris rapiens discerpsit. Illa autem

cum altero fugiens se in mare præcipitavit." *Acron Nannii.* — [*Perfidus Ixion*] Schol. in Apollon. 3, 62: Ἰξίων γαμήσας Δῖαν τὴν Ἠϊονέως θυγατέρα, πολλὰ ὑπέσχετο δώσειν ἕδνα. Ἐλθόντος δὲ ἐπὶ ταῦτα τοῦ Ἠϊονέως, βέρεθρον ποιήσας καὶ πυρακτώσας, σκεπάζει αὐτὸ λεπτοῖς ξύλοις καὶ κόνει λεπτῇ· ἐμπεσὼν δὲ ὁ Ἠϊονεὺς ἀπόλλυται· λύσσα δὲ τῷ Ἰξίονι ἐνέπεσε διὰ τοῦτο κ. τ. λ. — [*Io vaga*] et propterea anxia, ut compareat in Æschyli Prometheo. — [*tristis*] Virg. Æn. 3, 311, *scelerum furiis agitatus Orestes.*

125—128. [*Si quid*] Refertur ad v. 119. — [*inexpertum*] 'argumentum nondum ab alio poetâ tractatum.' 'Si μῦθον ipse fingere audes, ante omnia necesse est, ut nulla ejus pars alii repugnet. Verum,' inquit, '*difficile est proprie communia dicere.*' Quæ vv. videntur quasi conversa ex Græco: χαλεπὸν τὰ κοινὰ ἴδια ποιεῖν. — Ut *communia* in jure civili vocantur ea, quæ omnium sunt, ut aer, mare, litora, quæque a nemine sunt occupata ac possessa et possunt fieri primi cujusque occupantis, sic in poesi et eloquentiâ *communia* sunt omnia ea, quibus alius æque uti potest atque ego, h. l. potissimum ἤθη generalia (*abstracta* quæ appellant), ut sunt hominis iracundi, crudelis, ferocis, callidi proditoris, viri generosi, sed infelicis, &c. Talia autem in argumento prorsus ficto, id est, non ex mythologiâ repetito, *proprie dicere* (*concreta* reddere, *individualize,*) id est, ita formare et exprimere, ut sibi constent ac veritatis poeticæ speciem præ se ferant, sane difficillimum est.

129, 130. [*Rectius*] 'Longe melius feceris, si utere in tragœdiâ μύθοις et personis Homericis,' ut Æschylus fabulas suas τεμάχη τῶν Ὁμήρου μεγάλων δείπνων appellare ipse solebat. — [*deducis*] quasi filum (*spin out*). Cfr. Epp. 2, 1, 225. 'Rectius extendis μῦθον aliquem Homericum actione tragicâ, in quâ et personæ, quas inducis, et μῦθος ipse copiosius explicentur quam fieri potest in ἐπεισοδίῳ epico.' Nam de his potissimum agit, ut cædes Agamemnonis Odyss. Λ. 404, deducta est in Agamemnonem Æschyleum, Rhesus ex Doloneâ Iliad. K. &c. — [*Quam si proferres*] 'Rectius facis, si deducis—quam faceres, si proferres.' — [*ignota indictaque*] 'a temet ipso inventa et a nemine ante te tractata.'

131, 132. [*Publica materies*] Ita hæc nectuntur cum prioribus: 'Sed, dices, ubi ejusmodi argumenta Homerica, nimis jam trita, tractabimus, periculum est, ne despiciamur ac reprehendamur. Tu contra sic habeto,' &c. Male hanc *publicam materiem* nonnulli confuderunt cum *communibus* illis v. 128, quum sit universa copia μύθων ab epicis et tragicis tractatorum vel etiam nunc apud λογογράφους latentium, quibus cuique poetæ denuo uti licet. Verum laudem merebitur tunc tantummodo, si eam privati ac sui juris reddiderit, id est, si novus erit in οἰκονομίᾳ totius fabulæ, in ἤθεσι, πάθεσι, ῥήσεσιν, γνώμαις. — [*orbem*] Hoc quoque *Græco fonte cecidit,* ut *orbem* sic simpliciter vocaret locos communes et ab omnibus fere pertritos. Cfr. Eupolin apud Stob. T. 35, 2, Καὶ τοῦ μὲν ἐν κύκλῳ γε παύσομαι λόγου, φράσω δέ σοι τὸ πρᾶγμα διὰ τῶν χωρίων. *Patulum* autem orbem vocat propterea, quod *omnibus,* etiam perquam mediocribus, poetis introitus in eum *patet;* sine imagine, quod nihil novi atque exquisiti tales Græcorum imitationes præ se ferunt.

133—135. [*curabis reddere*] 'nec in eo elaborabis, ut quam fidelissime Græcum aliquod exemplar in Latinum convertas; nam pravum hoc studium officit etiam sermonis elegantiæ et pusillum prodit ingenium.' Secundum hoc erat vitium, ad quod proni erant Romani, quum Græcos imitarentur; vide modo Medeæ Ennianæ reliquias. (Eurip. Med. 502, Νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς δόμους, Οὓς σοὶ προδοῦσα καὶ πάτραν ἀφικόμην; Ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; Ennius: *Quo nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi? Domum paternamne? anne ad Peliæ filias?*) — [*nec desilies*] Significare videtur fabellam Æsopiam de caprâ in puteum desiliente. V. *desilire* temeritatem talis incepti notat. — [*in artum*] 'Si in rebus ac περιπετείαις (de verbis antea monuerat:) statim ab initio nimis te applicaveris tragœdiæ alicui Græcæ, te coarctabis ipse et quasi vincula tibi injicies; ex quo fiet, ut mox proprius pudor te impediat, quin liberius interdum exspatiere. Non audebis neque addere quidquam nec demere nec mutare, timens, ne quævis immutatio spectatoribus inscita ac temeraria videatur eosque lædat.' — [*aut operis lex*] 'οἰκονομία, ordo ac descriptio ejus tragœdiæ, quam imitandam sumpsisti; œconomica dispositio omnibus nota et a quâ deflecti vix poteris, quum, si hoc facere audeas, mutando in primis καταστροφὴν atque exitum sapienter a Græco poetâ constitutum, statim omnes imperite te egisse clament.'

136. [*Nec sic*] Hoc loco (vv. 136—152) a genere tragico digredi videtur tantummodo, re verâ non digreditur, sed exempla et virtutum et vitiorum poeticorum, quæ afferre volebat, longe facilius repeti poterant ex poetis epicis quam ex tragœdiis Græcis harumque exordiis. — [*cyclicus*] Poetarum cyclicorum nomine grammatici Alexandrini et Horatii æquales eos potissimum complectebantur, quos nominat Proclus in Chrestomathiæ Excerptis apud C. G. Müllerum de Cyclo, p. 39. Erant τὰ Κύπρια Stasini vel Hegesini, Arctini Αἰθιοπίς (Olymp. 1—9.) Ἰλιὰς μικρά, cujus scriptor ferebatur Lesches (Olymp. 30.) usque ad τὸν δούρειον ἵππον in Trojam introductum; Arctini Ἰλίου πέρσις; Νόστοι heroum ab Agiâ (post Olymp. 20) compositi, poema παράλληλον Odysseæ. Τηλεγονία Eugammonis (Olymp. 53) de quibus omnibus recte Scholiasta Clementis Alex. ed. Lips. t. 4, p. 104, Κυκλικοὶ καλοῦνται ποιηταὶ οἱ τὰ κύκλῳ τῆς Ἰλιάδος (adde Odysseam) ἢ τὰ πρῶτα ἢ τὰ μεταγενέστερα ἐξ αὐτῶν τῶν Ὁμηρικῶν συγγράψαντες.

137—139. [*Fortunam*] Hujus versiculi exemplar Græcum nondum repertum est; unde triplex oritur suspicio: (1) vel fuit exordium cycli Pseudopisandrei (Macrob. Sat. 5, 2. Welcker, p. 97): (2) vel alius brevioris poematis cyclici, omnes Priami et Trojæ vicissitudines complexi, sed nobis ignoti, cujusmodi aliquod Tzetzæ Ἰλιακῶν simile Horatii temporibus exstitisse nec pro certo affirmari neque negari potest: (3) vel *olim* ita explicandum est, ut solet usurpari in exemplis ac fabellis: 'Ut fere consueverunt incipere scriptores cyclici.' Quarta aliorum olim opinio fuit ab Horatio liberius expressum esse Iliadis parvæ initium: Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην ἐΰπωλον, Ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος. — [*feret*] 'afferet lectori.' Quum permagna et quod ad ambitum et ad varietatem attinet magno ore promittit, nihil aliud dat quam informe poema cyclicum. — [*promissor*] 'qui magna pollicetur, nihil præstat.' — [*hiatu*] 'ore ridiculum in

modum late aperto.' — [*Parturiunt*] proverbium Græcum: Ὤδινεν ὄρος· εἶτα μῦν ἀπέτεκεν· ductum ex notâ fabellâ Æsopiâ.

141—145. [*Dic mihi*] In duos vv. contraxit Odysseæ exordium: Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε, Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω. Cfr. Epp. 1, 2, 19. — [*fulgore*] *Fulgor*, lumen subitum et oculos præstringens, mox tamen in fumum ingratum desinens; contra *lux* oculis grata; sine imagine: 'initium splendidum ac prope arrogans, quod excipit narratio tædii plena; contra initium simplex et prope humile, quod egregiæ narrationes sequuntur.' — [*speciosa—miracula*] 'θαύματα, φαντασίας, in quibus, etsi sunt miraculosæ, ut quæ narrat de Antiphate, Læstrygonum rege, Od. K. 100, de Scyllâ et Charybdi Od. M. 85, de Cyclope Od. I. 187, inest tamen veri similitudo poetica. Tales autem narrationes apud Cyclicos haud reperias.'

146. [*Nec reditum Diomedis*] "Antimachus fuit cyclicus poeta; hic adgressus est materiam, quam sic extendit, ut viginti quatuor volumina impleverit, antequam septem duces usque ad Thebas perduceret." *Porph.* Notatur hic Antimachi, Platonis æqualis (ante Chr. 405), Thebais, longum quidem ac diffusum poema, sed tamen magnis virtutibus non carens. Cfr. Quintil. 1, 10, 53. "Antimachus nimis longe repetiit finem totius actionis, id est, Diomedis in Ætoliam post Epigonorum victoriam reditum, ab interitu Meleagri per fatalem illum titionem ab Althæâ matre crematum." Jam modo nobis ignoto cum Meleagri nece conjunxit Tydei exilium e Calydone, matrimonium cum Deïpyle Adrasti filiâ, expeditionem adversus Thebas, mortem (Stat. 8, 717), in quâ ipsâ Menalippi occisoris caput corrosit; deinde quomodo Diomedes patris occisionem in alterâ Thebarum expugnatione per Epigonos factâ ultus, atque ab Alcmæone in Ætoliam restitutus sit, ut Thersander, Polynicis filius, item feliciter Thebas rediit; hinc demum Diomedes cum ceteris Achivis Agamemnone duce adversus Trojam profectus est; sed ejus reditus a Trojâ extra Thebaidis ambitum situs erat.

147. [*Nec gemino*] 'Neque vero orditur bellum Trojanum ab Helenæ prodigioso partu.' V. *gemino* videtur explicandum cum Schol. Rhenaug. inedito: "Jupiter cum Ledâ in specie cygni concubuit. Inde illa duo ova posuit; ex altero Pollux et Castor, ex altero Helena exivit." Helenæ partum, ut probabile est, haud procul ab exordio memorabant carmina Cypria, quæ Stasino vel Hegesino tribuuntur, apud Athen. 8, p. 334, C.: Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην Ἑλένην τέκε, θαῦμα βροτοῖσι· Τήν ποτε καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα Ζηνί, θεῶν βασιλῆι, τέκε κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.

148—151. [*festinat*] 'ita procedit, ut nunquam rhapsodiarum exordiis epilogisque et degressionibus supervacaneis se ipse implicet atque impediat.' — [*in medias res*] 'ita, ut lector earum principium haud desideret.' Cic. ad Att. 1, 16, Respondebo tibi ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Quinctil. 7, 10, 11, *ubi ab initiis incipiendum, ubi more Homerico e mediis vel ultimis.* — [*Desperat tractata*] 'Omittit omnia, quæ ex suo sensu vere poetico tractari ideo non debent, quia nulla ars iis *nitorem*, id est, ornatum ac venustatem, præbere potest, itaque fines poesis nunquam migrat.' — [*mentitur*] Aristot. Poet. 24, Δεῖ μὲν ἐν

ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ ἄλογον, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ τὸ ἄλογον. — *Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ.*

153—155. [*Tu*] Vv. 153—178 docet, quomodo in tragœdiâ et in comœdiâ exprimi debeant diversa diversarum ætatum mores et affectus, ut veritas poetica sibi constet ac servetur. Usus autem esse videtur Aristotelis Rhetor. 2, 12. — [*aulæa manentis*] 'usque ad fabulæ finem attenti;' quibus verbis simul significat se deinceps de genere dramatico præcepta daturum esse. Cfr. Epp. 2, 1, 189. Virg. Ge. 3, 25. Ovid. Met. 3, 111. "Pro formâ et constructione theatrorum apud veteres aulæum picturis ornatum vel intextum, ut scena aperiretur, non tollebatur in altum ut nunc; sed sub pulpitâ demittebatur sensim involutum cylindro. Finito actu vel integro spectaculo in altum tollebatur." *Fea.*— [*cantor*] Hermannus Opuscc. I. p. 302, "Horatius aperte cantorem et histrionem eundem esse significat."

157—160. [*Mobilibus*] 'Naturæ humanæ mutabiles sunt pro singulorum hominum ætate progrediente; hæ igitur mutationes sensim factæ et notandæ et decore imitandæ sunt poetæ.' — [*Reddere—voces*] 'clare loqui, quasi reddens, id est, suo loco partim repetens ac proferens voces, quas a parentibus et nutrice *accepit*, didicit, partim interrogatis apposite respondens.' — [*Colligit ac ponit*] 'uti temere irascitur, ita facile rursus mitigatur.' — [*mutatur*] significatu formæ mediæ, 'in singulas horas alius fit.'

161—165. [*custode*] 'pædagogo remoto post sumptam togam virilem.' Cfr. Sat. 1, 6, 81. — [*Gaudet equis*] Ter. Andr. 1, 1, 28: *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli, Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos Alere aut canes ad venandum aut ad philosophos, &c.* — [*campi*] Martii, ubi corpora exercebant adolescentes Romani. — [*Cereus*] 'flexibilis ceræ instar.' — [*asper*] 'repugnans ac pervicax.' — [*Utilium*] Aristot. Rhet. 2, 12, *οἱ νέοι φιλοχρήματοι ἥκιστα—διὰ τὸ μήπω πρὸς τὸ συμφέρειν κρίνειν μηδέν.* — [*Sublimis*] *μεγαλόψυχος*, elatus. Aristot. l. l. *φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι.* — [*relinquere pernix*] Idem, *εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχέως δὲ παύονται.*

166—168. [*Conversis*] 'prorsus mutatis.' — [*inservit honori*] 'cupide petit honores.' Cfr. de vv. *servire* et *inservire* Cic. ad Fam. 16, 17. — [*Commisisse*] *ἀορίστως*, ita tamen, ut significet infectum quod commiserit fieri non posse. — [*quod mox mutare laboret*] 'quod, ubi eum paullo post pœnituerit, corrigere plerumque frustra conetur.'

172—178. [*spe longus*] 'Senex sperat se vel post decennium hoc vel illud perfecturum vel adepturum, et quum iners sit, nihil studiose alacriterque peragat, avidus tamen semper eorum est, quæ futurum tempus afferat.' — [*avidusque futuri*] Aristot. l. l. *φιλοζώους* vocat. Sophocl. Fr. 64, Dind., *Τοῦ ζῆν γὰρ οὐδεὶς ὡς ὁ γηράσκων ἐρᾷ.* — [*Difficilis*] Cic. Cat. Maj. 18, *At sunt morosi et anxii et iracundi et difficiles senes; si quærimus, etiam avari, &c.* — [*querulus*] et de singulis, quæ sentit, incommodis, et de totâ temporum conditione, cui minus jam se adaptare potest.— [*anni venientes*] Cfr. ad Od. 2, 5, 14, *illi, quos tibi dempserit, Apponet annos.* "Anni autem *venire* dicuntur ad quadragesimum sextum usque annum, inde *abire* jam accedente senec-

tute." *Comm. Cr.*—[*Ne forte*] 'Ut ne pervertamus ætatum χαρακτῆρας, studiose ad naturam ipsam eos describemus.'— V. *ævo* ad utrumque v. *adjunctis* (τοῖς παρακειμένοις, propriis), et *aptis* pertinet.

179—181. [*aut acta refertur*] In tragœdiis Græcis, quæ extra scenam geruntur, ut Antigonæ Hæmonisque mors apud Sophoclem, pugnæ exitus in Euripidis Supplicibus, ab ἀγγέλῳ, quæ pone scenam in regia, ut mortes Eurydicæ, Jocastæ, Deïaniræ, ab ἐξαγγέλῳ facunde narrantur. —[*Segnius*] Est veluti proverbium jam apud Herodotum 1, 8, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν. —[*fidelibus*] 'quibus quisque necessario fidem habet.'

182—188. [*intus Digna geri*] partim fœda et atrocia, quæ nimio horrore ac terrore spectatorem afficerent, partim incredibilia, ut transformationes illæ Procnes et Cadmi a mythologis traditæ, quæ, si coram populo fierent, speciem præberent prope ridiculam.—[*facundia præsens*] 'nuntius, qui horribilis aut prodigiosi alicujus facti testis fuit oculatus ac vel propterea facunde illud narrabit.'—[*pueros*] "quorum nomina Medus et Mermerus." *Acr.*—[*Procne*] in Sophoclis Tereo, de quo tyranno in upupam mutato cfr. Aristoph. Aves 100.—[*incredulus*] Refertur non tam ad Medeam et Atreum filios Thyestæ fratris coquentem, quam ad Procnen in hirundinem (cfr. Od. 4, 12, 6,) et Cadmum in draconem mutatum.—[*odi*] 'respuo;' 'intolerabile mihi videtur.'

189. [*Neve minor*] 'Certum modum et ἁρμονίαν requirit fabula; nam si nimium brevis est, spectatoris mentem non explet nec satis δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνει τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν (Aristot. Poet. 6). Sin justum modum excedit, ipsa hæc productio minuit sensimque consumit spectantium affectus.'—[*quinto—actu*] In quinos actus post grammaticos Alexandrinos Romani dividebant fabulas; contra veteres Græci in πρόλογον, ἐπεισόδια (τρία) et ἔξοδον, ita ut reapse divisio ad idem rediret.

191, 192. [*Nec deus*] Quâ solutione nimis facili, sed arti contrariâ, quum solutio ex ipsius fabulâ œconomicâ dispositione prodire ac per se dilucida esse debeat, sæpe abusi sunt Euripides et illi, de quibus Aristoteles Poet. 18, πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ λύουσι κακῶς. Idem 15, φανερὸν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς.—[*dignus vindice*] 'quum aliter fieri nequit, ut apud Sophoclem sine Herculis interventu Philoctetes non Trojam, sed in patriam proficisceretur, in Euripidis Hippolyto, nisi Diana intercederet, ille cum patre in gratiam non rediret. *Vindex* igitur 'qui summo in periculo versantem subito liberat et eripit.' *Gesn.*—[*nec quarta*] 'Tragicus id cavere debet, ne attentum spectatoris animum eo dividat, quod in eâdem scenâ post πρωταγωνιστήν, δευτεραγωνιστήν, τριταγωνιστήν, inducat etiam quartam personam, cujus partes pæne supervacaneæ sint, adeo ut *loqui laboret*, difficulter ac moleste sermoni sese intrudat.' Quod studiose vitarunt Æschylus et Sophocles. Sic in Choephoris Pyladi tribuuntur tres dumtaxat versus 900—902, in Sophoclis Electrâ muta est persona.

193—195. [*Actoris*] Absolutis his, quæ de singulis personis et de iis, quæ ἀπὸ μηχανῆς vocabant, erant tradenda, jam transit ad chori officium et ἁρμονίαν cum integrâ tragœdiâ vv. 193—201. 'Chorus,' inquit,

'particeps sit actionis eamque *pro virili parte* adjuvet, hoc est, pro eo, quod officii ejus est.' — [*Defendat*] ut Sat. 1, 10, 12, 'strenue officio fungatur.' — [*neu quid*] 'Ne canantur inter actus μέλη χορικά, in quibus de aliis omnibus agatur quam de actione ipsâ.' — [*conducat*] 'juvet et prosit primum ad implicationem, postremo ad solutionem fabulæ, ut quum chorus præsagit sensim appropinquantem vindictam divinam.'

196—200. [*bonis faveat*] 'Semper cum personis probis atque honestis faciat;' etsi interdum veluti coactus atque cedens tyrannorum impotentiæ, eorum minis atrocibusque jussis se subjicit, ut fit in Antigonâ. — [*consilietur*] Cfr. Od. 3, 3, 17. — [*regat iratos*] ut facit in Œdipo rege, in Antigonâ, &c. — [*amet pacare tumentes*] Chorus *regit iratum*, qui adversario absente sævum aliquod facinus in eum molitur, *pacat tumentes*, mutuas minas alterum in alterum jacientes. Exempla manifesta reperies Œd. Tyr. 404, Ajax 1091—1118, et ubi non? — [*mensæ brevis*] 'sobriæ.' *Gloss. Mon.* Omnino chorus ubique inculcat illam Græcorum primariam γνώμην, Τὸ μέτρον ἄριστον. — [*Justitiam*] Innumerabilibus enim locis celebratur in tragœdiis Græcis Δίκη ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαίοις νόμοις. (Œd. Col. 1382.) — [*legesque*] præsertim ubi a tyrannis violantur. Cfr. Œd. Tyr. 865. — [*apertis otia portis*] Od. 3, 5, 23, *Portasque non clausas, &c.* Sic Euripides, Cresph. Fr. 15 Εἰρήνα βαθύπλουτε καὶ Καλλίστα μακάρων θεῶν, Ζῆλός μοι σέθεν, ὡς χρονίζεις. — [*tegat commissa*] Illustria exempla sunt Soph. Electr. 469. D. σιγὴ παρ' ὑμῶν πρὸς θεῶν ἔστω, φίλαι. Eurip. Hippol. 713, σιγῇ καλύψαθ' ἀνθάδ' εἰσηκούσατε.

202—206. [*Tibia*] Vv. 202—219, agit de necessariâ tragœdiæ antiquæ parte, τῇ μελοποιΐᾳ, aptissime hunc locum capiti quo chori officium tractaverat subjungens. — [*non, ut nunc*] Plutarch. de Music. 30, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐλητικὴ ἀπὸ ἁπλουστέρας εἰς ποικιλωτέραν μεταβέβηκε μουσικὴν κ.τ.λ. — [*orichalco*] Cfr. Strab. 13, p. 909, Schneideri Ecl. Phys. p. 116. (*ore of zinc mixed with iron;* alii *brass.*) — [*vincta*] Est tibia duplex, cujus partes *vinciuntur* orichalco. — [*tenuis*] 'quod ad sonum spectat.' — [*foramine*] "Varro ait in tertio Disciplinarum et ad Marcellum de Linguâ Latinâ, quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos, et se ipsum ait in templo Marsyæ vidisse tibias quatuor foraminum. Quare quaterna tantum foramina antiquæ tibiæ habuerunt; alii dicunt, non plus quam tria." *Acr.* — [*adspirare*] *to give the tune, adesse, accompany.* — [*numerabilis*] εὐαρίθμητος Theocr. 16, 86, ἀριθματοὺς ἀπὸ πολλῶν. Stat. Theb. 3, 163, *numerandaque funera passi.*

208—213. [*victor*] populus. Apud Græcos refertur ad tempora post τὰ Περσικά: cfr. ad Epp. 2, 1, 98, apud Romanos post profligata bella Punica. — [*urbes*] Recte se habet pluralis codicum antiquiss., quum de Græcis et Romanis communiter loquatur. — [*vinoque diurno*] 'conviviis tempestivis; indulgebant enim genio.' — [*impune*] 'nec more jam nec lege id vetante;' 'sine cujusquam metu aut reverentiâ.' *Comm. Cr.* — [*numerisque modisque*] 'rhythmis ac modulationibus.' *Gloss. Cod. Tur.* — [*liberque laborum*] 'quum diebus festis ab opere rustico requiescens unice voluptatem et oculorum auriumque oblectationem quæreret indocta (ἀπαίδευτος) illa et permixta ex omnibus hominum generibus multitudo.' — [*turpis*] 'infimæ sortis homines.'

214—216. [*motum*] *κίνησιν*, *liveliness.* — [*vagus*] 'modo dextrorsum, modo sinistrorsum, chorum præcedens.' — [*vestem*] 'syrma tragicum.' Cfr. Epp. 2, 1, 207. — [*fidibus*] "*Sic*, eâdem necessitate, *fidibus* prius *severis* et habentibus gravem sonum *crevere voces* propter gravitatem, quia semitonium est inventum, ut acutæ voces gravibus consonarent." *Schol. Cod. Mon.*

217—219. [*tulit eloquium*] 'Quo æmularetur musicam concitatiorem, poesis chorica ipsa quoque concitatior facta est et *tulit*, id est, creavit sibi atque assumpsit elocutionem a vulgari consuetudine longe remotam, unde difficilior semper intellectu et similis facta est oraculorum, partim nobiles *γνώμας* proferens, partim quasi ipse chorus futuri gnarus esset occulte significans, quem fabula esset exitum habitura, cui personarum mors, cui victoria fato destinata esset.' — [*facundia præceps*] Sic etiam Græci. Phot. Cod. 81, *τροπαὶ ἀπότομοι*, tropi audaciores. Quinctil. 12, 10, 73, *genus dicendi, quod præcipitia pro sublimibus habet.* — [*Sortilegis*] Priscum morem Italicum (recordare Fortunarum Antiatium et Prænestinæ) ad oraculum Delphicum transfert. Χρησμοὶ autem *καὶ ποικίλως πως καὶ σοφῶς ᾐνιγμένοι.* Aristoph. Eq. 196

220. [*Carmine*] Vv. 220—250, a tragœdiâ transit ad dramâ satyricum ejusque leges. — Sequitur autem opinionem communem, ex quâ, quum Thespis invenisset tragœdiam, non ita multo post trilogiis tragicis addita sunt dramata satyrica. 'Jam quum in his quoque dei atque heroes inducantur, præcipue demonstrandum est, quibus in rebus differat a tragœdiâ.' Ita enim connectendus hic locus videtur cum tragœdiæ recte componendæ præceptis, quæ præcedunt. — [*qui*] Non dicit, Thespin invenisse drama satyricum, sed hoc: 'non ita multum post inventam tragœdiam illud quoque genus inventum esse,' (et quidem a Pratinâ, Æschyli æquali.) — [*hircum*] Vide ad v. 276.

221—226. [*nudavit*] 'primus nudos induxit in scenam,' id est, 'hoc fabularum genus invenit.' — [*asper*] *rough and uncouth*, ut elucebit ex Æschyli versibus satyricis Fragm. Dind. 166, 255, et Sophoclis Fr. 147, 334. — [*exlex*] 'feriatus ac propter hanc summam hilaritatem jam non facile in ordinem cogendus, ubi interpellare vellet actores.' — [*risores*] 'ridicula dicta proferentes.' Satyrici autem dramatis scriptores eligebant actiones, quarum participes fuisse aut spectatores saltem fingi possent Satyri, veluti Euripides Cyclopem, Autolycum, Sisyphum, Scironem, Syleum. — [*dicaces*] Quinctil. 6, 3, 21, *Dicacitas proprie significat sermonem cum risu aliquos incessentem.*

227, 228. [*quicunque*] 'Sive deum in scenam produces sive heroem, sive utrosque simul.' *Nuper* pro notione hujus v. interpretandum est: 'iidem dii atque heroes, qui in tragœdiis sæpe conspecti, notissimi nobis sunt:' ut satis festive Antiphanes in Grotii Exc. p. 623, *ἂν πάλιν Εἴπῃ τις 'Αλκμαίωνα, καὶ τὰ παιδία Πάντ' εὐθὺς εἴρηχ' ὅτι μανεὶς ἀπέκτονε Τὴν μητέρα.*

229, 230. [*Migret*] 'Ne persona tragica in fabulâ satyricâ in scenâ comparens utatur sermone tam humili ac plebeio, quam solent homines, qui in tabernas popinasque confluunt, fæx populi.' — [*humili sermone*] in quo quidem genere permultum sibi permiserunt Græci, plerumque tamen in satyrorum partibus. Nota sunt Æschyli *νηδύος χειλώματα*,

Sophoclis Μαστιγίαι κέντρωνες, ἀλλοτριοφάγοι. — [*nubes et inania*] Persius 5, 7, *Grande locuturi nebulas Helicone legunto.* Οὐ τραγικὰ ἔτι, ἀλλὰ παρατράγῳδα—χαῦνα καὶ μετέωρα talia vocat Dionys. Long. 3. 'Rursus in aliud vitium facile incidet satyricæ fabulæ scriptor, ut dum vitat genus humile turgidus fiat, dithyrambicis verbis atque tropis utens.'

231—233. [*Effutire*] 'temere blaterare,' *to gabble.* — [*leves*] quales personam comicam magis decent quam tragicam, ut est ille Æschyleus in Sisypho δραπέτῃ Fr. 212, D.: ἀρουραῖος σμίνθος. — [*Tragœdia*] προσωποποιΐα, ut in Tabulâ Iliacâ comparet Τραγῳδία dea; sine imagine, 'partes deorum atque heroum in fabulis satyricis.' — [*matrona*] Cfr. Od. 3, 14, 5. 'Ut matrona Romana pontificum jussu in supplicatione cum aliis movetur in numerum (cfr. Epp. 2, 2, 124 harum eclogg.) chorumque pudice ducit nec ut proterva mima gesticulatur, ita Tragœdia nativum suum decorem servans adjuvabit drama satyricum ad opus suum peragendum.' 'Sunt enim quædam sacra, in quibus saltant matronæ, sicut in sacris Matris deum.' *Acr.* — [*Satyris protervis*] propter jocos agrestes et obscœnos. Hesiodi Fr. 94, Goettl.: Καὶ γένος οὐτιδανῶν Σατύρων καὶ ἀμηχανοέργων.

234—239. [*inornata*] ut *pura* Sat. 1, 4, 54, sine tropis. — [*dominantia*] nomina sunt, quæ κυρίοις, id est, propriis vocabulis nuncupantur, (nullis metaphoris immixtis) ut *liber, capsa, pagina.* PORPH. — [*nomina—Verbaque*] ut Græci ante Aristotelem vv. ὀνόματα καὶ ῥήματα omnes orationis partes complectebantur. — [*Pythias*] "Persona comica in comœdiâ Cæcilii, quæ inducitur per astutias accipere argentum a Simone, domino suo, in dotem filiæ." *Schol.* — [*emuncto*] Cæcilius p. 17, *Hodie me ante omnes comicos stultos senes Vorsaris atque emunxeris lautissume.* — [*custos*] Bacchi pædagogus et postea perpetuus comes, mire mixtus ex ebrietate et sapientiâ jocosâ, εἴρων divinus, quem propterea non decet loqui eodem modo atque servulum comicum.

240—243. [*Ex noto*] 'Etiam in fabula satyricâ, ut in tragœdiâ (v. 129,) tractabo potius argumentum aliquod omnibus notum, vel ipsum Cyclopem, ita tamen ut drama scitâ mutatione, novis ἤθεσι καὶ γνώμαις *fictum* sit, id est, meum, non mera interpretatio, (ut Q. Ciceronis illæ,) non servilis imitatio.' — [*de medio sumptis*] Cfr. v. 131. Significat mediocres poetas in eo nescio quid gloriolæ quærere, quod omissis μύθοις antiquis, sectarentur vel ab Alexandrinis vel a semet ipsis fictos.

244—249. [*Silvis deducti*] a poetâ in scenam. Qui præferunt *educti,* explicant 'educati,' ut Virg. Æn. 6, 765, *Educet silvis regem. Fauni* proprie respondent Græcorum Paniscis, qui cum Sileno ac Satyris perpetui Bacchi comites sunt; hic autem manifesto iidem sunt atque Satyri. — [*Ne, velut innati triviis*] videtur chiasmus, duo ut vitia notet, primum si Fauni, *pæne forenses,* in foro continuo versantes (*circumforanei* apud Ciceronem) *juvenentur,* id est acuta ac festiva dicta sectentur, vel præsertim in amoribus agendis verbis utantur nimis teneris ac delicatis; alterum, si, ut plebeculâ in triviis innatâ, obscœne atque ignominiose in alios loquantur, quâ ratione æque absunt ab agresti illâ quidem, sed nativâ simplicitate, quæ eos unice decet. — [*juvenentur*] ἅπαξ λεγόμενον formatum ad Græcorum νεανιεύεσθαι et μειρακιεύεσθαι, 'nunc lascivo, nunc nimis tenero modo et cum nescio quâ leporis

perpetui affectatione inter se colloqui.' — [*immunda*] 'obscœna, magis apta mimis quam satyris.' *Acr.* — [*equus*] 'equites Romani.' — [*pater*] sine patre nati dicebantur servi ac liberti: sunt igitur 'ingenui.' — [*fricti ciceris*] δῆμος κυαμοτρὼξ Aristoph. Eq. 41, infimus popellus, qui per plateas talia emit iisque unice vescitur. *Nuces* complectuntur etiam avellanas et castaneas.

251—254. [*Syllaba*] Loco maxime apto præcepta de versificatione tradit vv. 251—275, et quidem de iambo tantummodo; nam ceteros numeros tractare in hac epistolâ putidum fuisset. Verum cum de legibus iambi a poetis Latinis negligentius elaborati acturus esset, vafre incepit a primis elementis, tamquam verus ac simplex grammaticus. — [*Pes citus*] Od. 1, 16, 24, *celeres iambos.* — [*unde*] 'Quæ celeritas effecit, ut, quum bini iambi in dipodiam conjungerentur, solitus dramatis versus *trimetri iambici* apud Græcos nomen acciperet, etsi sex ictus (ἄρσεις) habet, unde Latinis est *senarius.*' — [*Primus ad extremum*] 'A primo usque ad sextum pedem iambis constans,' ut Eurip. Herc. fur. 533, Τί φῄς; τίν' ἐς ταραγμὸν ἥκομεν, πάτερ;

254. [*non ita pridem*] quomodo explicabimus vv. *non ita pridem?* Nam et in antiquissimis trimetris Græcis (v. Archiloch. Fr. Lieb. p. 57. Πολλὸν δὲ πίνων καὶ χαλίκρητον μέθυ, &c.) jam reperiuntur spondei; unde fuerunt, qui hoc de primis tragicis Latinis dictum opinarentur, non inspectis Livii Andronici et Nævii reliquiis neque attendentes ad v. 259, ubi propter spondei nimium usum reprehenditur ipse pater Ennius. Verum enimvero iambi historiam nobis tradit Horatius non ut grammaticus, sed ut poeta: 'Quod ad θεωρίαν et legem hujus versus attinet,' inquit, 'esse debebat atque initio fortasse fuit senarius purus, ut Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; sed paullatim, quo gravior evaderet, invaluit mos, ut sedibus imparibus reciperetur etiam spondeus.' Vv. autem *non ita pridem*, ut sæpe *nuper*, accipienda sunt de tempore infinito, quod ei, qui loquitur, cum omni ævo comparatum propter qualemcunque rationem brevius quam fortasse alii videtur.

256—258. [*stabiles*] Opponuntur spondei iambis motoriis atque celeribus. — [*in jura paterna*] sunt jura singulorum filiorum in universum jus, quod pater vitâ defunctus tempore mortis habebat. 'Spondeos consortes sibi fecit, quibuscum velut hereditatem paternam cerneret.' — [*Commodus*] 'facilis ac benignus, non tamen ita ut item de sedibus paribus cederet:' quam legem nunquam migrarunt Græci. — [*socialiter*] Pergit in προσωποποιΐᾳ iambi: 'ut decet bonum socium.' Est ἅπαξ λεγόμενον.

257—262. [*Hic*] '*Hic* iambus raro reperitur apud Ennium et Accium in sede secundâ et quartâ:' quum tragici Latini persæpe id unum servarent, ut in sextâ maneret iambus: (Ennius Med. p. 52, B.: *Argo, quâ vecti Argivi delecti viri.*) — [*Nobilibus*] 'quos nostri æquales tantopere admirari solent:' non sine εἰρωνείᾳ. — [*missos*] veluti e balistâ. Nota hujus versus spondeos, quibus egregie imitatur nimis graves Ennii senarios. — [*crimine*] 'Iambus ex sedibus suis expulsus velut accusator convincit Ennii versus,' &c.

263. [*Non quivis*] 'Non quivis auditor tam accurate animadvertit rhythmi vitia, ut propter hæc totam fabulam explodat; ideoque factum est, ut Latinis poetis concederetur id, quod Atticis nunquam condonatum foret.'

265—269. [*Idcircone vager*] 'Hac veniâ ipse quoque abusus scribamne sine ullo certo consilio versus, spretis accuratioribus legibus metricis? sperans videlicet non quemvis lectorem, immo paucissimos, id esse animadversuros? An fortasse, contrario errore actus, putem omnes quidem visuros esse mea peccata, sed nihilo minus a reprehensione tutum me arbitrer, dummodo caveam, ne versus nimis scabri vel etiam prorsus *ἄμετροι* mihi passim excidant? Verum equidem tantæ negligentiæ nunquam reus fiam; nam *denique* (*at last; after all*) vitarem quidem reprehensionem, laudem vero, quam quæro, apud peritos judices non invenirem. Hanc ipsam autem laudem unice appetiverunt summi Græcorum poetæ, omni negligentiâ severe sibi interdicentes; quocirca vos, Pisones, hos mecum sequimini.' — [*tutus*] Cfr. v. 28. — [*intra spem*] 'eum ultimum finem haud excedens, usque ad quem sperare liceat me reprehensum non iri.' — [*exemplaria*] 'perfectos cujusque generis scriptores Græcos.'

270—273. [*At*] 'At,' inquit, 'majores magni fecere Plautum.' 'Utique,' respondet poeta, 'sed propter hoc ipsum, quod exemplaria Græca non satis norant neque eximiam horum perfectionem perspexerant, præpostere judicarunt de Plauti et versibus et facetiis.'

274 [*digitis*] quibus non tam simpliciter numerantur versuum pedes, quam pollicis ictu notantur *ἄρσεις*, ut in symphoniis, *ubi tempora etiam animo metiuntur et pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis.* Quinctil. 9, 4, 51.

275—277. [*Ignotum*] Quia maxima epistolæ pars versatur in poesis scenicæ præceptis, recte h. l. vv. 275—288 adumbrat historiam tragœdiæ et comœdiæ Græcæ, quibus vel propter vv. 258—274 opponuntur Latinorum in his generibus fabulæ, et quidem ex justâ meritorum utriusque nationis existimatione de iis judicare videtur. — [*Thespis*] In his omnibus videtur sequi grammatici vel historici alicujus Græci opinionem, nisi ipse tragœdiæ et comœdiæ primordia confudit. — Thespis pro inventore tragœdiæ habebatur. Chron. Par. 58, p. 301, Boeckh.: *Ἀφ' οὗ Θέσπις ὁ ποιητὴς [ἐφάνη], πρῶτος ὃς ἐδίδαξε [δρ]ᾶ[μα ἐν ἄ]στ[ει καὶ ἐ]τέθη ὁ [τ]ράγος [ἆθλον] ἔτη* ΗΗΠ[ΔΔ]—*ἄρχοντος Ἀθ[ήνησι] . . . . ναίου τοῦ προτέρου.* 'Quod ad annum attinet, consistendum sane in Olymp. 61, ejusque tribus prioribus annis.' *Boeckh.* a. Chr. 536—534, sub Pisistrato. — [*plaustris*] Error hic ortus videtur ex confusione cum iis, quæ *τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν* vocabant. Suidas: *τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν· ἐπὶ τῶν ἀπαρακαλύπτως σκωπτόντων· Ἀθήνησι γὰρ ἐν τῇ τῶν Χοῶν ἑορτῇ οἱ κωμάζοντες ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς ἀπαντῶντας ἔσκωπτόν τε καὶ ἐλοιδόρουν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοῖς Ληνείοις ὕστερον ἐποίουν.* Certe antiquissimum scenæ genus erat non plaustrum, sed *ἐλεός, τράπεζα ἀρχαῖα, ἐφ' ἣν πρὸ Θέσπιδος εἷς τις ἀναβὰς τοῖς χορευταῖς ἀπεκρίνατο.* Pollux 4, 123. — [*fæcibus ora*] 'ne cognoscerentur.' *Schol.* ac similiter Tzetzes Cr. p. 335, 20, *τρυγὶ καταχρίσαντες αὐτῶν τὰς θέας Ἀγνωστοφανῶς·* — sed fortasse tantum joci et lasciviæ causâ. Verum hæc potius ad primas comœdiæ origines pertinent, nisi omnia ficta sunt ex v. *τρυγῳδία.*

278, 279. [*personæ*] Hoc inventum nonnulli tribuebant jam Thespidi, teste Suidâ: *πρῶτον μὲν χρίσας τὸ πρόσωπον ἐτραγῴδησεν, εἶτα ἀνδράχνῃ ἐσκέπασεν ἐν τῷ ἐπιδείκνυσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήνεγκε*

καὶ τὴν τῶν προσωπείων χρῆσιν ἐν μόνῃ ὀθόνῃ κατασκευάσας. Hanc personam perfecisse Æschylus videtur, ut *χαρακτῆρας* deorum, heroum ceterorumque actorum accuratius exprimeret. — [*pullæ*] *σύρματος.* — [*Æschylus*] Philostratus V. Soph. 9, *Εἰ γὰρ τὸν Αἰσχύλον ἐνθυμηθείημεν ὡς πολλὰ τῇ τραγῳδίᾳ ξυνεβάλετο, ἐσθῆτί τε αὐτὴν κατασκευάσας καὶ ὀκρίβαντι ὑψηλῷ καὶ ἡρώων εἴδεσιν, ἀγγέλοις τε καὶ ἐξαγγέλοις καὶ οἷς ἐπὶ σκηνῆς τε καὶ ὑπὸ σκηνῆς χρὴ πράττειν, τοῦτο ἂν εἴη καὶ ὁ Γοργίας τοῖς ὁμοτέχνοις.* — [*magnumque loqui*] Aristoph. Ran. 823, de Æschylo: *βρυχώμενος ἥσει Ῥήματα γομφοπαγῆ, πινακηδὸν ἀποσπῶν Γηγενεῖ φυσήματι.*

281—284. [*Successit his*] Thespidi atque Æschylo (ante Chr. 525—456), Cratinus (a. Chr. 519—422), Eupolis (natus a. 446), hujusque æqualis Aristophanes. — [*libertas excidit*] ‘*παῤῥησία* impetu quodam suo delapsa est in petulantiam.’ Cic. de Rep. 4, 40, *Apud Græcos fuit etiam lege concessum, ut quod vellet comœdia de quo vellet* (præterquam de archonte: Schol. Arist. Nub. 31), *nominatim diceret. Quem illa non attigit, vel potius, quem non vexavit? cui pepercit? &c.* — [*vim*] eâ prope significatione, quâ utuntur juris-consulti, *the violent injuring of another;* quæ non secus ac *vis hominibus armatis coactisve civi illata,* lege coerceri debebat. Ac re verâ ejusmodi *ψηφίσματα* lata sunt ab Antimacho et Syracosio; quorum tamen tempus incertum est: fluctuant enim chronologi inter Olymp. 90, 4, et Ol. 94, 1 (ante Chr. 417—404). Suidas in *Ἀντίμαχος· ἐδόκει οὗτος ψήφισμα πεποιηκέναι, μὴ δεῖν κωμῳδεῖν ἐξ ὀνόματος,* (alibi *ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν·*) id est, ‘ne quis proprio suo nomine ut fabulæ persona in scenam produceretur;’ ‘contra licebat, sicuti antea, quemcunque vel nomine addito attingere passim atque lacessere.’ — [*Turpiter*] Schol. Arist. Ran. 404, *ἐπὶ γοῦν τοῦ Καλλίου τούτου* (Ol. 93, 3, ante Chr. 405), *φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅτι σύνδυο ἔδοξε χορηγεῖν τὰ Διονύσια τοῖς τραγῳδοῖς καὶ κωμῳδοῖς· χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καθάπαξ τὰς χορηγίας περιεῖλε Κινησίας.*

287, 288. [*domestica*] *national;* i. e. *Roman.* — [*prætextas*] *Prætextatas,* id est, tragœdias Latinas Romani argumenti (Brutus, Decius Marcellus) ita nominatas, quia illustres viri togâ prætextâ induti in ii: agebant, atque oppositas *crepidatis* argumenti Græci, scripserunt ii primis Nævius, Pacuvius, Accius. — [*togatas*] quas grammatici etian *tabernarias* appellant, dicebant comœdias Romani argumenti, opposita *palliatis,* argumenti Græci. “Et togatas Ælius Lamia, Antonius Rufus Cn. (l. *C.*) Melissus, (Titinius), Afranius, Pomponius scripserunt.’ *Acr.*

289—294. [*Nec virtute*] Jam enumerat vitia, in quæ plerumqu incurrere soleant poetæ Latini (vv. 289—308), et quidem primum ess ait limæ tædium, nimiam contra opinionem de insito cuique ingenic quod sæpe ridiculis modis affectent ac suis popularibus ostentent.—[*Pom pilius*] “Quia Calpus (*μυθικὸς*) filius est Numæ Pompilii, a quo Cal purnii Pisones traxerunt nomen.” *Porph.* Panegyr. in Pis. v. 14, *na quid memorare necesse est, Ut domus a Calpo nomen Calpurnia ducat?* — [*coercuit*] ‘omnia supervacanea et nimis turgida removit, ut fit i vitium pampinis.’ Quinctil. 9, 4, 5, *vites coercemus manu.* — [*Perfectum* ‘ita ut perfectum sit, perfectionem attingat.’ — Sic Polycletus dice solebat, *χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίγνετα*

— [*castigavit*] 'expolivit;' simili metaphorâ ut *coercuit* desumptâ ab arboribus. Theophr. C. Pl. 1, *κολάζειν τὰ δένδρα.* Philostr. Ep. 13, *Αἰσχίνου οὐκ ἀφανῶς τοὺς διαλόγους κολάζοντος.*

295—300. [*Ingenium*] 'Sed permulti poemata sua ideo non elimant, quia Democriti auctoritate abusi; ingenium atque *ἐνθουσιασμόν*, furorem poeticum, quem ipsi sibi tribuunt, longe anteponere solent arti, atque illi omnia licere contendunt, hanc *miseram* esse, nimis laboriosam nec dignam, quâ exercendâ poeta ingeniosus sese frustra vexet.' — [*Democritus*] Cic. de Or. 2, 46. de Divin. 1, 37, *Negat sine furore Democritus quemquam poetam magnum esse posse.* Scripsit autem *περὶ ποιήσεως* et *περὶ Ὁμήρου.* Diog. L. 9, 48. — [*bona pars*] prorsus ut nos, *a good part.* Cf. Od. 4, 2, 42. Sat. 1, 1, 61. — [*ungues ponere*] 'Quo videantur divino illo furore perciti, summam negligentiam in corpore curando affectant.' — [*tribus Anticyris*] cfr. ad Sat. 2, 3, 83. Hoc dicit: 'Insania, cui ter tantum hellebori, quantum Anticyræ quotannis crescit, mederi non possit, id est, prorsus insanabilis.'

301—309. [*Licino*] "Nomen est tonsoris famosi, qui postea dicitur factus senator a Cæsare, quod odisset Pompeium, de quo hoc scriptum est epitaphium: *Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo, Pompeius parvo: quis putet esse deos?*" SCHOL. — [*O ego lævus*] Virg. Ecl. 1, 16, et Æn. 2, 54, *Si mens non læva fuisset.* 'O me hominem præposterum, qui magnos istos poetas non imitatus, remediis ad purgandam bilem aptis quotannis utor!' Bili enim tribuebant *μελαγχολίαν.* — [*horam*] 'anni tempus,' ut Od. 3, 13, 9. — [*Nil tanti est*] 'Nihil tanti æstimo, nulla prorsus mihi causa est, cur magnus poeta ad illorum scilicet modulum fieri cupiam. Ergo quoniam hoc mihi negatum est, criticum saltem agam.' — [*cotis*] Isocrates rogatus, cur quum alios artem dicendi doceret, ipse taceret, respondit: *Καὶ αἱ ἀκόναι αὐταὶ μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον ὀξέα καὶ τμητικὸν ποιοῦσιν.* *Lamb.* (Plut. Vit. x. Or. p. 838, E.) — [*nil scribens ipse*] 'nullum poema epicum aut dramaticum, sed sermones dumtaxat et lyrica quædam.' Inest tamen festiva *εἰρωνεία.* — [*opes*] ingenii, *quæ constant copiâ rerum ac verborum* (Quinctil. 10, 1, 15), junctâ cum facultate poeticâ. — [*quo virtus — ferat*] 'facultas poetica.'

310, 311. [*Scribendi*] 'Verum unde tandem pendent omnia quæ adhuc proposui præcepta inveniendi, componendi, cetera? Unice a *sapiendo.* Evolvenda atque exploranda est tota vita humana; nam ex hac unâ investigatione prodit veritas poetica, præcipue in genere dramatico.' Hoc præceptum exponit vv. 310—322. — [*Rem*] 'hujus autem *sapientiæ*, recti judicii, prorsus egregia exempla præbent Socraticorum, in primis Platonis, Xenophontis, Æschinis scripta;' hos enim fere æquiparabant grammatici et rhetores. — [*provisam rem*] "Asinius Pollio idem dixit: Male hercule eveniat verbis, nisi rem sequuntur." *Porph.* "Menander quum fabulam disposuisset, etiamsi nondum versibus adornasset, dicebat se tamen jam complesse." *Acr.*

312—318. [*Qui didicit*] Per totum h. l. versatur in primis circa *τὰ ἤθη*, quia in poesi scenicâ horum maxime ratio habenda est; *didicit* autem e Socraticorum potissimum scriptis. — [*conscripti*] 'senatoris,' ex formulâ *patres conscripti* uno fortasse hoc loco reperitur. — [*Reddere*] 'attribuere id, quod ei debetur.' — [*exemplar vitæ*] 'vita qualis nobis

contemplantibus apparet.' — [*Doctum*] 'qui arti satisfaciat.' — [*vivas*] 'quæ τὰ ἤθη καὶ πάθη recte atque dilucide exprimant, vere naturales.'

319—322. [*speciosa locis*] 'locis communibus (Cic. Brut. 12, 46. Orat. 33, 118), ῥήσεσι, quibus insunt γνῶμαι evidentiâ suâ ac veritate allicientes et permulcentes auditorum animos.' — [*morata*] 'in quâ mores singularum personarum optime exprimuntur.' *Acr.* — [*nugæque*] 'versus leves, quod ad sententias pertinet, quantumvis numerosi ac sonori.'

323, 324. [*Grais*] 'Verum,' inquit, 'maximo impedimento Latinæ poesi est ipsa Romanorum educatio. Sane Græci illi antiqui ab Homero usque ad Menandrum in omnibus iis, quæ ad poesin spectant, longe nobis feliciores fuerunt, quippe quibus natura ipsa ingenium vere poeticum et facilitatem etiam reconditos animi sensus scite exprimendi largita sit. Neque vero illos ullius alius rei quam veræ gloriæ cupidos fuisse videmus: nostra perversa educatio quæstus ante omnia et lucri studium animis instillans, vim poeticam debilitat atque infringit.' Similis est locus Epp. 2, 1, 93. — [*ore rotundo*] "Τὸ στρογγύλον rhetores Græci in genere dixerunt, quidquid verbis et sententiis ita enuntiatum esset, ut in eorum formâ concinnitas, elegantia et artificium appareret." — [*præter laudem*] 'unius laudis appetentes.'

325—332. [*partes*] fractiones, *fractions.* — [*Dicat*] In ludum litterarium nos deducit poeta, ubi ratiocinandi artem pro poesi docet magister. — [*Albini*] "nomen feneratoris avari." *Comm. Cr.* — [*superat*] Codd. mei cum Monacc. et Pottierii omnibus. Sane oratio recta efficacior est quam conjunctivus. — [*Poteras dixisse*] Verba hæc sunt magistri, discipulum non tam corripientis, quod tardiuscule respondeat, quam cum leni εἰρωνείᾳ excitantis, quum certus sit magister puerum illico recte esse responsurum. Bene Voss: *Come, speak out, you know it.* — [*Triens*] tertia pars assis, id est, quatuor unciæ. — [*Redit*] 'contra si ad quincuncem additur uncia, fit semis, dimidia pars assis sive sex unciæ.' — [*At hæc*] Sic recte erumpit liberrima indignatio. *An* dubitantis esset, sed sine causâ. — [*ærugo*] 'avaritia, quæ rodit animos atque extenuat, ut ærugo æs.' Seneca Ep. 7, *Malignus comes quamvis candido ac simplici rubiginem suam adfricuit.* — [*peculi*] ut Virg. Ecl. 1, 33, de pecuniâ propriâ industriâ ac parcimoniâ partâ. — [*linenda cedro*] Cedri oleo peruncta materies nec tineam nec cariem sentit, ut docet Plinius 16, 88. "Ex cupressino autem ligno confici solebant capsulæ, in quibus reponebantur scripta poetarum contra tineas." *Comm. Cr.*

337. [*Omne supervacuum*] 'Ut de vase jam pleno aqua insuper affusa defluit, ita animum præcepto aliquo jam impletum, omnia, quæ præterea adduntur, quippe supervacanea, non tangunt, sed fastidio afficiunt.'

338—340. [*proxima veris*] "ne lædatur veritas (*Illusion*) poetica." Aristot. Poet. 25. πρὸς τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. — [*Lamiæ*] "Lamia est monstrum superne habens speciem mulieris, inferne vero desinit in pedes asininos." *Comm. Cr.* Hæ dicebantur pueros vel devorare vel eorum sanguinem exsugere; unde ut Empusa ac Mormo infantium terriculamenta erant. 'Ridicule autem *pransæ*, quasi vero hoc quotidie fieret.' *Gloss.*

341—346. [*Centuriæ seniorum*] In classibus a Servio Tullio institutis

omnes, qui annum ætatis XLV. egressi erant, seniorum centuriis adnumerabantur. 'Viri jam maturi exagitant et reprehendunt poemata nimis jocosa et parum sententiosa; contra Ramnes, equites juniores, non sine quodam fastu atque arrogantiâ per populum incedentes, ut faciunt juvenes et validi et locupletes, spernunt poemata nimis seria nulloque φαντασίας ornatu se commendantia.' Qui *Ramnes* proprie dicti ex communi opinione fuerint, disce ex Livio 1, 13. Ad v. *celsi* cfr. Cic. de Or. 1, 40, *Hæc ignorantem erectum et celsum—vagari magnâ cum catervâ toto foro, &c.* —[*Omne tulit punctum*] Anthol. Lat. Meyeri, n. 780, *Suffragiorum puncta non tulit septem.* V. ad Sat. 2, 2, 50. Est igitur, 'Omnes eum laudibus celebrant.' —[*Sosiis*] Cfr. Epp. 1, 20, 2. 'Bibliopolis insignem quæstum affert poema bonum.'—[*mare transit*] Cfr. Epp. I, 20, 13. —[*longum prorogat ævum*] 'prorogat, ut longum fiat.'

347—352. [*Sunt delicta*] Propositâ excellentissimi poematis imagine, quod scriptorem immortalem reddat, perquam apposite ita pergit: 'Nunquam tamen obliviscar ad illam perfectionis absolutæ speciem, quam mente tantum videmus (τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ), pervenire eamque exsequi mortalibus negatum esse; quocirca æqua et humana sint nostra judicia de summorum poetarum erroribus et delictis.' — [*neque chorda*] Proponit duplex exemplum erroris non consulto aut judicii pravitate commissi, sed potius instrumentis minus perfectis tribuendi, ut plerumque ipsi sermonis inopiæ.—[*minabitur*] 'minabitur ferire, quo eum sagittarii oculus manusque dirigit.'

353—356. [*Quid ergo est?*] 'Verum, ut video,' inquit, 'justissimâ hac excusatione abuti possunt etiam mali poetæ, quorum defensioni jamjam occurram. At si futilis scriptor eâdem purgatione uteretur, illico refutandus erit.'—[*scriptor librarius*] 'servus, qui libros describit vel domino litterato vel bibliopolæ.'—[*peccat idem*] pro vulgari, 'in eodem peccat,' 'idem peccatum semper committit.' Sic etiam Cic. de N. D. 1, 12, *Xenophon eadem fere peccat.*—[*oberrat*] 'qui in eâdem chordâ pollice tangendâ eundem semper errorem committit.'

357—360. [*multum cessat*] 'propter negligentiam officio suo non satisfacit,' ut Epp. 2, 2, 14, *Semel hic cessavit.* —[*Chœrilus*] Epp. 2, 1, 232. "Chœrilus, qui gesta Alexandri describens septem tantum versus laudabiles fecit; cui Alexander fertur dixisse, malle se Thersiten Homeri esse quam hujus Achillem. Alexander autem pactus cum eo, ut si bonum faceret versum, aureo numismate donaretur, si malum, colapho feriretur, ille sæpius male scribendo colaphis necatus est." *Comm. Cr.* Sed de insulsis his Scholiastarum narratiunculis tu confer Naekii Chœrilum, pp. 36. 206, 207.—[*Indignor*] 'Ægerrime item fero, quandocunque in Homero vitium aliquod animadverto, quia eum his prorsus exemptum cuperem. Attamen ita Homerum mecum ipse excuso mirandum non esse, si vel summus poeta in poematis tam longis interdum, sed raro, cesset.'—[*Dormitat*] Refer ad διαφωνίας ac miras illas difficultates, quæ λύσεσι præsertim Alexandrinorum originem dederunt, atque ad ea omnia, quæ propter nimiam scilicet simplicitatem vel propter morum ac sentiendi discrepantiam displicebant Alexandrinis et Romanis horum judicium plerumque secutis.

361—365. [*Ut pictura, poesis*] Antiqua est comparatio, sæpe prave

intellecta. Plutarch. de Gloriâ Athen. p. 346, F.: Ὁ Σιμωνίδης τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσηγόρευεν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. — [*abstes*] videtur ἅπαξ λεγόμενον, unde corruptelæ *adstes, absis;* formatum est ad analogiam v. ἀφίσταμαι, sed propter sonum asperiorem præterea raro aut nunquam usurpatum. — [*Hæc amat obscurum*] 'quæ virtutibus quidem non caret, sed tamen suo jure postulat partim, ne nimis diligenter investigentur loci minus expoliti, partim ut φαντασίᾳ potius et miti quodam humanitatis sensu eam amplectamur, quam subtili intellectus judicio subjiciamus.' — [*argutum—acumen*] *keen discrimination.*

366—369. [*O major*] 'L. Piso.' *Acr.* — [*Tolle memor*] Excidunt loquenti verba; qui ea in mentem suam recipit, veluti *tollit* (*to take up*). — [*certis*] 'quibusdam,' non 'definitis.'

371—373. [*Messalæ*] Est notus ille M. Valerius Messala Corvinus, Tibulli fautor. Seneca Controv. 2, 12, *Fuit Messala exactissimi ingenii in omnes quidem studiorum partes, Latini utique sermonis observator diligentissimus. Extat pro Pythodoro oratio disertissima.* — *A. Cascellius,* clarissimus jurisconsultus, homo dicax ac facetus (Macrob. Sat. 2, 6), et clarus *Bene dictorum* libro, *vir juris civilis scientiâ clarus* fuit jam triumvirorum tempore A. U. C. 712, teste Val. Max. 6, 2, 1, admodum igitur senex eo anno quo hic liber scriptus est. — [*Non homines, non di*] Cic. ad Fam. 1, 9: *dis hominibusque approbantibus.* Liv. 3, 17. 40, 12, cui formulæ παρὰ προσδοκίαν addit: *non concessere columnæ,* eædem, quæ Sat. 1, 4, 71, vocantur *pilæ,* ante bibliopolarum tabernas; quibus columnis librorum venalium indices affigebantur. — 'Etiam columnas illas inanimatas pudet mediocrium poetarum et horum nomina sibi affigi indignantur non secus atque iis irati sunt di hominesque.' (Nullos videlicet reperiunt emptores.)

375, 376. [*Sardo cum melle*] "Corsicum et Sardum mel pessimi saporis est." *Porph.* — [*duci*] 'poterat æque hilariter produci cœna sine istis παρέργοις, quæ, cum præpostera sunt, molestiâ afficiunt convivas.'

379—383. [*Ludere*] 'Quamvis hæc (vv. 372—378) nemo negare audeat, tamen nescio quâ insaniâ acti, imperiti permulti poesin exercent.' Ceterum similis sententia est Epp. 2, 1, 114. — [*campestribus*] 'quibus utuntur ludentes in Campo Martio.'— [*coronæ*] 'spectatorum catervæ,' ut Epp. 1, 18, 64. — [*Quidni*] respondet unus ex isto malorum poetarum grege: 'Quis mihi interdicet versus pangere, quum sim liber, liberis parentibus natus et, quod majus etiam est, eques Romanus, sine ullo crimine, nunquam *censoriæ severitatis notâ inustus?*' (Cic. Cluent. 46.) — [*equestrem*] 'quum census sim quadringenties sestertium,' (senatorii censûs dimidiâ parte.)

385—390. [*Tu*] 'Tu vero noli istorum similis esse; primum explora te ipsum, utrum poeticam indolem tibi largita sit natura necne; tum consule amicos.' — [*Invitâ—Minervâ*] Cic. de Off. 1, 31: *invitâ, ut aiunt, Minervâ, id est, adversante et repugnante naturâ.* — [*Id tibi*] Frequentius per relativa: 'quod tuum judicium, quæ tua mens est; pro tuo judicio, probe mihi noto.' — [*Mæci*] Sp. Mæcius Tarpa; de quo vide Sat. 1, 10, 38. — [*et nostras*] 'qui vere tibi sum amicus;' sine ullâ arrogantiâ dictum est. — [*nonumque*] 'Noli poematis tui edi-

tionem præcipitare (Quinctil. Ep. ad Tryph. 1); sed per plures annos retineatur in scrinio, quo tranquillo animo elimare poema tuum possis.' —[*nescit*] Epp. 1, 18, 71, *volat irrevocabile verbum.*

391—394. Exposito poesis fine atque artificio omni occultam ἀντίθεσιν faciens adversus infelices illos poetas, veram ejus dignitatem prædicat a religionibus ac legibus per sacros vates primum constitutis, quæ simul est mythica poesis historia fortasse ex Neoptolemo hausta. (vv. 391—401.) Cfr. Epp 2, 1, 129. — [*Silvestres homines*] Cfr. Sat. 1, 3, 99. — [*sacer*] Pluto non tam esse θεῖον ἀοιδὸν Homeri quam Orphea τὸν θεολόγον, ut ab Aristotele appellatur, et Virgilio Æn. 6, 645, *Orpheus* est *Threïcius sacerdos.* — [*interpresque deorum*] Rhesi v. 943, Μυστηρίων δὲ τῶν ἀποῤῥήτων φανὰς Ἔδειξεν Ὀρφεύς. Aristoph. Ran. 1032, Ὀρφεὺς μὲν γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξε φόνων τ' ἀπέχεσθαι. — [*victu fœdo*] glandibus et ferinâ crudâ. — [*deterruit*] 'a tali fœditate acriter dehortatus est, donec ab eâ desuefacti essent.' — [*Orpheus*] a quo poesis primordia Græci repetere solebant, etsi Linus præcessisse videbatur Orpheum. Prima ejus mentio fieri videtur apud Ibycum Rel. p. 160 Schn., ὀνομακλυτὸς Ὄρφη (vocat.) Pind. Pyth. 4, 176, ἐξ Ἀπόλλωνος δὲ φορμικτὰς ἀοιδᾶν πατὴρ Ἔμολεν εὐαίνητος Ὀρφεύς. — [*Amphion*] Od. 3, 11, 2. Epp. 1, 18, 41. (32 harum eclogg.)

396—400. [*Fuit hæc sapientia*] Poetæ, ut ait Plato in Lyside, p. 214, ἡμῖν ὥσπερ πατέρες τῆς σοφίας εἰσὶ καὶ ἡγεμόνες.—[*Publica*] in quatuor genera hoc v. memorata omnes res partiebantur Romani. — *Concubitu vago*] promiscuo, sine connubio certo et stabili, unde *venerem incertam* vocat Sat. 1, 3, 109. — [*dare jura*] quum lex matrimonii stabilis constitueretur. — [*maritis*] 'et viro et mulieri.' — [*ligno*] "Æreis enim tabulis antiqui non sunt usi, sed roboreis. In has incidebant leges, unde adhuc Athenis legum tabulæ ἄξονες (et κύρβεις) vocantur." *Porphyr.* — [*Sic honor*] 'Posteritas beneficia a Lino, Orpheo, Musæo ceterisque sacris illis deorum interpretibus accepta grato animo agnoscens eos immortalitati consecravit.'

401—407. [*Post hos*] A vatibus mythicis, quos di inspirarant, transit ad historiam poesis veræ apud Græcos, sed poeticam. — [*Tyrtæum*] Notas de eo fabulas hic copiose narrant Scholiastæ. — [*sortes*] "Oracula in primis Delphica dicit." *Gloss.* — [*vitæ monstrata via*] poematis didascalicis et gnomicis; significat Hesiodum, Solonem, Theognidem, &c. — [*gratia regum*] Sic Pindarus, Simonides, Bacchylides Hieronis, Theronis aliorumque principum virorum favorem carminibus ambiverunt. — [*ludusque*] 'remissio et oblectatio animorum per poesin scenicam in Dionysiis τοῖς κατ' ἀγροὺς mense Posideone (s. Decembri) celebratis, quæ simul operum rusticorum finem faciebant.' — [*lyræ sollers*] 'artifex carminis lyrici.' — [*cantor Apollo*] qui in multis sculpturis et nummis citharœdi habitu exprimitur.

408—411. [*Natura*] Brevi mox præcepturus, quomodo educandus formandusque sit verus hic poeta, prius tangit quæstionem frequenter ab antiquis institutam. Pindarus quidem naturæ primas defert Olymp. 2, 86, σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι Παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὥς, ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον. Cum Horatio facit Cicero pro Archiâ 7, *Ego contendo quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam conformatioque doctrinæ, tum*

illud nescio quid præclarum ac singulare solere existere. — [*studium sine divite venâ*] ut est tota Callimachi poesis. — [*venâ*] Desumpta est metaphora ab auri argentique venis in metallis. — [*possit*] 'quid magni ac duraturi possit efficere.' — [*conjurat*] Frequentius hac significatione est v. *conspirare* ad intimam consensionem et conjunctionem exprimendam.

412—417. [*Qui studet*] Paucis verbis educat poetam a teneris unguiculis, ut oratorem Quinctilianus. 'Accuratâ,' inquit, 'educatione ac præparatione opus est futuro poetæ,' quem cum cursore Olympico comparat. — [*Pythia*] certamina, Πυθαύλης. — [*scabies*] "Est imprecatio tracta a ludo puerili; qui enim præest currentibus ad metam pueris, dicere solet: Qui primus ad metam venerit, is vicerit eumque in ulnas meas accipiam; qui vero erit ultimus, occupet eum scabies, eum respuam ut scabiosum." *Comm. Cr.* Puerilem ludi formulam singulari venustate sectatus est, ut Epp. 1, 1, 59 (51 harum eclogg.): *Rex eris, aiunt, Si recte facies.* — [*sane*] Non est, 'more sani hominis et modeste,' ut volunt; sed 'utique,' ex oratione rectâ ('Sane fateor me nescire') in obliquam deflexum.

418—424 [*Ut*] 'Verum præter permultorum levitatem et socordiam in studiis poeticis alterum quoque periculum minitantur poetis in primis locupletibus assentatorum et adulatorum greges, qui patronos suos falsis laudibus decipiunt. A talibus tu, Piso, tibi cave!' — [*præco*] 'qui magno clamore merces suas commendando emptores congregat et allicit.' — [*jubet*] 'vel tacitus invitat homines viles ut apud virum locupletem lucellum aliquod quærant vel saltem mensam opiparam, etsi nondum sciunt, utrum largus ille sit necne.' — [*Dives agris*] Versum sibi placitum repetit ex Sat. 1, 2, 13, ut Sat. 1, 6, 74, et Epp. 1, 1, 56. (49 harum eclogg.) — [*Si vero*] 'Jam si noverunt assentatores divitem illum etiam munificum esse, veluti globo facto ad eum concurrunt.' — [*unctum*] 'cibum, lautum convivium et tersum.' *Acr.* Est ut Epp. 1, 15, 44. (37 harum eclogg.) — [*recte ponere*] 'Scite atque eleganter apponere fercula.' — [*levi*] 'qui sine tali sponsore fide careret nec ab alio pecuniam mutuam sumere posset.' — [*atris*] usurpatur de rebus feralibus et de omnibus, quæ tristia sunt atque ingrata. Dictum igitur est, ut *atræ curæ*, Od. 4, 11, 35, h. l. eæ, quæ e litibus oriuntur. — [*inter-noscere*] ut Epp. 2, 2, 93, *circum-spectemus.* — [*beatus*] 'prorsus fortunatum se reputans et exultans laudibus, quibus adulator eum cumulat.'

428—436. [*Pallescet super his*] 'de locis tragœdiæ tuæ φοβεροῖς, terrorem spirantibus, simulabit pallorem, ἔκπληξιν; mæstas querimonias audiens flebit; in aliis locis sublimibus summam ἔκστασιν prodet e cathedrâ exiliens atque præ lætitiâ saltans.' — [*qui conducti*] 'omnes qui funus curant, designatores, tubicines, ii, qui majorum imagines præportant,' non solum præficæ, quas designat Kirchmanni et Marklandi supervacanea conj. *quæ conductæ.* Lucil. p. 373, Hav. *mercede quæ Conductæ flent alieno in funere præficæ, Multo et capillos scindunt et clamant magis.* — [*Derisor*] εἴρων, falsus laudator. — [*movetur*] 'simulatam animi commotionem externis signis exprimere conatur.' — [*Reges*] ut sæpe, locupletes. — [*culullis*] Od. 1, 31, 11, pr. calicibus fictilibus. Timocles in Grotii Exc. p. 693, Πατάξω τ' ἴσον ἴσῳ ποτηρίοις Μεγάλοις ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν φράσαι. Grotius:

Potans par pari urgebo virum Magnis culullis, verum ut omne enuntiet. — [*perspexisse*] 'penitus nosse vehementer cupiunt.' — [*sub vulpe latentes*] 'dolosi ac duplices.' Ruhnk. ad Tim. L. Pl. p. 214, Lips. 'Τὴν ἀλωπεκῆν· τὴν πανουργίαν. Notissimum est Lysandri dictum, ὅπου ἡ λεοντὴ μὴ ἐφικνεῖται, προσραπτέον ἐκεῖ τὴν ἀλωπεκῆν. Ἀλώπηξ autem dicitur pro pelle vulpinâ, ut λέων pro pelle leoninâ, &c.

437—443. [*Quinctilio*] Assentatori nunc opponit imaginem sinceri critici (vv. 433—452), et ut talem laudat Quinctilium Varum Cremonensem, cujus mortem luget Od. 1, 24 (A. U. C. 730). — [*male tornatos*] Copiose Fea refutavit Bentleium contendentem *tornum* et *incudem* esse res diversas, quæ conjungi non possint; neque vero vel unum apud veteres scriptores locum exstare, quo *tornus* metallis elaborandis adhibeatur. Fea affert Vitruv. 10, 12: *Emboli masculi ex ære, torno politi,* et instrumenta antiqua, ab ipso Romæ visa. — Nulla autem repugnantia est in vv. *tornatos incudi reddere:* nam si minus recte opus suum perfecisset artifex in metalli ornamentis torno elaborandis, consentaneum erat, ut in incude marculi ictibus omnia tollerentur, ut, quum rotundatum esset metallum, denuo torno includeretur. Ceterum metaphora est frequens: Plat. Phædr. p. 234, E., στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται. Propert. 2, 34, 43, *Incipe jam angusto versus includere torno.* Conjectura autem *natos* significaret rem prorsus fortuitam et *ter natos* inconcinne dictum videtur. — [*vertere*] ab eo, quod dicebant *stilum vertere;* 'mutare et corrigere.' — [*Quin—amares*] Si Quinctilius ipse hanc sententiam pronuntiasset, dixisset, *Quin—amas;* hic cum ejus cogitatio tantum significatur, Horatius utitur conjunctivo. Alii minus apte explicant: 'non impediebat te, quo minus—amares.'

444—451. [*inertes*] 'sine arte et gravitate factos.' *Comm. Cr.* In primis significat otiosos, nihil dicentes, quod magnopere ad rem faciat. — [*incomptis*] 'minus elegantibus propter verba humilia et ἄκυρα.' — [*Traverso*] 'obelo versûs initio apposito (id quod inest in v. *adlinet, to strike out, erase*) significabit versum esse delendum.' — [*Ambitiosa recidet ornamenta*] 'Figuras elocutionis et imagines propter id tantummodo quæsitas, quo novitate et audaciâ placeant lectoribus, quum veritate careant, recidi jubebit.' Epp. 2, 2, 122. (121 harum eclogg.) *luxuriantia compescet.* — [*Arguet*] 'Ipsâ reprehensione clare demonstrabit hujusmodi amphibolias vitandas esse.' — [*mutanda*] Hoc refertur ad singula verba eorumque ordinem; de totis enim versibus corrigendis satis dixerat vv. 444—446. — [*Aristarchus*] 'Omnino erit alter Aristarchus,' cujus ut summi critici nomen in proverbium abierat. Cic. ad Att. 1, 11, *mearum orationum tu Aristarchus es.* — [*non dicet*] 'quocirca hic tam severus criticus nunquam profecto dicet.' — [*in nugis*] 'in rebus leviculis,' ut est unus alterve versiculus reprehensione dignus. 'At vero hæ ipsæ nugæ in causâ erunt, ut amicus in eandem turpissimam famam incidat, quæ persecuta est etiam apud posteritatem Chœrilum, Bavium, Mævium; quod merito *serium malum* dici debet.' — [*derisum*] 'a popularibus suis explosum.'

452—455. In epilogo, ut solet (cfr. ad Epp. 2, 1, extr.), ridiculam proponit imaginem poetæ prorsus vesani et ab omnibus derisi (vv. 453—476.) — [*morbus regius*] morbus arquatus, ἴκτερος, (*jaundice.*)

Cels. 3, 24: *Per omne tempus utendum est lusu, joco, ludis, lasciviâ, per quæ mens exhilaretur; ob quæ* regius morbus *dictus videtur.* — [*fanaticus error*] Flor. 3, 9, *fanaticus furor*, qualem in primis a Cybele et Bellonâ sacerdotibus immitti putabant; unde in Inscriptt. m. Lat. N. 2317: EX AEDE BELLONAES PVLVINESIS FANATICVS. — [*Diana*] 'quæ, quos irâ suâ persequitur, lunaticos, σεληνιακούς, reddit.' Talium autem ægrotorum contactum, ne ipsi iisdem morbis inficerentur, fugere solebant; pueri contra lascivi eos contumeliosis verbis lacessebant. —[*incauti*] sæpe enim furiosi eos lapidibus fustibusque a se abigebant.

457—462. [*sublimis*] 'μετέωρος, elato et retrotracto capite circumcursans non sine arrogantiâ neque attentus ad ea, quæ sub ejus pedibus sunt.' — [*ructatur*] 'versus et inconditos et insanos effutit.' — [*auceps*] Similis exstat narratiuncula de Thalete apud Plat. in Theæteto, p. 174, A. et Diog. Laert. 1, 34. — [*longum*] Iliad. Γ. 81, μακρὸν ἄϋσεν.— [*Io cives*] Similis formula opem invocandi est *Porro Quirites.* — [*non sit*] imperative ut Sat. 2, 5, 94 (80 harum eclogg.), *Non etiam sileas.*— [*Qui scis*] 'Quomodo scis, an contra quam tu opinaris, consulto se præcipitem in puteum projecerit? quod consilium impedire non licet.' In hujusmodi propositionibus nos convertimus ac si esset *an non, whether—not.* Cfr. Od. 2, 4, 13.

462—467. [*Siculique*] 'Et quidem talis insaniæ exemplum omnibus notum est, Empedoclis Agrigentini, inquam, poetæ philosophi, cujus interitum narrare placet.' Inter multiplicem famam de illius exitu hæc quoque tradebatur, additâ narratiunculâ, unam ex ejus crepidis æreis vi flammæ rursus ejectam esse ex Ætnæ cratere. Diog. Laert. 8, 69. — [*frigidus*] quo ἀντιθέτῳ v. *ardentem* notat illius stultitiam. — [*Sit jus*] κατ' εἰρωνείαν. 'Quoniam insaniunt, hoc jure sane sint,' &c. Gesnerus comparat Spartanorum decretum, Κλαζομενίοις ἐξέστω ἀσχημονεῖν. — [*idem facit occidenti*] Græcâ constr. ὁ ἄκοντα σώζων ταὐτὸ ποιεῖ τῷ ἀποκτείνοντι. — [*Nec semel hoc fecit*] 'Nec semel mortem sibi consciscere conatus est, semper tamen retractus ab iis, qui invito succurrebant.'

FINIS.

Londini: librum typis descripserunt GILBERT et RIVINGTON.

VII.

The ETON SYNTAX (in English and Latin),
With additional Rules, and copious Examples from BRÖDER and others.
Price 3*s*. 6*d*. *Second Edition.*

VIII.

The Fifth Edition of ECLOGÆ OVIDIANÆ;
With English Notes, &c.
Price 2*s*. 6*d*.

[This Work is from the Fifth Part of the *Lateinisches Elementarbuch* of Professors *Jacobs* and *Döring*, which has an immense circulation on the Continent and in America.]

IX.

An ENGLISH GRAMMAR for CLASSICAL SCHOOLS; being A PRACTICAL INTRODUCTION to ENGLISH PROSE COMPOSITION. *Second Edition.* Price 4*s*. 6*d*.

[This Work is much enlarged, with the addition of a Syntax and a Course of Exercises, constructed on a new principle.]

X.

A PRACTICAL INTRODUCTION to LATIN VERSE COMPOSITION. (With a Key.)
Price 5*s*. 6*d*.

XI.

GROTEFEND'S MATERIALS for TRANSLATION into LATIN. With Notes and Excursuses. Price 7*s*. 6*d*.

XII.

HISTORIÆ ANTIQUÆ EPITOME,
From *Cornelius Nepos*, *Justin*, &c. With English Notes, Rules for Construing, Questions, Geographical Lists, &c.
Second Edition. Price 4*s*.

XIII.

ECLOGÆ HORATIANÆ.

PARS I. CARMINA prope omnia continens.
Addita est Familiaris Interpretatio ex adnotationibus MITSCHERLICHII, DOERINGII, ORELLII, aliorum excerpta.
In 12mo, price 5*s*.

The ITALIAN ANALYST; or, the ESSENTIALS of ITALIAN GRAMMAR,
and their Application in Parsing.
By the Rev. HENRY HAMILTON ARNOLD, B.A.
Price 3*s*. 6*d*.

DOEDERLEIN'S HAND-BOOK of LATIN SYNONYMES.
Translated by the Rev. H. H. ARNOLD, B.A.
Price 7*s*. 6*d*.